

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN A DIDAKTIKY DĚJEPISU

RODINA SEDLÁKA VÍTA V REPRESÍCH
REŽIMU JEDNÉ STRANY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

AUTOR: Pavel Světlík

VEDOUCÍ PRÁCE: Doc. PhDr. ALENA MÍŠKOVÁ

2008/2009

Děkuji doc. PhDr. Aleně Míškové za odborné, velice laskavé a inspirativní vedení mé diplomové práce,
pracovníkům Archivu bezpečnostních složek za ochotu a odbornou pomoc při studiu archivních pramenů,
panu Josefu Vítovi za to, že se mnou sdílel svůj příběh,
Andy Světlíkové za překlad resumé do anglického jazyka,
Miluše Vlkové a své milované Zorce za pomoc při závěrečných korekturách textu,
svým rodičům za všestrannou podporu a trpělivost v době mých předlouhých studií,
Velkému Králi za to, že se o nás dobře stará.

V Praze dne

2. 2. 2009

Podpis

Obsah

1. Úvod.....	5
I. Archávní prameny.....	6
II. Tiskové prameny.....	8
Odborná literatura.....	9
Odborné časopisy ve sbornících a periodikách.....	10
Populární a volná literatura.....	12
Novinová periodika.....	12
Internetové zdroje.....	13
2. Politický zápas o československý venkov v poválečném období.....	14
I. Pozice KSČ na polviském kolbišti poválečného Československa.....	14
II. Pozemková reforma jako nástroj proměny československé vesnice.....	15
III. Poválečná politika KSČ vůči svobodným zemědělcům.....	18
3. Vládní zemědělská politika v letech 1948-1950 – počátek tlazení proti „kulačům“.....	24
I. Důsledky zprávy Informačního byra komunistických stran o Komunistické straně Jugoslávie pro zemědělskou politiku KSČ.....	25
II. Kdo je nepřítel naší vesnice?.....	28
III. Jak na kulače?.....	31
IV. Ve jménu socialistické zakornosti.....	34
V. Otáčka půdy v procesu omezování a zatláčování vesnických boháčů.....	40
4. Vládní zemědělská politika od roku 1951 – běsnění ve jménu socialismu.....	43
I. Jaro 1951 – příprava na zúročování.....	46
II. Alice nůso.....	48

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma „Rodina sedláka Víta v represích režimu jedné strany“ zpracoval samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne ..... 3.9.2009 .....

Podpis: _____ .....

Obsah

1. Úvod.....	5
I. Archivní prameny	6
II. Tištěné prameny.....	9
Odborná literatura	9
Odborné články ve sbornících a periodikách.....	10
Populárně vědní literatura	12
Novinová periodika.....	12
Internetové zdroje	13
2. Politický zápas o československý venkov v poválečném období	14
I. Pozice KSČ na politickém kolbišti poválečného Československa	14
II. Pozemková reforma jako nástroj proměny československé vesnice	15
III. Poválečná politika KSČ vůči svobodným zemědělcům	19
3. Vládní zemědělská politika v letech 1948-1950 – počátek tažení proti „kulakům“	24
I. Důsledky 1. rezoluce Informačního byra komunistických stran o Komunistické straně Jugoslávie pro zemědělskou politiku KSČ	25
II. Kdo je nepřítelem vesnice?	28
III. Jak na kulaky?.....	31
IV. Ve jménu socialistické zákonnosti.....	34
V. Otázka půdy v procesu omezování a zatlačování vesnických boháčů..	40
4. Vládní zemědělská politika od roku 1951 – běsnění ve jménu socialismu	43
I. Jaro 1951 – příprava na zúčtování	45
II. Akce maso.....	49
III. Dvojí cesty sedláckých represí	52
5. Krajinou našeho příběhu.....	54
I. Náchod po druhé světové válce	54
II. Z historie obcí Litboř a Lhotky	56
6. Rodina sedláka Víta v represích režimu jedné strany	59
I. Začínáme psát náš příběh.....	59
II. Jak to bylo na Lhotkách s JZD	61
III. Z historie zemědělské kolektivizace Náchodska	64
IV. Litboř trnem v oku..	70

7. Akce teror Náchod	72
I. Čeledínem na statku sedláka Vojtěcha	72
II. Kdo byl Miloslav Stejskal	73
III. Agentem Svobodné Evropy.....	80
IV. Agentem Svobodné Evropy II	82
V. Hlasy a ohlasy svobody	87
VI. Sedláci a agenti	92
VII. Agentem Svobodné Evropy III	97
VIII. Agentem Svobodné Evropy IV	98
IX. Agentem Svobodné Evropy V	100
X. Po boji.....	103
XI. Hon na „teroristu“	105
8. Ve jménu socialistické zákonnosti II.....	120
I. Příprava procesu	120
II. Jménem republiky	127
III. Podvodný závěr Nejvyššího soudu.....	134
IV. Velectěný pane prezidente	137
V. Naděje a beznaděj těch, kteří zůstali	139
VI. A mělo být ještě hůře	140
VII. Vězenkyní svědomí.....	144
9. A život šel dál.....	147
I. Vězení	147
II. Litboř poté..	147
III. Synem třídního nepřítele	149
10. Léta šedesátá. Špatné svědomí soudruhů aneb když se kácí les.....	152
11. Sametové rehabilitace.....	159
12. Závěr. Ohlédnutí za „agentem“ Miloslavem Stejskalem	167
Použitá literatura	176
Příloha.....	177
Abstract.....	179

1. Úvod

Akce „Teror Náchod“. Pod tímto označením nalezneme v archivních pramenech Státní bezpečnosti dokumenty k politickým procesům s tzv. skupinami Karel Rudolf a spol. a Karel Vondráček a spol. Z případu skupiny soukromých sedláků z východočeské vesnice Litoboř a okolí se vyvinul největší politický proces se soukromými zemědělci v bývalém Východočeském kraji, který proběhl po částech ve dnech 26. – 27. ledna a 25. – 26. června 1952. Státní soud v něm za velezradu a další trestné činy odsoudil 18 lidí. Vyslovil čtyři rozsudky smrti, z nichž tři byly později vykonány a jeden změněn na doživotí. Většině zbývajících odsouzených soud přiřkl tresty odnětí svobody od 14 do 20 let. Režimní propagandou náležitě zneužitě veřejné soudní procesy ve svém výsledku s konečnou platností zlomily houževnatý odpor soukromých sedláků v širokém okolí proti zakládání jednotných zemědělských družstev.

Na začátku tragédie, která postihla osudy desítek jedinců, stály podivné aktivity Miloslava Stejskala, dvaadvacetiletého mladíka s pochybnou minulostí. Samozvaný „partyzán“ se na území Náchodského okresu objevil poprvé v létě roku 1951. V prosinci téhož roku své bývalé kriminální aktivity zaměřil politickým směrem. Zastrásování funkcionářů KSČ a lidové správy přerostlo v ozbrojené útoky, při kterých byli zraněni dva lidé. Ještě předtím však dokázal získat přízeň a praktickou pomoc u soukromých sedláků ve vesnici Litoboř a v jejím blízkém okolí. „Neohrožený“ mladík vystupující za jejich zájmy zpočátku vzbudil v režimem utlačovaných soukromě hospodařících zemědělci opatrné sympatie. Po střelbě v náchodském Bělovsi a ve vesnici Lhotky již bylo pozdě se ptát, kým skutečně byl Miloslav Stejskal a jaký byl jeho zájem. Úloha Miloslava Stejskala v celém případě nebyla zatím nikým plně objasněna. „Litobořský případ“ je silnou historickou analogií s případem ozbrojeného útoku proti funkcionářům MNV v základní škole v Babicích u Třebíče z července roku 1951.

Autor této práce objevil při studiu archivních pramenů a při sběru ústních svědectví nové skutečnosti, které na jeho otázky pomáhají odpovědět.

Na osudech rodiny hostinského a sedláka Josefa Víta z vesnice Lhotky vykreslil dějinné události na venkově v regionu Náchodska v 50. letech minulého století. Příběh rodiny Josefa Víta je obžalobou zločinného komunistického režimu, kterému hodnota lidského života a jeho svobodné projevy byly překážkou v cestě k prosazení vlastních zájmů.

I. Archivní prameny

Archivní prameny k vyšetřování a soudním procesům s tzv. skupinami Karel Rudolf a spol. a Karel Vondráček a spol. jsou uloženy v Archivu bezpečnostních složek pod označením Akce „Teror - Náchod“. Spis pod tímto názvem se signaturou H-243 obsahuje tzv. *Souhrnnou zprávu z Akce „Teror - Náchod“*. Spis dále obsahuje protokoly s výpověďmi svědků i obžalovaných pořízených Státní bezpečností v rámci vyšetřování případu. Tyto výpovědi jsou ve spisu uloženy pod označením fondu: KS SNB – Správa státní bezpečnosti Hradec Králové. Spis dále obsahuje hlášení O StB Náchod Krajskému velitelství StB v Hradci Králové o průběhu soudního procesu a zpravodajské zprávy o ohlasech procesu mezi veřejností.

Svazek *Rudolf a spol.*¹ obsahuje *Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.* a dále osobní spisy státněbezpečnostního vyšetřování proti jednotlivým obžalovaným.

Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol. obsahuje výsledné protokolární výpovědi obžalovaných ze dnů 7. a 8. ledna 1952, které Státní bezpečnost dala k dispozici státní prokuratuře k sestavení obžaloby a které byly čteny i při vlastním soudním jednání ve dnech 26. a 27. ledna 1952. Dále pak trestní oznámení na „Skupinu Rudolf a spol.“ z 10. ledna 1952, žalobu Státní prokuratury v Praze ze dne 21. ledna 1952, rozsudek Státního soudu ze dne 27. 1. 1952, protokol o hlavním líčení a usnesení Krajského soudu v Hradci Králové v odvolacím řízení ze dne 15. března 1971.

¹ Archiv bezpečnostních složek. Fond: V/HK. Sign.: V-398. Svazek Rudolf a spol.

Skupinový podsvazek: *Rudolf a spol.*² obsahuje přílohovou dokumentaci vyšetřování k osobě Miloslava Stejskala a prameny dokumentující komunikaci Krajského velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové s Ministerstvem národní bezpečnosti ve smyslu schválení organizování veřejného procesu ve dnech 26. a 27. ledna 1952.

*Zpráva o vyhodnocení akce 8 a akce Teror Náchod*³ obsahuje vedle druhého vyhotovení *Souhrnné zprávy z Akce „Teror - Náchod“* posudek ze soudní pitvy Miloslava Stejskala ze dne 29. prosince 1951 a opis dokumentu: *Stejskal Miloslav – zkoumání pistolí, nábojnic, střel a vstřelu.*

Další dokumentaci o akci Státní a Veřejné bezpečnosti k dopadení Miloslava Stejskala obsahuje spis *Pokusy vražd na funkcionářích v okrese Náchod, 1951.*⁴

Stejskalova ozbrojená vystoupení v době mezi 18. a 22. prosincem 1951 dokumentuje spis s názvem *Přepadení funkcionářů v Mezilečí, 1951.*⁵ Spis obsahuje hlášení Okresního velitelství Národní bezpečnosti v Náchodě ze dne 19. prosince 1951 a protokolární výpovědi svědků a postižených.

Spis *Stejskal a spol.* obsahuje výpovědi Miloslava Stejskala a Jiřího Wiedemanna z vyšetřování pokusu o přechod státní hranice do Rakouska ze dne 28. února 1951 a jejich stručné životopisy. Dále pak trestní oznámení na Miloslava Stejskala a Jaroslava Wiedemanna ze dne 7. března 1951 a nález Obvodního národního výboru na Praze 1 ze dne 23. dubna 1951.⁶

---

² Archiv bezpečnostních složek. Fond: V/HK. Sign.: V-398. Rudolf a spol., 2. část. Skupinový podsvazek: Rudolf a spol.

³ Archiv bezpečnostních složek. Fond: Hlavní správa VB Praha. Sign.: H1-4, inv. j.: 135. Zpráva o vyhodnocení akce 8 a akce Teror Náchod.

⁴ Archiv bezpečnostních složek. Fond: Krajská správa SNB Hradec Králové. Sign: M 1-1, inv. j.: 36. Pokusy vražd na funkcionářích v okrese Náchod, 1951.

⁵ Archiv bezpečnostních složek. Sign.: M 6-3, inv. j.: 9, Fond: Okresní správa SNB Náchod – oddělení vyšetřování: Přepadení funkcionářů v Mezilečí, 1951.

⁶ Fond V/MV, sign. V-6590 MV, Stejskal a spol.

Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti: Vítová Marie obsahuje protokolární výpovědi Marie Vítové z 26. června 1952, trestní oznámení, protokolární výpovědi svědků k její osobě a další dokumenty⁷.

Průběh přezkumného řízení ve věci rehabilitace Josefa Víta staršího po roce 1968 dokumentuje spis *Krajská správa SNB Hradec Králové – inspekce náčelníka: Josef Vít – přezkumné řízení*.⁸ Usnesení Krajského soudu ze dne 21. 3. 1971 je uloženo ve svazku *Rudolf a spol.*⁹ Dokumentace k rehabilitačnímu řízení Josefa Víta v 90. letech minulého století je uložena v osobním archivu Josefa Víta mladšího.

Seznam velkých zemědělců okresu Náchod, vypracovaný OV NB Náchod pro KV NB Hradec Králové 16. prosince 1949, je uložen ve spisu s názvem *Činnost vesnických boháčů*.¹⁰

Kronika obce Lhotky je uložena v Okresním archivu v Náchodě. Nachází se zde také zápisy z jednání náchodského Okresního národního výboru z 1. poloviny 50. let minulého století. V této práci jsme dále citovali *Situační zprávu socializačního oddělení ONV Náchod o stavu JZD v náchodském okrese* z 1. dubna 1951, uloženou též v Okresním archivu v Náchodě.

Protokolované výpovědi obžalovaných nám při srovnání s ústními svědectvími pamětníků poskytují cenné informace o jednání a charakteru samotného Miloslava Stejskala. Skutečnosti, které sdělují o vypovídajících samotných, jsou z části hrubě zkreslené, z větší části pak ze strany StB zcela vykonstruované pro potřeby obžaloby a soudního procesu. Výpovědi obžalovaných můžeme částečně rozlišovat podle toho, v jakém časovém odstupu od doby zatčení vznikly. Ty z nich, které vznikly bezprostředně

⁷ Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Marie Vítová.

⁸ Archiv bezpečnostních složek MV, Sign. M 1-2, inv. j.: 520, Krajská správa SNB Hradec Králové – inspekce náčelníka: Josef Vít – přezkumné řízení.

⁹ Archiv bezpečnostních složek. Fond: V/HK. Sign.: V-398. Svazek Rudolf a spol.

¹⁰ Archiv bezpečnostních složek. Sign. M 1-1, in.j.37. KV NB Hradec Králové: Činnost vesnických boháčů: Seznam velkých zemědělců. Rozkaz čj. 503 tajný/1949 ze dne 12/12 1949.

po jejich zatčení, pro nás mají nejvyšší vypovídací hodnotu (některé výpovědi, které se zachovaly, vznikly hned v den zatčení obviněného). Obžalovaní, kteří byli během výslechů fyzicky i psychicky týráni, postupně měnili své výpovědi k obrazu požadovanému jejich vyšetřovateli. Rozbor jejich výpovědí, tak jak se měnily v reálném čase, nám může mnoho prozradit o vnitřní logice procesu přípravy a konstruování politického procesu.

Hlavním historickým pramenem k této práci je vyprávění Josefa Víta mladšího, které jsme postupně zaznamenali na zvukový nosič ve formátu mp3 při několika společných setkáních během podzimu 2008 a jara 2009.¹¹ Josef Vít nám dále zprostředkoval ústní svědectví Milady Střihavkové a Marie Vojtěchové, které mu obě ženy poskytly na začátku 90. let minulého století. V práci jsme citovali i krátká svědectví pamětníků pana Jindřicha Joudala a pana Luboše Jirky ze Žernova z 8. 11. 2008.

II. Tištěné prameny

Odborná literatura

Základní historickou prací k dějinám československého venkova v letech 1948-1989 je kniha historika Karla Jecha *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*¹². Podává v ní ucelený výklad o proměnách československého venkova v období zemědělské kolektivizace od roku 1948 do konce 50. let minulého století s důrazem na represe soukromě hospodařících sedláků ze strany komunistického režimu. Tomuto tématu se věnuje i historik Antonín Václavů ve studii *Ke sporům o zemědělské družstevnictví a kolektivizaci v Československu*.¹³ Regionu Prostějovska se v rámci tohoto

---

¹¹ Uloženo v archivu autora.

¹² Jech, K: *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2008.

¹³ Václavů, A.: *Ke sporům o zemědělské družstevnictví a kolektivizaci v Československu*. Vysoká škola ekonomická, Praha 1999.

tématu věnuje Jan Přidal ve studii *Konec selského stavu na Prostějovsku*.¹⁴ Situaci na slovenském venkově v 50. letech minulého století mapuje Samuel Cambel ve studii *Päťdesiate roky na slovenskej dedine. Najťažšie roky kolektivizácie*.¹⁵ Z dalších publikací jmenujme ještě knihy *Venkov v temnu. Násilná socializace čs. zemědělství* od F. J. Vohryzka-Konopy¹⁶ a *Vesnice v letargii* od Josefa Soukupa.¹⁷ Otázce vztahu USA k zemím střední a východní Evropy v období upevňování jejich totalitních režimů se věnuje Bennett Kovrig v knize *The Myth of Liberation. East-Central Europe in U.S. Diplomacy and Politics since 1941*.¹⁸ Tématu agentů chodců v Československu v 1. polovině 50. let minulého století se věnuje historik Prokop Tomek v publikaci *Na frontě studené války – Československo 1848-1956*.¹⁹

Odborné články ve sbornících a periodikách

Z mnoha odborných článků věnujících se tématu zemědělské kolektivizace v Československu v 50. letech minulého století zmiňme alespoň článek *Prosazování sovětského modelu do československého zemědělství* od Jany Burešové ve Sborníku Vojenské akademie v Brně.²⁰ V regionálních sbornících publikovali k tomuto tématu autoři: Jiří Topinka: *Kolektivizace*

---

¹⁴ Přidal, J.: *Konec selského stavu na Prostějovsku*. JANUA, Praha 2007.

¹⁵ Cambel, S.: *Päťdesiate roky na slovenskej dedine : najťažšie roky kolektivizácie* Universum, Prešov 2005.

¹⁶ Vohryzka-Konopa, F.J.: *Venkov v temnu : Násilná socializace čs. zemědělství*. Mezinárodní rolnická unie, München 1989.

¹⁷ Soukup, J: *Vesnice v letargii*. Lípa, Vizovice 1994.

¹⁸ Kovrig, B: *The Myth of Liberation. East-Central Europe in U.S. Diplomacy and Politics since 1941*, John Hopkins University Press, Baltimore, 1973.

¹⁹ Tomek, P: *Na frontě studené války – Československo 1848-1956*. Katalog k výstavě k 60. výročí zahájení zahraničního protikomunistického odboje. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2009.

²⁰ Burešová, J: *Prosazování sovětského modelu do československého zemědělství*. In: *Sborník Vojenské akademie v Brně*. Vojenská akademie, Brno 1994.

venkova v Plzeňském kraji 1949-1955²¹, Tomáš Kroulík: *Kolektivizace zemědělství na území historického okresu Ústí nad Orlicí*²² a Marek Pavka: *Rozpisová politika jako nástroj kolektivizace v okrese Veselí nad Moravou na počátku 50. let.*²³ Tématu vysídlování selských rodin se ve východočeském regionu věnovala Marie Skopalová v článku *Vysídlování selských rodin ve východních Čechách v 50. letech 20. století.*²⁴ Kolektivizaci zemědělství v regionu Náchodska se ve své diplomové práci věnovala Jana Ptáčková.²⁵ Historička Věra Vlčková sestavila obsáhlý sborník *Horizonty [ne]svobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989.*²⁶ Případu Litoboř se věnuje krátce v publikaci *Litoboř. 16. srpna 2008. Odhalení památníku obětem totalitního režimu v obci*²⁷ vydané k dané příležitosti.

---

²¹ Topinka, J: Kolektivizace venkova v Plzeňském kraji 1949-1955. In: *Minulostí Západočeského kraje*. Plzeň 2006.

²² Kroulík, T: Kolektivizace zemědělství na území historického okresu Ústí nad Orlicí. (Diplomová práce) In: *Vlastivědný sborník*. Okresní muzeum A.V.Šembery, Ústí nad Orlicí 1997.

²³ Pavka, M.: *Rozpisová politika jako nástroj kolektivizace v okrese Veselí nad Moravou na počátku 50. let.* In: *Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně*. Hodonín 1999.

²⁴ Skopalová, Marie: *Vysídlování selských rodin ve východních Čechách v 50. letech 20. století.* in: *Sborník prací východočeských archivů 11*, Státní oblastní archiv v Zámrsku 2007.

²⁵ Ptáčková, J: *Kolektivizace zemědělství na Náchodsku*. Diplomová práce FFUK Praha, 1995.

²⁶ Vlčková, V: *Horizonty nesvobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989*. Konfederace politických vězňů – okresní pobočka Náchod. Náchod 2000.

²⁷ Vlčková, V.: *Litoboř. 16. srpna 2008. Odhalení památníku obětem totalitního režimu v obci*. 2008.

Populárně vědní literatura

Miloslav Růžička se ve své knize *Vyhnanci. Akce „kulak“. Zločin proti lidskosti* věnuje osudům sedláckých rodin postižených v rámci nejrozsáhlejší likvidační akce komunistického režimu zaměřené na selský stav.²⁸ Politickým procesům se soukromě hospodařícími zemědělci se věnuje i historik Karel Kaplan v knize *Komunistický režim a politické procesy v Československu*.²⁹ Tématu Vykonstruovaných politických procesů se sedláky z Babic a okolí se věnují autoři Luděk Navara a Miroslav Kasáček v knize *Mlynáři od Babic*.³⁰ Osudy odbojové skupiny bratří Mašínů sepsala v knize *Odkaz. Pravdivý příběh bratří Mašínů*. Barbara Mašínová.³¹

Novinová periodika

Případ soudního procesu s litobořskými sedláky se ve své době objevil na stránkách krajského týdeníku Pochodeň v článku *Spravedlivý rozsudek nad teroristy v Náchodě*.³² Přestup JZD Lhotky na 3. stupeň hospodaření reflektuje náchodská Nová Brázda v článku z 13. září 1950 *JZD Lhotky plní 4. bod usnesení IX. sjezdu naší strany*³³, o týden později v článku *Družstevníci ve Lhotkách budují lepší zítřek*³⁴.

V 90. letech minulého století se našemu tématu věnoval Stanislav Šrůtek v článcích na stránkách Našeho času *Případ desítek zmařených životů v našem čase I., II.*³⁵

²⁸ Růžička, Miloslav: *Vyhnanci. Akce „kulak“. Zločin proti lidskosti* 2008.

²⁹ : Kaplan, K.; Paleček, P.: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2001.

³⁰ Navara, L; Kasáček, M: *Mlynáři od Babic*. Host, Brno 2008, str. 234.

³¹ Masin, B: *Odkaz. Pravdivý příběh bratří Mašínů*. Mladá Fronta, Praha 2008, str. 91-92.

³² *Spravedlivý rozsudek nad teroristy v Náchodě*, in *Pochodeň*, 1952, roč. 39, č. 5, str. 6.

³³ In: *Nová brázda*, 1950, roč. 1, č. 1., str. 3.

³⁴ In: *Nová brázda*, 1950, roč. 1, č. 3, str. 2.

³⁵ Šrůtek S: *Případ desítek zmařených životů I.* In: *Náš čas*. 1991, č. 19. a *Případ desítek zmařených životů (II.)*. In: *Náš čas*. 1991, č. 20.

Internetové zdroje

Zákonné předpisy citované v této práci lze nalézt na internetovém serveru: www.lexdata.cz. Seznamy lidí odsouzených v politických procesech v souvislosti s babickými vraždami z 2. července 1951 lze nalézt na webových stránkách obce Babice: www.obecbabice.eu/pripad_babice.htm. Rehabilitacím v roce 1968 se věnují historici Ústavu pro studium totalitních režimů ČR na svých webových stránkách pod odkazem: www.ustrcr.cz/data/pdf/k231/panel10.pdf.

2. Politický zápas o československý venkov v poválečném období

I. Pozice KSČ na politickém kolbišti poválečného Československa

4. dubna 1945 v osvobozených Košicích složila do rukou prezidenta Edvarda Beneše slib první poválečná československá vláda. Její složení i program, nazývaný podle místa vyhlášení Košickým vládním programem, byl výsledkem složitých jednání mezi prezidentem Benešem v čele skupiny londýnských politiků a českými a slovenskými politiky moskevského komunistického exilu v čele s Klementem Gottwaldem. Již samo místo a čas předchozích jednání obou „politických partnerů“ – tedy Moskva v březnu 1945, v době vrcholícího zápasu Rudé armády postupující východní a střední Evropou, ženoucí před sebou poslední zbytky zdecimovaných německých nacistických vojsk, předznamenal vítěze tohoto politického zápasu. Komunistická strana Československa vstoupila poprvé v historii našeho státu do vládní koalice. Koalice, která byla výrazem hrubé síly a sebevědomí jedné strany, stejně jako nedostatku politické prozíravosti a demokratické důslednosti strany druhé. Koalice tím zvláštní, že zákazem obnovení nejsilnější prvorepublikové demokratické strany, stejně jako vyloučením domácího odbojového hnutí z podílu na moci potlačila jakoukoli možnost existence demokratické politické opozice. Koalice stran Národní fronty, ve které komunisté svou zatím skrytě agresivní politikou od začátku hráli rozhodující roli. Byly to totiž právě představy komunistických politiků o výstavbě centralizovaného státu s plánovitě řízeným hospodářstvím, které daly tvář programu nové vlády, stejně jako obsadili téměř jednu třetinu jejích křesel – především strategicky nejdůležitější ministerstva vnitra, informací a zemědělství. Právě skrze tyto tři klíčové ministerské posty rozehrála záhy KSČ svůj nečestný boj o získání a upevnění absolutní politické nadvlády v poválečném Československu. Triumfální cesta vládních ministrů z Košic přes Banskou Bystrici, Bratislavu a Brno do Prahy ve dnech 9. a 10. května 1945 mohla začít...

II. Pozemková reforma jako nástroj proměny československé vesnice

Zaměřme se však již nyní pomalu k tématu této práce a sledujme kroky československé vlády v oblasti zemědělské politiky. Stejně jako v práci dalších komunisty obsazených ministerstev můžeme i v práci ministerstva zemědělství sledovat zřejmé snahy připravit co nejlépe půdu svého působení pro okamžik otevřeného střetnutí o moc s demokratickým táborem v blízké budoucnosti. Hlavní zbraní komunistického ministerstva zemědělství pod taktovkou Júlia Ďuriše se stalo téměř tři miliony ha zemědělské a lesní půdy (skoro jedna čtvrtina plochy ČSR) zabavené „německým a maďarským šlechticům a velkostatkářům bez rozdílu státní příslušnosti, jakož i jiným občanům nepřátelských států, zejména Německa a Maďarska; německým a maďarským občanům Československé republiky, kteří aktivně napomáhali rozbití a okupaci Československa.“³⁶ na základě dekretu prezidenta republiky č. 5 z 19. 5. 1945 o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů;³⁷ a dekretu č. 12 z 21. 6. 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.³⁸

V Košickém vládním programu bylo bezprostředním úkolem v oblasti zemědělské politiky „důsledné provedení nové pozemkové reformy a realizace konfiskace a rozdělení půdy zrádců prostřednictvím nově zřízeného Národního pozemkového fondu“, do něhož měla vejít veškerá

---

³⁶ Program československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků, přijatý 5. dubna 1945 v Košicích, kap. XI. [online] Dostupný z WWW:

http://www.svedomi.cz/dokdoby/1945_kosvlpr.htm.

³⁷ Dekret prezidenta republiky ze dne 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů. [online] Dostupný z WWW: <http://www.pravnik.cz/uplna-zneni/uz-1.html>.

³⁸ Dekret prezidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. [online] Dostupný z WWW: <http://www.pravnik.cz/uplna-zneni/uz-2.html>

zkonfiskovaná půda³⁹. Ta měla být na základě dekretu č. 28 z 20. 7. 1945⁴⁰ následně rozdělena „v českých zemích českým a na Slovensku slovenským a ukrajinským domkářům, malým a středním rolníkům, jakož i zemědělským dělníkům, přičemž měla být dána přednost těm, kdož se zasloužili v národně osvobozené boji: jako partyzáni, vojáci, podzemní národní pracovníci, oběti cizáckého teroru aj.“⁴¹ Rozdělení půdy měl provést zmíněný Národní pozemkový fond spravovaný ministerstvem zemědělství ve spolupráci s místními národními výbory a speciálními komisemi „z řad rolnictva a zemědělského dělnictva“.

Trauma Mnichova na konci války v českých lidech tolik hluboké a bolestné, způsobilo, že odsun německých obyvatel pro naši zemi znamenal ještě větší připoutání k Sovětskému Svazu, neb ten jediný - slovy komunistického agitátora - dával záruky ochrany před německou revanší. I další politické zisky z tolik problematického odsunu sklidila KSČ, která řídila osidlování pohraničí. Majetek odsunutých měl nyní připadnout nejchudším vrstvám obyvatel – drobným rolníkům a bezzemkům, jak se také stalo.⁴² Tito lidé

---

³⁹ Těžiště poválečné pozemkové reformy tedy leželo v pohraničí, kde bylo zkonfiskováno 1 995 076 ha půdy, z toho 1 306 941 ha zemědělské. Z této rozlohy dostalo 157 515 uchazečů z řad bezzemků a drobných rolníků 937 720 ha většinou zemědělské půdy. Díky pozemkové reformě se tak podařilo alespoň zčásti pohraničí rychle osídlit a udržet tam chod života a zásobování. Podstatně menší rozsah měla pozemková reforma v českém vnitrozemí, kde bylo zkonfiskováno jen 445 373 ha půdy, přičemž tři čtvrtiny tvořila půda lesní, patřící německé šlechtě, která ve většině zůstala majetkem státu. Do 1. 3. 1947 bylo zde přiděleno individuálně, převážně nesoběstačným domkářům a drobným rolníkům k doplnění hospodářství pouze 99 535 ha. In: Menci, V. a kol.: Křižovatky 20. století. Naše vojsko, Praha 1990, str. 219.

⁴⁰ Dekret presidenta republiky ze dne 20. července 1945 o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci. [online] Dostupný z WWW: <http://www.pravnik.cz/uplna-zneni/uz-4.html>

⁴¹ Program československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků, přijatý 5. dubna 1945 v Košicích, kap. XI. [online] Dostupný z WWW: http://www.svedomi.cz/dokdoby/1945_kosvpr.htm.

⁴² Majetek, který byl za okupace zabaven poctivým lidem z důvodů národní, politické či rasové diskriminace, měl být ihned původním majitelům vrácen (většinou se jednalo o židy, kteří přežili koncentrační tábory či se vrátili z exilu). Proti tomu se však často postavili

se tak automaticky stali jednou z nejdůležitějších volebních opor KSČ ve volbách v květnu 1946.

Tato fáze pozemkové reformy znamenala podstatné změny v životě české vesnice. Konfiskace téměř třetiny veškeré půdy a její přidělení bezzemkům a drobným rolníkům přineslo změnu její sociální skladby: při celkovém poklesu počtu zemědělských závodů se snížil jejich počet na obou krajních pólech, a to jak u statků nad 20 ha, tak i domkářských hospodářství do dvou ha. Ústřední postavou české vesnice se stal tzv. „nový střední rolník“ – před přidělem zpravidla bezzemek, který dostal půdu, jak se jevílo, od KSČ - sám komunistický ministr zemědělství Július Ďuriš okázale na různých shromážděních zemědělců lačnicích po půdě přiděloval dekrety na půdu "Němců, Maďarů, kolaborantů a zrádců". Jinak byla půda zkonfiskovaná národními výbory přidělována rolnickými komisemi z řad uchazečů – zemědělských dělníků, domkářů a drobných rolníků. Národní zemědělská politika v rukou komunistů tak měla od počátku vedle cíle obnovy válkou narušeného zemědělství i další – skrytý, kterým bylo provedení sociálně ekonomických změn s cílem zničit na vesnici vliv agrarismu a narušit tradiční vazby vesnické pospolitosti, kde si navzájem vypomáhají sedláci s chalupníky v harmonické sounáležitosti. Předávání uvolněné půdy do rukou malých rolníků a bezzemků za cílem vytvoření vrstvy vesnického obyvatelstva loajální k dalším krokům komunisty drženého ministerstva zemědělství bylo prvním zárodkem budoucího rozkladu československého venkova. Pokus ostatních stran Národní fronty, které navrhovaly přidělovat půdu až do 30 ha, čímž by byl posílen ekonomický význam pozemkové

---

dělníci instruovaní místními buňkami KSČ. V mnoha případech poté hrozbou stávky znemožnili návrat majetku jeho původním vlastníkům, jak o tom svědčí např. tzv. varnsdorfský případ z března roku 1947. Komunisté tehdy zorganizovaným lidovým pozdvížením znemožnili židovskému vlastníkovi Emilu Beerovi ujmout se zpět své továrny ve Varnsdorfu, kterou mu zkonfiskovali nacisté, ačkoliv Zemský národní výbor mu podnik nejprve právoplatně přiřknul. Pod tlakem generální stávky, které se zúčastnilo 10 tis. lidí a po dohodě s úřady, soud rozhodnutí zrušil.

reformy, neboť právě statky kolem této výměry byly hlavními dodavateli tržního obilí, ve své době nevyšel.⁴³

Na Slovensku, kde řešení maďarské otázky neproběhlo vysídlením, bylo mezi rolníky rozděleno pouze 9 % půdy, což samozřejmě nemohlo uspokojit hlad po půdě a nemohlo ani podstatně změnit sociální skladbu vesnice. Nejchudší rolníci v čele s radikálními politiky KSS proto usilovali o důslednější pozemkovou reformu, která by se neomezila jen na majetek nepřátel, zrádců a kolaborantů a neměla by tudíž jen národní, ale především sociální charakter. Pozemkovou reformu však na Slovensku prováděli politici Demokratické strany, v jejichž rukou bylo v té době pověřenectvo zemědělství, které vydávalo dekrety na půdu. Komunistické straně Slovenska se tedy nepodařilo v bezprostředním poválečném období získat slovenskou vesnici a splnit tak důležitou podmínku pro etapovitý rozvoj revoluce dle koncepce KSČ, směřující přes národní fázi k dobytí politické moci. Situaci zde komunisté obratně proměnili ve svůj prospěch až za tzv. „slovenské krize“ v roce 1947.

Dalším opatřením vlády Národní fronty bylo zavedení diferencovaných výkupních cen za zemědělské výrobky. Podle zaměření produkce jednotlivých zemědělských skupin obyvatel byly nejvíce zvýšeny ceny za živočišné výrobky, které tvořily hlavní náplň příjmů malých a středních rolníků. Ceny zemědělských výrobků byly dále odstupňovány podle velikosti závodů, které byly rozděleny do třech skupin: nejvyšší ceny dostávali rolníci s výměrou do 20 ha, nižší ceny velcí sedláci s výměrou 20-50 ha a nejnižší statkáři a velkostatkáři. Hlavní smysl a význam úpravy cen byl v oblasti politické. Cenové skupiny měly napomáhat k diferenciaci a vytvářet dělící čáry mezi jednotlivými vrstvami a tím opět narušovat dosavadní vazby na vesnici.“⁴⁴ Podle velikosti hospodářství, rozměru a jakosti půdy

---

⁴³ Často stejně bezmocní byli ti zástupci demokratických stran, kteří vystupovali na obranu těch, kteří byli neprávem považováni za kolaboranty a byl jim tak konfiskován majetek. Popřípadě jim na základě tzv. „malého retribučního dekretu“ ze dne 27. října 1945 bylo odebráno právo volit v parlamentních volbách v květnu 1946.

⁴⁴ Podle: Mencl, V. a kol.: Křížovatky 20. století. Naše vojsko, Praha 1990 str. 219-220.

jednotlivých majitelů zemědělských usedlostí vláda stanovila nové pevné normy na povinné dodávky zemědělských výrobků za zmíněné diverzifikované pevné ceny. Po vyplnění těchto minimálních povinností mohl každý zemědělec volně nakládat s přebytky své výroby v rámci stanovených cen.

III. Poválečná politika KSČ vůči svobodným zemědělcům

„Vyhrocování mezinárodních vztahů v okolním evropském prostředí a zejména vyostřování vnitřního politického napětí v zemi vzbuzovaly na československém venkově nemalé obavy. Pesimistické předpovědi vyúsťovaly v obavách, že propojení nepříznivých vnitřních a vnějších vlivů může způsobit, že se v zemi prosadí totalitní mocenský režim sovětského typu. To by v zemědělské sféře vedlo k uplatnění obávaných kolektivizačních postupů a metod, k zániku principů, s nimiž stojí a padá veškeré soukromé podnikání. Tedy k likvidaci hospodářství selského typu i početné malovýroby, k zániku selského stavu a veškerého soukromého rolnictva.“⁴⁵

Zemědělská politika československé vlády po roce 1945 vycházela vstříc především malým zemědělcům – vedle pozemkových přidělů do 13ti ha to byla další souběžná opatření: např. zmiňované státní intervence cen či rostoucí nabídka cenově dotovaných domácích i dovážených zemědělských strojů, které byly výhodné i pro střední sedláky. Příznivý rozvoj zaznamenávalo i tradiční družstevní zemědělské podnikání prvorepublikového typu. Členové většiny družstev, která jim poskytovala různorodé služby – především společné sdílení zemědělských strojů a traktorů, však nepočítali s možností společně obdělávat půdu či ustájit dobytek. Právě náměty na zakládání družstev výrobních spolu s již započatým růstem státních statků byly důvodem, proč v zemědělské veřejnosti sílily obavy, že jde o první zárodky možné kolektivizace.

---

⁴⁵ Jech, K.: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 44.

Po volbách v roce 1946 se KSČ orientovala na získání většiny národa. Nástrojem k tomu měla být proklamovaná: tzv. „československá cesta k socialismu“. Ve skutečnosti však nic takového neexistovalo. Další vývoj velice brzy ukázal, že jediná cesta k socialismu vede cestou diktatury proletariátu, cestou prošlapanou velkým sovětským vůdcem. Politika KSČ v období od voleb v roce 1946 do komunistického puče v únoru 1948 byla „politikou velké lži“. Výstižně se o ní zpětně vysloví muž číslo 2 komunistické strany Antonín Zápotocký, když ji na zasedání pléna ÚV KSČ ve dnech 17. a 18. listopadu 1948 popsal, jako „*politiku, kterou jsme dělali v daných poměrech, kdy se nám jednalo o získání politické moci, abychom mohli k budování socialismu přikročit.*“⁴⁶

Přes konflikty před volbami v roce 1946 můžeme práci vlády Národní fronty do poloviny roku 1947 charakterizovat úspěšnou snahou o řešení konfliktů v jejím vlastním rámci. V souvislosti se změnou mezinárodních politických vztahů mezi západem a SSSR, která se u nás odrazila v podobě nuceného odmítnutí Marschallova plánu, nastal v této době přelom i ve vývoji naší politické situace. Obtíže ve znárodněném průmyslu způsobily rychlou ztrátu konkurenceschopnosti na zahraničních trzích. V létě roku 1947 se k tomu přidalo velké sucho. Nedostatek obilí a krmiv zapříčinil vybití dobytka. Ztráty v zemědělství dosáhly 19 mld. československých korun. Desetitisíce ha půdy v pohraničí zůstalo neobděláno. Neúrodou vznikly nové požadavky na dovoz potravin ze zahraničí, které bylo nutno krýt zvýšeným exportem zboží. Na vnitřním trhu tak vznikl nedostatek nejen zemědělských výrobků, ale i textilu a obuvi. Zásobovací obtíže poté nebývalým způsobem stimulovaly rozvoj černého trhu nesoucí s sebou živelnou inflaci a radikální pokles životní úrovně drobných spotřebitelů. U všech vrstev obyvatelstva se začala projevovat nespokojenost, čehož KSČ dokázala v tuto chvíli využít plně ve svůj prospěch, tedy k útoku na dosavadní pozice politických protivníků v politické i ekonomické oblasti. Nástrojem k tomu se přesně v duchu komunistické ideologie stalo nové omezování soukromého hospodářského sektoru – tedy nové znárodnování. Získanými

---

⁴⁶ Jech, K.: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 57.

majetky pak měly být uspokojeny vrstvy nespokojených.⁴⁷ Součástí tohoto plánu se stal i nový zemědělský program KSČ – tzv. Hradecký program – vyhlášený již v dubnu 1947. Jeho podstatou se stala jednak revize 1. pozemkové reformy z roku 1919⁴⁸, hlavně ale plán nové pozemkové reformy, která měla konfiskovat veškerou půdu v soukromém vlastnictví nad 50 ha. Jestliže s potřebou revize pozemkové reformy z roku 1919 souhlasily všechny politické strany, pak nová pozemková reforma byla již programem pouze KSČ a KSS, který překračoval vládní program a brzy se stal předmětem vleklých sporů mezi KSČ a ostatními stranami. Společně s Hradeckým programem komunisté před veřejnost vystoupily s návrhy šesti tzv. Ďurišových zákonů (již z roku 1946). „V navrhovaných zákonech šlo na prvním místě o nové půdní přiděly z konfiskovaných velkostatků a o jejich slibované zaknihování, o státem subvencované přiděly traktorů a jiných moderních mechanismů do rukou soukromých zemědělců a do společného užívání, o výhodné scelení půdy v obecních katastrech a další. Svými návrhy chtěli komunisté politicky ovlivnit rolnickou veřejnost ještě předtím, než o paragrafovaném znění zákonů začne jednat vláda a Ústavodárné národní shromáždění.“⁴⁹ Již od září 1947 KSČ aktivizovala rolnické komise, které na svých sjezdech prosazovaly přijetí všech

---

⁴⁷ Podle: Mencl, V. a kol.: Křížovatky 20. století. Naše vojsko, Praha 1990 str. 228-229.

⁴⁸ Reforma vzala do záboru velké rozlohy zemědělské a lesní půdy ve vlastnictví šlechty, velkostatkářů, katolické církve, pozemkových spekulantů apod. Jen malá část byla však uvolněna do poměrně výhodného přidělového řízení pro bezzemky a drobné zemědělce. Hlad po půdě nejnižších zemědělských vrstev tím nebyl ani zdaleka uspokojen, přičemž velké lány ze záboru pod různými záminkami unikly nebo byly v polovině třicátých let ponechány původním vlastníkům k dalšímu užívání do roku 1955, případně do roku 1965. Velké politické zisky přitom inkasovala agrární strana, která reformu iniciovala a pozvolna uskutečňovala, aniž by současně příliš ztrácela polovičatým plněním původních slibů a předsevzetí či různými finančními aférami a machinacemi. K porušení zásad pozemkové reformy došlo mj. vytvořením a výhodným prodejem více jak dvou tisíc průměrně stohektarových tzv. zbytkových statků, jejichž prominentní majitelé se stali důležitou oporou hospodářských a politických záměrů agrární strany. In: Jech, K.: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 33.

⁴⁹ Jech, K.: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 51.

navrhovaných zemědělských zákonů a zvláště osnovy zákona o nové pozemkové reformě. Začátkem října proběhl krajský sjezd ve Slaném, který zvolil krajský akční výbor. Na přelomu let 1947-1948 přijížděly početné rolnické deputace intervenovat do parlamentu. „Hradecký program byl pokusem KSČ o získání podpory především malých a středních rolníků bez rozdílu jejich politického smýšlení či stranické příslušnosti, a to včetně příslušníků bývalé agrární strany.“⁵⁰ Vedle slibu dalších půdních přidělů malým rolníkům ze znárodněných velkostatků, který, jak se brzy ukázalo, nedošel naplnění, použili komunisté ve svém zápase o získání většinové politické moci ještě další demagogický požadavek, který mezi nespokojenými lidmi vždy zabere, a sice kampaň za milionářskou dávkou pod heslem: „ať platí bohatí“. Ta měla uhradit část škod způsobených zemědělcům suchem⁵¹.

Velmi citlivým agrárním tématem té doby bylo uzákonění horní hranice vlastnictví půdy v rukou jedné osoby. „Stanovení přijatelného pozemkového stropu mělo v tehdejších poměrech a zvyklostech poskytnout jakousi právní jistotu menšímu a střednímu rolnictvu a současně uklidnit bohatší sedláky, že v probíhajících reformních krocích nepřijdou o svůj majetek.“⁵² Nižší složky komunistické strany byly v tomto ohledu instruovány již v březnu roku 1946 dopisem ústředního výboru strany ze zasedání VIII. sjezdu KSČ adresovaném všem členům a organizacím KSČ: *„Komunistická strana přitom opětně prohlásila a znovu prohlašuje, že trvá na udržení soukromého vlastnictví pracujících zemědělců a že nepomýšlí na nějaké tvoření kolchozů. Byla to naopak naše strana, která prosadila, že drobným čs. zemědělcům se dostanou do ruky miliony ha německé a zrádcovské půdy za podmínek nanejvýš výhodných. A je to naše strana, která při určování daňové a cenové politiky má na zřeteli přímý užitek ze znárodněného*

⁵⁰ Jech, K.: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 52.

⁵¹ Dalším politickým záměrem kampaně proti milionářům byla snaha vyvolat v nekomunistických stranách rozkol mezi členstvem a vedením a z řad nespokojenců tak vytvořit levicovou opozici uvnitř jich samých.

⁵² Jech, K.: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 53.

průmyslu a peněžnictví v podobě levných průmyslových úvěrů. ... Odmítáme všechny pomluvy o tom, že KSČ má v programu zestátnění zemědělské půdy a vytvoření kolchozů, k jejichž utvoření nejsou předpoklady. Trváme na udržení soukromého vlastnictví pracujících zemědělců. Všechny pokusy reakce, která našeptává zemědělcům, kteří obdrželi půdu v pohraničí, že jim tato opět bude vzata, toto našeptávání, které je založeno na bývalé nedůvěře zemědělců ke slibovaným, ale nesplněným reformám, směřují jen k rozbití jednoty pracujících měst a venkova.⁵³ Při vyhlašování Hradeckého programu na několikatisícovém shromáždění rolníků 4. dubna 1947 ministr zemědělství Julius Ďuriš mimo jiné prohlásil: „Ministerstvo zemědělství trvá na tom, aby v právě připravované nové ústavě naší republiky bylo ústavně zajištěno vlastnictví půdy do 50 ha. Tím skončí zneklidňování, že chceme dělat kolchozy a sovchozy. Bude to současně zajímavý doklad a důkaz, že nikdy nebylo soukromé vlastnictví našich rolníků rozmnoženo tak, jako právě dnes.⁵⁴

Není tedy divu, že díky uvedeným slibům, které byly výhodné prakticky pro všechny rolnické vrstvy, měla komunistická strana v období únorové vládní krize roku 1948 i v samotných dnech politického převratu poměrně silnou podporu venkova. Podporu komunistické straně vyslovil statisícový celostátní sjezd rolnických komisí konaný ve dnech 28. – 29. února 1948!, na který vyslala své delegáty téměř každá československá vesnice. Byla to však podpora právě politiky 6ti zemědělských zákonů a Hradeckého programu, nikoli však nad jejich rámec – ve směru kolektivizace zemědělství, s níž přišla KSČ jen o několik měsíců později. Myšlenka spravedlivého přerozdělení velkostatkářské půdy malým československým rolníkům, stejně jako proklamované garance soukromého vlastnictví půdy do 50 ha se brzy ukázaly být velkou komunistickou lží. Zakrátko již však nebylo velkých lží třeba. Vítězným únorem 1948 nastalo v Československu období velkých zločinů..

---

⁵³ Protokol z VIII. sjezdu KSČ, 1946, str. 12.

⁵⁴ in: Růžička, Miloslav: Vyhnaní. Akce „kulak“. Zločin proti lidskosti! 2008, str. 66.

3. Vládní zemědělská politika v letech 1948-1950 – počátek tažení proti „kulakům“

Do února 1948 byla politika komunistického ministerstva zemědělství vystavena demokratické opozici ostatních parlamentních stran stejně jako kritické diskusi široké veřejnosti i nevládních odborníků. Únorovým převratem, kdy nekomunistické strany v „obrozené“ Národní frontě byly zbaveny jakéhokoli faktického podílu na politické moci a staly se pouze poslušnými nástroji KSČ, tato demokratická opozice zaniká.

Ústava z 9. května roku 1948 v článku 158 a 159 výslovně stanovila, že: „Nejvyšší přípustná výměra půdy, která smí být v soukromém vlastnictví jednotlivce nebo spoluvlastníků nebo společně hospodařící rodiny, je 50 hektarů, a že soukromé vlastnictví půdy je u zemědělců, kteří na ní sami pracují, do výměry 50 ha zaručeno.“⁵⁵ V novém rozložení sil vláda a parlament urychleně schválily soustavu výše uvedených opatření obsažených v Ďurišových zákonech a Hradeckém programu. Avšak při praktické realizaci těchto zákonů začalo být brzy zjevné, že v rozporu s původními záměry se vytrácí slibovaná zlepšení pro střední a větší zemědělce a že i malovýrobní hospodářství jsou zvyhodňována stále méně. „Přednostní podpora směřovala do nyní již zjevných zárodečných struktur budoucího kolektivizovaného zemědělství, především do státních statků, do strojních stanic pohlcujících rolnická strojní družstva a do nově zakládaných výrobních rádobry-družstev (JZD a JRD), která však i přes dobré snahy obětavých místních nadšenců při utužujícím se centrálně plánovitým řízením nemohla získat a také nikdy nezískala skutečně družstevní charakter.“⁵⁶

⁵⁵ In: Jech, K.: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 51. Výměra 50 ha půdy v soukromém držení zemědělců byla obdobou přijaté zásady v oblasti průmyslového a živnostenského podnikání, kde bylo zaručeno soukromé vlastnictví drobných a středních podniků do 50 zaměstnanců.

⁵⁶ Jech, K.: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 55.

I. Důsledky 1. rezoluce Informačního byra komunistických stran o Komunistické straně Jugoslávie pro zemědělskou politiku KSČ

Ať již byly úvahy o „československé cestě k socialismu“ v hlavách československých komunistů jakékoli, v polovině roku 1948 vzaly nenávratně za své. Po diskusích uvnitř KSČ přišel v červnu 1948 silný autoritativní impuls zvenčí v podobě 1. rezoluce Informačního byra komunistických stran o Komunistické straně Jugoslávie, ostře namířená proti jakémukoli hledání vlastní cesty. Komunistická strana Jugoslávie zde byla obviněna obecně z údajného nacionalismu a z nerespektování sovětských poznatků z výstavby socialismu. Ze čtyř bodů zde byly dva věnovány zemědělské politice KS Jugoslávie. Rezoluce zdůrazňovala, že teorie zostřování třídního boje platí nejen pro SSSR, ale i pro všechny lidově demokratické státy. Jugoslávskému vedení zde byl v oblasti zemědělství vytýkán shovívavý postoj ke kulakům. Bohatší vrstva rolnictva - velcí sedláci neboli kulaci - zde byli označeni za nepřátele číslo jedna, kteří se nemohou zapojit do socialistické výstavby a jako takoví musí být zničeni. Stejný postup měl být poté veden i proti rolnické malovýrobě jako sektoru blízkému ke kapitalismu, který je stejně tak socialismu nebezpečný. Uvedený postup stanovil nutnost bránit rozvoji soukromých rolnických hospodářství a pokud možno prosazovat jejich brzké ekonomické odstranění. Jako jediný způsob socialistického řešení agrární otázky rezoluce stanovila masovou kolektivizaci sovětského typu.⁵⁷

Dilema, zda nadále směřovat vývoj proklamovanou vlastní cestou v rozporu s rezolucí Informbyra, či budovat československé zemědělství podle sovětského vzoru, vyřešilo vedení KSČ promptně. Již 28. 6. 1948 vydalo předsednictvo ÚV KSČ souhlas s rezolucí Informbyra a jako jediné řešení

---

⁵⁷ Na bukureštskou rezoluci Informbyra reagovaly evropské komunistické strany disciplinovaným celkovým souhlasem; vážnější výhrady byly vysloveny k zemědělské části rezoluce, a to pouze ve vedení Polské sjednocené dělnické strany (W. Gomułka) a Komunistické strany Maďarska (I. Nagy), byly však v krátké době umlčeny, jejich nositelé byli označeni za nacionalistické a oportunistické úchylníky, později zatčeni a uvězněni. In: Jech, K.: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 55.

zemědělské otázky v Československu určilo kolektivizaci podle sovětského typu. Obavy, aby KSČ nebyla podrobena obdobné kritice jako vedení KSJ, jsou zde zřejmé. „Stranickému aparátu bylo uloženo připravit podklady pro podrobné projednání koncepce další zemědělské politiky. Předsednictvo ÚV KSČ však předurčilo výsledek tím, že vyhlásilo obecnou platnost sovětského pojetí kolektivizace.“⁵⁸ Období, v němž bylo se shovívavým Stalinovým souhlasem dovoleno zvažovat či předstírat možnosti specifických národních cest k socialismu, skončilo. Karel Jech cituje zápisky historika Antonína Václavů, které si po letech pořídil při studiu archivního zápisu ze zasedání předsednictva ÚV KSČ ze dne 14. října 1948. O činitelích, kteří od zeleného stolu rozhodovali o další osudech československých zemědělců v nich učinil tyto postřehy: *„Primitivnost diskutujících je přímo otřesná. Jediný, kdo byl schopen uvažovat v politicko-hospodářské úrovni byl Gottwald. Ďuriš, ač ministr zemědělství, nebyl schopen podat jediný produktivní návrh. Jeho referát je pel-mel, trochu informací a většina naprostého zmatku. Krosnář – nic než žvanil. Zápotocký se zde projevoval jako typický omezený odborář nepřátelsky hledící na celou vesnici. Byl pro okamžitou kolektivizaci, pro kritiku politiky prováděné do února 1948, sedláci nesmějí počítat nadále se subvencemi. ... Kopecký rozvíjel, jak neměla pravdu Rosa Luxemburgová, ale měl pravdu Lenin, totiž v tom, že je třeba nejprve půdu rolníkům dát a potom je přitlačit do kolchozů. ... Marx o této otázce neměl jasno, ale Lenin ano, a po něm Stalin to ovládal dokonale. Švermová sice ve svém pozdním věku říkala, že si před odchodem domů dali v Moskvě slovo, že u nás kolchozy dělat nebudou, když viděli, jak to vypadá v SSSR, avšak na tomto zasedání předsednictva není zde ani stín toho, co pak říkala ve svém stáří. ...“*⁵⁹ Jech k tomu dodává: „Zápis z citované osudové schůze nejvyššího vedení KSČ, zveřejněný až po mnoha letech, prozrazoval mimo jiné, že čelní členové tohoto orgánu již z válečných emigračních let i z četných předválečných pobytů v Moskvě znali katastrofální výsledky sovětské kolektivizace.“

⁵⁸ Jech, K.: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 56.

⁵⁹ Tamtéž str. 56-57.

Disciplinovaně a s notnou dávkou ideologické servilnosti o tom pomlčeli a až pak za příhodné mocensko-politické situace učinili sovětskou kolektivizaci nejvyšším modelem a vzorem pro zcela odlišné a podstatně vyspělejší československé zemědělství.⁶⁰

Po politickém vítězství v roce 1948 nestálo Komunistické straně k prosazení své zvrácené koncepce budoucího vývoje nic v cestě. První období režimu, který začala prosazovat (do roku 1953), tak charakterizuje nepřetržitá a stále se stupňující komunistická ofenziva proti takřka všem tradičním společenským formám a strukturám, které u nás zrály předchozí století. Jestliže do roku 1948 se KSČ snažila získat podporu většiny vesnice pro likvidaci statkářů a velkostatkářů, nyní mělo být využito hospodářských a sociálních zájmů nižších rolnických vrstev k jejich konfrontačnímu zaměření proti zbylým větším sedlákům (*vesnickým kapitalistům*). Za nějakou dobu začali být větší sedláci komunistickou propagandou před menšími rolníky vykreslováni jako sobečtí zlomyslníci, očerňováni z úmyslných hospodářských sabotáží i nejhorších smyšlených kriminálních zločinů, označeni za viníky všech hospodářských i sociálních problémů. To vše s úmyslem izolovat „poslední zbytky kapitalistických živlů“ od menších rolníků, tzv. nedělnického proletariátu, který dle komunistické ideologie dobrovolně vstoupí do výrobních zemědělských družstev. To vše s cílem uměle vyvolat na československé vesnici třídní boj. „Nastávající období bylo přitom chápáno jako dlouhá etapa zostřujícího se třídního boje, ve které s odstraňováním kapitalistických struktur a se zakládáním socialistických prvků sice nelze otálet, avšak v níž se také nelze unáhlovat a předbíhat, pokud nejsou pro kolektivizaci vytvořeny nezbytné politické, ekonomické a technické předpoklady.“⁶¹ Vše mělo svůj čas a nový režim navíc ještě nestál tak pevně. Výstižně to vyjádřil Klement Gottwald, když popisoval obsah svých rozhovorů se Stalinem na Krymu v září 1948: „Říkal jsem Stalinovi výslovně, že o kolchozech nebudeme

---

⁶⁰ Jech, K.: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 56-57.

⁶¹ Tamtéž str. 58.

*mluvit, že je budeme dělat. Likvidovat staré formy. On s tím souhlasil.*⁶²

O oficiálních ujištěních o podpoře soukromé zemědělské malovýroby vyslovených na pražském celostátním sjezdu rolnických komisí v únoru 1948 i při jiných příležitostech se pomalu ale jistě přestalo mluvit i psát. Na československých vesnicích se začalo stmívat ...

II. Kdo je nepřítelem vesnice?

Po Únoru 1948 stáli ideologové KSČ před úkolem určit a pojmenovat onoho hlavního nepřítele na československé vesnici, proti kterému měla být obrácena nynější zemědělská politika a zaktivizována rolnická většina. Tento úkol díky sílícím obavám veřejnosti o další osud vesnice stejně jako pro zmatek a nepřipravenost v řadách zemědělských funkcionářů nesnesl odkladu.

Pojem „kulak“ (původně rusky pěst) jako označení „zámožnějšího samostatného zemědělce se v ruské historii objevil v souvislosti se Stolypinovou agrární reformou po roce 1906. Během několika let před 1. světovou válkou byl pomocí výhodných půjček a různých úlev vytvořen sektor svobodných soukromých závodů s dostatečným půdním fondem (až do 200 ha). Cílem bylo vytvořit v krátké době nezávislý stav samostatných sedláků rozvíjejících národní hospodářství. Tato vrstva zbohatnuvší v době všeobecného nedostatku a vysokých cen za 1. světové války byla v době bolševické revoluce charakterizována jako vesničtí lichváři a vydřiduši. Přesto tito lidé ještě nějakou dobu – v období tzv. NEPu⁶³ –

---

⁶² Jech, K.: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 58.

⁶³ NEP - nová ekonomická politika: termín označující bolševickou hospodářskou politiku ve 20. letech 20. století. Na X. sjezdu KSSS v březnu 1921 vyjádřil V. I. Lenin tezi, že dosavadní ekonomická politika „válečný komunismus“ byla teoreticky správná, ovšem nyní v Rusku prakticky neproveditelná. NEP tak v době naprostého hospodářského vyčerpání země po občanské válce (hospodářství bylo na úrovni 14-18ti % předválečného stavu) znamenal na určitou dobu taktický smír s rolníky. Jeho podobou bylo dočasné znovuzavedení soukromého sektoru jako oddechová fáze pro konečný útok na hospodářské frontě. Kontribuce zemědělských výrobků byla nahrazena naturální daní. Rolníci tak odevzdávali státu 40% obilí, 75% masa, 36% mléka atd. Své přebytky mohli

úspěšně hospodařili a měli významný podíl na potravinovém zásobování obyvatelstva. Poté, co těchto více jak dva a půl milionu sedláků neakceptovalo kolektivizační politiku Stalinova režimu, byli zhruba do poloviny 30. let ekonomicky a i fyzicky zlikvidováni.

Pojem kulak v českém prostředí získal synonymum vesnický boháč. Nadále se používají oba termíny. Slovo boháč jako hanlivé označení vesnického nepřítele bylo vybráno pro svůj implicitní potenciál vzbuzovat závist a nenávist bez ohledu na to, jak velký a zámožný hospodář byl takto označen. Pojem „kulak“ svým nečeským a neslovenským původem dodával příslušnému nositeli punc čehosi cizorodého.⁶⁴

Oba tyto pojmy však bylo nutno především vymezit obsahově. Primární mechanické hledisko – totiž plošná výměra půdy ve vlastnictví či pachtu – narážela na problematickou otázku: kde končí tzv. střední rolník a kde začíná kulak?⁶⁵ Zda při 20, 15 nebo i méně hektarech, šlo-li např. o vyšší bonitu půdy? Vymezení charakteru „vesnického boháče“ z hlediska výměry půdy stanovilo usnesení sekretariátu ÚV KSČ ze 4. května 1951, které určilo spodní hranici jeho pozemkové držby v řepařských oblastech již 8-12 ha, v obilnářských oblastech 10-14 ha, v bramborářských oblastech 12-16 ha a pouze v oblastech píceinářských 15-20 ha.⁶⁶

Dle předsedy vlády Antonína Zápotockého nebylo nutné vycházet z počtu hektarů. „Kulak je ten, kdo neplní zemědělské dodávky.“ Toto hledisko však v praxi naráželo na skutečnost, že právě velcí zemědělci se často se svými

---

volně prodat či vyměnit. Podniky do 10 zaměstnanců byly vráceny původním majitelům. Byl povolen soukromý obchod. Ekonomika tak byla stimulována k nové aktivitě. Mezi lety 1924-26 bylo zaznamenáno úspěšné zotavování výroby a nárůst její výkonnosti. NEP ovšem nepřinesl nové politické poměry. Velkopřůmysl zůstal socialistický. Pouze byl přebudován v trusty a syndikáty. Stále však dráže vyráběl než vydělával. Proti novým vlastníkům byl veden permanentní ideologický nátlak. Zůstávali bez politických práv. Soukromý sektor též nesl hlavní břemeno daňové zátěže. Rok 1927 poté znamenal začátek likvidace NEPu v důsledku obav a strachu z možného omezení bolševické moci. Podle: Veber, V: Leninova vláda. Triton 2003.

⁶⁴ Podle: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 61.

⁶⁵ Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 61.

⁶⁶ Tamtéž, str. 87.

dodávkovými či daňovými povinnostmi vypořádávali ze strachu před případným postihem lépe, než mnozí malozemědělci – dle třídního schématu spojenci proletariátu, kteří byli v systému dodávkových kvót zvýšených nad únosnou mez vůči státu dlouhodobými neplatiči. Tehdejší hlavní stranický ideolog Václav Kopecký stejně jako vedoucí zemědělského oddělení stranického sekretariátu Václav Sova považoval za „kulaky“ ty, „kteří vykořisťují pracovní síly“ – tj. disponují zaměstnanci. Za vykořisťované osoby zde však byly považováni i dospělí rodinní příslušníci. Druhým znakem bylo vlastnictví mechanizačních prostředků. Do této kategorie nepřátel socialistické velkovýroby byli posléze zařazeni i ti, kteří vlastnili i jen pět nebo méně hektarů půdy a k ní ještě obchod, hostinec či jinou živnost. Často i pokud již svou bývalou živnost nevlastnili, ale zůstali v ní jako vedoucí družstevního, komunálního nebo národního podniku.⁶⁷

Kromě tradičních sedláků měla být kategorie vesnických boháčů rozšířena rovněž o ty osídlence pohraničí, kteří jako první obsazovali nejlépe vybavené usedlosti po vysídlených Němcích. I tito včerejší bezzemkové či chudí rolníci, kteří získali kvalitní půdu a dobytek, drobné stroje a nářadí v komunisty řízené pozemkové reformě, se vývojem kolektivizační ideologie stali třídními nepřáteli s kulackými a vykořisťovatelskými tendencemi vůči slabším rolníkům.

Diskuse okolo pojmenování hlavního nepřítele kolektivizace nakonec nebyla a snad ani neměla být ukončena jednoznačným závěrem. Jak se nakonec v praxi ukázalo, „mlhavé vymezení třídního nepřítele na vesnici mnoha vykonavatelům kolektivizační politiky více než vyhovovalo, neboť zde byl na delší dobu poskytnut volný prostor pro obecnou i místní libovůli či přímo zvůli při praktickém určování toho, kdo je kulakem a tudíž škůdcem a nepřitelem.⁶⁸

---

⁶⁷ Podle: Kaplan, K.; Paleček, P.: Komunistický režim a politické procesy v Československu. Brno 2001, str. 150.

⁶⁸ Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 32.

III. Jak na kulaky?

Po únoru 1948 se komunističtí politici v oblasti zemědělství ocitli v problémech. Snížení výroby tržního obilí likvidací velkých statků po druhé pozemkové reformě způsobilo problémy se zásobováním měst. Nové strojové vybavení přicházelo na vesnici stále v nedostatečném rozsahu. Dvouletý plán byl v zemědělství splněn pouze na 80,1%. Novou politicko-ekonomickou linii vyhlásil za této situace IX. sjezd KSČ v květnu 1949. Základem hospodářství se stalo plnění pětiletky, která byla již začátkem roku 1948 schválena Národním shromážděním jako zákon. Její úspěšné plnění mělo zlepšit zásobování obyvatelstva, což by vedlo k odstranění vázaného hospodářství a sjednocení cen volného trhu. Heslem Gottwaldova referátu se stala teze: „pro socialismus musíme získat vesnici.“ Lákadlem kolektivizace se měly stát státní statky, strojní stanice, scelená pole a velkovýkrmny, které malým rolníkům měly předvést přednosti velkovýroby a socialistického velkopodnikání. Společná velkovýroba měla začít slučováním dosavadních družstev. Pětiletka pro kolektivizované zemědělství počítala s dodáním 30 tis. traktorů, 32 tis. samovazačů, 60 tis. sekaček, 20 tis. dojících aparatur. Reakční spiklenci byli naopak varováni: „Republiku si rozvracet nedáme“.

Jedním z nejobtížnějších úkolů, které sjezd naznačil, se ukázalo právě združstevnění vesnice. Právě zde totiž KSČ měla, co se přímého zastoupení týká, stále slabou pozici. Vesnické organizace KSČ tvořili ve velké většině polo-rolníci či tzv. kovorolníci, lidé pracující napůl na své půdě o malých rozlohách a napůl zaměstnaní v průmyslu; poté drobní rolníci, kteří dostali půdu od druhé pozemkové reformy. Střední a větší rolníci a malí statkáři do 50 ha zaujímali vůči nové zemědělské politice KSČ stále více neobyčejně kritické postoje blízké starému vedení nekomunistických stran. Mimoto na vesnici působil i silný vliv církve. V neposlední řadě pak strach z kolektivizace sovětského charakteru tak, jak ji popisovali v tisku redaktoři pravicových stran, kteří před Únorem psali o kolektivizaci v SSSR.⁶⁹ K tomu všemu se přidružil i ekonomický moment.

⁶⁹ Více viz: Mencl, V. a kol.: Křížovatky 20. století. Naše vojsko, Praha 1990 str. 241.

„Během dvouletky bohatší zemědělci nakoupili 10 tis. traktorů a tentýž počet motorových pluhů, kolem 110 tis. kusů žacích strojů, 25 tis. samovazů a dalších prostředků mechanizace. Spolu s dosavadním strojním vybavením, které bylo většinou též v rukou těchto vrstev, představovala taková výstroj reálnou technickou a ekonomickou převahu těchto bohatších vrstev na vesnici. Rozsah výroby mechanizačních prostředků, který slibovala pětiletka, nedosahoval ani toho, co už bylo v jejich vlastnictví. Spolu s takřka úplným vlastnictvím koňských potahů měly tedy tyto vrstvy – ostře zaměřené proti kolektivizaci – vlastně všechny ekonomické trumfy v rukou.“⁷⁰

Vedle diskuse o obsahovém vymezení třídního nepřítele na vesnici vedení KSČ na podzim roku 1948 vyznačilo i první kroky praktického postupu proti němu. První skupina opatření se týkala soukromého vlastnictví půdy a jejího užívání. K obezřetnosti velel fakt, že dosavadní podpora soukromých hospodářství středního typu do 13 ha při právě doznívající pozemkové reformě byla v bezprostředním období po Únoru ještě v živé paměti lidí. Navíc v samotné Ústavě z 9. května bylo zaručeno soukromé vlastnictví půdy do 50 ha. „Pragmatický návod k obejití ústavních záruk, poskytl sám ministr zemědělství Ďuriš, a to dokonce za přítomnosti ostatních členů předsednictva ÚV KSČ, mezi nimiž byli i ústavní činitelé povinni dbát o dodržování ústavy, zákonů a jiných právních předpisů, když mj. uvedl: *„Říkáme, že v tomto případě nemusíme ústavu měnit, ale máme možnost, aby sami rolníci porušovali ústavu. Například neplní dodávky a my můžeme na ně uvalit sankce. Když neplní dodávky, můžeme zvýšit splátky nebo odejmout příděl. ...“*⁷¹ První období komunistického tažení proti soukromému sektoru nejen v zemědělství, ale i ve zbývajícím sektoru řemesel, obchodu a jiných živností, tak bylo charakteristické nepřímým útlakem: „cestou ekonomického či administrativního nátlaku byl sedlák či živnostník uveden do takové dodávkové, daňové či platební nezpůsobilosti, která byla trestně postižitelná podle jiných legislativních aktů,

⁷⁰ Mencil, V. a kol.: Křižovatky 20. století. Naše vojsko, Praha 1990 str. 243.

⁷¹ Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 62.

např. zákona na ochranu lidově demokratické republiky, zákona na ochranu zemědělského plánu nebo zákona o stíhání černého obchodu.“⁷² V praxi poté právě s takovýmto odůvodněním místní či okresní národní výbory ve spolupráci s příslušnými stranickými sekretariáty rozhodovaly o zavedení národní správy na hospodářství větších sedláků nebo i o konfiskaci jejich majetku. „Rozsah vlastnických práv k půdě byl oslabován pomocí detailního plánování zemědělské výroby a povinných dodávek rostlinných a živočišných výrobků.“⁷³ Vedle toho začalo být připravováno i omezení zcizování soukromé půdy (rozdělování půdy mezi příbuzné za cílem snížení výměry u jednoho vlastníka), aby nemohlo docházet k „úniku z kulacké kategorie“ do skupiny středních či drobných zemědělců.

Druhým opatřením k postihu „kulaků“ bylo znevýhodnění jejich dalšího přístupu k hospodářským zdrojům: mechanizační prostředky ze státní plánované výroby nadále směřovaly téměř výlučně do státních strojních stanic, menší stroje pak do místních strojních družstev. Velcí zemědělci byli z přidělů vyloučeni a jen výjimečně a za zvýšené ceny směli zakoupit menší stroj. Svě dosavadní nakoupené stroje naopak museli dát kdykoli k dispozici místním strojním družstvům či strojně traktorovým stanicím (STS) pro přednostní obdělání půdy či žňové práce družstev nebo maloročníků. Velcí sedláci museli též opustit vesnická strojní družstva a zůstali odkázáni na služby STS, a to za zvýšené sazby. Zvýšené ceny poté pro velké zemědělce platily i při přidělovém nákupu osiv, umělých hnojiv, uhlí či pohonných hmot.

Třetím „nástrojem třídního boje“ proti velkým sedlákům byla vládní finanční politika. Ta zahrnovala vedle již zmíněných cenových opatření zvýšení zemědělské daně při současném zrušení dosavadních daňových úlev, zvýšení úrokových sazeb a odbourání státních cenových intervencí. Vedle toho začali být větší sedláci zbavováni funkcí v národních výborech, ve svazech zemědělců či ve vedení tradičních družstev.⁷⁴

---

⁷² Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 62.

⁷³ Tamtéž, str. 62-63.

⁷⁴ Více viz: Tamtéž, str. 63.

IV. Ve jménu socialistické zákonnosti..

Komunistický represivní systém proti soukromým zemědělcům ve svých počátcích účelově využíval existující právní řád. Při postihu diskriminovaných skupin společnosti tak zůstávalo zachováno zdání zákonnosti. Současně s tím však režim brzy započal s přípravou nových zákonů, jejichž posláním bylo vytvořit spolehlivý legislativní základ pro koncepci přechodu k socialismu v podmínkách „zákonitě se zostřujícího třídního boje“.

Ze zákonů z před-únorového období se nyní hodil zákon č. 55/1947 Sb., o pomoci zemědělcům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu z 1. dubna 1947⁷⁵ (jeden ze šesti Ďurišových zákonů), který stanovil povinnost pozemkových vlastníků řádně obdělávat půdu nebo se starat o její využití formou pronájmu. Stejnou povinnost stanovil pro co nejúčelnější využívání hospodářských objektů, strojů, traktorů a potahů. V případě potřeby bylo v pravomoci funkcionářů místních a okresních národních výborů organizovat sousedskou výpomoc, ale i rozhodovat o nasazení nevyužitých výrobních prostředků. Stejně tak mohli ukládat trestní sankce těm, kdo z vlastní viny zanedbali zemědělskou výrobu; zavádět nucený pacht zanedbaných hospodářství nebo v nich zřídit dočasnou národní správu. V nové situaci byl zákon zneužíván k oslabování technického a energetického vybavení selských hospodářství formou nuceného výkupu traktorů a dalších mechanizačních prostředků, odnímání stodol, stájí a chlévů, příkazování vybraných pozemků do nuceného pachtu, přičemž byla zdůrazňována jeho represivní funkce. Vyhláška ministerstva zemědělství č. 612/1949 Ú. l., na podporu takových postupů stanovila, že mechanizační prostředky se vykupovaly především od „vesnických boháčů“. Jako důvody byly uváděny: neplnění výrobních či výkupních smluv nebo tvrzení, že tyto stroje nejsou údajně plně využity. „Tato praxe, která

---

⁷⁵ Zákon č. 55/1947 Sb. ze dne 1. dubna 1947 o pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu. [online] Dostupný z WWW:

http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571cc00341df1c12566af007f1a09/c12571cc00341df1c12566d400717a43?OpenDocument

se výrazně vzdálila od původního poslání zákona, se pak uplatňovala po celé kolektivizační období.⁷⁶

Na základě tzv. scelovacího zákona č. 047/1948 Sb., který měl zabezpečit souvislé pozemkové celky pro zakládání JZD, byly pozemky „vesnických boháčů“ v obecních honech nebo katastrech vyměňovány za půdu náhradní na okraji těchto honů či katastrů.

Značné možnosti zvláště komunistickému režimu poskytoval i zákon č. 15/1947 Sb., o stíhání černého obchodu, který měl v poválečném nedostatku chránit před únikem potravin a jiného zboží z legální obchodní sítě, před zatajováním zásob a před prodejem zboží za nepřiměřeně vysoké ceny. Komunistický režim tento zákon zneužíval k postihu větších i středních zemědělců i za nevelký volný prodej masa, tuků, mouky a dalších potravin, které vyrobili nad množství stanovené předepsanými dodávkami. „Za porušení zákona o černém obchodu byly stanoveny vysoké peněžní pokuty i přísné tresty odnětí svobody, v případech kvalifikovaných jako zločin 10 až 20 let těžkého žaláře, v extrémních případech i tresty doživotí či smrti.“⁷⁷

Vedle postihů za údajný černý obchod se důležitým nástrojem k perzekuci sedláků stalo i výrazně utužené státní řízení zemědělského výkupu. Dle oběžníku ministerstva výživy pro krajské národní výbory ze dne 30. listopadu 1949 neplnění dodávkových závazků zakládalo: „přinejmenším přestupek postižitelný v rámci správního řízení, v závažných případech však trestný čin ve smyslu zákona č. 15/1947 Sb., o stíhání černého obchodu, nebo dokonce jako zločin podle § 36 zákona č. 231/1948 Sb.⁷⁸, na ochranu lidově demokratické republiky.“⁷⁹ Jak vypadal postup v praxi znázorňuje politický pokyn předsednictva ÚV KSČ, vydaný k danému

⁷⁶ Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 64.

⁷⁷ Tamtéž, str. 65.

⁷⁸ Zákon č. 231/1948 Sb. ze dne 6. října 1948 na ochranu lidově demokratické republiky.

[online] Dostupný z WWW:

http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571d20046a0b2c12566af007f1a09/c12571d20046a0b2c12566d4007189da?OpenDocument

⁷⁹ Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 65.

oběžníku s předstihem již 8. listopadu 1949, který nařizoval, že: „vesničtí boháči budou exemplárně potrestáni tím, že jednak nesplněné množství smluvních dodávek bude zajištěno domácími prohlídkami a zabavením, jednak zaplacením nesplněného množství dodávky cenami volného trhu, jednak uložením správních trestů podle zákona na ochranu lidově demokratické republiky.“⁸⁰

Domnělý černý obchod zemědělců, neplnění dodávek, ať již z jakéhokoli objektivního důvodu, nebo prostý nesouhlas s režimní zemědělskou politikou, projevující se nejčastěji neochotou dobrovolně vstupovat do vznikajících jednotných zemědělských družstev, byly jevy komunistickým režimem napříště kvalifikované jako „postoje či činy nesouhlasu a odporu proti oficiální linii a praxi socialistické výstavby“. Legislativní proces směřoval rychlým tempem k uzákonění komplexního rámce pro jejich účinný trestní postih. Takovými trestněprávními normami se staly trestní zákon soudní č. 86/1950 Sb.⁸¹, a trestní zákon správní č. 88/1950 Sb.⁸², oba přijaté Národním shromážděním 12. července 1950 na návrh ministerstva spravedlnosti.

„Trestní zákon soudní postihoval osoby, jejichž činy byly kvalifikovány jako „závažné projevy nepřátelství ke státnímu zřízení“. Jeho výkon byl záležitostí „obrozeného“ justičního aparátu „třídních a politicky spolehlivých kádrů“, oddaně a poslušně vykonávajících obecnou politiku i konkrétní pokyny komunistické strany.

Trestní zákon správní se vztahoval na závažnější přestupky, jejichž postih spadal do pravomoci místních, okresních a krajských národních výborů, což bylo vydáváno za demokratizaci výkonu práva.“⁸³ Pro výkon tohoto zákona okresní a krajské národní výbory zřídily na základě výnosu

⁸⁰ In: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 66.

⁸¹ Trestní zákon soudní č. 86/1950 Sb. ze dne 12. července 1950. [online] Dostupný z WWW: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/86-50.htm>

⁸² Trestní zákon správní č. 88/1950 Sb. ze dne 12. července 1950. [online] Dostupný z WWW: http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571cc00341df10000000000000000/c12571cc00341df1c12566d40071a448?OpenDocument

⁸³ Podle: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 66.

ministerstva spravedlnosti tříčlenné trestní komise vedené referenty pro vnitřní záležitosti a bezpečnost (tzv. třetí referáty). Do působnosti komisí spadalo trestní řízení:

„ a) proti třídnímu nepříteli podle § 12 odst. 3 trestního zákona správního, b) ve všech případech, ve kterých má být vysloven vedlejší trest propadnutí jmění nebo zákaz pobytu/ 11 odst. 2 písm. a) a c) trestního zákona správního, c) o všech přestupcích, jimiž se ohrožuje výstavba socialismu nebo jimiž se budí zvláštní pohoršení ve veřejnosti (šlo o těžší přestupky podle 13 paragrafů, mezi nimiž byly mj. § 33 o ochraně národního majetku, § 37 o ochraně mechanizace zemědělství a § 87 o černém obchodu – K. J.), d) ve všech ostatních případech, které jí postoupí referent vzhledem k závažnosti věci.“⁸⁴

O něco později došlo k úpravě této praxe, kdy samotné okresní bezpečnostní trojky spolu se zemědělským tajemníkem KSČ a zemědělským referentem ONV rozhodovaly o tom, které delikty zemědělců proti státu a proti zemědělské politice mají být stíhány cestou správní a které cestou soudní. Závažnější delikty byly k řízení před Státním soudem „připravovány“ tzv. Krajskými bezpečnostními pětkami. Systém bezpečnostních trojek a pětěk byl vystavěn podle vzoru sovětského bezpečnostního systému. Jejich složení tvořili okresní či krajsí vedoucí tajemníci KSČ, předsedové ONV (KNV) a příslušní velitelé Státní bezpečnosti. Bezpečnostní pětky a trojky projednávaly a řešily důvěrné kádrové a bezpečnostní problémy, o kterých nemělo celé předsednictvo KV (OV) vědět.⁸⁵

Odpovědnost za perzekuce selského stavu se zřízením těchto trestních komisí přenesla z celostátní úrovně i na úroveň krajů a okresů. Především však tyto trestní komise získaly pravomoci, kterými v právním státě disponuje pouze soudní moc. Na úrovni okresů a krajů se tak vytvořila nová

---

⁸⁴ In: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 66-67.

⁸⁵ Více viz: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 68.

autokratická mocenská centra, která se při naplňování obecné linie represivního systému v příbězích jednotlivých postižených sedláků i jejich rodin projevovala nekontrolovatelnou zlovůlí a agresivitou. O to více, že vedle ukládání nesplacitelných pokut, zabavování majetku a příkazů k vystěhování, rozhodovaly i o trestech odnětí svobody, vykonávané v nově zřizovaných táborech nucené práce (TNP).⁸⁶

„Pro další vývoj bylo mimořádně závažné, že už od roku 1949 a zejména pak v průběhu roku 1950 uvnitř justičního systému (ve vztahu k soudům), ale i navenek (ve vztahu k národním výborům, k soukromým zemědělcům i k družstvům, k národním podnikům, zájmovým organizacím apod.) výrazně zesiloval vliv generální prokuratury a krajských a okresních prokuratur.“⁸⁷ Ty byly po čistkách v roce 1948 - namísto bývalých erudovaných odborníků pro režim politicky nepřijatelných - plně ambiciózních tzv. dělnických prokurátorů, disponujících několikaměsíčními kurzy právnického minima, zhuštěné politické přípravy a především těsnými kontakty s aparátem vládnoucí strany a bezpečnostními orgány. Styky prokurátorů s místními politickými, bezpečnostními a veřejnými činiteli a organizacemi v krajích a okresech popisuje tajná zpráva z jednání politického prezidia generální prokuratury v Praze ze dne 4. srpna 1950. Podle ní rozhodnutí o rozsudku v trestním řízení činili prokurátoři na základě písemných přípisů popř. telefonických intervencí ze strany zástupců Krajského výboru KSČ. Jako nejčastější a současně pozitivně hodnocenou praxi popisuje zpráva postup, kdy prokurátor se soudními spisy docházel na krajský nebo okresní sekretariát strany, kde referoval o jednotlivých případech tajemníkovi pro lidovou správu a společně s ním domlouval další postup. Tam, kde byl

---

⁸⁶ „Výchozí podnět ke zřízení táborů nucených prací vyšel ze schůzí předsednictva ÚV KSČ již ve dnech 9. 9., 20. 9. a 4. 10. Současně bylo rozhodnuto neuveřejňovat o zřízení táborů nucených prací žádné zprávy v tisku. „Budeme to dělat, ale nemusíme o tom mluvit“, tak zněl Gottwaldův pokyn.“ In: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 67.

⁸⁷ Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 39.

prokurátor členem, byly případy řešeny přímo na zasedáních krajských bezpečnostních pětiek, eventuelně okresních bezpečnostních trojek.⁸⁸

„Konec roku 1950 lze tedy považovat za závažný časový moment, v němž pro plné rozvinutí již započaté politiky omezování a zatlačování „kulactva“ v procesu kolektivizace zemědělství byly k dispozici nejen potřebné legislativní předpoklady (řada použitelných starších, novelizovaných nebo nově vydaných zákonů a prováděcích nařízení, včetně trestních zákoníků), nýbrž i nezbytné politické a mocenské nástroje. K nim v systému ovládaném komunistickou stranou patřily zejména aparáty Státní a Veřejné bezpečnosti, soudů a prokuratury, resortů zemědělství a vnitra, včetně soustavy národních výborů a jejich trestních komisí, které byly - alespoň pro nejbližší období – již ideologicky nasměrovány a prakticky instruovány.“⁸⁹

Před veřejností zůstávalo toto všechno utajeno. Naopak. Veřejně proklamovaná zemědělská politika strany se stále ještě nesla v duchu optimisticky laděných kampaní o perspektivách přechodu ke kolektivním formám hospodaření. Účelově přitom byly vyzdvihovány dlouhodobé družstevní tradice českého a slovenského venkova, důraz na dobrovolnost při zakládání přípravných výborů JZD, stejně jako demokratičnost při rozhodování o společné práci i při odměňování za její vykonání. Zákon č. 69/1949 Sb., o jednotném zemědělském družstvu ze dne 23. února 1949⁹⁰, stejně jako 1. vzorové stanovy JZD z března 1949 se staly výzvou pro všechny vrstvy zemědělců. Ke vstupu do družstva byli totiž vyzýváni i velcí rolníci. Mohli dokonce utvořit i 1/5 zastoupení v představenstvu, pokud zbývající čtyři pětiny budou tvořit malí a střední rolníci. Nejistota vedení KSČ, zda lze v dané době riskovat odpor stále ještě vlivné

---

⁸⁸ Více viz: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 70.

⁸⁹ Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 70.

⁹⁰ Nařízení ministra zemědělství, kterým se provádí zákon o jednotných zemědělských družstvech. [online] Dostupný z WWW:

http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571cc00341df1c12566af007f1a09/c12571cc00341df1c12566d400719378?OpenDocument

hospodářské, sociální a politické vrstvy selského stavu tak vytvořila jeden z posledních projevů představy o specificky československé cestě k zemědělskému socialismu, vymykající se stalinskému pojetí posvěceného rezolucí Informbyra. Další události ukázaly, že šlo opět o pouhý krátkodobý taktický manévr podobný předúnorovým slibům a prohlášením KSČ k uklidnění obav zemědělské veřejnosti ze zřizování kolchozů.⁹¹

V. Otázka půdy v procesu omezování a zatlačování vesnických boháčů

První výsledky dosavadní politiky vůči odpůrcům kolektivizace vykryštovaly již na jaře roku 1950. Postihy velkých sedláků vyvolaly na vesnici atmosféru obav, nejistoty a strachu. Dosavadní zákroky proti nim se tak zatím nesetkávaly s masovějším odporem či nesouhlasem menších rolníků. Ti méně odolní začali podepisovat přihlášky do JZD, ovšem nedobrovolně, tudíž bez vůle k aktivní spolupráci. „Některé z nejúčinnějších prostředků postihu sedláků pak byly z velké části vyčerpány. Především to byl nucený výkup strojů ze selských hospodářství, který k 30. dubnu 1950 dosáhl počtu 10321 traktorů, 7363 samovazačů a 8745 mlátiček.“⁹² Ze soukromého sektoru též odešla velká část námezdních pracovních sil. Kýžený výsledek těchto opatření se dostavil: sedláci zbavení pracovních sil a strojů nebyli schopni veškerou svou půdu nadále obdělávat. „V souvislosti s předpokládaným hromadným přechodem JZD ke společnému obdělávání půdy a ke společné živočišné výrobě se hlavním prostředkem omezování a zatlačování vesnických boháčů nyní měly stát opatření týkající se jejich půdy.“⁹³ V praxi se však využívání usedlostí a půdy dosud zlikvidovaných sedláků ukázalo velkým organizačním problémem. Poté co na ně byla uvalena národní správa, zůstaly na starosti místním národním výborům, které na podobnou situaci nebyly připraveny. Pro obdělání půdy neměly dostatek finančních prostředků ani pracovní sílu. Místní kolektivizátoři proto začali volat

---

⁹¹ Více viz: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 71.

⁹² Tamtéž, str. 73-74.

⁹³ Tamtéž, str. 74.

po novém srozumitelném výkladu politiky omezování a zatlačování „kulaků“ a po jednoznačných funkčních prováděcích pokynech. 30. května 1950 tak předsednictvo ÚV KSČ vydalo tajný závazný pokyn pro krajské a okresní výbory KSČ – dokument s názvem „Otázka půdy v procesu omezování a zatlačování vesnických boháčů.“⁹⁴ Při řešení otázek obdělávání a obhospodařování půdy vesnických boháčů na základě tohoto dokumentu nebyly řešeny vlastnické poměry půdy. Vesnický boháč, jemuž byla zabavena půda, nadále zůstal jejím vlastníkem.⁹⁵ Důvodem nebyl respekt k ústavní ochraně soukromého vlastnictví půdy, nýbrž riziko, že vyvlastnění půdy odradí střední rolníky od vstupu do JZD. Půda „vesnických boháčů“ měla být přidělována do užívání existujícím či vznikajícím JZD nebo prozatímně místním národním výborům či státním statkům formou pachtu. Novelizací zákona č. 126/1946 Sb., o úpravě zemědělských pachtovních poměrů, bylo pachtovné sníženo ze 3 % na 1 % na úkor vlastníka a ve prospěch JZD či MNV. Tam, kde JZD, MNV či státní statek neměly potenciál převzít půdu, kterou jim sedláci sami v zájmu zachování holé existence nabízeli, směrnice paradoxně přikazovala takové nabídky odmítat a trvat zatím na tom, že sedlák musí půdu obdělávat a řádně hospodařit. Současně bylo stanoveno, že „vesničtí boháči“ bez výjimky, tj. jak ti, kterým byla půda nuceně odebrána, tak ti, kteří ji dali k dispozici sami, nepatří do JZD. Pokud vlastník nabídl jen část své půdy, pak mu půda, kterou si ponechal pro vlastní obdělávání, byla podle §94 scelovacího zákona z roku 1947 vyměněna za pozemky na okraji katastru. „Vesničtí boháči“, kteří odevzdali do pachtu celé hospodářství včetně půdy a inventáře si mohli ponechat obytné budovy, příp. malou část dobytka.

---

⁹⁴ NA, Praha, A ÚV KSČ, f. 021, sv. 1 a j. 30.

⁹⁵ V tomto jediném bodě došlo k odklonu od sovětské kolektivizační praxe: v Československu nebyl nikdy uplatněn princip nacionalizace půdy, jak tomu bylo v Sovětském Rusku na základě světově proslulého Dekretu o půdě; nedošlo k tomu ani v předválečné pozemkové reformě, ani při poválečné likvidaci statkářských a velkostatkářských panství, ani při konfiskaci německé, kolaborantské a zrádcovské půdy podle dekretů prezidenta republiky, ani při kolektivizaci zemědělství v 50. letech.

In: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 75.

Podmínkou bylo jejich zařazení na jiné pracoviště (průmyslový závod, státní statek), kam mohli docházet či dojíždět ze svého bydliště. Verze požadující, aby vesnický boháč, který z jakéhokoli důvodu přestal na půdě hospodařit, nezůstával kromě výjimečných a odůvodněných případů ve svém původním bydlišti, ale aby se přestěhoval do jiného místa, zůstala zatím v zásobě na pozdější dobu. Vysídlení vesnických boháčů z obce se mělo zatím provádět pouze ve výjimečných případech, kdy se „jednalo o zjevné nepřátele a sabotéry, kteří poškozovali práci JZD, a to v souhlase a na žádost většiny drobných a středních rolníků ve vesnici.“ Dokument řešil i choulostivý problém uvnitř samotné Komunistické strany. Jejími členy bylo v této době 6600 zemědělců s výměrou půdy nad 15 ha, tedy 3,9% z celkového počtu zemědělských členů strany. Stranické vedení rozdělilo tuto skupinu straníků na dvě kategorie: první početně menší skupinu tvořili ti, kteří byli ve straně od prvních poválečných měsíců a po roce 1948 byli stoupenci a členy JZD a na mnoha místech zaujímali místa okresních i krajských zemědělských funkcionářů. Ti mohli ve straně i v JZD setrvat, aby šli vstříc svým příkladem. Tu část půdy, která přesahovala průměrnou výměru středních rolníků v obci, měli dát do pachtu JZD. Druhou početnější skupinu tvořili sedláci považovaní za „kulackou přítěž“, neboť vnášeli do vesnických organizací kolísavost a nedůvěru k socialistickým přeměnám a byli brzdou rozvoje JZD. Z KSČ byli vyloučeni při následující stranické prověrce. Z existujících JZD byli postupně vytlačeni a do nových nepřijímáni.⁹⁶

---

⁹⁶ Více viz: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 74-76.

4. Vládní zemědělská politika od roku 1951 – běsnění ve jménu socialismu

Skutečně ostrý kurz v politice Komunistické strany vůči vesnickým sedlákům přišel s rokem 1951. Rok 1951 jako třetí rok pětiletky znamenal zásadní předěl pro celé československé hospodářství. Hlavní příčiny změn byly stejně jako v polovině roku 1948 vnější. Vyostřování konfliktu o Jugoslávii a především válka v Koreji, považovaná za možnou předeheru 3. světové války, přiměly Stalina zrychlit přípravu na potenciální vojenský střet mezi východem a západem, stejně jako preventivně drtit ve sféře své hegemonie jakékoli opoziční síly, které by byly schopny sehrát podobnou roli jako Tito v Jugoslávii. Na stoupající sovětské nároky na dodávky industrializačního vybavení a vojenské techniky KSČ v únoru 1951 reagovala rozhodnutím podstatně zvýšit úkoly první pětiletky a především v těžkém a strojírenském průmyslu nasadit řádově vyšší tempo růstu. Průmyslová výroba se měla z 57 % růstu během pětiletého plánu zvýšit na 91 %, energetika z 52 % na 73 %. V zemědělství byl plán vzestupu nově stanoven na 53 %, což představovalo roční růst o 13 %.

Úkolu, který přesahoval reálné možnosti československé ekonomiky, mělo pomoci předsevzetí KSČ vytvořit základy socialistické společnosti. „Oficiální propaganda hlasitě zdůrazňovala, že zákonitým průvodním jevem socialistické výstavby je zostřování třídního boje. Na denním pořádku byly ideologické kampaně proti náboženství, nacionalismu, kosmopolitismu, masarykismu či jiným „buržoazním vlivům“. Jejich posláním bylo zdůvodnit soustavné vyhledávání, zatýkání a likvidaci reálných, možných či jen smyšlených nepřátel ve všech sférách ekonomiky, v „nespolehlivých“ společenských vrstvách, v zájmových organizacích i v řídicích systémech včetně členstva a aparátu vládnoucí strany.“⁹⁷ Počátek roku 1951 tak byl také obdobím, ve kterém začalo hledání původců chyb a nedostatků bránících dalšímu rozvoji socialistického budování v samotné komunistické straně. Jako v každém jiném problematickém období bylo

⁹⁷ Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 79.

třeba i nyní dokázat věrnost velkému Stalinovi a jeho pojetí budování socialismu. „Nepřátelé ve vlastních řadách“ odpovědní za překážky, které se rozvoji socialismu stavěly do cesty, měli být odhaleni a po zásluze tvrdě potrestáni. Vina za nedostatky zemědělské kolektivizace a boje proti vesnickému boháči byla přisouzena samotné zástupkyni ústředního tajemníka KSČ Marii Švermové, která byla pro vykonstruovanou spoluúčasť na protistátní činnosti zatčena právě 21. února 1951. „Za vinu se jí mj. kladlo, že ve spojení s již dříve uvězněným tajemníkem brněnského KV KSČ O. Šlingem prosazovala „smířlivecké“ názory o škodlivosti zákroků proti vesnickému boháči, o tom, že takové zákroky odradí i středního rolníka, a že naopak je nutno odborných znalostí statkáře a vesnického boháče využít.“⁹⁸ Marie Švermová byla odsouzena k doživotnímu vězení. Otto Šling byl odsouzen v listopadu 1952 ve vykonstruovaném procesu se „Spikleneckým centrem na čele s Rudolfem Slánským“ k trestu smrti a popraven. V dubnu 1951 byl sesazen ze všech funkcí též člen nejvyššího stranického vedení, náměstek ministra zemědělství a generální ředitel státních statků Josef Smrkovský. Později byl zatčen a po obvinění z napomáhání ke škůdcovské činnosti statkářů a kulaků ve státních statcích odsouzen na doživotí. Na Slovensku byl hlavním spojencem vesnických boháčů prohlášen bývalý předseda Sboru pověřenců, od 12. června 1950 vedoucí zemědělského oddělení ÚV KSS Gustáv Husák. „Dodatečně mu byla předhazována zodpovědnost za prosazování teorie o tom, že v zájmu zainteresování středního rolníka ke vstupu do JZD nutno získat váženého gazdu, tj. „vesnického boháče“. Navíc pak údajně vnášel do výkupního systému zemědělských výrobků lhostejnost a shovívavý postoj ke kulakům, kteří neplnili dodávkové povinnosti.“ Také Gustáv Husák byl zatčen v únoru roku 1951. Odsouzen pak až v roce 1954 na doživotí. „Vedení KSČ současně dávalo pokyn a návod k tomu, aby členové a funkcionáři strany i na nižších úrovních vyhledávali a udávali možné

---

⁹⁸ Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 34.

místní smířlivce s třídními nepřáteli, zastánce a obhájce vesnických boháčů.“⁹⁹ Socialistická revoluce začala „požírat své vlastní děti“.

I. Jaro 1951 – příprava na zúčtování

Celková orientace na zrychlení tempa a rozsahu socialistické výstavby ve sféře zemědělství způsobovala, že soukromý malovýrobní sektor, krátkodobě posílený poválečnou pozemkovou reformou, byl v roce 1951 více a více vtahován do kolektivizačního procesu. „Až dosud bylo založeno 3868 JZD vyššího typu, z nichž 3279 rozoralo meze a zavádělo společné osevy. Přesto se tempo kolektivizace mělo dále zrychlovat, a to jak zakládáním nových JZD, tak přílivem nových členů, aby tak na úkor družstev elementárních a menšinových co nejdříve získala převahu JZD přecházející na úroveň III. a IV. typu se společnou rostlinnou i živočišnou výrobou.“¹⁰⁰

Za hlavní překážku tohoto žádoucího vývoje byli označováni vesničtí boháči jako poslední přežívající kapitalistická třída. Rudolf Slánský ve svém referátu na únorovém zasedání ústředního výboru KSČ - v rozporu se zněním původních stanov JZD - označil jako škodlivá rozhodnutí přijímat za členy JZD sedláky vlastníci půdy nad 20 ha. Kategorický příkaz z tohoto zasedání zněl: zabránit jejich dalšímu přijímání do JZD a prosadit jejich vyloučení, pokud již byli členy. Stejně tak měly být odmítány nabídky sedláků, kteří chtěli před vstupem do JZD část své půdy odprodat či zdarma předat JZD tak, aby mohli být při vstupu považováni za střední či malé zemědělce. Půdu sedláků, kteří nebyli schopni ji za ztížených podmínek

---

⁹⁹ Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 85.

¹⁰⁰ Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 83. V I. typu JZD se organizovala kooperace a sousedská výpomoc při hlavních polních pracích a každému členu připadala sklizeň z vlastních pozemků. V II. typu se již rozorávali meze a plánovitě zaváděly společné osevy na scelené půdě. Odměňování záviselo na vykonané práci a na výměře vložené půdy. Pro III. a IV. typ byly již charakteristické svody dobytka, společná živočišná výroba, vytváření nedělitelných fondů JZD a odměňování podle pracovních jednotek bez přihlídnutí k rozsahu vložené půdy. Půda formálně zůstávala ve vlastnictví členů a JZD k ní mělo prakticky neomezené uživatelské právo.

obdělávat, mělo dané JZD převzít bez jakékoli náhrady, aniž byl sedlák do družstva vpuštěn.¹⁰¹ Přesně v duchu logiky bolševické ideologie byl velký sedlák nepřítelem pro JZD nebezpečnější jako jeho člen, neboť i když „prodá část svých pozemků, nezbaví se svého nepřátelského kapitalistického smýšlení, svých vykořisťovatelských zvyklostí.“¹⁰²

V březnu 1951 při posuzování souhrnné zprávy o účinnosti dosavadních opatření proti selskému stavu s názvem „Omezování a zatlačování vesnických boháčů“¹⁰³ dospělo kolegium ministerstva zemědělství k závěru, že pouhé důsledné využití dosavadních omezujících opatření selského stavu již nestačí, ale že je nutno přikročit k tvrdším formám postihu. Za odebrané traktory a stroje neměly být sedlákům nadále nepropláceny žádné finanční náhrady. JZD mělo navíc využívat i zbytek mechanizačních prostředků a koňských potahů vesnických boháčů. Pokyn „kolegia dále stanovil zákaz finančních úvěrů i pro hospodáře s menší výměrou než 20 ha. Bylo nařízeno urychlené dokončení „výkupu“ plemenných zvířat od vesnických boháčů a jejich přesun do JZD. Ze soukromého sektoru bylo vyřazeno semenářství a šlechtitelství zemědělských plodin jako osvědčené produkční aktivity mnoha selských závodů. V obcích, kde zatím JZD nebylo založeno, měl být s využitím zákona č. 55/1947 Sb. na vytipovanou hospodářství uvalen nucený pacht, jehož vykonavatelem by až do založení JZD byl MNV nebo státní statek. Klíčovým opatřením proti vesnickým boháčům měla být i nadále hospodářsko-technická úprava půdy (HTÚP), spjatá s rozoráváním mezí a vytváření souvislých honů pro kolektivizovanou rostlinnou výrobu JZD. Připomeňme, že cílem tohoto opatření bylo získávání kvalitní a dobře umístěné selské půdy, jejíž vlastníci byly vytěšňováni na méně úrodné okrajové pozemky obecního katastru.¹⁰⁴ Současně měli být vesničtí boháči-straníci s okamžitou platností vyloučeni

---

¹⁰¹ Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 83.

¹⁰² Slánský R.: Naučit jednotná zemědělská družstva dobře hospodařit. Referát na zasedání ÚV KSČ dne 22. února 1951, Praha, Svoboda 1951, s. 67.

¹⁰³ NA, Praha, zemědělsko-lesnické oddělení, f. KOL 1951, inv. Č. 149, k. 18.

¹⁰⁴ Více viz: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 85-86.

z řad členů KSČ, z JZD pak všichni zemědělci nad 15 ha půdy. Podle údajů z února 1951 se ve vyšších typech JZD jednalo o 6482 rolníků nad 15 ha, tedy průměrně dva zemědělci na jedno JZD.¹⁰⁵

Zcela zásadní posun v postupu komunistického režimu proti soukromým sedlákům však znamenala zcela nová směrnice, podle které sedlák, na jehož hospodářství byla uvalena národní správa či nucený pacht, neměl být ponechán na svém místě, ale měl být z obce vystěhován. Poprvé se v tomto směru vyjádřil ministr zemědělství Ďuriš na zmíněném jednání ministerského kolegia 8. března 1951. Doslova uvedl, „že v případech, kde by vesnický boháč politicky ovlivňoval druhé lidi, bylo by v zájmu ostatních ho dát na práci jinam, nebo přesídlit do jiné vesnice a jeho dům pak použít pro družstevní účely a pro takové účely, které nejvíce získají souhlas obyvatelstva.“¹⁰⁶ Zaštitování se vůlí lidu bylo pro zločinné komunistické proklamace tohoto charakteru typické.

Podle přísně tajného usnesení sekretariátu ÚV KSČ ze 4. května 1951 s názvem „Řešení některých otázek vesnických boháčů“ měli být postižení sedláci vysídleni ze své vesnice a zařazeni do pracovního procesu v lokalitě vzdálené jejich původnímu bydlišti. V úvahu pro ně připadala práce v dolech, lomech, cihelnách, ve stavebnictví nebo ve vybraných průmyslových závodech. Popřípadě měli být vystěhováni do řídkce osídlených pohraničních oblastí, kde byli nasazeni k práci na rozptýlených hospodářstvích státních statků, které trpěly permanentním nedostatkem pracovních sil.

Prostředkem k tomuto postupu se na jaře 1951 staly zpřísněné kontroly plnění výrobních a výkupních úkolů soukromých sedláků. Jejich nedodržení nyní posuzované jako záměrné škůdcovství se stávalo záminkou k trestnímu stíhání. Soudní postih pak ve většině případů zahrnoval

---

¹⁰⁵ Viz: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 88.

¹⁰⁶ Zápis ze 142 schůze kolegia ministra zemědělství 8. 3. 1951. Cit. In: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 86-87.

i konfiskaci majetku, na jejímž základě byl vysídlen nejen odsouzený, ale i jeho rodinní příslušníci.¹⁰⁷

Co se týká trestních postihů v řízení správním, spadajícím do kompetence krajských, okresních, případně i místních národních výborů - od 1. srpna 1950, kdy nový trestní zákon správní vstoupil v platnost, do konce 1. čtvrtletí 1951 bylo podle situačních zpráv zaslanych ministerstvu vnitra potrestáno 48485 rolníků, což činilo 39 % z celkového počtu potrestaných občanů. Pro propagandistická tvrzení, že drobní a střední zemědělci podporují oficiální zemědělskou politiku, zatímco sedláci jí škodí, rozhodně nemluví fakt, že tento počet obsahoval 39 781, tj. 82,05 %, rolníků s výměrou do 20 ha půdy a pouhých 8704, tj. 17,95 %, sedláků vlastnících více jak 20 ha půdy. Za uvedené období poslali trestní komise národních výborů celkem 149 rolníků do táborů nucených prací.¹⁰⁸

Řada rolníků si ve stejné době vyslechla rozsudky před Státním soudem. Seběmenší hospodářská provinění byla bez přihlédnutí k objektivním okolnostem povyšována na úroveň záměrných kriminálních činů. Projevům náboženského přesvědčení či nekomunistickým politickým postojům bylo přisuzováno protistátní zaměření. Pouze v období od ledna do dubna 1951 bylo za činy proti zemědělské politice okresními soudy odsouzeno 389 lidí, z toho 44 zemědělských dělníků, 292 rolníků do 20 ha a 53 sedláků nad 20 ha.¹⁰⁹

---

¹⁰⁷ „Kriminalizace hospodářské činnosti sedláků, konfiskace jejich majetku a uvalení nucené správy byly ve své podstatě obdobou praktik z okupačních let 1939-1945. Německé vedení ústředních protektorátních úřadů tehdy běžně zneužívalo vládní nařízení ze dne 21. března 1939 č. 87 Sb., o správě hospodářských podniků a dozoru nad nimi. Záminkou k uvalení nucené správy bylo, že se v podniku špatně hospodaří, přičemž pravým důvodem bylo, že šlo o podnik dobře vybavený a výnosný a tudíž žádoucí pro germanizační účely. Výmaz záznamů o takto provedených majetkových převodech se po osvobození uskutečnil na základě dekretu prezidenta republiky č. 124/1945 Sb., o některých opatřeních ve věcech knihovnických.“ Cit: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 89.

¹⁰⁸ Viz: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 92

¹⁰⁹ Viz: Tamtéž.

Malí a střední zemědělci byli nejčastěji trestáni za slovní delikty, za neplnění dodávek a v osídleneckých pohraničních oblastech za opuštění usedlostí. V selské kategorii bylo nejvíce trestů uloženo za nesplnění dodávek, za zatajování půdy, za zkrmování chlebového obilí, mouky a chleba, za činnost proti založení JZD či za jeho „rozvracení“ zevnitř, čímž se zpravidla rozumělo vystupování proti přechodu na vyšší typ nebo proti technicko-hospodářským úpravám půdy. Z celkového počtu zemědělců odsouzených za nesplnění dodávek bylo sedláků jen 29 %, což - obdobně jako u trestů ve správním řízení - naprosto nekorespondovalo s oficiálními informacemi pro veřejnost, že malí a střední rolníci svou uvědomělou morálkou podporují politiku strany a vlády a že sedlák-kulak je naopak hlavním a typickým sabotérem výživy národa.¹¹⁰

II. Akce maso

Jak bylo v předchozí kapitole popsáno, jaro roku 1951 se neslo ve znamení horečné práce režimních struktur na přípravě dalšího postupu proti soukromým sedlákům, který by předčil dosavadní represivní zákroky spočívající v omezování jejich svobodné práce s cílem přivést je do stavu trestně postižitelné výrobní a dodávkové neschopnosti. Při této praxi se ukázal výše nastíněný problém, že v síti takto koncipovaných represivních opatření v daleko větší míře zůstávaly chyceni malí a střední zemědělci, než větší sedláci, kteří díky svým schopnostem a zkušenostem i hospodářskému potenciálu, který jim přese všechno zůstal, dokázaly i ve ztížených podmínkách své závazky vůči státu v daleko větší míře jakž takž plnit. Právě proti nim byla nyní namířena akce Státní a Veřejné bezpečnosti ve spolupráci s orgány místních národních výborů, která dostala krycí název „Akce maso“.

Určitou její předehrou a přípravou se staly aktivity na ministerstvu spravedlnosti pod taktovkou náměstka ministra - dr. Karla Klose, který začátkem května 1951 vypracoval návrh na „*urychlené potrestání vesnických boháčů pro neplnění dodávkové povinnosti.*“. Jeho obsahem

¹¹⁰ Viz: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 93.

byly návrhy na praktickou realizaci únorové politické směrnic ÚV KSČ o zostřeném třídním postupu na vesnici. Stanovený postup proti „kulakům“ hodlal využít skutečnosti, že v minulém smluvním období končícím 21. dubna mnozí zemědělci nesplnili úředně stanovené dodávkové úkoly. Jak již bylo napsáno dříve - v případě větších sedláků byla tato skutečnost ze strany politických a úředních míst automaticky považována za úmyslnou sabotáž. Bez ohledu na reálnou přiměřenost zadaných kontingentů měli být vybraní sedláci ještě před obdobím žní postaveni před soud a rychle a tvrdě odsouzeni. Klosův návrh „protikulacké akce“ začínal ministerskou instruktáží prokurátorů, pokračoval výběrem vhodných sedláckých adeptů pro trestní stíhání na základě „politických potřeb“ jednotlivých krajů a okresů. Klíčem výběru se staly seznamy „sedláků-neplničů“, které pro tuto akci dodalo ministerstvo výživy. Prokurátoři dostali za úkol zpracovat trestní oznámení a obžaloby, vybrat spolehlivé předsedy senátů a soudce z lidu a iniciovat tiskové kampaně před soudním přelíčením a po něm. „Rozsudky se měly sestávat z citelného peněžního trestu, z trestu propadnutí veškerého jmění, ze zákazu činnosti a zákazu pobytu (podle § 51 a 53 trestního zákona soudního).“¹¹¹ Z vesnice měla být poté odstraněna celá rodina odsouzeného. Takto naplánovaná a akce byla nakonec jako nedostatečně připravená 22. května na pokyn sekretariátu ÚV KSČ odložena na pozdější dobu. To ovšem neznamenal, že by se pozastavilo její další rozpracovávání včetně výběru sedláků pro zamýšlené exemplární procesy.¹¹²

Příčiny, které tyto aktivity vytáhly v brzké době znovu na světlo, způsobila nově vyhrocená společenská situace. Státní hospodářská politika zaměřená na odvětví těžkého průmyslu, nákladné zbrojní programy, stejně jako začínající devastace soukromého zemědělství způsobovala únavné prodlužování období poválečného nedostatku potravin a některých druhů průmyslového zboží. Již od února 1951 byl znovu zaveden lístkový systém na chleba a moučné výrobky. Na jaře se projevil nedostatek masa, sádla,

---

¹¹¹ Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 96

¹¹² Více viz: Tamtéž, str. 95-97.

másla, vajec. V červenci vládu z rozhodnutí ÚV KSČ čekalo vyhlášení řady nepopulárních opatření jako omezení volného trhu s masem a tuky, zvýšení cen některých druhů potravin a průmyslového zboží, snížení samozásobitelských dávek pro zemědělce atd. Nespokojenost se zásobováním se projevovala především mezi městským obyvatelstvem. Nedávno plánovaný radikální zásah proti soukromým sedlákům v této situaci výborně posloužil jako odvedení pozornosti od skutečných příčin problémů. Úkolem obrovské propagandistické kampaně provázejících Akci maso ve sdělovacích prostředcích bylo obrátit lidovou nespokojenost tímto směrem - jako prvořadou příčinu zásobovacích obtíží uváděla rostoucí odpor vesnických boháčů projevující se ve zjevných i skrytých formách sabotáže.

Pouze několik týdnů po zastavení Klosovy „proti-kulacké akce“ dostala připravená represivní mašinérie pokyn od nejvyššího vedení KSČ k rozjezdu naplno. 19. června podepsal ministr spravedlnosti třináctistránkový tajný instruktážní materiál s názvem: *Formy boje vesnického boháče proti socialistickému přebudování vesnice a postup prokuratur a soudů v souvislosti s nimi.*¹¹³ 25. června vydali ministři vnitra, národní bezpečnosti a spravedlnosti společný výnos o *postupu proti sabotérům zásobování obyvatelstva masem*, ve kterém nařizovali orgánům Státní a Veřejné bezpečnosti, aby ve spolupráci s orgány národních výborů s maximální přísností vyšetřovaly případy porušení předpisů o plánovaných stavech dobytka, o dodávkách masa, o domácích porážkách a aby přednostně „zločince z řad vesnických boháčů“ neprodleně předávali trestnímu postihu prokurátorům. Nedodržení výše dodávek u masa, vajec, másla a mléka, nedodržení plánovaných stavů nebo zatajení hospodářského zvířectva se staly jednáním kvalifikovaným jako trestné činy podle § 85, odst. 1 trestního zákona. Prokurátoři měli v rámci trestu navrhnout konfiskaci majetku. Na jednotlivá krajská velitelství Státní bezpečnosti přicházely v přísně tajných ministerských dálnopisech seznamy jmen sedláků, kteří byli pro příslušný kraj „schválení k realizování“. Jech

¹¹³ A MS, Klosův archiv, č. spisu 178, str. 733-750.

uvádí, že celkem se v tuto chvíli jednalo o 34 sedláků. Rozsudky pro ně byly tímto způsobem připraveny ještě dříve, než byli sedláci obviněni a postaveni před soud. V Hradeckém kraji bylo při hlavním líčení 18. 7. 1951 se skupinou Jan Kučera a spol. odsouzeno šest sedláků k 5 až 9 letům odnětí svobody, k různě vysokým peněžitým trestům, k propadnutí majetku, ke ztrátě občanských práv a k uveřejnění rozsudku.¹¹⁴

„K výnosu tří ministrů vydal pak 29. června tajný rozkaz velitel Veřejné bezpečnosti ČSR. Ukládal krajským velitelům SNB, aby navrhly krajským bezpečnostním pětkám za každý okres jednu či dvě obce s větším počtem vesnických boháčů, kde lze předpokládat, že místní sedláci neplní dodávkové povinnosti záměrně, ovládají národní výbory a zneužívají veřejné funkce. Usvědčující materiály a důkazy o nepřátelské politické motivaci takových činů měly být získány v součinnosti s StB a jejich agenturními sítěmi a také pomocí domovních prohlídek. Odhalení škůdci měli být urychleně předáváni prokurátorům.“¹¹⁵

III. Dvojí cesty sedláckých represí

Během roku 1951 komunistické tažení proti soukromým sedlákům dosáhlo svého vrcholu. Po letech příprav a dílčích kroků stál komunistický režim před konečným zúčtováním se svým nepřítelem na vesnici – se selským stavem. V postupu proti soukromým sedlákům můžeme od této chvíle sledovat dva směry – dva historické fenomény.

Prvním z nich byly aktivity režimu nesoucí se přímo ve znamení konečného cíle „proti-kulacké“ politiky, kterým bylo úplné zúčtování se selským stavem a jeho faktický zánik. Tyto akce posléze našly naplnění v největší kompaktní celostátní a centrálně řízené proti-sedlácké akci s názvem Akce K (kulak). V jejím rámci byli soukromí sedláci s konečnou platností zbaveni své půdy, svých usedlostí a hospodářského vybavení. Jako ožebračení nevolníci byli poté vystěhováni ze svých rodných obcí a v rámci celostátně

---

¹¹⁴ Více viz: Jech, K: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, str. 98-99.

¹¹⁵ Tamtéž, str. 99.

koordinované akce přesunuti do nových „působišť“ – většinou nuzných nevyhovujících příbytků na zanedbaných státních statcích, kde byli zaměstnáni jako pomocné dělnické síly.

Druhým směrem komunistických represí na soukromých sedlácích se rozeběhly provokativní akce připravované Státní bezpečností, jejichž cílem byly vykonstruované politické procesy se soukromými sedláky. Ti v nich byli obžalováni ze sabotování národního hospodářství, z vlastizrady a špionáže ve prospěch západních imperialistů nebo dokonce z teroristické činnosti či jejímu napomáhání. Tento druh represí pak stál plně ve službách prvním nastíněným. Jeho účelem bylo rozdmýchání třídního boje a nenávisti na nejvyšší možnou úroveň s cílem dovést společnost do bodu, kdy uvěří lžím komunistické propagandy. Lžím, že není jiná cesta pro československý venkov, než cesta kolektivizace nesoucí s sebou zánik selského stavu. Cílem zločinných vykonstruovaných politických procesů se soukromými sedláky bylo přinutit společnost ztotožnit a smířit se se skutečností, že zde probíhá největší sociologický experiment, jaký se kdy v československých dějinách odehrál. Veřejné vykonstruované politické procesy se sedláky jako ten, který budeme v této práci popisovat, nebyly obrannými reakcemi na agresivní útoky buržoazních živlů ve službách nenávistných západních imperialistických nepřátel, jak je tehdejší propaganda vykreslovala. Naopak byly pečlivě promyšlenými a propracovanými manifesty moci, která potřebovala část svých občanů obalamutit nastrčenými důkazy o vykonstruovaných spiknutích a získat si tím její podporu pro dokončení socializace vesnice, zbývající části pak dát najevo, že pro zachování a upevnění sebe sama, je schopna se dopustit prakticky čehokoli.

5. Krajinou našeho příběhu

Dvacetitisícové město Náchod v údolí řeky Metuje v Náchodské vrchovině je jedno z významných politických, hospodářských a kulturních center Východních Čech. Díky svému strategickému umístění na samých hranicích České Republiky s Polskem v jihozápadním cípu Kladské kotliny tvořícím přirozený vstup na naše území mu patří neodmyslitelné místo v historii Českého státu. Spolu s Broumovskou vrchovinou - členící se dále na Žacléřskou, Polickou a Meziměstskou vrchovinu - tvoří Náchodská vrchovina rozsáhlou sníženinu reliéfu mezi hřbety Krkonoš a Orlických hor přecházející na polské straně v Kladskou kotlinu, na straně české v Úpsko-metujskou tabuli s druhou největší přehradní nádrží v Čechách – Rozkoší a městem Česká Skalice na jejím severozápadním břehu. Do malebné krajiny, která mnohokrát našla odraz v dílech našich velkých literárních autorů Boženy Němcové, Aloise Jiráska či Josefa Škvoreckého, osud zasadil i hrdiny našeho příběhu. Příběhu, díky němuž dvě malé vesnice nedaleko Náchoda zaslouží své pevné místo v naší novodobé historické paměti. Příběhu, v němž se obyvatelé jinak klidných východočeských vísek Litoboř a Lhotky staly svědky, aktéry i oběťmi tragédie připravené a sehrané těmi, kteří ve službě klamnému příslibu lepšího světa neváhali použít brutálního násilí.

I. Náchod po druhé světové válce

Do poválečné doby vstoupil Náchod ochuzen o řadu svých občanů, kteří zaplatily svými životy za účast v podzemním odbojovém hnutí.¹¹⁶ V období Heydrichiády byli mezi dalšími popravenými i bývalý poslanec národně sociální strany Josef Stejskal a bývalý ruský legionář Josef Holý, který v rámci činnosti náchodské Obrany národa zajišťoval odchody československých vojáků, zejména letců, do exilu. Židovské obyvatelstvo,

---

¹¹⁶ Již na začátku druhé světové války se v Náchodě organizovalo podzemní odbojové hnutí, kterému se během ní podařilo uskutečnit několik sabotážních akcí. Jednou z úspěšných bylo zapálení náchodského vojenského skladiště benzínu 31. srpna 1941.

kteře tvořivalo až 5% celkového počtu obyvatel Náchoda, bylo téměř beze zbytku likvidováno.

Sovětská armáda osvobodila Náchod 9. května 1945. Ještě téhož dne došlo v náhodské čtvrti Běloves k ozbrojenému střetu s německou armádou ustupující z Polska. Skupina náhodských občanů společně s jednotkou sovětských vojáků se postavila do cesty ustupující německé tankové jednotce SS. Zahynulo zde několik desítek sovětských vojáků a 14 našich občanů. Jedna z posledních bitev druhé světové války na našem území a následné brutální popravy několika desítek příslušníků jednotek SS v náhodském pivovaře vešla do dějin jako Běloveská tragédie.¹¹⁷

Znárodnění velkého československého průmyslu v říjnu 1945 se nevyhnulo ani Náchodu. Krátce předtím, dne 25. 10. 1945, náhodské sdružení KSČ iniciovalo manifestaci dělníků náhodských továren za zestátnění klíčového průmyslu, bank a dolů. Během kampaně před volbami v roce 1946 navštívila Náchod řada významných představitelů tehdejších politických stran jako například Klement Gotwald, Hubert Ripka, Jan Stránský, Prokop Drtina i tehdejší předseda vlády a předseda Sociálně demokratické strany Zdeněk Fierlinger. V posledních svobodných volbách před rokem 1989 zvítězila i v Náchodě Komunistická strana Československa. Na rozdíl od celostátního průměru se v Náchodě komunistickému vítězi voleb (34,13%) přiblížila na minimum strana Národně sociální se ziskem 32,25% voličských hlasů.

Vzrůst ambicí komunistické strany vyvolával v Náchodě společenské napětí. Dne 9. 1. 1948 se v kině náhodské sokolovny konala schůze živnostníků okresu Náchod. Vystoupili zde poslanci Ústavodárného národního shromáždění Bohuslav Deči za Československou stranu národně sociální a páter Desenský za Stranu lidovou. Tato událost byla zneužita stoupenci

---

¹¹⁷ Průběh střetnutí vylíčil ve své knize Zbabělci Josef Škvorecký. Odborně se tomuto tématu věnovali např.: Šáda, M.: K dokumentaci květnového povstání českého lidu na Náchodsku a osvobození Náchodska Sovětskou armádou, Náchod 1985; a Sádlo, V.: Běloveská tragédie - příčiny a následky, Náchod 2002

komunistické strany, kteří proti živnostníkům poštváli dělníky Mautnerových textilních závodů.

24. 2. 1948 se sešlo na náhodském náměstí shromáždění stávkujících za splnění komunistických požadavků. Únorové „vítězství pracujícího lidu“ přineslo vládu jedné strany a zavedlo unifikaci veškerého veřejného života. Akční výbory Národní fronty začaly hned v prvních dnech po komunistickém převratu nedemokraticky odstraňovat odpůrce nově vzniklých pořádků. Manifestační krajský sjezd kulturních pracovníků v Náchodě vydal 23. května 1948 Náchodský kulturní program, který se stal svérázným dokumentem jednotné kulturní politiky v celém kraji.

V nedemokratických volbách 30. 5. 1948 získala v Náchodě kandidátka Národní fronty 88 % hlasů. Ne tak tomu ale bylo v okolních obcích: v České Čermné, Žďárcích, Kramolně, Trubějově, Chlístově, Litoboři, Červené Lhotě a dalších, kde Národní fronta získala méně než polovinu hlasů - v některých obcích, jako v již zmíněné České Čermné dokonce pouze 23 %, v Trubějově, jehož součástí tehdy byla i vesnice Lhotky, 34 %.

II. Z historie obcí Litoboř a Lhotky

Obec Litoboř se rozkládá v kotlině Zlámaného potoka a přilehlých stráních na silniční trase mezi obcí Hoříčky a městem Červený Kostelec. Bezprostředně sousedí též s obcemi Slatina nad Úpou a Světlá. První zmínka o Litoboři se datuje k roku 1369, kdy byl držitelem zdejší tvrze Ješek z Litoboře. V roce 1372 se připomíná jeho bratr Lítek Hanuš z Chlumu, jenž byl v letech 1405-1414 patronem kostela v Hoříčkách. Jeho potomci, kteří se nazývali Litobořskými z Chlumu, vládli tvrzi až do počátku 16. století, kdy byla tvrz i s vesnicí prodána Kryštofovi ze Švamberka. Ten roku 1542 Litoboř spolu s Hoříčkami a Chlístovem prodal Petrovi Adršpachovi z Dubé, čímž se Litoboř dostala do majetku panství rýzmburského. Litobořská tvrz se v té době již připomíná jako pustá. V první čtvrtině 17. století se celé rýzmburské državy staly na dlouhou dobu součástí panství náhodského. Berní rula uvádí po 30ti leté válce v Litoboři 18 usedlostí, z toho 13 sedláckých. V roce 1848 získala Litoboř samostatnost s vlastní

samosprávou. Postupem času k ní byly připojeny sousední obce Křižanov a Mečov. V roce 1882 se uvádí ve všech třech obcích celkem 857 obyvatel. Statistický lexikon obcí z roku 1930 uvádí ve všech třech obcích 172 domů, 556 obyvatel, z toho 4 německé národnosti.

Obyvatelé Litoboře byli sedláci a chalupníci, kteří se živili prací na svých polích a pastvinách. V okolí byla obec známa čilou spolkovou a kulturní činností. Příkladem může být sbor dobrovolných hasičů, který byl v Litoboři založen již roku 1897. Do první světové války narukovali skoro všichni muži do 51 let. 14 z nich se nevrátilo. V době Protektorátu Čechy a Morava muselo na nucené práce do Německa odejít 12 mužů. Na konci války našlo v obci útočiště několik desítek uprchlíků, převážně z Polska. V poválečných letech odešlo z Litoboře několik rodin do pohraničí.

Od 1. 7. 1960 do roku 1990 správně spadala Litoboř pod obec Hoříčky. Od tohoto roku je Litoboř opět samostatnou obcí s vlastním úřadem a zastupitelstvem. 100 nynějších stálých obyvatel doplňují chalupáři a chataři.

Malá vesnička Lhotky ležící tři kilometry severozápadním směrem od Náchoda byla původně hospodářským dvorem náchodského panství (někdy uváděno jako Lhotecký dvůr) s několika staveními, ve kterých bydlely rodiny, které na statku pracovaly. Později vzniklá vesnice se v roce 1850 stala součástí blízké obce Trubějov, pod kterou od té doby spadala i sousední Kramolna. Berní rula uvádí ve všech třech vsích 23 usedlostí, z toho 10 sedláckých. V roce 1848 měly samotné Lhotky 35 domů s 202 obyvateli. Statistický lexikon obcí v roce 1930 uvádí 41 domů a 188 obyvatel, v roce 1965 pak 117 obyvatel.

V první světové válce zahynulo 11 lhoteckých občanů. Na konec druhé vzpomíná v obecní kronice pan Antonín Semerák: *„V měsíci březnu a dubnu roku 1945 bylo v našich lesích i zde v Lískovci mnoho ruských zajatců, kteří uprchli ze zajateckých táborů. Chodili k nám do obce po chalupách, neb měli velký hlad, a zase odešli do lesa. Také jim lidé od nás nosili nenápadně do lesa jídlo. Spali v lese v kupách roští a někdy*

i u našich lidí, kteří jim nocleh rádi poskytlí. ... Měli se moc špatně v zajateckých táborech a tak jich mnoho uteklo. Zatím se fronta blížila k nám, neb Němci neustále museli ustupovat. Při prohlášení Československé republiky ihned se zbraní v ruce šli na pomoc svým bratrům Rusům k Náchodu. ... Dne 5. května 1945 v 11 hod. dopoledne, právě když se konaly bohoslužby v kostele za zemřelou Stanislavu Hofmanovou, bylo na poštovním úřadě oznámeno telefonicky, by se vyvěsily československé vlajky, neboť že jsme zase osvobozeni, poněvadž Velkoněmecká říše podepsala úplnou kapitulaci. To bylo radosti a jásotu, s velikým potleskem jsme uvítali zase po šesti letech naše československé vlajky s provoláním: Ať žije svobodná Československá republika! Hned po pohřbu kapela zahrála pochod a naši již dlouho neslýchanou hymnu a zase se provolávala sláva naší Československé republice. Z velikého zármutku o pohřbu byla veliká radost a jásání, že je po válce a že jsme zase svobodni. Každý jsme spěchali z pohřbu domů a ve čtvrt hodince i v naší obci na našich českých chaloupkách vlály české vlajky i ruské vlajky. ... Ve dnech 5. až 9. května toho roku byla v naší obci stále pohotovost ve dne i v noci od 16ti let až do nejvyššího stáří všech mužů. S puškami chodily hlídky po vesnici a okolo. Pušky a střelivo se přineslo ze sousední vsi Vysokov, kde toho bylo mnoho zaházeno. ... Také přes naši obec utíkali němečtí vojáci a stříleli po lidech. ... Dne 10. května toho roku přijeli s povozy do naší obce Rusové. Byli radostně přivítáni našimi občany a ještě více pohoštění. Byli tady všude po vesnicích neb uprchlo mnoho Němců a byli ukryti po lesích, kde se dalo. Nejvíce hledali, zdali tu nejsou Esmani.“¹¹⁸

---

¹¹⁸ Kronika obce Lhotky, Okresní archiv Náchod

6. Rodina sedláka Víta v represích režimu jedné strany

I. Začínáme psát náš příběh..

18. dubna 1942 se lhoteckému hostinskému Vítovi narodil syn Josef. O dva roky později přišel na svět jeho mladší bratr Jiří. Chlapci vyrůstali v teplém prostředí domova, skryti před útrapami posledních válečných let. Společně s kamarády ze vsi trávili bezstarostná dětská léta u rybníka a v lese. Za sousedovým domem byl výhled na Krkonoše. Malý Josef sem často chodil a představoval si, že tam v dálce je už konec světa. Dětské hry byly usměrňovány přísnou výchovou rodičů. Živější Josef prováděl všelijaké kousky. Brečícímu sourozenci, kterého musel hlídat, když rodiče pracovali na poli, dával někdy na hlavu polštář, aby nebyl jeho pláč slyšet. Za trest pak musel klečat a odprošovat Jiříka i rodiče. Nerad se už jako malý učil pokoře. Děti byly vychovávány v křesťanském duchu. Ve škole chodili na náboženství – Josef v neděli ministroval v kostele v sousedních Studnicích.

Rybník přímo pod domem rodičů se jednou málem stal příčinou neštěstí. Sedmiletý Josef sedí na lávce přes vodu. Nohy si máchá v teplé letní vodě. Z kola mu na pozdrav odpoví chlapec od sousedů jedoucí po cestě k Vítům se džbánem pro pivo. Když jede mladý Jirásek nazpět, malý Josef už na lávce nesedí. Zato na klidné vodní hladině pod lávkou se objevují velké bubliny, jedna po druhé. Starší chlapec neváhá ani minutu, rychle sleze z kola a skočí do vody. Když vytáhne malého Josefa na břeh, ten již polyká andělíčky. Vezme jej za nohy, vyklepe z něj všechnu vodu a tak mu zachrání život. Osud zde mohl skončit. Ale neskončil.

Úplně letmé vzpomínky zůstanou malému Josefovi na konec války. Dny mezi 5. a 9. květnem jsou plné jarního slunce. Do Lhotek i do okolních vsí přicházejí lidé z Náchoda se zprávami, že se tam střílí. Vítovi mají plný dům těchto uprchlíků, lidé spí i na půdě. Ačkoli hlavní proud ustupující německé armády z Polska směřuje z Náchoda přes Vysokov na Českou Skalici a Hradec Králové, ojedinělé skupiny ustupujících německých vojáků projíždějí i přes Lhotky. Rodina tyto chvíle přečká ve statku u sousedů

ve sklepním úkrytu. 10. května přijedou do vsi Rusové. Jeden z vojáků dá malému Josefovi malou plechovou krabičku s obrázkem koně. Uvnitř jsou barevné kartičky. Válka skončila.

V roce 1948 šel malý Josef do první třídy v sousední vesnici Studnice. Ještě jeden rok měly děti vpředu ve třídě na stěně kříž. Další rok se kříž musel sundat a už se jelo na jinou notu. Místo toho mají děti v sešitech vlepený obrázek partyzána Rudolfa Slánského. Jednoho dne jim paní učitelka nakáže přeškrtnout obrázek černou barvou. Od té doby Slánský není partyzán, ale zrádce.

Rodina Josefa Víta pochází ze sousední vsi Řešetova Lhota – Pastviště. Tam se narodil Josef Vít starší jako jediný syn. Rodiče měli dřevěnou chalupu, tkalcovský stav a sad. Dědeček Vít se živil jako truhlář a zedník. Paní Vítová pocházela z vesnice Litoboř blízko Červeného Kostelce z rodiny středního sedláka Josefa Řezníčka. Po jeho brzkém úmrtí zůstala jeho žena se dvěma malými dětmi na desetihektarové hospodářství sama. Bratr paní Vítové Josef zůstal svobodný a s matkou dále neúnavně hospodařili na rodinném statku. Jak vzpomíná pan Vít, jeho strýc byl zajímavý člověk. Ve svém okolí byl považován za geniálního opraváře, který si uměl se vším poradit. Sám si doma sestrojil traktor. Lidem z širokého okolí spravoval hodiny. Oproti tomu nedochodil ani osm tříd základní školy. U učení prostě přes své extrémní nadání nemohl vydržet, takže ve škole propadal ze všech předmětů.

Manželé Vítovi se vzali v roce 1941. Ještě předtím – v roce 1938 - koupil otec pana Víta hostinec na Lhotkách č.p. 11. Zařídil si zde obchod a spolu se synem začali hospodařit na 3,5 ha zemědělské půdy. Za války se rodině nedařilo zle. Živi byli z toho, co vyrostlo v sadě a na poli. V chlévě měli dvě krávy. Jednou za čas na černo zabili čuníka. Po válce pan Vít nakoupil několik malých zemědělských strojů. Plnil dodávky z mléka, masa a ovoce. Oralo se traktorem Zetor 15, který byl přidělen lhoteckému strojnímu družstvu. Na prvního máje se za traktor k velké radosti chlapců z vesnice zapřáhl alegorický vůz ověnčený břízami. Z politiky si děti nic nedělaly.

II. Jak to bylo na Lhotkách s JZD

Dramatické události února 1948 na Lhotky sotva dolehly. Vesnice si žila dále svým vlastním životem. V červenci roku 1949 zde bylo založeno JZD I. typu¹¹⁹. Ke spokojenosti všech členů fungovalo jako strojní družstvo, když zakoupilo zmíněný traktor a dvou-radličný pluh. Až v červnu 1950 byl v obci „reorganizován“ místní národní výbor. Jeho novým předsedou se stal dosavadní předseda místního sdružení KSČ Jaroslav Hofman. Prostý dělník bez jakéhokoli vzdělání začal z příkazů vyšší moci brzy trápit svoje sousedy. Třídní boj byl nevyhnutelný i na Lhotkách. Pro Josefa Víta, živnostníka a člena Národně socialistické strany otázka vstupu do komunistické strany nepřipadala v úvahu. K novému vedení obce se přesto snažil zaujímat loajální postoj. V jeho hostinci měli místní komunisté schůze. Přesto se jednoho dne v náchodském pivovaru dozvěděl, že mu zde lhotecký předseda MNV zařídil zákaz nakupovat pivo¹²⁰.

Odpověď na otázku po příčině byla nasnadě. Rok 1950 se v širokém okolí nesl ve znamení rychlého združstevňování. Jedno takové ukázkové výrobní zemědělské družstvo založili v sousední obci Všeliby. O velkou senzaci pro okolí se družstvo disponující všemožnými dotacemi postaralo výstavbou společné prádelny. Ženám se usnadní práce.. Drobní sedláci v okolních vsích byli lákáni k zakládání družstev vyšších typů. I na malých Lhotkách byl brzký přechod z družstva I. typu, ve kterém si sedláci navzájem vypomáhali při žních a sdíleli společné strojní vybavení, na družstvo se společnou rostlinnou a živočišnou výrobou z pohledu místních i okresních funkcionářů komunistické strany žádoucí. Jedním z důvodů byl výše zmíněný 38, 47 ha zbytkový statek patřící do pozemkové reformy v roce 1921 vlastníkům náchodského panství, šlechtickému rodu Schaumburg-Lippe, a který v tomto roce získal Josef Feygl. Dalšími většími hospodářstvími na Lhotkách byly statek paní Marie Trunečkové a statek sedláka Špačka

¹¹⁹ Zakládajícími členy byly zemědělci: Feygl Josef č.p. 1; Tolárek Antonín č. p. 30; Vít Josef č.p. 11; Trunečková Marie č.p. 12; Hafflejš Josef, č. p. 2 a Lukáš Jaroslav č. p. 5, který se stal jeho předsedou. Kronika obce Lhotky. Okresní archiv Náchod.

¹²⁰ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

s jedním čeledínem. Zbytek obyvatel tvořili chalupníci – kovozemědělci hospodařící na hektarových políčkách s kravami a dojíždějící pracovat do náhodských továren.

Nyní ovšem přišla nová doba. Její věrozvěstové - komunističtí agitátoři našli cestu i na zapadlé Lhotky. Na základě dojmů ze svých cest po Sovětském svazu přesvědčovali prosté vesnické lidi, že zemědělská velkovýroba a socialismus jako nejvyšší forma společenského řádu jsou jen samá radost. Lidé váhali. Ledacos se proslýchalo. Nevěděli, kam se mají přiklonit. Ti přemýšlivější se chodili radit s hostinským Vítem, který v obci platil za autoritu. Časem sedláci ve vsi začali říkat: „Když půjde Vít, půjdeme taky.“ Josef Vít starší přemýšlel také. Doposud věděl, že když družstvo, tak strojní. Pak ať si dělá každý na svém. Podvědomě cítil, že společná pole a dobytek přinesou do obce nesváry. Komunista Jaroslav Hofman tak měl na Víta brzy spadeno.

Stejný pohled jako lhotecký hostinský Vít mělo na otázku společného hospodaření v JZD mnoho sedláků v okolí. Možnosti, jak čelit trendům v zemědělském hospodaření, které s sebou přinesla nová doba, se zdály být v zásadě dvě. První zvolili sedláci na Lhotkách, když společně s menšími rolníky založili JZD I. typu a doufali, že komunistické proklamace o demokratickém rozhodování uvnitř jednotných zemědělských družstev budou platit i v praxi. V duchu starého českého přísloví „o vlku, který se nažral, zatímco koza zůstala celá“ žili v představě, že existence JZD I. typu v jejich vesnici uspokojí okresní komunistické vládce, založené družstvo jim přinese výhody společné mechanizace a sousedské výpomoci podle potřeby a do „vyšších forem socialistického hospodaření“ je nikdo zvenčí dále nebude nutit. Druhou možností bylo jakékoli novoty tvrdě odmítat. Takový postup zvolili sedláci v Litoboři a v některých dalších vesnicích v okolí. Jednou z takových byla hned sousední Slatina nad Úpou, stejně jako Litoboř vesnice se silným zastoupením katolické církve. Historie ukázala, že ani jedna z těchto cest nakonec soukromé sedláky před ztrátou jejich vlastních hospodářství nezachránila. V případě Lhotek a Litoboře obě vedly do neštěstí.

Že lhotečtí sedláci hospodaření na svém nezachrání bylo jasné již brzy. Již na začátku září 1950 členové JZD Lhotky provedli pod vnějším politickým nátlakem v katastru obce hospodářsko-technickou úpravu pozemků. Lhotecké družstvo tak přestoupilo do druhého typu JZD. Jak napsal nový lhotecký kronikář Antonín Borůvka: „*Hned nato pracovaly na našich polích traktory státní traktorové stanice z České Skalice a selo se již na scelených polích. ... Polní práce roku 1951 konala již všechny strojní traktorové stanice z České Skalice, jakož i veškeré práce související, byly konány společně.*“¹²¹ Zaniklé remízky okolo vesnice, které pamatovaly dědy dědů dnešních hospodářů se tak staly první překážkou, která musela být odstraněna z cesty nové době.

Místní zemědělské noviny Nová brázda vzorně plnící politické zadání okresní organizace KSČ tuto událost reflektovala 20. září 1950 v článku: „*Družstevníci ve Lhotkách budují lepší zítřek*“ těmito slovy: „*Ve Lhotkách už před rokem si založili JZD, poznali výhody mechanizace i společné práce, poznali též, oč levněji by se dalo vyrábět a o kolik méně by bylo dřiny, kdyby nebylo mezí, těch mezí, které byly příčinou tolika nesvárů v obci. A proto družstevníci ve Lhotkách se rozhodli pro hospodářsko – technickou úpravu půdy, znamenající společný osev a společnou práci. Pravda, nebyli ještě všichni. Nejdříve 6 rolníků váhalo. Byla veřejná schůze, na kterou si hostinský Vít zverboval i výměnkáře a ženy, aby historický převrat na Lhotkách zvrátili. Panu Vítovi se nepodařilo zadržet pokrok. Naopak, po schůzi druhý den přišlo i těch 6 váhavých a připojili se ke společnému osevu. A tak zůstal sám pan Vít, opuštěný, jako zbytek toho starého. Ve Lhotkách udělali mohutný krok kupředu...*“¹²² O týden dříve v článku: „*JZD Lhotky plní 4. bod usnesení IX. sjezdu naší strany*“ si to samé periodikum neodpustilo na adresu samotného pana Víta výhrůžku, která jako kdyby předpovídala tragickou budoucnost těmito slovy: „*Víme, že i když družstevníci ve Lhotkách přešli jednotně a svorně ke kolektivní*

¹²¹ Kronika obce Lhotky, Okresní archiv Náchod.

¹²² In: Nová brázda, 1950, roč. 1, č. 3, str. 2.

práci, není tím ještě vyloučeno, že se nenajdou živly i v této obci, které by společnou práci nechtěly jakýmkoli způsobem škodit. Na adresu těchto lidí, zvláště pak pana hostinského Víta, říkají svorně všichni družstevníci, že Vítové a lidé jim podobní nejsou s to zabránit socializaci vesnice. Družstevníci na Lhotkách na vzdory všem lidem podobného smýšlení jsou rozhodnutí za pomoci soudruhů z patronátního závodu (MEZ Náchod; pozn. Světlík) se s podobnými živly ve vesnici, v případě, že by škodily i tvrdě vypořádat. ...¹²³

III. Z historie zemědělské kolektivizace Náchodska

Zakládání a rozvoj jednotných zemědělských družstev v náchodském okrese během let 1950-51 s jistými obtížemi pokračovalo.¹²⁴ Na podporu tohoto procesu zřídil Náchodský okresní národní výbor při zemědělském referátu tzv. socializační oddělení. Jeho úkolem bylo řešit veškeré politické i administrativní problémy, které se vyskytly při zakládání a rozvoji JZD v okrese. Toto oddělení disponovalo tzv. sbory instruktorů pro JZD, kteří společně s újezdními tajemníky a tzv. důvěrníky ONV vytvářeli agitační skupiny zajišťující dříve zmíněné „přesvědčovací akce“ mezi zemědělci

---

¹²³ In: Nová brázda, 1950, roč. 1, č. 1., str. 3.

¹²⁴ Území náchodského okresu do roku 1960 zahrnovalo celkem 59 obcí. V tomto roce došlo ke zrušení menších sousedních okresů: Jaroměř, Dvůr Králové, Broumov a Dobruška a rozloha náchodského okresu se zvětšila o území bývalých okresů Jaroměř a Broumov a část území okresů Dobruška a Dvůr Králové. Proces zemědělské kolektivizace zde probíhal po celé desetiletí – mezi lety 1949 – 1959. Situační zpráva socializačního oddělení ONV o stavu JZD v náchodském okrese z 1. dubna 1951 uvádí k tomuto datu existenci 13 JZD, z toho JZD II. typu v obcích: Hoříčky, Bohdašín, Lhotky, Slavikov, Velké Poříčí, Všeliby, Zájezd; JZD I. typu v obcích: Červený Kostelec, Horní Radechová, Lipí, Olešnice, Řešetova Lhota a Žernov. In: OA Náchod, Situační zpráva socializačního oddělení ONV Náchod o stavu JZD v náchodském okrese z 1. dubna 1951.

Jana Ptáčková uvádí přechod JZD Provodov, Bakov a Bohdašín na vyšší 3. typ v červnu 1951. In: Ptáčková, J: Kolektivizace zemědělství na Náchodsku, diplomová práce FFUK Praha, 1995, str. 32.

pro vstup do JZD.¹²⁵ Promyšlená agitace začínala sliby vykreslujícími výhody kolektivního hospodaření. Nově založená JZD byla rychle vybavována moderním strojním zařízením. Disponovala investičními úvěry se sníženou úrokovou sazbou ze 3 % na 1,5 %. Při plnění plánu se jim automaticky ročně odepisovalo 5 % z celkové finanční hodnoty úvěru. U členů JZD III. typu byl celý příjem zaměstnanců získaný za odpracované pracovní jednotky osvobozen od daně. Ta se platila pouze z příjmů ze záhumenku, případně ještě z odměny, kterou členové dostali za půdu, již dali JZD do užívání.¹²⁶ „V roce 1950 bylo bez většího úspěchu uspořádáno na 50 přesvědčovacích akcí.“¹²⁷

„Výhody“ nových JZD, které naopak budily pohoršení a proto se o nich takto nemluvalo, byly takové, že JZD získávala nejlepší dobytek od soukromých hospodářů z okolních vesnic, stejně jako jejich strojní vybavení, a to bez jakékoli náhrady.

Tam, kde sliby nebyly nic platné, přišly na řadu hrozby. Zemědělcům, kteří odmítali vstoupit do družstev bylo vyhrožováno, že nedostanou lístkové poukázky na textil, cukr a mýdlo. Do jejich vesnic docházeli kontroloři, kteří sledovali plnění rok co rok neúměrně navyšovaných dodávkových povinností z rostlinné i živočišné výroby. Za jejich nesplnění následovaly represe v podobě vysokých pokut i různě vysokých trestů odnětí svobody.

Jedním z mírnějších postižení bylo přidělení tzv. nuceného výmlatu. Sedláci, kterým byly zabaveny zemědělské stroje, museli ze svých finančních prostředků zaplatit brigádnické síly z průmyslových podniků z okolí, které jim pomohly se zpožděným výmlatem obilí. Jak konstatuje zápis z jednání rady ONV Náchod ze září 1951: *„Za účelem splnění dodávky obilí a urychleného výkupu pro hospodářské družstvo v České Skalici byli na příkaz ONV vysláni brigádníci z průmyslových závodů, kteří svou pomocí*

---

¹²⁵ Více viz: Ptáčková, J: Kolektivizace zemědělství na Náchodsku. Diplomová práce FFUK Praha, 1995, str. 31

¹²⁶ Ptáčková, J: Kolektivizace zemědělství na Náchodsku. Diplomová práce FFUK Praha, 1995, str. 30.

¹²⁷ Tamtéž.

umožnili splnění dodávek náchodského okresu. Uvedení zemědělci vlastní vinou zapříčinili potřebu vyslání brigádnických sil a jsou tudíž povinni veškeré výdaje s tím spojené (doprava, strava, náhrada ušlé mzdy) plně uhradit.¹²⁸ V příloženém seznamu postižených zemědělců se objevuje i jméno pana Vojtěcha, sedláka ze Světlé, který se dále objeví v našem příběhu. Za 60 hodin práce přidělených brigádníků musel Okresnímu národnímu výboru zaplatit 1500 Kčs.

Větším sedlákům stát znepríjemňoval život i přímými zásahy do jejich soukromí. Jedním z takových opatření byl nucený pronájem části jejich obytných stavení nájemníkům – státním zaměstnancům, často příslušníkům policie, pro jejichž neustále se zvyšující početní stavy státní správa neměla ubytování. Na jednom ze „seznamů vesnických boháčů“, kteří „disponovali volnými nebo nadměrnými byty“ a u nichž „by eventuelně po menších úpravách nebo administrativním zásahem se strany MNV bylo možno získati náhradní byty v rámci opatrování rodinných bytů pro příslušníky SNB.“¹²⁹ se objevuje i jméno paní Marie Trunečkové, sedlačky ze Lhotek č.p. 12. Ve zprávě přiložené k seznamu dále stojí toto: „Celou věc sledujte s (!) bezpečnostního hlediska tak, aby do objektů vesnických boháčů přišli pokud možno co nejvíce státu oddaní občané, kteří by mohli býti našimi spolupracovníky v boji proti záškodnické a protistátní činnosti vesnických boháčů.“¹³⁰ Jak nakonec proběhl „eventuelní administrativní zásah ze strany MNV“, který je v citované zprávě požadován, nám naznačuje zápis z jednání rady náchodského ONV z června 1952, který konstatuje: *Vesnický boháč Trunečková z Lhotek, která se stala překážkou k přijetí JZD III. typu, byla vystěhována z obce.*¹³¹

Výše citovaná situační zpráva socializačního oddělení ONV o stavu JZD v náchodském okrese z jara 1951 popisuje těžkosti při zakládání nových

¹²⁸ OA Náchod, Zápis z jednání rady ONV, září 1951, č. k. 9.

¹²⁹ Archiv bezpečnostních složek, sign. M 1-1, in.j.37, KV NB Hradec Králové: Činnost vesnických boháčů, r. 1951: Vesničtí boháči – volné byty – opatření, Zpráva KV VB Hradec Králové pro OV VB Náchod z 15. října 1951.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ OA Náchod, Zápis z jednání rady ONV, červen 1952, č. k. 10.

JZD takto: „Při všech akcích se stále setkáváme s nepochopením mnohých předsedů a členů MNV v otázkách zakládání JZD. Rovněž tak i funkcionáři místních skupin JSČZ (Jednotný svaz československých zemědělců – pozn. Světlík) se staví odmítavě k zakládání JZD a tak se stává, že nemáme často možnost získání opory při přesvědčovacích akcích na obcích. Rady MNV vůbec neb jen částečně zařazují otázku zakládání JZD do pravidelného programu svých schůzí. Agitační neděle nepřinesly očekávaného výsledku v náboru členů do JZD.“¹³²

Ve druhé polovině roku 1951 proto opatření proti soukromým sedlákům odmítajícím vstoupit do družstev zesílila. V referátu o zavádění trestního zákona správního do praxe ONV a MNV předneseného na jednání rady ONV 25. ledna 1952 se můžeme dočíst: „V boji proti vesnickým boháčům bylo použito tvrdých zákroků proti Firbasům, Vaňkové a Voborníkovi z Provodova a tyto zákroky měly za výsledek založení JZD Provodov, dnes JZD III. typu. Dále bylo použito tvrdého, ale spravedlivého zákroku proti Kaněrovi ze Zlíče, jehož hospodářství bude likvidováno. Stejně bylo postupováno proti Feyglovi a Trunečkové ze Lhotek, vesnických boháčů, kteří se vetřeli do JZD a je nyní na tamním JZD, aby tuto situaci využili a z JZD je odstranili.“¹³³

Uvedená jména soukromých sedláků se objevují na seznamu velkých zemědělců, které na rozkaz Krajského velitelství Národní bezpečnosti v Hradci Králové zpracovalo Okresní velitelství Národní bezpečnosti v Náchodě již v prosinci 1949¹³⁴: Jaroslav Firbas a Anna Vaňková z Provodova; Jaroslav Kaněra ze Zlíče a Josef Feygl ze Lhotek jsou v seznamu uvedeni společně s přesnou adresou bydliště a záznamem

---

¹³² OA Náchod, Situační zpráva socializačního oddělení ONV Náchod o stavu JZD v náchodském okrese z 1. dubna 1951.

¹³³ OA Náchod, Zápis z jednání rady ONV, leden 1952, č. k. 10.

¹³⁴ Archiv bezpečnostních složek, sign. M 1-1, in.j.37, KV NB Hradec Králové: Činnost vesnických boháčů: Seznam velkých zemědělců. Rozkaz čj. 503 tajný/1949 ze dne 12/12 1949. Zprac. OV NB Náchod pro KV NB Hradec Králové v Náchodě 16. prosince 1949.

o velikosti výměry jimi vlastněné půdy.¹³⁵ Tyto údaje jsou dále doplněny informacemi o jejich dodávkové spolehlivosti, popř. chystaných postizích, politické orientaci, popř. stranické příslušnosti, a komentářem o jejich všeobecné pověsti a vlivu na ostatní zemědělce v obci, popř. informacemi o jejich působení ve funkcích v MNV či JZD. O Jaroslavu Firbasovi z Provodova se tak můžeme dočíst: „*Firbas Jaroslav z Provodova čp. 20, má 22 ha půdy, nedodal ještě ječmen, mléko a vejce, uhynula mu drůbež, vliv nepatrný, opatření nebylo ještě učiněno, neboť se zkoumá, zda mohl dodávky splnit.*“¹³⁶ O paní Vaňkové z téže vsi zde stojí: „*Vaňková Anna z Provodova čp. 9, vdova, má celkem 25 ha půdy, dodala jen brambory a oves, ostatní jen nepatrně, má velké potíže s vedením hospodářství, vliv nepatrný, opatření nebylo učiněno.*“¹³⁷ O panu Kaněrovi ze Zlíče: „*Kaněra Jaroslav Zlích čp. 26, má 28 a ½ ha půdy, dodávky splnil až na mléko, nedodá 2000l mléka pro malý stav dojníc, vliv poměrně malý, opatření nebylo dosud učiněno.*“¹³⁸ O Josefu Feyglovi zpracovalo náchodské Okresní velitelství Národní bezpečnosti tento zápis: *Feygl Josef ze Lhotek čp. 1, má 35 ha půdy, je členem JZD, špatný a nedbalý hospodář, nesplnil dosud dodávku brambor a masa, jeho vliv je velmi malý, je znám jako nepořádný, bude patrně potrestán ONV.*¹³⁹ V jiném „seznamu vesnických boháčů“, v dokumentu vypracovaném na Krajském velitelství Veřejné bezpečnosti v Hradci Králové 12. října 1951 s názvem: „Vesničtí boháči – průzkum. Okres Náchod“ se jméno pana Josefa Feygla, dle seznamu nyní majitele pouze 17ti ha půdy, objevuje s tímto hodnocením: „*Nebyl nikdy a není politicky organisován ale sympatisoval s fašisty, u nichž byl jeho otec za 1. rep. organisován. Jako samostatný rolník byl špatným hospodářem a neplnil*

---

¹³⁵ Jméno Františka Voborníka z Provodova se objevuje na prvním zmíněném „seznamu vesnických boháčů“ vedle paní Marie Trunečkové ze Lhotek.

¹³⁶ Archiv bezpečnostních složek, sign. M 1-1, in.j.37, KV NB Hradec Králové: Činnost vesnických boháčů: Seznam velkých zemědělců. Rozkaz čj. 503 tajný/1949 ze dne 12/12 1949. Zprac. OV NB Náchod pro KV NB Hradec Králové v Náchodě 16. prosince 1949.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Tamtéž.

dodávky. Nyní, kdy je členem JZD ve Lhotkách, má velmi špatnou pracovní morálku. Přesto zastává v JZD funkci pokladníka, a to od února 1951.¹⁴⁰ V obou seznamech pak figuruje ještě jméno pana Judr. Alberta Prouzy z Rýzmburku u Žernova, který se též dále objeví v našem příběhu. Jako majitel hospodářství o výměře 28,4 ha je zde popisován takto: „Je býv. advokátem a měl vlastní advokátní kancelář v Praze. Když byl po únoru 1948 zbaven v rámci očisty advokacie, koupil si nynější své hospodářství, s nímž vstoupil po založení místního JZD do družstva. Je velmi pracovitý a rovněž tak i jeho manželka, což je vzhledem k předchozímu zaměstnání až podivuhodné. (!) Je členem JZD bez funkce.“¹⁴¹

Totalitní režim potřebuje dokonalý přehled o každém, kdo by mu byť jen potencionálně mohl stát v cestě. Český sedlák, který se jednou dostal na „index vesnických boháčů“, ztratil šanci přežít 50. léta minulého století bez úhony někde v ústraní. Byl postižen dříve nebo později.

Ze zprávy o provádění trestní agendy za II. čtvrtletí roku 1952 se dozvídáme že: „10 drobných rolníků bylo potrestáno pokutou ve výši 2700 Kčs. Nepříznivý poměr je zaviněn vysokými pokutami v několika málo případech za hrubší provinění. Jinak jsou pokuty ukládány třídně. (!) Z řad středních zemědělců bylo nejvíce potrestaných, a to 53, pokuty činí 272400 Kčs, z nichž někteří si počínali podle praktik vesnických boháčů. ... Z řad vesnických boháčů bylo 10 potrestaných celkovou částkou 71000 Kčs. Nízký stav pokut uložený vesnickým boháčům je nutno vysvětlit tím, že vesničtí boháči většinou dobře plní své úkoly a je velmi těžké je přistihnout při nějakém přestupku.“¹⁴²

¹⁴⁰ Archiv bezpečnostních složek, sign. M 1-1, in.j.37, KV NB Hradec Králové: Činnost vesnických boháčů: Vesničtí boháči – průzkum. Okres Náchod. KV NB Hradec Králové. 12. října 1951.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² OA Náchod, Zápis z jednání rady ONV, červen 1952, č. k. 10.

IV. Litoboř trnem v oku..

Přes všechna represivní opatření, která jsme popsali, dále zůstávaly v Náchodském okrese obce, ve kterých sliby ani hrozby ze strany okresních zemědělských úředníků ani jejich agitátorů nenacházely odezvu. Jednou z takových obcí byla, jak jsme již dříve napsali, i Litoboř. Litoboř jako bašta prvorepublikové Československé strany lidové dostala první trestný bod již v době květnových voleb do Národního shromáždění v roce 1948. První nesvobodné volby, ve kterých směli občané hlasovat pouze pro jednotnou kandidátku Národní fronty, byly v obci nadřizovanou komisí zrušeny, neboť koš pro vhazování kandidátek byl ve volební místnosti umístěn za plentou. Přesto i v opakované veřejné volbě získala jednotná kandidátka pouhých 109 hlasů, prázdných lístků zato bylo odevzdáno 145, neplatných 6.¹⁴³ Volební podpora jednotné kandidátky Národní fronty tak v obci i přes veřejný dohled místních komunistických funkcionářů v čele s Karlem Rudolfem, o kterém v této práci ještě mnoho napíšeme, zůstala na necelých 42 %. O tři roky později sedláci v Litoboři nechtěli o založení JZD ani slyšet. Přestože si v červnu 1950 reorganizovaný Místní národní výbor na své ustavující schůzi za přítomnosti technického referenta ONV dal závazek, že se na schůzích rad i pléna bude zabývat přípravou podmínek pro ustavení JZD v obci, ani během roku 1951 se nepodařilo z důvodu nezájmu místních sedláků JZD založit. V materiálech StB se objevuje o Litoboři zpráva tohoto znění: „V obci Litoboř, okr. Náchod jest pouze 10 příslušníků KSČ z celkového počtu 421 obyvatel. Jde o velmi nábožensky založenou vesnici, která má 385 katolických věřících. V první republice byla to typicky agrární vesnice. Po okupaci v roce 1945 pak bašta lidové strany. Zakládání JZD zde narazilo na odpor středních rolníků a vesnických boháčů. ... Do února 1948, dokud byly všechny politické strany v Litoboři, nechodili tak pravidelně a v takovém množství zdejší lidé do kostela, jako po únoru 1948. Nyní chodí pravidelně každou neděli, kde jest vidět kroužky,

---

¹⁴³ Podle: Vlčková, V.: Litoboř. 16. srpna 2008. Odhalení památníku obětem totalitního režimu v obci. 2008, str. 2.

*jak v kostele, tak i na hřbitově, hlavy v hromadě, kde pravděpodobně odbývají svoje schůze.*¹⁴⁴

Ještě další trestný bod však připadl Litoboři. Ve výše zmíněné Situační zprávě socializačního oddělení ONV o stavu JZD v náchodském okrese z dubna 1951 se píše: *Veškerá podpora a péče musí být i nadále věnována JZD, které (!) se stanou ukazatelem ostatním obcím v našem okrese při názorném přesvědčování o výhodách JZD. Za tím účelem byla věnována veškerá péče JZD Hoříčky, které zvláště v poslední době s největším urychlením dokončuje výstavbu společného kravínu a připravuje další stavební akci ke společnému ustájení vepřů. ... Při praktickém přechodu tohoto JZD do III. typu bude nutno přesvědčováním družstevníků získati větší zájem o družstevní práci v JZD.*¹⁴⁵ Výstavní JZD Hoříčky vzdálené ani ne tři kilometry od Litoboře mělo být prvním JZD III. typu v celém náchodském okrese. Vesnice Litoboř v těsném sousedství plná svobodomyšlných sedláků střední kategorie tak musela na komunistické vládce okresu působit jako vřed na bělostném vývěsním štítě zemědělské kolektivizace Náchodska. Budoucnost navíc hrozila tím, že podnikaví a zkušení litobořští sedláci budou pro široké okolí vytvářet sledovanému hoříckému kolchozu možnost srovnání. S nepoddajnými litobořskými sedláky se stůj co stůj musí něco udělat...

---

¹⁴⁴ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“. Archiv bezpečnostních složek MV, sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

¹⁴⁵ OA Náchod, Situační zpráva socializačního oddělení ONV Náchod o stavu JZD v náchodském okrese z 1. dubna 1951.

7. Akce teror Náchod

I. Čeledínem na statku sedláka Vojtěcha

V létě roku 1951 se na statku sedláka Vojtěcha v malé vesničce Světlá necelé dva kilometry jižně od Litoboře objevil jednadvacetiletý mladík Miloslav Stejskal. Byl notně vyhládlý a sháněl se po práci. Sedlák Vojtěch měl již svá léta a tak nezastal tolik práce co dříve. Jeho o mnoho let mladší žena se tedy měla co ohánět, aby dodávky předepsané jejich hospodářství zvládli. Před časem byli navíc nuceni propustit čeledína, a tak jim nový příchozí přišel právě vhod. Mladík tedy začal vypomáhat s hospodářstvím. Ke spokojenosti hospodáře byla další mužská ruka na statku vidět.

Jednoho dne přijela paní Vojtěchovou navštívit její sestra Milada Střihavková. Nový obyvatel statku jí byl nápadně povědomý. Začala se tedy sestry vyptávat, kde se tu mladík vzal a odkud pochází. Dověděla se, že Vojtěchovi vlastně o svém novém čeledínovi nic neví, neboť mladík jim nic pořádného neřekl a prý nemá ani žádné doklady.¹⁴⁶ „Vy jste nějaký Stejskal, že?“, zeptala se poté mladíka přímo a přidala otázku: „Váš otec byl za války v České Skalici verkšucákem?“¹⁴⁷

Po této příhodě sedlák Vojtěch mladíka rychle vyprovodil ze stavení. Varování Milady Střihavkové vzali Vojtěchovi za své. V době, kdy komunistická moc hledala sebemenší záminky k postihu soukromě hospodařících sedláků, byla přítomnost neznámého mladíka bez úředního přihlášení k pobytu v obci a bez osobních dokladů na statku pro hospodáře rizikem na pováženou. Problémy s úřady, které z toho mohly vzniknout byly to poslední, co by si Vojtěchovi mohli přát. Miloslav Stejskal tak dostal na cestu trochu jídla a náhradní šaty a odešel ze Světlé. Do místního kraje se vrátil o půl roku později. To je již ale součástí jiného příběhu.

---

¹⁴⁶ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

¹⁴⁷ Z vyprávění paní Milady Střihavkové In: Šrůtek S.: Případ desítek zmařených životů v našem čase počtvrté. Náš čas 1995.

II. Kdo byl Miloslav Stejskal

Miloslav Stejskal se narodil 2. srpna 1929 v obci Staré Pleso v okrese Jaroměř v rodině továrního dělníka Františka Stejskala. Rané dětství prožil v chudobinci v Miletíně u Dvora Králové nad Labem, kam se jeho rodina v bídnych poměrech uchýlila.¹⁴⁸

Stejskalův otec se vzmohl za války, kdy začal pracovat v bývalé Reichově textilní továrně v České Skalici jako „werkschutzák“.¹⁴⁹ Z části textilní výroby arizované německým továrníkem Franzem Kuhnem se v roce 1942 stala opravna letadel německé Luftwaffe.¹⁵⁰ Pro dokreslení si dovoříme uvést úryvek ze svědectví paní Milady Střihavkové: „V České Skalici žil za protektorátu jistý „verkšucák“ Stejskal. V továrně hlídal úředníky, dělníky i mistry, aby náhodou při montáži leteckých zařízení nedošlo k sabotáži proti Velkoněmecké říši. Stejskal patřil k místní protektorátní honoraci, v kině měl předplacenou lóži. Říkalo se, že je napojen na ředitele Franze Kuhna a další pohlaváry. Přišel květen a Stejskal se objevil s páskou Revolučních gard. Najednou prý dokonce hlídal zatčené vězně a kolaboranty, kteří byli nasazeni na různé práce na hřbitově i jinde. Franz Kuhn byl mezi nimi. Jednoho dne byl nalezen s prokopnutým hrdlem. Nebezpečný svědek zmizel navždy. Stejskal ještě nějaký čas pobýval v České Skalici, pak zmizel neznámo kam.“¹⁵¹ Příběh uvádíme pouze pro dokreslení obrazu prostředí, ze kterého Miloslav Stejskal pocházel. Jeho pravdivost se nám nepodařilo doložit z jiných zdrojů. Další svědectví vypovídají pouze o tom, že František Stejskal za války skutečně žil v České Skalici, stejně jako pracoval v uvedeném závodě. Přítomnost Františka Stejskala v České

¹⁴⁸ Archiv bezpečnostních složek MV, Sign. M 1-2, inv. j.: 520, Krajská správa SNB Hradec Králové – inspekce náčelníka: Josef Vít – přezkumné řízení.

¹⁴⁹ Z něm. Werkschutz: podniková bezpečnostní služba.

¹⁵⁰ Kejzlar J. a kol.: Dějiny textilní výroby v České Skalici. Sborník studií u příležitosti 150. výročí závodu Tiba 03 v České Skalici. Dvůr Králové nad Labem, 1987.

¹⁵¹ Z vyprávění paní Milady Střihavkové In: Šrůtek S.: Případ desítek zmařených životů v našem čase počtvrté. Náš čas 1995.

Skalici po válce dokládá ještě Volební seznam města Česká Skalice z roku 1946.¹⁵²

Miloslav Stejskal byl od roku 1936 až do ukončení školní docházky v roce 1944 úřady svěřen do výchovy rodině miletínského obecního strážníka Karla Zivra. Po základní škole stačil ještě vychodit dva roky lidové hospodářské školy.¹⁵³ Poté se začal potulovat, živil se příležitostnými pracemi v zemědělství a drobnými krádežemi. Již v roce 1945 byl zatčen stanicí SNB v Dubenci u Dvora Králové pro krádeže, které páchal v přestrojení vojína Rudé armády. V listopadu 1947 byl zatčen pro krádež peněz a dopraven do výchovného ústavu pro mladistvé v Opatovicích nad Labem, odkud se mu v srpnu 1948 podařilo uprchnout. V témže roce byl odsouzen krajským soudem v Jičíně za další trestné činy krádeže k trestu 7 měsíců, který si odpykal v trestním ústavě ve Valdicích u Jičína.¹⁵⁴ V roce 1950 si za „šmelinu“ odpykal desetiměsíční vězení v Jáchymově¹⁵⁵. Když byl v listopadu toho roku propuštěn na svobodu, úřad práce jej přidělil na práci do dolu Plavno v Jáchymově. Společně s pracovním místem Stejskal od správy dolů obdržel zaopatřovací vstupní zálohu 2000 Kčs. Za celou dobu svého přidělení na jáchymovské důlní pracoviště poté v době mezi 24. 11. do 18. 12. 1950 odpracoval tři směny. V ostatním čase se potuloval po okolí, načež byl za nedocházení do práce a hazardní hry odsouzen ONV do vězení na dobu osmi dnů. Po odpykání tohoto trestu byl přidělen na nové pracoviště do porcelánky v Merklíně. Na toto místo ovšem opět nenastoupil a byl znovu potrestán ONV v Jáchymově vězením, které si odpykal ve dnech od 17. 1. do 29. 1. 1951. Ve vězení se seznámil

---

¹⁵² Volební seznam města Česká Skalice. Osobním archiv českoskalického kronikáře pana Jiřího Samka.

¹⁵³ Archiv bezpečnostních složek MV, Sign. M 1-2, inv. j.: 520, Krajská správa SNB Hradec Králové – inspekce náčelníka: Josef Vít – přezkumné řízení.

¹⁵⁴ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“. Archiv bezpečnostních složek MV, sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

¹⁵⁵ Z výpovědí Miloslava Stejskala a Jiřího Widmana při vyšetřování pokusu o přechod státní hranice do Rakouska ze dne 28. února 1951. Fond V/MV, sign. V-6590 MV, Stejskal a spol.

Jaroslavem Wiedemannem, který si též odpykával trest za vyhýbání se práci. Krajský velitel Státní bezpečnosti v Praze se o něm v trestním oznámení později vyjádřil takto: „*Wiedemann se projevil jako člověk s pokřiveným charakterem na což měl vliv styk s kamarády pochybné pověsti a čtení západáckých detektivek.*“¹⁵⁶

Po odchodu z vězení se oba mladíci setkali na začátku února 1951 v Praze. Jednou z možných pohnutek, která Stejskala přiváděla k toulání bez stálého bydliště a zaměstnání byla skutečnost, že se tímto způsobem doposud úspěšně vyhýbal nastoupení k vojenské službě. Ve Stejskalově životopisu figuruje po návštěvě Prahy na začátku února 1951 záhadná cesta do Bratislavy, ke které přemluvil i nového přítele Wiedmanna. Podle výpovědi ve vyšetřovacím protokolu Stejskalovým motivem k ní byl právě další pokus vyhnout se vojenské službě další změnou působiště. Oba mladíci si 9. února 1951 zakoupili jízdenky do Peček a odjeli vlakem do Bratislavy, kde jim Stejskalův bratr Břetislav, povoláním krejčí, měl poskytnout přístřeší a finanční podporu. Po příjezdu do Bratislavy brzy ráno 10. února 1951 však namísto návštěvy bratra prodali Wiedmannův zimní kabát a za utržené peníze se Stejskal v nejbližším hostinci zpil pod obraz. Ani další den na návštěvu Stejskalova bratra nedošlo. Namísto toho byli oba mladíci zadrženi v pohraničním pásmu v Petržalce u Dunaje. Při následném vyšetřování nicméně oba úmysl překročit státní hranice vehementně popřeli. Otázka, zda by tak v jejich případě neučinil každý, kdo by se chtěl alespoň pokusit ze svízelné situace vyváznout se zdravou kůží, je nasnadě. Ve Wiedmannově svědectví figuruje výpověď, že Stejskal neměl přesnou adresu bydliště svého bratra, hodlal ji prý ale získat přes místní úřady, čehož nebyl první den pobytu v Bratislavě díky své podnapilosti schopen. Druhý den byla neděle a úřady zavřené, vypravili se tedy „nazdařbůh“ k Dunaji.¹⁵⁷

---

¹⁵⁶ Cit. in: Trestní oznámení na Miloslava Stejskala a Jaroslava Wiedemanna ze dne 7. března 1951. Fond V/MV, sign. V-6590 MV, Stejskal a spol.

¹⁵⁷ Z výpovědi Jaroslava Vidmana při vyšetřování pokusu o přechod státní hranice do Rakouska ze dne 28. února 1951. Fond V/MV, sign. V-6590 MV, Stejskal a spol.

Podle policejní zprávy ze dne 27. 12. 1951 bydlel v té době Stejskalův bratr Břetislav ve Špindlerově Mlýně, kde byl zaměstnán jako domovník v hotelu Slavie.¹⁵⁸ Podle zprávy spolu byli bratři v kontaktu naposledy před třemi lety. Zda Břetislav Stejskal na jaře roku 1951 pobýval v Bratislavě či nikoli nelze z dostupných pramenů doložit. Podle výše citované zprávy na Slovensku bydleli rodiče jeho ženy a jedna z jejích sester a to ve Velké Žaluziji, okres Nitra.

Výpovědi obou mladíků o motivaci k cestě do Bratislavy se shodují. Přesto lze jejich pobyt v zakázaném hraničním pásmu v bratislavské Petržalce stěží označit za nešťastné nedopatření. 21. února byli oba mladíci eskortováni do Prahy, kde s nimi byly 28. února na Krajském velitelství StB sepsány k celému případu jejich výpovědi.

Miloslav Stejskal byl následně 23. dubna 1951 trestní komisí ONV Praha 1 odsouzen k trestu odnětí svobody o délce 1 roku, který měl být vykonán v táboře nucené práce. V odůvodnění rozsudku stojí: *„Konaným šetřením a vlastním doznáním bylo zjištěno, že jste se od r. 1945 záměrně vyhýbal řádné práci a když jste byl zaměstnán, práci jste sabotoval. Přitěžuje Vám, že jste přijal Kčs 2.000,- od správy dolů v Jáchymově jako zaopatřovací částku ač jste předem byl rozhodnut, že v dolech pracovati nebudete a skutečně za dobu 6 týdnů jste odpracoval jen 3 směny. Dále Vám přitěžuje to, že jste se vyhýbal branné povinnosti. Polehčuje Vám Vaše mládí a proto bylo rozhodnuto tak, jak je nahoře uvedeno.“*¹⁵⁹ O okolnostech zatčení v zakázaném pásmu s Rakouskem není v odůvodnění rozsudku ani slovo. Podezření z pokusu o ilegální překročení státní hranice s Rakouskem tedy zůstalo neprokázané. Na otázku, zda se Stejskal s Wiedemannem opravdu pokusili státní hranice do Rakouska překročit či nikoli, nemáme odpověď. Podstatné je však to, že Miloslav Stejskal byl

---

¹⁵⁸ Fonogram O-StB Špindlerův Mlýn Krajskému velitelství StB Hradec Králové ze dne 27. 12. 1951. Fond V/MV, sign. V-6590 MV, Stejskal a spol.

¹⁵⁹ Nález Obvodního národního výboru v Praze 1 ze dne 23. dubna 1951. Fond V/MV, sign. V-6590 MV, Stejskal a spol.

23. dubna 1951 trestní komisí Obvodního národního výboru Prahy 1 odsouzen za výše uvedené „trestné činy“ k trestu odnětí svobody v délce jednoho roku. Od této chvíle je vše podivné. Stejskal má sedět ve vězení a úřední prameny o tom mlčí. Od dubnového rozsudku až do listopadu téhož roku nemáme o Stejskalovi v úřední dokumentaci žádné přímé zprávy. Souhrnná zpráva „Akce Teror Náchod“ konstatuje Stejskalův poslední trest odnětí svobody bez časového údaje a dodává, že si měl trest „údajně“ odpykat v TNP Pardubice. Dále vypovídá, že: „*Před spácháním teroristických činů v okrese Náchod se zdržoval asi tři měsíce u různých vesnických boháčů v okrese Dvůr Králové nad Labem a jest důvodně podezřelý, že v té době založil řadu požárů v tomto okrese.*“¹⁶⁰ Další známé datum ve Stejskalově úředním životopisu je až 10. listopadu 1951, kdy Stejskal ve večerních hodinách navštívil se zbraní v ruce byt svého vzdáleného příbuzného Petra Stejskala v Bílých Políčanech v okrese Dvůr Králové nad Labem, kde k smrti vyděsil jeho ženu.¹⁶¹ Když Petr Stejskal, povoláním noční hlídač, dorazil druhý den ráno domů ze zaměstnání, Miloslav Stejskal jej po slovní potyčce fyzicky napadl. Petrovi Stejskalovi se nakonec podařilo z bytu uniknout a přepadení telefonicky ohlásit na stanici SNB v Lanžově. Miloslav Stejskal mezitím zmizel.¹⁶² Stejskalovy v Bílých Políčanech znovu navštívil 27. listopadu časně ráno. Scénář události byl podobný. Stejskal po fyzické potyčce se svým příbuzným opět utekl. Tehdy měl na sobě černý gumový plášť, na hlavě světlou plochou čepici. Byl opět ozbrojen.¹⁶³

---

¹⁶⁰ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“. Archiv bezpečnostních složek MV, sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² Pátrací oběžník Velitelství stanice SNB v Lanžově ze dne 12. listopadu. Archiv bezpečnostních složek MV, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol., 2. část, Skupinový podsvazek: Rudolf a spol.

¹⁶³ Dodatek k pátracímu oběžníku ze dne 12. listopadu 1951. 28. listopadu 1951. Velitelství stanice SNB v Lanžově. Archiv bezpečnostních složek MV, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol., 2. část, Skupinový podsvazek: Rudolf a spol.

Dne 1. 12. 1951 přišel Miloslav Stejskal do bytu Marty Klapkové v Hořicích v Podkrkonoší. Na tomto místě se poprvé představil jako ilegální pracovník. Dotyčné ženě vyprávěl, že přišel za zahraničí, aby „vypátral různé věci“. V zahraničí prý byl již několikrát. Dále uvedl, že bude „mít nyní velkou práci s osvobozením Slánského“. Aby podpořil věrohodnost svých tvrzení, vyprávěl, že již zastřelil několik lidí a nikoho že se nebojí. Přitom vytáhl z kapsy pistoli. Na Martě Klapkové požadoval, aby mu podávala zprávy o výrobě v národním podniku Škodovy závody Hradec Králové, kde byla žena zaměstnána. Příklad byl hlášen 2. oddělení Oblastního velitelství Státní bezpečnosti v Hořicích v Podkrkonoší 2. prosince 1951.¹⁶⁴

Zatímco úřední prameny o Stejskalovi po většinu roku 1951 mlčí, svědectví paní Milady Střihavkové, vypovídá o tom, že se Stejskal objevil již v srpnu 1951 na statku u Vojtěchů ve Světlé kousek od Litoboře, tedy necelé čtyři měsíce po svém odsouzení. Podle rozsudku měl Stejskal pobývat v táboře nucených prací až do dubna 1952. Kdyby se tak stalo nestihl by vykonat nic z toho, čím o Vánocích roku 1951 přivedl litobořské sedláky, rodinu hostinského Josefa Víta ze Lhotek i další do neštěstí. Místo toho byl Stejskal již v létě stejného roku na svobodě.

Možnosti vysvětlení se nabízí dvě: buď z TNP utekl, už jednou se mu něco podobného podařilo, když utekl z výchovného ústavu pro mladistvé v Opatovicích. Potom bychom však o tom jistě měli nějaký úřední záznam. Ten ale nemáme. Dokonce i zpráva inspekce náčelníka Krajské správy SNB v rámci přezkumného řízení v listopadu 1970 na podnět Josefa Víta mladšího¹⁶⁵ dokáže pouze zopakovat výčet Stejskalových trestů tak, jak je popisuje Souhrnná zpráva z vyšetřování „Akce Teror Náchod“ z ledna 1952. Takový poznatek by se propagandistické verzi Stejskalova příběhu o agentovi-teroristovi vyškoleném za západními hranicemi Československa, který se vrátil domů páchat podvratnou činnost, hodil i nehodil. Pokud by

---

¹⁶⁴ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

¹⁶⁵ Josef Vít – Přezkumné řízení, r. 1970. Inspekce náčelníka Krajské správy SNB Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek MV, sign: M 1-2, inv. j.: 520.

časově dával Stejskalovi dostatek prostoru k zahraničnímu dobrodružství pak ano. Možná ale další úřední dokumentace Stejskalův pobyt za hranicemi, byť jen časově, vyloučila. V takovém případě by bylo přirozené, že nám dnes není dostupná.

Druhou možností vysvětlení je, že zasáhla vyšší moc. Stejskal do TNP vůbec nenastoupil a byl za výrazně nestandardních okolností od rozsudku Obvodního národního výboru na Praze 1 osvobozen. Popřípadě mu byla za stejných podmínek výrazná část trestu prominuta, takže se mohl v létě ve Světlé objevit. V tomto případě by mlčení a mlžení úředních pramenů bylo též naprosto přirozené.

Na příkladu seznamů velkých sedláků okresu Náchod jsme si dříve demonstrovali princip, který platí v každém totalitním režimu. Princip, podle kterého je totalitní režim schopný čelit každému svému odpůrci, pokud má o něm v každém okamžiku dostatek informací. V případě Miloslava Stejskala, sedmkrát trestaného recividisty, který se potuloval po státně-strategickém území Jáchymovska a poté byl chycen při pokusu o ilegální přechod hranic a zavřen do vyšetřovací vazby, je neschopnost úřadů vystopovat jeho osud během většiny roku 1951 zarážející. Pokud to ovšem byla neschopnost, nikoli úmysl. Historie zná mnoho příběhů lidí, kterým byly v době vyšetřování či v době výkonu trestu ze strany Státní bezpečnosti předkládány různé nabídky. Nabídky, které začínaly praktickými výhodami v době věznění a končily slibem podmíněného propuštění. Kývnout na takovou nabídku však nebylo zadarmo. Její přijetí se ve světle pozdějších důsledků rovnalo smlouvě s ďáblem.

Náš příběh zatím odpověď na otázky, které kladou výše popsané okolnosti, nenabízí. Co je však viditelné a co jsme se snažili popsat, je rámec, ve kterém se doposud odehrával.

III. Agentem Svobodné Evropy..

Je půl sedmé večer, 18. prosince 1951. Do domu Karla Lhotky v Žernově č.p. 14 vejde neznámý mladý muž. Zastihne zde však pouze jeho manželku. Karel Lhotka, skladník Hospodářského družstva v České Skalici, se ještě nevrátil ze zaměstnání. Neznámý příchozí se usadí ve světnici poblíž dveří s tím, že na něj počká. Prozradí na sebe, že pracuje v Náchodě jako úředník ONV, ale jinak, že pochází z Krkonoš, a zajímá se, zda není manžel paní Lhotkové právě na jednání Okresního národního výboru. V řeči vyslovuje špatně některá slova. Po chvíli musí paní Lhotková odejít do chléva obsloužit zvířata, neznámý zůstane ve světnici. Po návratu do světnice hospodyně přikládá uhlí do kamen. V tu chvíli se neznámý muž za jejími zády zeptá, zda se jí již daří lépe se srdcem. Paní Lhotková se v minulosti léčila se srdeční chorobou. Otázka po jejím zdraví z úst úplně neznámého člověka ji však nyní zneklidní. To však již mladík, který zpozoroval rozpaky, vytáhl z kapes pistole, namířil jimi na vylekanou ženu a vyzval ji, aby mu vydala zbraně svého muže, jinak že ji zastřelí. Vystrašená paní Lhotková se pokouší neznámého uklidnit, že nic neudělala a že není žádný důvod k takovému jednání. Pistole ležící v kuchyňském kredenci putuje do mladíkových rukou. Ten se ale dožaduje ještě další, která má být v domě. Po dalších výhrůžkách paní Lhotková pustí mladíka do vedlejší místnosti. Ten zde po chvíli hledání najde další zbraň v zásuvce nočního stolku. Mladík vyzbrojený nyní čtyřmi pistolemi nakonec odvede paní Lhotkovou k jejím rodičům bydlícím poblíž. Po cestě má paní Lhotková pocit, že u silnice před jejich domem stojí ukryt ve tmě ještě další muž. Na místo rozloučení mladík vysloví výhrůžku, že zastřelí každého, kdo vyjde z domu. Poté se ztratí ve tmě ulice.

Karel Lhotka, povoláním pekař, později skladník Hospodářského družstva v České Skalici, se narodil 6. prosince 1913 v Chotovinách u Tábora. Pocházel z dělnické rodiny. Za první republiky nebyl členem žádné politické strany. Za války byl nasazen na práci v dolech. Po roce 1948 si podal

příhlášku do KSČ. Záhy se stal předsedou jejího sdružení na Žernově a předsedou Místního národního výboru.

Nezvaný host v jeho domě ve večerních hodinách 18. prosince 1951 byl střední postavy, asi 160 cm vysoký. Měl kulatý obličej jemné pleti, černé oči a slabě znatelné lícni kosti. Oblečen byl v dlouhý gumový plášť, na zádech ve stříhu sedla. Na hlavě měl placatou čepici.¹⁶⁶ Disponoval informacemi o zdravotním stavu své hostitelky stejně jako informacemi o výzbroji jejího muže, která mu jako stranickému funkcionáři byla úředně přidělena pro jeho osobní ochranu. O svých vlastních zbraních se paní Lhotkové pochlubil, že nejsou tuzemské výroby..

Je po sedmé hodině večerní, 18. prosince 1951. Tentýž mladý muž vchází do stavení Františka Rýdla v Žernově č. p. 21. Tentokrát je hospodář doma. Po vstupu do světnice se v rukou mladíka opět objeví zbraně. „Ruce vzhůru, vydejte mi revolver, který tu máte. Řekl mi o něm Lhotka.“¹⁶⁷ zazní z jeho úst směrem k Františku Rýdlovi. V tu chvíli zachová předseda žernovského JZD obdivuhodný klid. Nejenže ani na opakovanou výzvu nezvedne ruce na hlavu, ale dokonce po chvíli dohadování přesvědčí muže stále na něj mířícího pistolemi, že v chalupě ani nikde jinde revolver nemá. Ozbrojený mladík tedy odejde s nepořízenou.

František Rýdl se narodil 29. 11. 1891 v Žernově, okres Náchod. V minulosti se živil prací na své hospodářské usedlosti o výměře 5,58 ha. Od roku 1924 působil v radě Obecního zastupitelstva v Žernově. Za první republiky byl členem Domoviny republikánské strany československého venkova. Za okupace pak členem Národního souručenství. V roce 1945 vstoupil do KSČ a od listopadu téhož roku vykonával funkci předsedy MNV v Žernově.

---

¹⁶⁶ Z hlášení Okresního velitelství Národní bezpečnosti v Náchodě ze dne 19. prosince 1951. Archiv bezpečnostních složek. Sign.: M 6-3, inv. j.: 9, Fond: Okresní správa SNB Náchod – oddělení vyšetřování: Přepadení funkcionářů v Mezilečí, 1951.

¹⁶⁷ Přímé dialogy osob uvedené v textu odpovídají přesným svědeckým výpovědím aktérů příběhu uvedeným v citovaných výslechových protokolech a policejních hlášeních.

Tuto funkci složil po volbách v květnu 1948, kdy bylo v Žernově odevzdáno 100 bílých lístků. Při založení místního JZD se stal jeho předsedou. Jeho nezvaný večerní host byl oblečen v černém gumovém plášti, byl malé postavy, asi 160 cm vysoký. Na hlavě měl baret. Měl kulatý obličej, tmavé oči a tmavé vlasy. Mluvil plynně česky. (Později se ve vyšetřovacích spisech objeví, že mluvil s přízvukem němčiny¹⁶⁸) Při příchodu se představil jako partyzán. Panu Rýdlovi vyhrožoval slovy: „Vy to na Žernově se Lhotkou vedete. Dejte si pozor, je Vám 60 roků a dlouho už to nepotrvá.“ Během dalšího rozhovoru se vyptával, kde bydlí Rýdlových dcera. Dále projevil zájem o Rýdlovu motorku, o které se ale dozvěděl, že je Rýdlova zetě, který žije v Dobrušce. I přes výhrůžku, že prohledá celý dům a pokud revolver najde (vyšetřovací zpráva tvrdošijně mluví o „levorveru“, pozn. Světlík), Rýdla okamžitě zastřelí, požadovanou zbraň od Františka Rýdla nezískal.¹⁶⁹

IV. Agentem Svobodné Evropy II

Je krátce po páté hodině odpolední, 22. prosince 1951. Na dveře stavení Jaroslava Jiráňka v Mezilečí č.p. 39 zaklepe neznámý muž. Otevírá mu sestra pana Jiráňka, Marie Jiráňková. Je sama doma se starým nemocným otcem. Muž bez vyzvání vchází dovnitř, zavírá za sebou vstupní dveře a ptá se zda je předseda MNV doma. „Bratr doma není, je v Náchodě na schůzi. Ale co nevidět bude doma. Autobus měl přijet do Hoříček v pět hodin, pěšky odtud bude bratr doma zhruba za 20 minut,“ dostane se mu odpovědi od vystrašené slečny Jiráňkové. V kuchyni muž odmítá nabídnutou židli. Místo toho se zeptá, zda má předseda doma zbraň. Slečna Jiráňková o žádné neví. Muž tedy přistoupí ke skleníku, začne se přehrabovat ve spodních zásuvkách. Věci padají na zem.

---

¹⁶⁸ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ Archiv bezpečnostních složek MV, sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

¹⁶⁹ Z hlášení Okresního velitelství Národní bezpečnosti v Náchodě ze dne 19. prosince 1951. Archiv bezpečnostních složek. Sign.: M 6-3, inv. j.: 9, Fond: Okresní správa SNB Náchod – oddělení vyšetřování: Přepadení funkcionářů v Mezilečí, 1951.

Po neúspěšném hledání se konečně usadí na židli. Když zjistí, že je do světnice příliš vidět z ulice, přesune se do chodby, kde se usadí na truhlu. Dveře do kuchyně zůstanou otevřené. Neznámý tak může sledovat každý pohyb ve světnici. Krátce po půl šesté skutečně přichází předseda MNV v Mezilečí Jaroslav Jiránek domů. „Ruce vzhůru, pojdte dovnitř“, vítá jej křikem neznámý muž v tmavé chodbě. Oba muži se pustí do vzrušené hádky. Neznámý po Jiránkovi žádá zbraň. Ten vehementně popírá, že by nějakou měl. Nakonec na naléhání své sestry odvede neznámého do komory, kde ukrytou zbraň neznámému vydá. „O nic se tady nepokoušejte a nevycházejte z baráku, nebo vašeho bratra zastřelím. Mám kamaráda u cesty za kovárnou. Váš bratr půjde se mnou.“ Po těchto slovech vyšli oba muži ze stavení.¹⁷⁰

Na cestě kousek od Jiránkova domu stojí dva muži zapředeni v družný hovor. Prvním z nich je Josef Mertlík, druhým je Jaroslav Antoš. Oba jsou místní. Před chvílí měli společnou cestu s mezilečským předsedou MNV od autobusu z Hoříček. Každou chvílí se oba chystají jít svou cestou. Najednou se ve tmě dole na cestě objeví dva další chodci. V jednom z nich brzy poznávají předsedu Jiráňka, se kterým se před chvílí rozloučili. Druhého muže nikdy předtím neviděli. Když muži dojdou až k nim, neznámý se zeptá na jejich jména a vybídne je, aby šli s nimi. Při společné chůzi si Josef Mertlík povšimne, že mu Jiránek dává pohybem ruky nějaká znamení. V ruce neznámého muže pak ve tmě rozpozná pistoli. Skupinka zastaví na cestě před domkem obecního zemědělského referenta Josefa Jánského. Neznámý muž ostatní vybídne, aby zatloukli na dveře. Jiránek

---

¹⁷⁰ Podle výpovědi Marie Jiránkové na SNB Velitelství stanice Hoříčky ze dne 28. 12. 1951. Archiv bezpečnostních složek. Sign.: M 6-3, inv. j.: 9, Fond: Okresní správa SNB Náchod – oddělení vyšetřování: Přepadení funkcionářů v Mezilečí, 1951.

vezme za kliku, je otevřeno. Muži postupně vstoupí dovnitř. Neznámý se zbraní v ruce jako poslední.¹⁷¹

Do domku Josefa Jánského v Mezilečí č.p. 35, obecního zemědělského referenta a pokladníka místní Kampeličky, přišla v brzký podvečer 22. prosince 1951 sousedská návštěva. Místní rolník Arnošt Mertlík si přišel vyřídit nějaké záležitosti okolo Kampeličky. Sousedka Anna Hofmanová přišla jen tak na kus řeči.

Okolo šesté hodiny přerušila sousedský rozhovor další návštěva: předseda MNV Jaroslav Jiránek, Jaroslav Antoš a Josef Mertlík. Čtvrtý nečekaný host, úplně neznámý mladý muž, vstoupil do kuchyně jako poslední s pistolemi v rukou. „Kdo je majitelem domu?“ zeptal se vylekaného hostitele, zatímco mu tiskl napřažené pistole na prsa. „Nedělejte si ze mě bláznů,“ snažil se ten oponovat. „Vy si nedělejte bláznů ze mne, já jsem partyzán. Vy prý vyhrožujete zdejšími zemědělci. Jestli tady toho sedláka nahoře zavrou, zaplatíte to životem,“ pokračoval dále neznámý a přitlačil Jánského, který se snažil vstát, zpět na otoman. Namířené pistole putovaly místností, aby se zastavily na prsou předsedy Jiránka. „Ty jsi pěkná sketa. Tebe jsem měl rozkaz odstřelit,“ nechal se dále slyšet neznámý muž tlačíce Jaroslava Jiránka na plotnu kamen. Pomalu začal obcházet ostatní v místnosti, aby i jim sdělil své poselství. Paní Jánskou nazval soudružkou (Jánská nebyla členkou KSC, pozn. Světlík) a sdělil jí, že o ní má špatné zprávy. O Jaroslavu Antošovi se vyslovil, že je „pěkný ptáček“. Josefu Mertlíkovi sdělil, že se na něj ještě zeptá. „Byl jsem taky na Hoříčkách. Zeptejte se Basaraby (v dané době obecní strážník v Hoříčkách, pozn. Světlík), jaký byl hrdina, že mu vlasy vstávaly hrůzou na hlavě,“ dozvěděli se naposledy a aby doložil své svědectví, začal z kapes na stůl tahat další pistole. Nečekaná návštěva pak skončila stejně rychle jako začala. Když se neznámý ujistil, že Jánský doma nemá zbraň, nakázal všem, že do dvou

---

¹⁷¹ Podle výpovědí Josefa Mertlíka a Jaroslava Antoše na SNB Velitelství stanice Hoříčky ze dne 23. 12. 1951. Archiv bezpečnostních složek. Sign.: M 6-3, inv. j.: 9, Fond: Okresní správa SNB Náchod – oddělení vyšetřování: Přepadení funkcionářů v Mezilečí, 1951.

hodin nesmí nikdo vyjít z domu a měl se k odchodu. Paní Jánskou, která mu chtěla rozsvítit na chodbě na cestu zadržel, že umí chodit potmě. Poté vyšel ven z domu. Vystrašení sousedé se ještě chvíli zdržovali ve světnici a poté se jeden po druhém beze slova vytratili do svých domovů.¹⁷²

Jaroslav Jiránek se narodil 29. 4. 1923 v Mezilečí, okres Náchod. Společně se svou sestrou a otcem obhospodařoval menší rolnickou usedlost v Mezilečí č.p. 39. Byl členem KSČ a předsedou MNV v Mezilečí.¹⁷³

Josef Jánský se narodil 9. 11. 1899 v Mezilečí, okres Náchod. Vlastnil menší zemědělskou usedlost v Mezilečí č.p. 35. V obci zastával funkci zemědělského referenta MNV a pokladníka místní Kampeličky.¹⁷⁴

Oba postižení, stejně jako další svědkové se shodli na tomto popisu neznámého agresora: muž menší postavy, asi 160 cm vysoký, stáří 23-25 let, podlouhlého obličejce s hustými černými vousy a špičatou bradou. Na sobě měl dlouhý gumový černý plášť, na hlavě placatou čepici tmavé barvy s kšiltem, byl obutý ve vysoké černé kožené boty. Byl ozbrojený minimálně pěti pistolemi. Podle svědků se choval sebevědomě a výhrůžné.¹⁷⁵

Ještě ten večer hlásil Jaroslav Jiránek přepadení neznámým pachatelem na Velitelské stanici SNB v Hoříčkách. Odtud okolo 20 hodiny putovalo o případu dálkopisné hlášení na Okresní velitelství Národní bezpečnosti v Náchodě. To předalo okamžitě zprávu dále na Krajské velitelství Veřejné

---

¹⁷² Podle výpovědí Josefa Jánského, Josefa Mertlíka a Jaroslava Antoše na SNB Velitelství stanice Hoříčky ze dne 23. 12. 1951. Archiv bezpečnostních složek. Sign.: M 6-3, inv. j.: 9, Fond: Okresní správa SNB Náchod – oddělení vyšetřování: Přepadení funkcionářů v Mezilečí, 1951.

¹⁷³ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ Archiv bezpečnostních složek MV, sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Podle výpovědí Josefa Jánského, Josefa Mertlíka a Jaroslava Antoše na SNB Velitelství stanice Hoříčky ze dne 23. 12. 1951. Archiv bezpečnostních složek. Sign.: M 6-3, inv. j.: 9, Fond: Okresní správa SNB Náchod – oddělení vyšetřování: Přepadení funkcionářů v Mezilečí, 1951.

bezpečnosti, ve které uvedlo, že: „Jde o téhož pachatele jako v obci Žernově. Pravděpodobně se jedná o Miloslava Stejskala nar. 2.8. 1929 ve Starém Plese, který jest hledán KVVB Pardubice, a pro týž čin, který spáchal na Žernově a v Mezilečí též OVVB Hořice.“¹⁷⁶ Na místo činu dle zprávy odjel okresní velitel Veřejné bezpečnosti v Náchodě spolu okresním velitelem StB. Zpráva požadovala vyhlášení pátrání v okrese Trutnov, Dvůr Králové a Jaroměř. Ještě tentýž večer měli zprávu o událostech v Mezilečí na stole i na Ministerstvu národní bezpečnosti - Velitelství Veřejné bezpečnosti na Praze 1, v Bartolomějské 10. Telegram dálkopisné stanice KVVB Hradec Králové hlásil: „Zdejší KVVB zahájilo prostřednictvím stanic VB, oddílů dopravní bezpečnosti a za spolupráce VOStB pátrání v okresech Náchod, Jaroměř, Trutnov, Dvůr Králové n. L. Předběžným šetřením bylo zjištěno, že pachatelem je pravděpodobně Miloslav Stejskal, nar. 2.8. 1929, který jest hledán k zatčení ...“ (text je dále začerněn tuší, kterou je zde dále vepsána poznámka VKS č. 16. 950-51, pozn. Světlík). „Pátrání, ve kterém se nadále pokračuje nemělo dosud kladného výsledku.“¹⁷⁷

Policejní „Tam-Tamy“ fungovaly na svou dobu obdivuhodně rychle. Sdělují nám dvě důležité věci. Podle citované zprávy Okresního velitelství Veřejné bezpečnosti v Náchodě byl Miloslav Stejskal „hledán KVVB Pardubice“. Tedy přeci jen nepřímý důkaz, který by mohl podpořit verzi o Stejskalově útěku z tábora nucených prací v Pardubicích. Možná, že Stejskal opravdu z TNP v Pardubicích někdy mezi květnem a srpnem 1951 uprchl. Policejní vyšetřovatelé by tento fakt poté záměrně potlačili v případě, který jsme již naznačili. Pokud by dával Stejskalovi příliš málo času na ilegální odchod

---

¹⁷⁶ Dálkopisné hlášení Okresního velitelství Národní bezpečnosti v Náchodě Krajskému velitelství v Hradci Králové ze dne 22. 12. 1951. Archiv bezpečnostních složek. Sign.: M 6-3, inv. j.: 9, Fond: Okresní správa SNB Náchod – oddělení vyšetřování: Přepadení funkcionářů v Mezilečí, 1951.

¹⁷⁷ Telegram dálkopisné stanice Krajského velitelství Hradec Králové adresovaný MNB-Velitelství VB Praha 1. Bartolomějská 10 ze dne 22. 12. 1951. Archiv bezpečnostních složek. Sign.: M 6-3, inv. j.: 9, Fond: Okresní správa SNB Náchod – oddělení vyšetřování: Přepadení funkcionářů v Mezilečí, 1951.

za hranice, vyškolení v diverzantském kurzu britských tajných služeb (agent se na několika místech chlubil, že byl vycvičen v Anglii) a na návrat zpět do Československa, aby mohl v listopadu téhož roku navštívit své příbuzné v Bílých Políčanech¹⁷⁸ a v prosinci začít úspěšnou dráhu agenta-partyzána v Litoboři a okolí, nehledě na policejními zprávami přehlíženou přítomnost Miloslava Stejskala na statku sedláka Vojtěcha ve Světlé již v srpnu téhož roku.

Druhou věcí, kterou je třeba zdůraznit, je skutečnost, že od večerních či nočních hodin dne 22. prosince 1951 začalo po osobě Miloslava Stejskala pátrání jak Veřejné tak Státní bezpečnosti na území Náchodského a třech přilehlých okresů. „Agent“ Stejskal tak měl od této chvíle za patami pověšené všechny policejní složky a útvary v široké oblasti včetně dopravní policie.

V. Hlasy a ohlasy svobody

Zpráva o událostech v Žernově a v Mezilečí vyvolala v širokém okolí pochopitelný rozruch. Není se co divit. Ozbrojené vystoupení proti jakémukoli přímému představiteli komunistického režimu na začátku 50. let minulého století bylo vážnou událostí. Signalizovalo, že režim hlasitě demonstrující svou drtivou převahu nad všemi opozičními hlasy, nemá tak úplně všechno ve svých rukou a že za svou tříletou existenci zdaleka nestihl všechny své otevřené odpůrce pozavírat do svých věznic.

V souvislosti s nárůstem brutálních režimních represí ve všech vrstvách společnosti sílilo mezi lidmi přesvědčení, že už to dlouho nemůže takto pokračovat a že se něco musí stát. I na podzim roku 1951 si lidé stále ještě říkali, že „na jaře to praskne“. 4. července 1950 zahájila činnost rozhlasová stanice Rádio Svobodná Evropa, která svými třicetiminutovými relacemi v češtině (pravidelně od 1. května 1951) vysílala poselství o svobodě do Československa za železnou oponou. 25. července 1951 člen amerického kongresu za stát Wisconsin Charles J. Kersten prohlásil: „USA

---

¹⁷⁸ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ Archiv bezpečnostních složek MV, sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

by měly lidem za železnou oponou dát na vědomí, že uděláme všechno, co bude v naší moci, abychom dosáhli jejich konečného osvobození. Až nastane příhodný čas, postavíme se po bok lidí za železnou oponou v jejich boji za svobodu.¹⁷⁹ Na základě tzv. „Kerstenova dodatku“, který byl americkým kongresem schválen 10. října 1951, bylo vyčleněno 100 milionů amerických dolarů na vytvoření exilových bojových sil, do kterých se měli hlásit mužští uprchlíci z východní Evropy¹⁸⁰. Kerstenův projev i zprávu o vytvoření těchto nových „bojových sil východní Evropy“ okamžitě odvysílala Svobodná Evropa. Pod dojmy z poslechu takového vysílání sílilo v českých lidech přesvědčení, že válečný střet mezi Západem a Východem je na spadnutí. A tak i přípravy mnoha domácích ilegálních ozbrojených skupin na otevřené střetnutí s komunistickým režimem byly skutečně intenzivní. Na jaře 1951 vrcholily například přípravy rozsáhlé odbojové skupiny na Třebíčsku a Moravsko-Budějovicku. Zde ovšem několik desítek protikomunistických odbojářů netušilo, že scénář jejich aktivit psala od počátku skrze své provokatéry Státní bezpečnost. Připravované lidové povstání proti komunistickému režimu nakonec ukončily výstřely v základní škole v Babicích navečer 2. července 1951.¹⁸¹ Z nejvýznamnějších

---

¹⁷⁹ Z anglického originálu: „... Kersten went on to recommend, that the United States „let the people behind the iron curtain know, that we will do everything we can to work for their eventual liberation,“ and that „when the time is opportune we should actually assist the people behind the iron curtain to liberate themselves.“ US., Congress, House, Committee on foreign Affairs, The Mutual Security Program: Hearings, 82nd Cong., 1st sess., 1951, pp. 1106-9. Cit. in: Kovrig, B: The Myth of Liberation. East-Central Europe in U.S. Diplomacy and Politics since 1941, John Hopkins University Press, Baltimore, 1973, str. 102-103.

¹⁸⁰ Cit. in: Kovrig, B: The Myth of Liberation. East-Central Europe in U.S. Diplomacy and Politics since 1941, John Hopkins University Press, Baltimore, 1973, str. 103.

¹⁸¹ V pondělí 2. července 1951 ve večerních hodinách byli v základní škole v Babicích u Třebíče zastřeleni tři funkcionáři místního národního výboru: ředitel základní školy Tomáš Kuchtík - předseda MNV a MO KSČ, lesní dělník Josef Roupec - místopředseda MNV a skladník Bohumír Netolička - pokladník MNV. Čtvrtý, tesař František Bláha - předseda Místního akčního výboru NF, byl při střelbě zraněn a jako jediný z obětí incident přežil. Jako pachatelé byli podle oficiální verze policejních vyšetřovatelů označeni: Ladislav Malý, údajný „agent americké vojenské zpravodajské služby CIC“ a Antonín Mityška,

ilegálních skupin tzv. „3. odboje“ můžeme dále zmínit skupinu Hory Hostýnské, kterou utvořili členové bývalých partyzánských oddílů z období 2. světové války na Bystřicku a Holešovsku¹⁸² či jihočeskou odbojovou skupinu Černý Lev 777, kterou komunistický režim odhalil až po šesti letech jejich činnosti v roce 1954¹⁸³.

Ať již bylo vystoupení Miloslava Stejskala na sklonku roku 1951 motivováno jakýmkoli pohnutkami, zapadlo do této atmosféry naprosto přirozeně. Nelze říci, že by takové události byly v této době na denním pořádku, ale děly se, a nikoho příliš nepřekvapovaly. Většinou se o nich lidé nedočtli v novinách, neboť komunistický režim úspěšně vystoupení ozbrojených opozičních skupin oficiálně nemohl připustit, o to více však pracovala lidová fantazie, která ojedinělým akcím izolovaných ilegálních skupin o několika

---

čtyřicetiletý sedlák ze sousední vsi Horní Újezd. Společně s nimi byli na místě činu bratři Antonín a Stanislav Plichtové, synové sedláka Plichty ze Šebkovic, kteří hlídali před školou. Antonín Plichta starší, společně s kolářem Gustavem Smetanou z Litohoře, oba účastníci protinacistického odboje z období 2. světové války, vytvořili během roku 1950 rozsáhlou skupinu odbojářů, která shromažďovala zbraně a připravovala se na otevřené vystoupení proti komunistickému režimu. Téměř od samého počátku s nimi spolupracoval „major Vašek“, údajný „agent americké tajné služby“, ve skutečnosti důstojník StB František Mareček. Ladislav Malý alias „kapitán“ se na Moravskobudějovicku objevil v únoru 1951. Představil se jako agent CIC, který přišel zorganizovat odboj proti komunistům. Postupně se dostal do úzké spolupráce s Antonínem Plichtou. Společně s mladými syny místních sedláků začal podnikat podivné zastrašovací akce proti komunistickým funkcionářům v okolí. V obci Heraltice přepadli a zbili předsedu místní stranické organizace Josefa Balouna. Ve vsi Mikulovice zapálili stodolu místního JZD. V Horním Újezdě zabili prase místnímu tajemníkovi KSČ Krůlovi atd. Poslední akcí mladých odbojářů bylo zmíněné přepadení funkcionářů MNV v Babicích 2. července 1951. Z pozdější výpovědi Františka Bláhy vyplývá, že i tato akce mohla mít pouze zastrašovací charakter. Ke střelbě na funkcionáře babického MNV došlo v kritickém okamžiku, kdy Bohumír Netolička vytáhl na „odbojáře“ z kapsy revolver.

Babický případ je silnou analogií s případem, kterým se zabýváme v této práci. V minulosti se babickým případem zabývalo mnoho autorů, historiků i publicistů. Poslední a nejúplnější práce pojednávající o těchto událostech je kniha Ludka Navary a Miroslava Kasáčka: Mlynář od Babic. Host, Brno 2008.

¹⁸² Pospíšil, J: Nesmířitelní: Hory Hostýnské. Lípa Vízovice. 1992.

¹⁸³ Bursík, T: Osud odbojové organizace Černý lev 777. Praha 2007.

jednotlivcích s chutí přisuzovala význam rozsáhlých protirežimních povstání, která co nevidět zažehnou třetí světovou válku. Když bratři Ctirad a Josef Mašínově společně s Milanem Paumerem přepadli 13. září 1951 stanici SNB v Chlumci nad Cidlinou, kde v nastalé potyčce zastřelili policistu, který zde měl službu, nebyla o celé události druhý den v novinách ani řádka. Zato šeptanda mezi lidmi roznesla zprávu do širokého okolí rychlostí blesku. Ústním podáním byla navíc notně zveličena, takže se nakonec mluvilo o tom, že bylo zabito dvanáct policistů a stanice SNB byla zcela zdemolována.¹⁸⁴ Když o dva týdny později přepadli další četnickou stanici v Čelákovících, tisk i úřady zachovaly naprosté mlčení. Přesto již druhý den ráno kolovaly v okolních městech i v samotné Praze pověsti „o parašutistech ze západu, kteří zaútočili na příslušníky SNB, o Američanech, kteří přišli zachránit Čechoslováky a o prvních výstřelech třetí světové války“.¹⁸⁵ „Po těchto útocích přesvědčovaly hysterické manželky své muže, aby odešli od policie. Přesně toto jsme chtěli. Naše psychologická válka účinkovala,“¹⁸⁶ vzpomíná v knize své neteře Ctirad Mašin.

Podle policejních dokumentů podobný ohlas získaly i události v Mezilečí a v Žernově na sklonku roku 1951. Zpráva Okresního velitelství Národní bezpečnosti v Náchodě ze 4. ledna 1952 konstatuje: *Jednání pachatele v obci Mezilečí i v okolí mělo vliv na funkcionáře a někteří z nich již odepřeli vykonávat jakékoliv funkce. Jánský, zemědělský referent odmítl i napříště jakoukoliv funkci v lidosprávě přijmouti. Předseda MNV v Mezilečí Jiránek resignuje a se vyjádřil, že venkovský nepřítel socialismu pracuje velmi agilně a že i když v přítomné době jest zlikvidován, že jeho prvky pozdější za dva roky a nebo ještě později budou proti činitelům nynějšího zřízení*

---

¹⁸⁴ Podle: Masin, B: Odkaz. Pravdivý příběh bratří Mašínů. Mladá Fronta, Praha 2008, str. 91-92.

¹⁸⁵ Podle: Tamtéž, str. str. 95.

¹⁸⁶ Tamtéž.

*podobně a nebo ještě drastičtěji postupovati.*¹⁸⁷ Strážmistr Josef Janeček, velitel oddílu Státní bezpečnosti v Rychnově nad Kněžnou, popisuje v tajném hlášení ze 7. ledna 1952 ohlasy mezi lidmi o pozdějších událostech, které ještě popíšeme: „*O akci, která se prováděla v Náchodě kolují rozmanité pověsti, jedni říkají, bylo zastřeleno 6 lidí a jednalo se o polské státní příslušníky. Druzí říkají, byl zastřelen 1 člověk a mnoho dalších zatčeno. V tomto koluje mnoho různých kombinací, což jest důsledek toho, že veřejnost dosud není informovaná o stavu věci. ... Následkem posledních událostí na Náchodsku a jinde lidé mají strach. Zvláště ženy, manželky funkcionářů se bojí o svoje muže, když mají jít do schůze. Dochází k různým nepravdivým řečem, že tam zase se stal nějaký případ. Jest zřejmé, že třídní nepřítel toto podporuje.*“¹⁸⁸

3. ledna 1952 odevzdal Karel Lhotka ze Žernova č.p. 14 na stanici SNB v České Skalici výhrůžný dopis adresovaný Františku Rýdlovi, předsedovi JZD v Žernově tohoto znění: „*Jak rychle tobě shořela před lety střecha nad hlavou, kterou jsi sám zapálil, tak rychle ti hoří půda pod nohama, tak rychlý a nenadálý bude tvůj blížící se konec tvůj i tvého nastávajícího zetě, což se připrav a připrav tvého nastávajícího zetě. Zdraví tě skupina „pa“,*“¹⁸⁹ Téhož dne byl na stanici SNB v České Skalici odevzdán druhý výhrůžný dopis adresovaný jistému Petříkovi, rovněž ze Žernova. Stojí v něm: „*Soudruhu Petříku, Jiráňku a Horáku, i o Vás víme a spravedlnosti neujdete. Ještě je čas, abyste se vzpamatovali a tím*

---

¹⁸⁷ Zpráva II. oddělení Okresního velitelství Národní bezpečnosti v Náchodě ze 4. ledna 1952. Archiv bezpečnostních složek. Sign.: M 6-3, inv. j.: 9, Fond: Okresní správa SNB Náchod – oddělení vyšetřování: Přepadení funkcionářů v Mezilečí, 1951.

¹⁸⁸ Svodka č. 32 ze dne 7. ledna 1952. Oddíl Státní bezpečnosti Rychnov nad Kněžnou. Archiv bezpečnostních složek. Sign.: M 6-3, inv. j.: 9, Fond: Okresní správa SNB Náchod – oddělení vyšetřování: Přepadení funkcionářů v Mezilečí, 1951.

¹⁸⁹ Výhrůžné dopisy – hlášení. Archiv bezpečnostních složek. Sign.: M 6-3, inv. j.: 9, Fond: Okresní správa SNB Náchod – oddělení vyšetřování: Přepadení funkcionářů v Mezilečí, 1951.

*zachránili rodině to, co má. Přemýšlejte.*¹⁹⁰ Zda autorem citovaných dopisů odeslaných podle razítka 27. 12. 1951 byl samotný Miloslav Stejskal či některý z jeho pomocníků anebo jeho renomé využil k novému postrašení již jednou vylekaných zemědělských funkcionářů někdo úplně jiný, se dnes již nedozvíme. I takovéto dokumenty nám však pomáhají vykreslit atmosféru doby.

VI. Sedláci a agenti

Stejně jako zastrašení drobných „služebníků režimu“ na straně jedné, sklidily události v Žernově a v Mezilečí opatrné sympatie na straně druhé - mezi soukromými sedláky v širokém okolí. Konečně ty byl někdo, kdo se nebál vystoupit za jejich zájmy. Takoví lidé pak byli ochotni v dobré víře podat tajemnému a neohroženému „agentu-partyzánovi“ vystupujícímu za jejich věc i pomocnou ruku.

Z výpovědí lidí, kteří tak učinili, si můžeme učinit určitý obraz o dalším působení Miloslava Stejskala na Náchodsku na sklonku roku 1951. Jejich svědectví ovšem musíme posuzovat velmi opatrně. Je totiž zaznamenáno ve výslechových protokolech Státní bezpečnosti, které byli s těmito lidmi sepsány poté, co byli zatčeni. Za těchto okolností si to, co vypověděli, nemohli moc sami určit.

18. prosince 1951 okolo páté hodiny odpolední vešel do stavení Miloslava Borůvky v Litoboři č.p. 49 neznámý mladý muž. Na otázku hospodáře, co si přeje, odpověděl, že by si potřeboval zatelefonovat. Pan Borůvka jej dovedl k telefonu. Muž chvíli listoval v telefonním seznamu a nakonec si vše rozmyslel s tím, že si přijde zatelefonovat druhý den. Na odchodu se zeptal, jak daleko je z Litoboře do Žernova. Dozvěděl se, že asi jeden a půl hodiny cesty. Muž byl asi 22 let starý, menší postavy. Na sobě měl černý gumový plášť a vysoké kožené boty téže barvy.

---

¹⁹⁰ Výhružné dopisy – hlášení. Archiv bezpečnostních složek. Sign.: M 6-3, inv. j.: 9, Fond: Okresní správa SNB Náchod – oddělení vyšetřování: Přepadení funkcionářů v Mezilečí, 1951.

Okolo sedmé hodiny večerní, když byl pan Borůvka zaměstnán v chlévě ošetřováním dobytka, objevil se neznámý mladík znovu. Tentokrát prosil hospodáře o něco k jídlu. Hospodář jej vzal do kuchyně, kde se mladík s chutí pustil do nabídnutého koláče. Mezi oběma muži se rozvinul rozhovor. Mladík se hospodáři svěřil, že je zahraniční agent a varoval jej, že se pomstí, pokud jeho přítomnost oznámí policii. Z kapes gumového pláště přitom vytáhl dvě pistole a položil je před sebe na stůl. Nakonec požádal hospodáře, zda by u něj mohl zůstat přes noc. Pan Borůvka jej nato odvedl ke svému tchánovi Karlu Rudolfovi. Neznámého mladíka mu představil jako „zahraničního agenta, který potřebuje nocleh“. Karel Rudolf se mladíka ujal, pan Borůvka si oddechl a šel domů.¹⁹¹

Mladík, který se dále představil jako partyzán, panu Rudolfovi vyprávěl, že se narodil v Anglii, kde žijí i jeho rodiče, kteří jsou ale Čechoslováci a v Anglii vlastní továrnu na šicí stroje. Do Československa se prý dostal jako agent letadlem před dvěma lety. Seskočil s padákem v okolí Harrachova. Od té doby se skrývá. Více o sobě neprozradil. Jak později do protokolu Karel Rudolf vypověděl: *„Z této jeho řeči jsem vypožoroval, že se jedná o člověka, který byl na naše území ČSR shozen jako agent, a prováděl zde činnost ve prospěch západních mocností. Protože jsem nenáviděl naše lidově demokratické zřízení a že jako samostatný zemědělec stavěl jsem se proti socializaci vesnice a hlavně proti utvářejícím se JZD na vesnicích, snažil jsem se jej v jeho činnosti podpořit a proto jsem mu úkryt i jídlo poskytl.“*¹⁹²

---

¹⁹¹ Z výpovědi Miloslava Borůvky z 2. ledna 1952. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek MV. Fond: KS SNB – Správa státní bezpečnosti Hradec Králové. Sign: H-243.

¹⁹² Z výpovědi Karla Rudolfa ze dne 31. prosince 1951. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek MV. Fond: KS SNB – Správa státní bezpečnosti Hradec Králové. Sign: H-243.

Karel Rudolf se narodil 19. února 1905 v Litoboři, okres Náchod. Po svém otci zdědil zemědělskou usedlost v Litoboři č.p. 59 o výměře 5,51 ha. V roce 1927 se oženil s Františkou Kábrtovou, dcerou rolníka z blízkých Havlovic. Dcera Helena se provdala za Miloslava Borůvku, bývalého hostinského v Litoboři. Karel Rudolf vstoupil v roce 1945 do KSČ. Od téhož roku zastával funkci předsedy Místní organizace KSČ v Litoboři. Od roku 1946 byl též členem zastupitelstva MNV v Litoboři. Po únoru 1948 se stal předsedou místního Akčního výboru Národní Fronty. Později však jako soukromý rolník přestal souhlasit s politikou KSČ. Pro urážky strany a jejího vedení a z toho vzešlé „veřejné pohoršení“ byl z komunistické strany vyloučen a v květnu roku 1951 okresním soudem v Náchodě potrestán dvěma měsíci vězení s podmíněčným odkladem. Po vyloučení z KSČ byl zbaven i všech ostatních funkcí. Do této doby zastával i funkci starosty litobořského Sokola. Rudolfův bratr Ladislav, bývalý zaměstnanec pražské detektivní kanceláře Bubníkův soukromý detektivní ústav, byl dne 30. 7. 1949 odsouzen státním soudem v Praze za účast na aktivitách protistátní ilegální skupiny k trestu odnětí svobody na 10 let, ke konfiskaci poloviny majetku a ztrátě občanských práv na 10 let.¹⁹³

Ať již ve skutečnosti vypadaly okolnosti seznámení Miloslava Stejskala jakkoliv, od 18. prosince byli tito dva muži v těsném kontaktu. Karel Rudolf postupně seznamoval s „agentem“, ve skutečnosti Miloslavem Stejskalem, další lidi v okolí. Většinou soukromé sedláky, u kterých tajemný „agent“ zpočátku díky svým neohroženým aktivitám budil opatrné sympatie. Jak jsme již napsali dříve, zpráva o přepadení Karla Lhotky a Františka Rýdla v Žernově stejně jako přepadení mezilečských funkcionářů MNV Jaroslava Jiránka a Josefa Jánského o čtyři dny později vzbudila v celém kraji opravdové pozdvižení. Našli se však i lidé, kteří již tehdy vyjadřovali podezření, že za podivným „agentem“ může stát provokace StB. V pozdějších výpovědích svědků i obžalovaných se několikrát objevuje

---

¹⁹³ Ze životopisu Karla Rudolfa sestaveného na Krajském velitelství státní bezpečnosti v Hradci Králové dne 7. ledna 1951. Archiv bezpečnostních složek MV, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

okamžik, kdy se Karel Rudolf bez okolků za svého agenta zaručil slovy: „že je opravdu ten, za koho se vydává“.¹⁹⁴ Odkud čerpal tuto jistotu nevíme. Snad z pouhé víry a přání, že nynější zlá doba bude brzy minulostí a že právě události, které se kolem něho odehrávají mají k této změně přispět. Proto v tomto duchu pak povzbuzoval i své sousedy, kterým svého „agenta“ představil.

Jméno Karla Rudolfa s označením „agent“, registračním číslem 815 a krycím jménem Jindra figuruje v evidenčních záznamech Ministerstva vnitra o spolupracovnících StB.¹⁹⁵ Spis s registračním číslem 815 byl bohužel 22. 8. 1962 skartován.¹⁹⁶ Nic nového se tedy nedozvíme. Samotná skutečnost, že Karel Rudolf podepsal vázací akt spolupráce s StB nám mnoho neprozradí. Pokud zůstaneme v posuzování možností jeho role v celém případě střízliví, musíme připustit, že se tak mohlo stát až v rámci jeho předčasného propuštění z vězení v roce 1965. Z vězení se tehdy vrátil vážně nemocen. Zemřel brzy poté 1. 2. 1966.¹⁹⁷ Vnukové pana Rudolfa, kteří dodnes žijí v Litoboři, nechtějí o minulosti svého dědečka za žádných okolností promluvit.¹⁹⁸

Miloslav Stejskal se pohyboval v Litoboři a okolí ve dnech 18. až 29. prosince 1951. K dispozici měl motocykl Karla Rudolfa, se kterým se několikrát objevil i v České Skalici. Během této doby navštívil rodiny jedenácti sedláků. Někde jej nechali přespat, jinde mu dali najíst nebo mu přenechali nějaké starší oblečení. Při takové návštěvě se Stejskal představoval jako „agent poslaný z Anglie“, který má za úkol zastrašovat

---

¹⁹⁴ Např. rukou psaná výpověď Josefa Svatoně ze dne 3. 1. 1952. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek MV. Fond: KS SNB – Správa státní bezpečnosti Hradec Králové. Sign: H-243.

¹⁹⁵ Archiv bezpečnostních složek. Evidenční záznamy podle § 7 zákona č. 107/2002 Sb. [online] Dostupný z WWW: <http://www.abscr.cz/cs/vyhledavani-evidencni-zaznamy>

¹⁹⁶ Lustrace Archivu bezpečnostních složek ze dne 24. 2. 2009.

¹⁹⁷ Vlčková, V: Horizonty nesvobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989. Konfederace politických vězňů – okresní pobočka Náchod. Náchod 2000, str. 165.

¹⁹⁸ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

funkcionáře Národních výborů a zemědělské správy, aby přestali soukromé sedláky nutit vstupovat do JZD. Při každé příležitosti se chlubil svými ozbrojenými výpady proti výše zmíněným představitelům komunistického režimu a zjišťoval, jaký ohlas mezi lidmi měly jeho činy.

Pan Karel Vondráček, kterého za „pomoc k trestnému činu velezrady“ odsoudil státní soud v Praze v červenci 1952 k trestu 16 let odnětí svobody, a který následně strávil ve vězení 10 let a pět měsíců, po letech vzpomínal: *„Před Vánoce v roce 1951 se v obci Litoboř objevil mladý muž tak kolem třiceti let, ozbrojen pistolí, který o sobě prohlašoval, že byl vyhozen z letadla, a to s následujícím posláním – brzdit a čelit násilné kolektivizaci venkova a pomáhat zemědělcům bránit se kvůli KSČ. ... Tento partyzán, jak sám sebe nazýval, navštěvoval po okolí funkcionáře KSČ, odebíral jim pistole s upozorněním, že budou-li nadále pokračovat v teroru vůči zemědělcům, zasáhne tvrději. Někteří zemědělci toto počínání přijali s uspokojením, neboť byli posílení k odporu, který se zdál být beznadějný. Když si ale tento partyzán začal počínat brutálním způsobem, vyhrožuje zastřelením tomu, kdo se pokusí mařit jeho záměry, a začal se provokativně pohybovat ve dne po vesnici, vzrůstala se domněnka o neserióznosti jeho počínání a podezření z provokace. Lidé se stáhli do pasivity a někteří před ním zavírali dveře na klíč, aby tak omezili jeho návštěvy. Jinak ho upozorňovali na to, že Litoboř není dobře zapsána u nejvyšších míst a je stále ostře sledována, a snažili se ho přimět k tomu, aby nejlépe z toho kraje zmizel.“¹⁹⁹*

---

¹⁹⁹ Vlčková, V: Horizonty nesvobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989. Konfederace politických vězňů – okresní pobočka Náchod. Náchod 2000, str. 181-182.

VII. Agentem Svobodné Evropy III

Bylo krátce před Vánoci. Slečna Milada Střihavková měla ten večer návštěvu. Sousedé si přišli popovídat. Nebylo by na tom nic zvláštního. Kdyby se to nestalo úplně poprvé. Sousedé, zapřísáhlí komunisté, se u ní takto ještě nikdy neobjevili. Usadili se ve světnici a vedli sousedské řeči o počasí a o tom, co je kde nového. Najednou se otevřely dveře z chodby. Objevil se v nich „kovboj“. „Ted' tu budeme v republice dělat pořádek,“ povídal. Slečna Střihavková byla chvíli v šoku. Mladík s pistolemi v rukou byl onen letní pomocník na statku u švagra a sestry ve Světlé. Ještě chvíli něco povídal. Za řeči si ledabyly točil s pistolemi v rukou. „Opravdový kovboj“. Že se takto předvádí nejen před slečnou Střihavkovou, kterou přišel postrašit, ale i před úplně cizími lidmi mu zjevně vůbec nevadilo. Poté se otočil a vyšel z domu. Před domem nechal stát motocykl, na kterém předtím přijel. Slečna Střihavková celou událost okamžitě ohlásila Veřejné bezpečnosti. Druhý den jí sdělili, že motocykl podle poznávacího čísla patří panu Karlu Rudolfovi z Litoboře.²⁰⁰

Tato událost je pro interpretaci celého našeho příběhu stěžejní. Neměly obě nečekané návštěvy u slečny Střihavkové ten večer nějakou souvislost? Otázka, na kterou dnes již nenajdeme odpověď. Nahodilostí ale již začíná být nějak mnoho. A další ještě přibudou. Výpovědí slečny Střihavkové získala Veřejná bezpečnost další doklad, že ozbrojené výpady v kraji provádí Miloslav Stejskal. Díky letnímu setkání s ním mohla bezpečně potvrdit totožnost svého nezvaného večerního hosta. Hlavní kartou vloženou do hry byl ale motocykl, který zůstal stát přes noc před domem slečny Střihavkové. Za normálních okolností by policie nejpozději druhý den ráno klepala na dveře domu jejího majitele – na statku pana Rudolfa v Litoboři č.p. 59. – a požadovala přinejmenším vysvětlení. Nic takového se ale nestalo.

Během posledních pěti dní se v jednom jediném okrese odehrála čtyři ozbrojená přepadení. Nikdo zatím nevěděl, kde má pachatel zázemí.

---

²⁰⁰ Vypověděl Josef Vít 10. 11. 2008 dle svědectví Milady Střihavkové, které mu poskytla v roce 1991.

Při pátém ale Veřejná bezpečnost získala jednoznačnou stopu – vedla do Litoboře. Nikdo se ale neobtěžoval ji ověřit. Možná bylo příliš brzy. Pachatel měl ještě na chvíli dostat prostor. Výhrůžky funkcionářům místních samospráv a odebrání zbraní byly zatím slabou záminkou pro šílenství, které se chystala rozpoutat státní moc. Slabou záminkou pro vykonání pomsty na těch, kteří se odmítali vzdát své svobody.

VIII. Agentem Svobodné Evropy IV

Je pozdní odpoledne, 26. prosince 1951. Na výjezdu z vesnice Litoboř směrem k hlavní silnici mezi Hoříčkami a Českou Skalicí kdosi roztlačuje motorku. Motorka ne a ne naskočit. Ze stavení u cesty č. p. 52 vyjde Josef Řezníček, místní vyhlášený opravář „všeho, co mu přijde pod ruku“. „Počkejte, já se Vám na to podívám“ povídá. Společně odtlačí motorku ze silnice na dvůr stavení. Řezníček zkušeným okem prohlíží součásti motoru. „Jestli chcete, tak se Vám na to do zítřka podívám, teď najednou s tím nic neudělám.“ Neznámý muž se mu v tu chvíli začne svěřovat, že je agent poslaný ze západu s úkolem zastrašovat místní funkcionáře strany a lidosprávy, aby nebyli tak snaživí v zakládání družstev. „Neznáte náhodou někoho na Lhotkách?“ dodá k tomu. „Na Lhotkách mám švagra,“ odpoví překvapeně Řezníček. „Tak tam se mnou zajedete a seznámíte mě s ním. Dostal jsem příkaz z vysílání Svobodné Evropy, že mám udělat na Lhotkách akci. Pak musím ještě do Náchoda. Musíme ale sehnat jinou motorku nebo auto. Rozkaz musí být splněn.“

Auto nakonec sehnali. Místního autodopravce, pana Jaroslava Lazara kvůli tomu „agent“ vytáhl z postele. Podle jeho pozdější výpovědi s pomocí napřážených pistolí. Vymlouval se, že nemůže jet, že nemá benzín.²⁰¹ „Agent“ nakonec dokázal sehnat i ten. Benzín vždy mají hasiči. Vydal jim jej Josef Svatoň, správce místní hasičské zbrojnice, jinak sedlák na pětihektarové usedlosti. Nic mu nepomůže, že mluvil pouze

---

²⁰¹ Z výpovědi Jaroslava Lazara z 29. prosince 1951. SNB Velitelství stanice v Náchodě. Archiv bezpečnostních složek MV. Fond: KS SNB – Správa státní bezpečnosti Hradec Králové. Sign: H-243.

s Jaroslavem Lazarem, s agentem se přitom nesetkal a o záměru jejich cesty už vůbec nevěděl.²⁰² Za 20 litrů benzínu dostane 20 let. Řidič Jaroslav Lazar na tom bude hůř. Za svůj poslední řidičský „melouch“ dostane trest smrti.

Splnění „rozkazu Svobodné Evropy“ tak nestálo již nic v cestě. Autem pana Lazara odjeli tři muži do Lhotek, v nádrži červený benzín od hasičů.²⁰³ Josef Řezníček s sebou vzal konev na mléko. Ke švagrovi na Lhotky pro něj jezdil jednou týdně na motorce. Ten mu tak pomáhal plnit dodávky předepsané jeho desetihektarovému hospodářství. Řekl si, že když už musí jet, vezme to tedy při jednom. Předepsané dodávky mléka už tento rok nesplní.

Do hostince u Vítů se scházeli lidé na večerní schůzi místní organizace KSČ. Bylo kolem půl osmé, když se v síni najednou objevili dva muži. „Koho nám to vedeš, Josefe?“ přivítal se se svým švagrem hostinský Vít. „Kde tu bydlí předseda místního národního výboru? Potřebuji s ním něco probrat,“ zeptal se druhý muž namísto pozdravu. „A nevíte, kde bydlí v Náchodě rozpisový tajemník ONV Hodoval?“ pokračoval dále. „Předseda Hofman bydlí nahoře ve vsi, to vám můžu ukázat. Hodoval bydlí v Bělovsi,“ odpověděl hostinský. „Tak pojedete s námi a ukážete mi, kde to je,“ rozkázal nakonec neznámý mladík.

Hostinský Vít s muži do Náchoda neodjel. Každou chvíli měla začít schůze místních komunistů v jeho hostinci. S neznámým mužem se domluvil, že mu domek místního předsedy MNV ukáže, až se tu švagr Josef zastaví na zpáteční cestě z Náchoda pro nadojené mléko, které nyní ještě nebylo připravené.²⁰⁴

---

²⁰² Z výpovědi Josefa Svatoně z 29. prosince 1951. SNB Velitelství stanice v Náchodě. Archiv bezpečnostních složek MV. Fond: KS SNB – Správa státní bezpečnosti Hradec Králové. Sign: H-243.

²⁰³ Červené zbarvení měl v době všeobecného nedostatku 50. let minulého století benzin přidělovaný pro služební motorová vozidla ve státním sektoru. Aby se zabránilo krádežím „socialistického“ benzínu, policie namátkově kontrolovala vozidla soukromníků. Někteří vynalézaví čeští řidiči od té doby jezdili v autech se dvěma nádržemi.

²⁰⁴ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

IX. Agentem Svobodné Evropy V

Je půl osmé večer, 26. prosince 1951. Na dveře domku zásobovacího referenta Okresního národního výboru Antonína Hodovala klepe neznámý mladý muž. Dveře otevírá paní Hodovalová. „*Manžel není doma,*“ dozví se od ní mladík. „*Vyřidte mu tedy, ať zítra přijde na StB tady v Náchodě. Můžete mi říci, kde ho teď najdu?*“ ptá se dále mladík. „*Je na schůzi KSČ v hostinci u Hlavatých.*“ Mladík odchází.²⁰⁵

Je krátce po osmé hodině večerní, 26. prosince 1951. Ve spolkové místnosti v hostinci u Hlavatých v Bělovsi právě začala schůze místní organizace KSČ. Soudruh Patřičný, předseda OV KSČ, na začátku nabádá straníky k ostražitosti. V náchodském okrese bylo přepadeno několik funkcionářů strany, přičemž jim byly odebrány zbraně. Zhruba ve dvacet hodin deset minut se otvírají dveře do výčepu. „*Pane Hodoval, je tu nějaký člověk a shání se po vás,*“ hlásí hostinský Hlavatý do sálu. „*Hned jdu.*“ Zásobovací referent ONV Antonín Hodoval vstává ze židle. Najednou se kolem hostinského dovnitř dveřmi prosmýkne cizí muž. „*Ruce vzhůru!*“ ozve se jeho hlas. Pomalu kráčí k Antonínu Hodovalovi, v každé ruce drží namířenou pistoli. Když se přiblíží na dosah, Hodoval rychle zvedne levou ruku, aby neznámého uhodil. V tom okamžiku vyjdou v rychlém sledu za sebou tři výstřely. Neznámý pozpátku ustupuje ke dveřím a zmizí ve výčepu. Soudruzi vyskakují od stolu. Antonín Hodoval leží na zemi. Z rány na levém rameni se mu řine krev.²⁰⁶

---

²⁰⁵ Z výpovědi Anežky Hodovalové ze dne 26. 12. 1951. Stanice SNB v Bělovsi. Archiv bezpečnostních složek MV, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol., 2. část, Skupinový podsvazek: Rudolf a spol.

²⁰⁶ Z výpovědí Antonína Hodovala ze dne 10. ledna 1952, Jaroslava Zímy a Karla Netrestala ze dne 27. prosince 1951. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek MV, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

Antonín Hodoval se narodil 16. 2. 1889 v Trnově u Dobrušky. Do roku 1948 byl členem Sociálně demokratické strany, od roku 1948 členem KSČ. Od té doby vykonával funkci zásobovacího referenta Okresního národního výboru.²⁰⁷ Hlavní náplní jeho práce byla kontrola výkupu předepsaných dodávek rostlinných a živočišných výrobků od JZD i soukromých zemědělců. V širokém okolí byl znám svým tvrdým a nesmlouvavým postojem vůči soukromým sedlákům v případě jakýchkoli nedostatků v plnění dodávkových povinností.²⁰⁸

Svědci i postižený se shodli na tomto popisu pachatele: muž střední postavy, asi 160 cm vysoký, měl oválný obličej zarostlý černými vousy, oblečen byl v černý gumový plášť, na hlavě měl šedý baret.²⁰⁹

Je půl deváté večer, 26. prosince 1951. Na křižovatce hlavní silnice v obci Lhotky zastavuje zelený osobní automobil DKW s poznávací značkou Č-NA-1451. Z auta vystupují dva muži. Vydají se směrem dolů k hostinci U Vítů a vejdou dovnitř. Za chvíli se objeví opět venku. Tentokrát je s nimi hostinský Vít. Jde s nimi zpět k autu na křižovatce a ještě kousek dál po cestě nahoru. Rukou ukazuje kamsi doprava. Poté se rozloučí a odchází zpět domů.²¹⁰

V domku č.p. 42 se Jaroslav Hofman, lhotecký předseda MNV, právě připravuje na zítřejší schůzi. Před chvílí zaslechl podivný hluk, jako kdyby na křižovatce u hlavní silnice zastavilo auto. „*To asi jedou soudruzi do schůze. Varcaba* (Jan Varcaba, předseda Místního akčního výboru

---

²⁰⁷ Z výpovědi Antonína Hodovala ze dne 10. ledna 1952. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek MV, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

²⁰⁸ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

²⁰⁹ Z výpovědi Antonína Hodovala ze dne 10. ledna 1952. Jaroslava Zimy a Karla Netrestala ze dne 27. prosince 1951. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek MV, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

²¹⁰ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

Národní fronty na Lhotkách, pozn. Světlík) *popletl datum a přijeli dneska,*“ uklidňuje vylekanou manželku Hofman. Tentýž večer jim zeť Tuček, skladník Hospodářského družstva v České Skalici, vyprávěl o případu agenta, který před několika dny přepadl funkcionáře MNV v Žernově a v Mezilečí. Na základě vyprávění se s manželem dohodli, že budou na noc zamykat. Najednou někdo prudce bouchá na venkovní dveře. „*Co chcete?*“ ptá se Hofman vykloněný z okénka prosklené verandy v prvním patře neznámého člověka před domem. „*Tady je StB z Náchoda, pojdte otevřít, potřebujeme s Vámi mluvit,*“ dostane se mu odpovědi. „*To asi zase někde někoho přepadli, tak StB upozorňuje předsedy MNV,*“ pomyslí si Hofman. Přesto vejde do kuchyně, kde ze stolu vytáhne pistoli ráže 6.35 mm. Mezitím dole v přízemí otevře nezvanému hostu dveře paní Hofmanová. Za nimi stojí neznámý mladík s umouněným obličejem, oblečený v černém gumovém plášti. „*Copak jste zač a co chcete?*“ zeptá se paní domu podezřívavě pod dojmem z mladíkova vzhledu. „*No přece StB z Náchoda, potřebuji mluvit s Vaším manželem,*“ opakuje mladík a bez pozvání vejde do verandy. Paní Hofmanová se mu snaží zastoupit cestu. „*Ruce vzhůru!*“ vykřikne nato neznámý a protlačí se dovnitř do chodby. Paní domu za ním duchapřítomně přibouchne dveře a vši silou se zavěsí za kliku. Zevnitř se ozve výstřel. Neznámý začne prudce lomcovat klikou. Další dva výstřely projdou skrz dveře. Žena s rukama zalitýma krví dále křečovitě svírá kliku. Chvilí je ticho. Poté se z chodby za dveřmi ozve Hofmanův hlas: „*Mámo, otevři, to jsem já.*“ Klika povoluje. Přízemní okno z kuchyně dcery a zetě Tučkových je otevřené dokořán. Dovnitř táhne ledový průvan. Pachatel unikl.²¹¹

---

²¹¹ Z výpovědí Anny a Jaroslava Hofmanových, Josefa Tučka a Františka Horta ze dne 27. prosince 1951. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek MV, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

Jaroslav Hofman se narodil 25. 2. 1902 v Trnově, okres Dobruška. Od roku 1945 zastával funkci předsedy Místní organizace KSČ na Lhotkách. Výraznou mírou se zasadil o vznik JZD I. typu na Lhotkách v červenci 1949. V červnu 1950 se stal předsedou „reorganizovaného“ MNV na Lhotkách. Na začátku září téhož roku prosadil za pomoci nátlakových akcí okresních zemědělských funkcionářů scelení pozemků lhoteckého JZD.²¹²

Postižení se shodli na tomto popisu pachatele: muž menší postavy, černých očí a oválného obličeje. Oblečen byl v dlouhý černý gumový plášť s ohrnutým límcem, na hlavě měl baret tmavé barvy, na nohou gumové boty.²¹³

X. Po boji..

Čekalo se již jen na předsedu Jaroslava Hofmana. V hostinci u Vítů měla každou chvíli začít schůze lhotecké organizace KSČ, když se ve dveřích výčepu objevil Hofmanův zeť Josef Tuček. „Lidi, schůze nebude, honem volejte sanitku. U nás se střílelo, máti má prostřelené ruce,“ vypravil ze sebe udýchaně. Hostinský Vít popadl „samaritánskou brašnu“, kterou měl vždy po ruce a beze slova vyběhl z hostince, aby paní Hofmanovou ošetřil. Hofmanovi později vypoví, že přiběhl tak rozrušený, že se mu třásl ruce, až téměř nebyl schopen ošetřování dokončit.²¹⁴

Paní Hofmanovou odvezla sanitka. Kdosi zavolal SNB. Když přijeli, začalo vyšetřování. Postižené a vybrané svědky ještě v noci odvezli k výslechu do Náchoda. Pan Vít byl k výslechu pozván druhý den. Když se za několik

---

²¹² Ze zpráv Kroniky obce Lhotky. OA Náchod.

²¹³ Z výpovědí Anny a Jaroslava Hofmanových, Josefa Tučka a Františka Horta ze dne 27. a 28. prosince 1951. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek MV, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

²¹⁴ Z výpovědi Josefa Tučka z 27. 12. 1951. SNB Velitelství stanice v Náchodě. Archiv bezpečnostních složek MV. Fond: KS SNB – Správa státní bezpečnosti Hradec Králové. Sign: H-243.

hodin vrátil zpět domů, byl stále ještě rozrušený. Své manželce neustále opakoval: „Tohle neměl ten chlap dělat. Neměl střílet.“²¹⁵

V Litoboři bylo zatím zle. Dokud tajemný „agent“ sem tam postrašil funkcionáře v okolních vesnicích, lidé to brali jako svéráznou formu protestu proti věcem, které jim krutě ztrpčovaly život a potají „agentovi“ drželi palce. Jakmile se začalo střílet, všichni věděli, že je zle. Soudní proces s „babickými vrahy“ v létě téhož roku a tresty smrti, které v něm byly vyneseny měli všichni v živé paměti.²¹⁶ Na celou vesnici padl strach. Dnes se již přesně nedozvíme, proč a za jakých okolností získal Miloslav Stejskal úkryt právě u Josefa Řezníčka poté, co se spolu vrátili ze Lhotek. S největší pravděpodobností před ním všichni ostatní zavřeli dveře a nikdo s ním již nechtěl nic mít. Jak později vypověděla matka Josefa Řezníčka, Stejskala k nim do stavení přivedl Karel Rudolf s tím, že jej tam musí ukrýt. Řezníčkovi se bránili, že jej nechtějí, když střílí. Přesto je Rudolf nějakým způsobem přinutil Stejskala přijmout.

Nešťastní „agentovi“ průvodci, Josef Řezníček a Jaroslav Lazar byli k účasti na celé akci s největší pravděpodobností oba Stejskalem přinuceni pod hrozbou násilí. Za celou dobu nevzali do ruky zbraň a ani jiným způsobem nikoho neohrožovali. Samotné Stejskalově střelbě nebyli přítomni. Nikdy předtím se s ním neseťkali. Z dnešního pohledu se zdá, že společně s hostinským Josefem Vítem, který už vůbec neměl ponětí, co pro něj návštěva neznámého muže bude znamenat, byli do případu zavlečeni pouze proto, aby vytvořili hromosvod, do kterého uhoří blesk

---

²¹⁵ Z výpovědi Marie Vítové z 27. června 1952. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek MV, Fond: V/HK. Sign.: V-223 Hradec Králové. Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti: Vítová Marie.

²¹⁶ V souvislosti s babickými událostmi bylo souzeno více než sto lidí. Celkem soud vynesl 11 trestů smrti, 4 tresty odnětí svobody na doživotí a další tresty odnětí svobody v celkovém součtu 1254 let a 10 měsíců. Desítky sedláckých rodin bylo vystěhovány ze svých rodných vesnic. [online]

Dostupné z WWW: http://www.obecbabice.eu/pripad_babice.htm

„spravedlivého hněvu“ komunistické moci, až bude samotný původce tragédie a nepohodlný svědek odstraněn.

Velice podezřele vypadá samotný Stejskalův nápad s „teroristickou akcí“ na Lhotkách. Zda mohl opravdu přes vysílání Svobodné Evropy dostat příkaz vykonat „akci“ v zapadlé východočeské vesničce Lhotky, ve které tehdy končila cesta, je otázka, kterou nemá smysl si pokládat. Otázka, která smysl má, je: zda takový nápad mohl vzniknout z pouhé „klukoviny“? Proč najednou střílet? Do té doby Stejskal pouze střelbou vyhrožoval. A proč zrovna na Lhotkách?

XI. Hon na „teroristu“

Masivní policejní akce k dopadení „teroristy“ se okamžitě rozjela naplno. Ve 21.15 hod. dorazil na oddíl StB v Náchodě zástupce krajského velitele StB por. Bohumil Říha, který se ujal řízení celé akce. Současně s ním přijel velitel 2. oddělení Krajského velitelství StB por. Stanislav Šedek.²¹⁷ Ve 21.45 hod. dorazili krajský velitel Státní bezpečnosti kpt. Karel Vlček a krajský velitel Veřejné bezpečnosti npor. Karel Fait. O tom, že i samotná Komunistická strana chtěla mít přehled o událostech a informace z první ruky, svědčí i přítomnost předsedy Krajského výboru KSČ Josefa Prokopa.²¹⁸

Ve spolupráci s Krajským velitelstvím Veřejné bezpečnosti byla vyhlášena pohotovost v celém kraji a obsazeny silniční křižovatky, na které okresní velitelé Veřejné bezpečnosti vyslali motorizované silniční hlídky. Za účelem silniční kontroly byli vysláni i příslušníci dopravního oddělení Krajského velitelství Veřejné bezpečnosti na motocyklech Jawa 500. Okresní velitelství

---

²¹⁷ 2. oddělení Krajského velitelství Státní bezpečnosti v Hradci Králové mělo na starosti tzv. „boj proti vnitřní reakci“ – mezi jinými „odhalování teroristických živlů, osob a skupin, které pracují protistátně podle pokynů emigrace“. Cit. in: Organizace Velitelství státní bezpečnosti a Krajských velitelství státní bezpečnosti a jejich početní stav. 1951. Archiv bezpečnostních složek. Fond: Velitelství státní bezpečnosti. Prozatímní inventář k archivnímu fondu 310, Sign: 310-10-7.

²¹⁸ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

Veřejné bezpečnosti bylo posíleno o příslušníky SNB pohotovostního oddílu Krajského velitelství Veřejné bezpečnosti. Krajský velitel Lidových milicí dal příkaz okresním velitelům Lidových milicí, aby byli nápomocni příslušníkům SNB při pátrání po pachatelích.

Vyšetřovací skupina Krajského velitelství Státní bezpečnosti přijela do Náchoda po třetí hodině ranní 27. prosince 1951 a okamžitě zahájila vyšetřování celého případu. Ve čtyři hodiny ráno bylo započato s výsledky všech postižených i svědků, kteří byli přítomni „teroristickým činům“ jak v náchodském Bělovsi, tak na Lhotkách. Na kriminální ústřednu v Praze byly odeslány k přezkoušení nábojnice a projektily vystřelené z pistolí „teroristy“.²¹⁹

V ranních hodinách dne 27. 12. 1951 informoval veřejnost o spáchaných „teroristických činech“ městský rozhlas v Náchodě. Daleko zajímavější je však pro nás prohlášení nejvyšších okresních stranických funkcionářů Oty Patřičného, předsedy Okresního výboru KSČ a Jana Svobody, vedoucího tajemníka Okresního výboru KSČ, kteří den po útocích na Lhotkách a v Bělovsi, tedy v době, kdy policie v souvislosti s celým případem ještě nikoho nezatkla, natož obvinila, vyslovili ve svém písemném prohlášení nazvaném „Všem komunistům náchodského okresu“ toto: *„Soudruzi a soudružky! V poslední době agenti západních mocností zesilují teror v naší zemi. Po případu v Babicích i v jiných místech došlo také v našem okrese k přímým útokům teroristů, financovaných americkými imperialisty na naše funkcionáře strany. ... Tyto teroristické činy zvilých nepřátel naší republiky směřují k zastrašení členů a funkcionářů strany a k odvrácení jich od plnění jejich stranických povinností. Nejsou ukázkou síly, ale slabosti dožívajícího imperialismu, který se snaží proti zájmům lidu udržet a rozšířit své vyděračné panství. Voláme všechny členy i funkcionáře strany k bojové pohotovosti, k zvýšené bdělosti a ostražitosti. Naším nepřátelům se nepodaří rozvrátit řady naší strany, ani odvrátit náš lid*

---

²¹⁹ Podle: Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

od budování socialismu v naší vlasti. ... Voláme všechny komunisty na vesnici, aby ještě důsledněji a rozhodněji vedli boj proti vesnickým boháčům, kteří jsou ostatně přímými iniciátory uvedených hanebných vražedných útoků na funkcionáře strany..."²²⁰ Skoro to vypadá, jakoby zmínění autoři plamenného prohlášení, které se posléze četlo na všech schůzích místních i závodních organizací KSČ, věděli více než samotná policie, která byla na samém začátku vyšetřování. Do nepodložených spekulací se nechceme pouštět. To, co autoři uvedeného prohlášení znali s absolutní jistotou, byl směr, kterým se v nejbližší době zaměří „spravedlivý hněv“ Komunistické strany pod jejich vedením.

Během 27. prosince pokračovalo vyšetřování s neztenčenou silou. Jak nám sděluje Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951: „Orgánové ustanovky 5. oddělení KV StB provedly dne 27. 12. 1951 zpravodajský průzkum v místech spáchaného teroru se zaměřením ke zjištění nepřátel přepadených funkcionářů.“²²¹ Současně operativní orgánové oddílu StB v Náchodě zaktivisovali své sítě spolupracovníků a důvěrníků, aby reagovali na spáchaný teror a uložili jim za úkol, aby v okruhu své působnosti pátrali k osobě pachatele, zjišťovali veřejné mínění a náladu obyvatelstva.“²²²

---

²²⁰ Všem komunistům náchodského okresu. Prohlášení Oty Patřičného, předsedy Okresního výboru KSČ a Jana Svobody, vedoucího tajemníka Okresního výboru KSČ z 27. prosince 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

²²¹ 5. oddělení Krajského velitelství Státní bezpečnosti v Hradci Králové „provádí sledování, zjišťování, zatýkání, domovní prohlídky, agenturně operativní obsluhu všeobecných objektů, operativně technický výkon a tajnou cenzuru.“ Cit. in: Organizace Velitelství státní bezpečnosti a Krajských velitelství státní bezpečnosti a jejich početní stav. 1951. Archiv bezpečnostních složek. Fond: Velitelství státní bezpečnosti. Prozatímní inventář k archivnímu fondu 310, Sign: 310-10-7.

²²² Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

Na Lhotkách provedli kriminalisté Krajského velitelství Veřejné bezpečnosti rekonstrukci spáchaného činu. Byli vyslechnuti další svědci, kteří popsali náhodné setkání s pachatelem poté, co se vracel z místa činu v domě u Hofmanů č.p. 42. směrem na hlavní silnici k přistavenému automobilu. Jiní svědci zaznamenali příjezd a odjezd automobilu směrem na sousední Studnici.²²³ Paní Marie Špetlová ze Lhotek č.p. 25 popsala setkání s neznámým mužem 26. prosince v 18.45 hod., který se jí ptal, kde najde hostinec u Vítů.²²⁴ Podle výpovědi Josefa Řezníčka i Jaroslava Lazara po příjezdu na Lhotky okolo půl osmé večer (!) vystoupili z Lazarova vozu Řezníček se Stejskalem společně a rovnou zamířili k hostinci²²⁵. Že by Stejskal v tuto chvíli chodil po vesnici zjišťovat, kde se nachází Vítův hostinec, je vzhledem k Řezníčkově doprovodu naprosto nelogické. Vítův hostinec je navíc od křižovatky, kde Jaroslav Lazar s autem zastavil, vzdálen necelých 50 metrů a z daného místa je na něj přímý výhled. Skutečnost, že Řezníček se Stejskalem vešli do Vítova hostince společně, která vyvrací logiku setkání Stejskala s Marií Špetlovou, potvrzuje jak svědectví Josefa Víta staršího ve vyšetřovacích protokolech²²⁶, tak Josef Vít mladší, který nám tyto okolnosti popsal tak, jak na ně zpětně vzpomínala jeho matka Marie Vítová.²²⁷ Svědectví paní Marie Špetlové podle všeho neodpovídá skutečnosti.

Jak již bylo napsáno výše, hostinský Josef Vít byl poprvé předvolán k výslechu během následujícího dne po tragické události na Lhotkách.

---

²²³ Výpovědi Karla Svobody, Josefa Hetfleíše, Josefa Macha a Josefa Pavla z 27. prosince 1951. SNB Velitelství stanice v Náchodě. Archiv bezpečnostních složek MV. Fond: KS SNB – Správa státní bezpečnosti Hradec Králové. Sign: H-243.

²²⁴ Z výpovědi Marie Špetlové z 28. prosince 1951. SNB Velitelství stanice v Náchodě. Archiv bezpečnostních složek MV. Fond: KS SNB – Správa státní bezpečnosti Hradec Králové. Sign: H-243.

²²⁵ Z výpovědí Jaroslava Lazara z 29. prosince a Josefa Řezníčka z 30. prosince 1951. Archiv bezpečnostních složek MV. Fond: KS SNB – Správa státní bezpečnosti Hradec Králové. Sign: H-243.

²²⁶ Z výpovědi Josefa Víta z 28. prosince 1951. Archiv bezpečnostních složek MV. Fond: KS SNB – Správa státní bezpečnosti Hradec Králové. Sign: H-243.

²²⁷ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

Jak konstatovala Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951: „Jeho výslech byl rázu informativního a jmenovaný po ukončení propuštěn. Ve své výpovědi podal alibi a prohlásil, že se nemůže blíže vyjádřit k teroristickému útoku, který byl spáchán u Hofmanů. Vzhledem k tomu, že se objevily určité rozpory ve výpovědi svědků z obce Lhotky s výpovědí Josefa Víta, byl jmenovaný dne 27. 12. 1951 ve večerních hodinách zatčen a dodán do vazby v Náchodě.“²²⁸

Josef Vít mladší na tyto chvíle po letech vzpomíná slovy: „Klidné a radostné dětství nám s bratrem naruby obrátila léta padesátá. Vánoční svátky roku 1951 byly poslední, kdy jsme se celá rodina radovali jak z vánočních dárků, tak z celé vánoční pohody, netušíce nic, že se blíží katastrofa. Na osudný 26. prosinec 1951 nikdy nezapomeneme, i když mi tenkrát nebylo ještě plných deset let. Ten večer se konala u nás v hospodě schůze místní KSČ, která byla přerušena příchodem zeteř pana Hofmana s oznámením, že se u nich střílelo a že je třeba rychle volat VB a první pomoc. Jak se vše odehrálo, jsem se dozvěděl až z doslechu.

S hrůzou jsem se ráno vzbudil a v kuchyni seděli dva esenbáci se samopaly na stole, což jsem ještě nikdy v životě neviděl. Byl jsem z toho úplně šokován. Otec byl odvezen k výslechu a večer propuštěn. Naposledy tento večer jsem mu seděl na klíně. Za několik hodin pro něho přijeli opět a už se nevrátil. Celá rodina z toho byla zničena. Nikdo nevěděl, jak se otec do celého případu zapletl.“²²⁹

Poté, co byl Josef Vít ve večerních hodinách 27. 12. 1951 zatčen, šlo již všechno ráz na ráz. Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951 popisuje události takto: „Během dne 28. 12. 1951 soustředili jsme pozornost na ověření všech rozporů k osobě Josefa Víta.“ Zpráva dále cituje dodatkový protokol sepsaný s Jaroslavem Hofmanem téhož dne.

---

²²⁸ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

²²⁹ Vlčková, V: Horizonty nesvobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989. Konfederace politických vězňů – okresní pobočka Náchod. Náchod 2000, str. 170.

Jaroslav Hofman v něm sděluje, že jej 26. 12. 1951 v 17 hod. navštívil lhotecký předseda Místního akčního výboru Národní fronty Varcaba, kterého Hofman pověřil, aby zašel do hostince Josefa Víta s vyrozuměním, že plánovaná schůze asi nebude. Kdyby ale přijeli referenti, hostinský Vít má podat Hofmanovi zprávu. Nato se Hofman dle své výpovědi doslechl, že hostinský Vít přesto v uvedený den šel svolávat občany, aby se dostavili na schůzi. To jej dle jeho slov velice překvapilo, neboť hostinský Vít nikdy předtím nejevil zájem o schůze místní organizace KSČ. Hofman nato do protokolu uvedl, že Vít „pravděpodobně“ mluvil s neznámým mužem, který přijel automobilem a proto měl zájem na konání schůze v jeho hostinci. Na závěr Hofman do protokolu vypověděl, že hostinský Vít, který se jako „obecní samaritán“ dostavil k ošetření jeho manželky, byl v té chvíli značně nervózní a třásl se mu ruce tak, že nebyl vůbec schopen první pomoc poskytnout.²³⁰

Z výpovědi Jaroslava Hofmana, který se „doslechl, že hostinský Vít šel svolávat občany na schůzi“ a následně z toho vyvodil „pravděpodobnost“ Vítovy rozmluvy s neznámým mužem, vyšetřovatelé Státní bezpečnosti dodatečně panu Vítovi sestrojili alibi, kterým se měl při vyšetřování pokusit zakrýt své setkání s neznámým mužem „teroristou“, alias Miloslavem Stejskalem. Jediná přímá výpověď, že by hostinský Vít skutečně schůzi mezi lidmi na Lhotkách svolával se nedochovala. Svědectví Marie Špetlové o setkání s neznámým mužem, které též vyšetřovatele přivedlo k panu Vítovi, je též evidentně nepravdivé, jak jsme již popsali. Jak to bylo doopravdy se dnes již nedozvíme. Por. Ladislav Soukup k tomu v Souhrnné zprávě z Akce „Teror - Náchod“ dodává: „*Na základě tohoto zjištění byly upřesněny znovu výpovědi všech svědků ze Lhotky a zjištěny rozpory v původní výpovědi Josefa Víta. Po shrnutí těchto poznatků jsme dospěli k názoru, že Vít může být spolupachatelem provedeného teroru.*

---

²³⁰ Podle: Dodatek z protokolárního výslechu s Jaroslavem Hofmanem ze dne 28. 12. 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

Ve večerních hodinách dne 28. 12. 1951 byl proveden s Vítem nový výslech, při kterém jmenovaný přiznal svoji účast na teroristických činech.²³¹

Jak takový výslech v nočních hodinách dne 28. prosince 1951 vypadal se snad ani nechtějme domýšlet. V zápisu výpovědi z tohoto výslechu se můžeme dočíst, že se Josef Vít přiznal, že jej 26. 12. 1951 navštívil jeho švagr Josef Řezníček z Litoboře, okres Náchod, v doprovodu neznámého muže, který se Víta vyptával, kde bydlí Antonín Hodoval s tím, že se jej chystají odzbrojit. Josef Řezníček nato Vítovi sdělil, že neznámý terorista chce také odzbrojit předsedu MNV ve Lhotkách Hofmana. Josef Vít neznámému muži ukázal, kde Hofman bydlí.²³² *„Typařem teroristického útoku proti předsedovi MNV ve Lhotkách Hofmanovi byl hostinský Josef Vít ze Lhotky. Na základě výpovědi hostinského Víta byl během noci připraven plán na zatčení Jaroslava Lazara z Litoboře, č.p. 18, okres Náchod a Josefa Řezníčka, rovněž z Litoboře, č.p. 52, okres Náchod. Současně bylo vzato v úvahu, že u jednoho z nich se bude skrývatí uvedený terorista. Akce byla organizačně připravena a zajištěna.“* dodává k tomu Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“²³³.

Závěr policejní akce k dopadení „teroristy“ Stejskala se začal odehrávat 29. prosince 1951 v 6.45 hod, kdy byli zatčeni Josef Řezníček a Jaroslav Lazar. Dle Souhrnné zprávy z Akce „Teror - Náchod“ Řezníček při zatýkání vypověděl, že *„v krytu v jeho stodole přechovává neznámého teroristu – partyzána.“* Jak zpráva dále popisuje: *„Zavedl orgány do stodoly a ukázal, kde se nachází kryt, ve kterém se uvedený partyzán zdržuje. Kryt byl velmi dobře maskován, takže Řezníček musel odtrhnouti několik trubek, než jej částečně odkryl. Vzniklou dírou do krytu zahájil terorista po výzvě*

²³¹ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

²³² Z výpovědi Josefa Víta ze dne 28. prosince 1951. Archiv bezpečnostních složek MV. Fond: KS SNB – Správa státní bezpečnosti Hradec Králové. Sign: H-243.

²³³ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

bezpečnostních orgánů palbu z pistolí. Došlo k přestřelce, při které se terorista odmítl na několik výzev vzdátí.“²³⁴

Jak později vzpomínala matka Josefa Řezníčka, babička Josefa Víta mladšího, policejní akce v Litoboři začala brzy ráno 29. prosince 1951. Babiččiny vzpomínky má pan Vít vryté do paměti dodnes: „Policisté začali obkličovat vesnici. Ovšem prvním místem, kam přišli, bylo k nám. Ne, že by jej někde hledali. Prostě obklíčili stodolu. Bylo tu několik autobusů milicionářů, dědů všelijakých a policajtů kupa. Bylo jich tu prý, jako když má být válka. Přišli dovnitř, jak babička vyprávěla, a že je tady ten a ten dotyčný. Stejskal ještě předtím vyběhl po schodech na půdu. Najednou letěl zpátky, proběhl kolem nich a vběhl do stodoly. Tam byl tzv. „krecht“, vyhloubená díra, do které se dávaly brambory a řepa. Tam se schoval. Oni dovnitř hodili slzný plyn, takže on znovu vyběhl a vylezl nahoru do patra. A teď už začala válka. Střílelo se o sto šest. Granáty tam lítaly. Vyváděli, aby se vyžili na skutečném nepříteli. Něco, na co se těšili. Že se jednou budou moci takto vyřadit. Vystřelit si. My jsme měli na půdě tolik prázdných nábojnic, jen na půdě, co toho bylo. Kulometry střechu úplně rozstřílely, takže tam dobře viděli, že je jen jeden. Ale těm řekli, že je plná stodola agentů. Tak se kluci vystříleli. Pak to ustalo. Nic se neozývalo. Střelba, nic. Tak tam šli a našli ho na seně. Jestli se zastřelil sám ze zoufalství, protože už věděl, že z toho není východisko, nevím. Prostě byl zastřelený. Jestli ho nebouchli oni, to už nikdo neví. Mohli ho mít živého. V takové přesile, aby ho nechytli.“²³⁵

Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ konstatuje: „K likvidaci teroristy bylo použito kulometů, samopalů, pistolí, granátů a slzotvorných bombiček. V 10.30 hod. umlkla střelba ze stodoly a skupina, která vnikla do objektu zjistila, že terorista leží zastřelený v plevách. ... Zastřelený terorista byl bezpečně identifikován a zjištěn v něm Miloslav Stejskal, nar. 2. 8. 1929. Byl poznán podle fotografie a jeho vlastní sestrou. ... Celkem bylo na akci

²³⁴ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

²³⁵ Cit. z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

zúčastněno 40 orgánů StB a VB. Z orgánů na akci zúčastněných nebyl nikdo zraněn a všichni ji ukončili v dobrém zdravotním stavu. ... Úplná likvidace teroristy byla provedena za 58 hodin po spáchání teroristického činu ve Lhotkách, okr. Náchod²³⁶

Ještě nedoznely poslední výstřely a v Litoboři se začalo zatýkat. Souhrnná zpráva z Akce „Teror-Náchod“ přičítá další zatčené výpovědím Josefa Řezníčka a Jaroslava Lazara, které učinili při „narázových informativních výsleších“. Zda byli další lidé v tentýž den zatčeni skutečně na základě jejich výpovědí anebo bylo vše již předem připravené se dnes již nedozvíme. Souhrnná zpráva z Akce „Teror-Náchod“ uvádí kromě Josefa Řezníčka a Jaroslava Lazara ke dni 29. 12. 1951 ještě další tři zatčené: „Svatoň Josef, nar. 23. 12. 1908 v Litoboři, bytem dtto, č.p. 12, okr. Náchod, rolník, 4, 82 ha, ženatý, bezpartijní; Rudolf Karel, nar. 19. 2. 1905 v Litoboři, bytem dtto, č.p. 59, okr. Náchod, rolník, 7,05 ha, bezpartijní, ženatý; Prouza Jan, nar. 8. 8. 1889 v Zábrodí, okr. Náchod, lesní hajný ve výslužbě, ženatý, bezpartijní.

K tomu Souhrnná zpráva dodává, že „manželka hostinského Víta, Marie Vítová byla vyslechnuta a přes to, že o trestné činnosti věděla, nebyla vzata do vazby vzhledem k tomu, že se stará o dvě malé děti, hospodářství a hostinskou živnost. Vyšetřování proti jmenované bude vedeno na svobodě.“²³⁷

30. prosince byli všichni zatčení převezeni do vazby Krajského velitelství Státní bezpečnosti v Hradci Králové, kde s nimi byly okamžitě zahájeny další výslechy. Jak dále konstatuje Souhrnná zpráva z Akce „Teror-Náchod“: „Na základě výpovědí zatčených bylo dne 2. ledna 1952 přikročeno k předvedení a zatčení dalších deseti osob, které o trestné činnosti Stejskala, Řezníčka a Lazara věděly, tuto neoznámily a podporovaly ji radou, pomocí a hmotnými prostředky.“

²³⁶ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

²³⁷ Tamtéž.

Podle zprávy Krajského velitelství Národní bezpečnosti v Hradci Králové Ministerstvu národní bezpečnosti z 3. ledna 1952 podepsané krajským velitelem Národní bezpečnosti npor. Faitem, byly předešlého dne příslušníky StB zatčeni tyto lidé: „*Střihavková Milada, nar. 9. 12. 1921, bytem Zájezd č.p. 30, okres Náchod, povoláním vedoucí prodejny; Hanušová Jaroslava, nar. 23. 5. 1928, bytem Litoboř č.p. 5, okres Náchod, zaměstnaná v hospodářství u svého otce; Hampl Stanislav, nar. 24. 10. 1902, bytem Česká Skalice, okres Náchod, povoláním holič; Joudal Jindřich, nar. 29. 6. 1925, bytem Žernov, č.p. 8, okres Náchod, povoláním samostatný zemědělec; Hanuš Jaroslav, nar. 27. 7. 1889, bytem Litoboř č.p. 5, okres Náchod, samostatný rolník; Dvořáček Josef, nar. 19. 10. 1900, bytem Litoboř č.p. 51, okres Náchod, povoláním rolník; Borůvka Miloslav, nar. 12. 9. 1924, bytem Litoboř č.p. 49, okres Náchod, samostatný rolník; Konvalinka Emanuel, nar. 3. 8. 1890, bytem Litoboř č.p. 27, okres Náchod, samostatný rolník; Vondráček Karel, nar. 6. 12. 1915, rolník, bytem Litoboř č.p. 2, okres Náchod; Horák Jaroslav, nar. 16. 7. 1910, rolník, bytem Litoboř č.p. 54, okres Náchod.*“²³⁸

Jak tato zpráva dále konstatuje: „*Vyšetřováním vyšlo najevo, že o trestných činech teroristy Miloslava Stejskala vědělo mimo již zatčených a zadržených osob ještě více lidí z obce Litoboř, okres Náchod. Pokud jde o zadržené shora jmenované osoby, budou tyto po schválení velitelství StB v Praze vzaty do vazby. Většinou se jedná o rolníky kolem 10 ha se záporným postojem proti dnešnímu zřízení, JZD, nepřátelé socializace vesnice.*“

Dle pana Josefa Víta mladšího o přítomnosti Stejskala v Litoboři věděla prakticky celá vesnice²³⁹. Podle jakého klíče prováděla StB zatýkání se dnes již nedozvíme. Někdo byl zatčen, jiný ne. Potrestání měli být především soukromí sedláci. Zajímavé je v tomto směru svědectví pana

---

²³⁸ Akce „Teror Náchod“ – dodatek. Zpráva Krajského velitelství Národní bezpečnosti v Hradci Králové Ministerstvu národní bezpečnosti z 3. ledna 1952. Archiv bezpečnostních složek. Fond: Hlavní správa VB Praha. Sign.: H1-4, inv. j.: 135. Zpráva o vyhodnocení akce 8 a akce Teror Náchod.

²³⁹ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

Luboše Jirky ze Žernova, kterému se v roce 1968 svěřil jeden ze sousedů, že to byl on, kdo vodil před Vánocemi roku 1951 Stejskala po Žernově a ukazoval mu obydlí Karla Lhotky a Františka Rýdla, kteří byli později Stejskalem „navštíveni“. Sousedovi pana Jirky, který si pochopitelně ani v roce 1968 nepřál být jmenován, se zatýkání v prosinci 1951 jako zázrakem vyhnulo.²⁴⁰ Na Žernově byl naopak zatčen Jindřich Joudal, kterého po svém ozbrojeném vystoupení v téže vesnici 18. prosince 1951 Miloslav Stejskal donutil, aby jej odvezl na svém motocyklu zpět do Litoboře.²⁴¹ Pan Joudal byl jako jeden z mála vyšetřovaných nakonec po dvou měsících strávených ve vyšetřovací vazbě bez soudu propuštěn.²⁴² Někdo byl postižen, jiný byl ušetřen. Jan Prouza, hajný z Riesenburku, který se za 2. světové války účastnil domácího protifašistického odboje a od března do května 1945 na své hájovně v Riesenburku statečně ukrýval sovětskou parašutistickou výzvědnou jednotku štábu ukrajinského frontu, se do případu zapletl tím, že Stejskalovi při jeho návštěvě daroval dvě košile.²⁴³ Jak později vypověděl pan Josef Vít mladší, který ve snaze dopátrat se pravdy o svém otci navštěvoval v roce 1968 a později v 90. letech minulého století další odsouzené v otcově procesu: „*Ti lidé nevěděli nic. Jen to, že mu dali hrnek mléka nebo košili. Nic víc.*“²⁴⁴

Jak se dále můžeme dočíst v Souhrnné zprávě z Akce „Teror - Náchod“: „*Likvidací teroristy Miloslava Stejskala bylo zabráněno v jeho další teroristické činnosti. Současně byli odhaleni jeho pomocníci a typaři provedených činů. Vesměs jde o osoby s nepřátelským poměrem vůči lidově demokratickému zřízení a nenávisť proti funkcionářům lidové správy a KSČ, kteří důsledně postupovali proti vesnickým boháčům a nepřátelským*

---

²⁴⁰ Z vyprávění pana Luboše Jirky ze Žernova ze dne 8. 11. 2008.

²⁴¹ Z výpovědi Miloslava Borůvky z 29. ledna 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

²⁴² Z výpovědi pana Jindřicha Joudala z 8. 11. 2008.

²⁴³ Vlčková, V: Horizonty nesvobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989. Konfederace politických vězňů – okresní pobočka Náchod. Náchod 2000, str. 180.

²⁴⁴ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

*živlům na vesnici. Tyto osoby pocházejí z řad bývalých příslušníků agrární strany a po okupaci v roce 1945 příslušníků strany lidové.*²⁴⁵

Zajímavé svědectví poskytuje Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ i o samotných „mužích zákona“, kteří se zúčastnili akce k dopadení Miloslava Stejskala. „Orgánové na akci zúčastnění plnili pohotově uložené povinnosti, projevíli bojového ducha při styku s nepřítelem a s nadšením překročili k realizaci celé nepřátelské skupiny,“ napsal poručík Ladislav Soukup. „V akci se vyznamenali jednotlivci, kteří zasluhují, aby byli odměněni peněžitou odměnou a udělena jim písemná pochvala velitele Státní bezpečnosti. ... Jest třeba se zmíniti o dobré spolupráci všech složek SNB na akci zúčastněných. Zvláště jest třeba vyzvednouti účinnou pomoc a spolupráci OV VB v Náchodě. Plně bylo využito místních znalostí orgánů oddílu StB v Náchodě ... Při likvidaci teroristy Miloslava Stejskala bylo v závěru použito příslušníků lidové milice. Tito projevíli odhodlání k boji s nepřítelem a ukázali se účinnými pomocníky bezpečnostních orgánů. Společně s bezpečnostními orgány se akce zúčastnili, což velmi dobře působilo na obě strany. ... Získali jsme nové zkušenosti, které uplatníme při dalších případech likvidace teroru.“²⁴⁶

Jak si na úplný závěr pochvaloval autor citované Souhrnné zprávy z Akce „Teror - Náchod“: „Likvidováním této nebezpečné teroristické tlupy neobyčejně získal okresní výbor KSČ a všichni funkcionáři strany a lidové správy na vesnicích i závodech náchodského okresu. ... Likvidovaným případem stouplu sebevědomí a jistota funkcionářů KSČ a lidové správy k plnění dalších úkolů, které jsou jim vytýčeny provoláním okresního výboru KSČ v Náchodě ze dne 27. 12. 1951. ... Široká veřejnost celého Náchodska uvítala likvidaci této skupiny. Zvláště v okolí Litoboře se obyvatelstvo přesvědčilo, že bezpečnostní orgánové neznají slitování a výhrady při likvidaci teroristů a protistátních zločinců. Poznali, že rázným krokem

---

²⁴⁵ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

²⁴⁶ Tamtéž.

*se zbraní v ruce jsou bezpečnostní orgáni (!) připraveni likvidovati jakýkoli odpor nepřátel našeho lidu.*²⁴⁷

V rozkazu krajského velitele Státní bezpečnosti kpt. Karla Vlčka a krajského velitele Národní bezpečnosti npor. Karla Faita z 5. ledna 1952 stojí: „Vyslovujeme všem orgánům na akci zúčastněným velitelskou pochvalu a uznání za obětavou práci, kdy bez ohledu na únavu plnili důsledně uložené úkoly. Úspěšný výsledek akce jest odměnou za jejich obětavou práci. ... Příslušníci státní bezpečnosti, zkvalitňujte agenturní práci a rozšiřujte sítě svých agentů a informátorů na vesnici! Příslušníci národní bezpečnosti, budujte sítě spolehlivých důvěrníků, oddaných spolupracovníků ve vaší denní práci. Své úsilí zaměřte na vesnici!“²⁴⁸

Státní bezpečnost v rámci akce k dopadení „teroristy“ Stejskala přikročila i k cenzuře dopisů vhozených do poštovních schránek v náchodském okrese v době průběhu policejní akce a krátce po jejím skončení. Díky tomu získala slušný přehled o tom, jak jednotliví lidé z různých vrstev společnosti o daných událostech smýšlejí. Jak konstatovala Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“: „Téměř v každém cenzurovaném dopise, který byl odeslán z Náchoda, byla zmínka o provedeném teroru a různým způsobem charakterizován (!) podle zaměření pisatele a jeho poměru k lidově demokratickému státnímu zřízení.“²⁴⁹

Úmrtí dopadeného Stejskala na místě policejního zákroku by za normálních podmínek bylo jednoznačným neúspěchem celé akce. Svědek, který mohl tolik vypovědět o „litobořském sedláckém odboji“, už nemohl promluvit. Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ trochu zmateně konstatuje: „Dle

²⁴⁷ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

²⁴⁸ Rozkaz krajského velitele StB a NB v Hradci Králové ze dne 5. ledna 1952. Fond: Krajská správa SNB Hradec Králové – vnitřní odbor. Sign: M 1-1, inv. j.: 36. Pokusy vražd na funkcionářích v okrese Náchod, 1951.

²⁴⁹ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

vyjádření orgánů 4. odd. KV. VB není vyloučeno, že Stejskal spáchal sebevraždu dvěma ranami, z nichž první pronikla čelní lebeční kostí a zůstala vězet před mozkem. Druhá rána, která byla smrtelná, vnikla do srdce.²⁵⁰ Nechce se věřit, že by se Stejskal dokázal střelit jednou ranou do čela a poté druhou do srdce. Bohužel ani závěr soudní pitvy těla Miloslava Stejskala, která proběhla ještě v týž den v Ústavu pro soudní lékařství v Hradci Králové, není jednoznačný. Provedli ji MUDr. Jiří Beran a MUDr. Vít Chaloupka. Jak konstatovali v pitevním posudku: „Při pitvě muže v době pitvy ještě neznámého, něco málo přes 20 let starého, byl nalezen zástřel do krajiny čelní, do levé poloviny hrudníku a průstřel levé krajiny kolenní a pravého boltce ušního. Zástřel do hrudníku a průstřel levého kolene byly provedeny vzhledem k začernalému lemu kolem místa vstřelu z větší blízkosti a mohl si je případně způsobiti pachatel sám. Průstřel kolene neopatrností nebo náhodou při značném rozčilení, průstřel hrudníku úmyslně. Při prostřelení kolene a zástřelu hrudníku stékala krev směrem dolů a pachatel byl dosud vzpřímený. Zástřel v krajině čelní a průstřel pravého boltce byly způsobeny ze vzdálenosti mimo dosah účinku plamene, čmoudu a vmetnutých částic. Zástřel hrudníku byl smrtelný, k smrti došlo v krátké době vnitřním vykrvácením. Zástřel hlavy způsobil otřes mozku a vedl okamžitě k bezvědomí. Stékající kapky krevní na pravou tvář svědčí o tom, že při tomto zástřelu se tělo ihned muselo zvrátit na záda.“²⁵¹

Stejskal musel nejprve dostat smrtelnou střelu do hrudníku. Ještě chvíli po ní stál totiž na nohou. Druhá střela, která jej zasáhla do hlavy byla vystřelena z větší vzdálenosti, jak tvrdí soudní lékaři ve svém posudku. Po ní Stejskal upadl do bezvědomí a jeho tělo se zvrátilo na záda. Sebevražda se tedy nedá ani potvrdit ani zcela vyloučit. Střela do hlavy

---

²⁵⁰ Souhrnná zpráva z Akce „Teror - Náchod“ z 5. ledna 1951. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

²⁵¹ Posudek ze soudní pitvy Miloslava Stejskala ze dne 29. prosince 1951. Archiv bezpečnostních složek. Fond: Hlavní správa VB Praha. Sign.: H1-4, inv. j.: 135. Zpráva o vyhodnocení akce 8 a akce Teror Náchod.

ovšem dle pitevního posudku nevyšla ze Stejskalovy pistole. U druhé střely se to vyloučit nedá.

Šetření a balistická zkouška pražských kriminalistů z 10. ledna 1952 potvrzuje, že obě střely nalezené ve Stejskalově těle byly vystřeleny z jeho vlastní pistole značky ČZ, vzor 27, ráže 7,65 mm.²⁵²

Uvedené dokumenty z vyšetřování jsou tedy v určitém vzájemném rozporu, stejně jako mnoho dalších historických pramenů k našemu příběhu. Podle mohutnosti a způsobu provedení policejního „útku“ na Řezníčkovu stodolu, ve které se Stejskal v posledních chvílích svého života ukryl, se zdá, že nepohodlný svědek především neměl promluvit.

---

²⁵² Opis: Stejskal Miloslav – zkoumání pistolí, nábojnic, střel a vstřelu. Archiv bezpečnostních složek. Fond: Hlavní správa VB Praha. Sign.: H1-4, inv. j.: 135. Zpráva o vyhodnocení akce 8 a akce Teror Náchod.

8. Ve jménu socialistické zákonnosti II

I. Příprava procesu

Sotva dozněla střelba v Litoboři, rozjela se nová mašinérie, tentokrát ve znamení přípravy soudního procesu. Takového, na který náchodská veřejnost dlouho nezapomene.

Na divadelní představení v soudní síni je třeba připravit herce i diváky. Zprávu, která ohlašovala připravovaný soudní proces nechala Státní bezpečnost uveřejnit na stránkách denního tisku. Mimo jiné se v ní psalo: *„Pracující lid byl rozhořčen již po druhé po surových vraždách funkcionářů KSČ a lidové správy v Babicích. I v tomto případě jsou to opět vesničtí boháči, kteří se spojili s nepřátelským agentem – teroristou – k tomu, aby vraždili poctivé a lidově demokratickému zřízení oddané občany a funkcionáře. Jejich cílem bylo odvrátit funkcionáře KSČ, JZD a lidové správy od jejich budovatelského úsilí, důsledného plnění uložených úkolů a brzdít rozvoj socializace vesnice. ... V nejbližších dnech bude umožněno široké veřejnosti náchodského okresu, především pracujícím z továren a členům JZD shlédnout tyto vesnické boháče, třídní nepřátele, kteří byli iniciátory spáchaných teroristických činů a tyto podporovali radou, pomocí a hmotnými prostředky. Při veřejném přelíčení bude odhalena pravá tvář nepřátel lidově demokratického státního zřízení a všech poctivých občanů, kteří s nadšením budují socialismus v naší vlasti.“*²⁵³ „K dokreslení celého případu“ zpráva uvádí „charakteristiky jednotlivých zatčených osob“, které byly v připravovaném procesu později souzeny: Karel Rudolf, který „podával typy agentu teroristovi Miloslavu Stejskalovi k jeho teroristické činnosti v náchodském okrese, tuto schvaloval a z nenávisti k funkcionářům KSČ, JZD a lidové správy a zášti proti socializaci vesnice tuto aktivně podporoval ... jest prudké mstivé povahy, otevřený odpůrce lidově dem. stát. zřízení.“ Josef Řezníček, který „byl ve spojení s teroristou Stejskalem

²⁵³ Akce „Teror Náchod“ – zpráva pro tisk z 11. ledna 1952. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

a společně s ním se zúčastnil teroristické akce v Bělovsi a Lhotkách, tuto činnost prováděl z nenávisti k lidově demokratickému zřízení. Svému hospodářství nevěnoval žádnou pozornost a péči. Dodávky neplnil, což šlo na úkor jeho sousedů. Povahy jest zádumčivé, uzavřené, lhostejné, velmi nepořádný.“ Josef Vít „byl iniciátorem teroristického útoku proti předsedovi MNV ve Lhotkách Jaroslavu Hofmanovi, souhlasil s teroristickou činností agenta teroristy Stejskala a poskytl mu žádané údaje k teroristickému útoku proti Antonínu Hodovalovi, referentu ONV v Náchodě. Hlavním rysem jeho povahy jest neupřímnost a hladovost po majetku. Jeho poměr k lidově demokratickému státnímu zřízení jest nepřátelský.“ Svatoň Josef, „který společně se svým sousedem Karlem Rudolfem usiloval o návrat kapitalistického zřízení v ČSR, poslouchal relace nepřátelského rozhlasu „Svobodná Evropa“, které ho utvrzovaly v nenávisti proti lidově demokratickému státnímu zřízení. Povahově jest lakomý, lačný peněz, jednání úlisného a nepřímého. Umí se přizpůsobit každé situaci ve svůj prospěch. Typický odpůrce JZD a lidově státního zřízení“ (!) Hanušová Jaroslava „schvalovala nepřátelskou činnost Jaroslava Lazara, se kterým udržovala poměr. Její známost s Lazarem, který jest věkově mnohem starší, byla z vypočítavosti, neboť očekávala blízky konec lidově demokratického státního zřízení a věřila, že Lazar jako soukromý autodopravce bude mít značné zisky, z čehož by byla lehce a bezpracně živa.“ atd.²⁵⁴ Princip presumpce nevinny při vyšetřování Státní bezpečnost v této době zjevně neuplatňovala.

Zatímco byla veřejnost zpracovávána štvavou propagandou ve sdělovacích prostředcích, zatčení ve vyšetřovacích vazbách byli podrobováni novým a novým výslechům za použití brutálního násilí. Pan Miloslav Borůvka, odsouzený ve druhém navazujícím procesu s litobořskými sedláky dne 26. 7. 1952 k trestu odnětí svobody na 18 let prošel 49 výslechy. Na konci

---

²⁵⁴ Akce „Teror Náchod“ – zpráva pro tisk z 11. ledna 1952. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

této kruté anabáze měl vymlácené všechny zuby.²⁵⁵ Svědecké výpovědi o několika stránkách sestavené v den zatčení pomalu ale jistě nabíraly na objemu výsledků od výslechu. Státní bezpečnost v 50. letech minulého století disponovala značnými dovednostmi a zaběhanými postupy, jak v případě potřeby vyslýchaným „potrénovat“ paměť.

Na trestním oznámení z 10. ledna 1952 přibyla k dosavadním zatčeným další dvě jména: „Marie Vojtěchová, nar. 13. 1. 1911 v Zájezdě, okres Náchod, rolnice, bytem Světlá č.p. 58, okres Náchod“ a „JUDr. Albert Prouza, nar. 22. 8. 1910 ve Rtyni v Podkrkonoší, rolník, bytem Žernov – Riesenburk č.p. 5, okres Náchod.“²⁵⁶ Svědectví Marie Vojtěchové stejně jako její sestry Milady Střihavkové o Stejskalově pobytu na statku ve Světlé v létě roku 1951 nesmělo uniknout na veřejnost. Stejskalův pobyt zde je tak ve výpovědích obou žen časově přesunut na polovinu prosince téhož roku. Přesně tak, aby zapadal do fiktivního scénáře Stejskalovy „teroristicko-agentenské kariéry“. Marie Vojtěchová byla přinucena doznat, že od začátku věděla, že je Stejskal „agentem, který se řídí příkazy ze zahraničí“. Přesto jej ukrývala a poskytovala mu stravu i informace potřebné k Stejskalově záškodnické činnosti.²⁵⁷ Milada Střihavková důsledkem útrpných výsledků doznala, že Stejskalovi poskytla stravu a nocleh, přestože věděla o tom, že je „zahraničním agentem“, který v náchodském okrese terorizuje funkcionáře lidosprávy a který se chystá podniknout ozbrojený útok na okresního referenta zásobování Antonína Hodovala z Bělovse

---

²⁵⁵ Vlčková, V: Horizonty nesvobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989. Konfederace politických vězňů – okresní pobočka Náchod. Náchod 2000, str. 174.

²⁵⁶ Trestní oznámení z 10. ledna 1952. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

²⁵⁷ Z výpovědi Marie Vojtěchové z 8. ledna 1952. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Marie Vojtěchová.

a předsedu MNV Jaroslava Hofmana ze Lhotek.²⁵⁸ O zvrácenosti vyšetřovatelů svědčí fakt, že obě ženy byly přinuceny k přiznání, že s „teroristou“ Stejskalem udržovaly intimní poměr.

JUDr. Albert Prouza byl do případu zahrnut pouze proto, že jej Stejskal navštívil ve večerních hodinách 23. prosince, již tradičně s pistolí v ruce, a odnesl si od něj kabát, klobouk a hodinky. Možná ještě jeden důvod, proč bylo vhodné Dr. Alberta Prouzu do případu „namočít“. V dubnu 1947 si v osadě Riesenburk u Žernova zakoupil 25 ha statek, na kterém se plně usadil poté, co byl po únoru 1948 československou advokátní komorou vyloučen z advokacie. Se svým statkem posléze vstoupil do vznikajícího žernovského JZD. Svým vlivem v něm se stejně jako další sedláci zasazoval proti přechodu na vyšší typ družstevního hospodaření.²⁵⁹ Jak konstatovalo trestní oznámení z 10. ledna 1952: „*JUDr. Albert Prouza, vesnický boháč ze Žernova je typickým příkladem venkovského boháče, vykořisťovatele, který se vloudil do JZD a trval na dodržení pouze prvního typu JZD. V případě Prouzy jedná se o zbohatlého advokáta, který své jmění nabyl v okupaci a těsně po ní, jelikož dovedl s úspěchem hájiti velké soukromé průmyslové podniky, ze kterých těžil. Za stotisícové částky bezpracně získané zakoupil si v roce 1947 25 ha statek a v době, kdy se začíná raziti heslo „půda patří těm, kdo na ní pracuje (!)“, odchází na statek v Žernově a počíná příkladně hospodařit. Dokud může mít námezdně pracující síly, dělá statkáře a poroučí, ale poté, když mu jsou postupně odnímány a zůstává na statku sám, advokátským způsobem vstupuje do JZD prvního typu, aby mu drobní rolníci obdělali jeho půdu, výtěžek z půdy však shrabuje pro sebe a z těchto důvodů trvá na tomto prvním, pro něho vyhovujícím stupni. ... Dne 23. 12. 1951 se na něho obrací agent terorista Stejskal s tím, aby mu přenechal ze své garderoby oděvní*

²⁵⁸ Z výpovědi Milady Střihavkové z 9. ledna 1952. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Milada Střihavková.

²⁵⁹ Z výpovědi JUDr. Alberta Prouzy z 5. ledna 1952. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

součástí, aby nebyl bezpečnostním orgánům nápadný. ... Prouza při vyšetřování tvrdošijně zapíral a zapírá dosud, a jest důvodné podezření, že zatajil bezpečnostním orgánům trestnou činnost daleko většího rozsahu. Stává zde podezření takové, že Prouza dal teroristovi popud k přepadení funkcionářů lidosprávy na Žernově a že se s teroristou sešel vícekráté.²⁶⁰

Vnučka Dr. Alberta Prouzy Silvie Mejstříková bude na svého dědečka po letech vzpomínat slovy: „Můj dědeček JUDr. Albert Prouza byl jedním z nejmoudřejších a nejlaskavějších lidí, jaké jsem kdy poznala. Člověk, který nikdy nezradil sám sebe ani své přesvědčení. Narodil se v chudé rodině ve Rtyni v Podkrkonoší, jako student vynikal a získal stipendium na studia ve francouzském Dijonu. Po vystudování si otevřel advokátní kancelář v Praze, ale v roce 1947 se vrátil do rodného kraje z důvodu sílícího tlaku komunistů v hlavním městě. Dědeček žil na statku v Rýzmburku u České Skalice se svojí manželkou a synem do doby, než byl zatčen a odsouzen v procesu „Teror Litoboř“. Jako advokát byl velmi úspěšný, pomohl mnoha lidem, mimo jiné za války finančně podporoval ženy a děti popravených. Veškerý svůj majetek získal díky své inteligenci a pracovitosti. S rozsudkem přišla i konfiskace majetku, záležitost také velmi nespravedlivá, ale co je to ve srovnání se ztrátou svobody, s několika lety utrpení a ponížení.“²⁶¹

Jak probíhaly přípravy soudního procesu v „zákulí“ nám poodhaluje dopis krajského velitele Státní bezpečnosti kpt. Karla Vlčka adresovaný Ministerstvu národní bezpečnosti z 10. ledna 1952 s názvem: „Rudolf Karel a spol. Schválení organisování veřejného procesu.“ Začíná těmito slovy: „V příloze předkládám opis trestního oznámení a soudních protokolů za účelem schválení, jelikož zdejší velitelství hodlá v příštím týdnu provést organisovaný veřejný proces před státním soudem v Náchodě.“ Text dále

---

²⁶⁰ Trestní oznámení z 10. ledna 1952. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

²⁶¹ Vlčková, V: Horizonty nesvobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989. Konfederace politických vězňů – okresní pobočka Náchod. Náchod 2000, str. 178.

pokračuje stručným popisem případu, načež pokračuje takto: „*Jelikož většina obviněných pochází z reakční zemědělské vesnice Litoboř, okres Náchod, a jedná se o střední a velké zemědělce, kteří teroristovi pomáhali jednak ukrýváním, živením, dáváním typů, bude z hlediska politického nutné seznámiti náchodský pracující lid s jejich zločineckou tváří. Všichni jmenovaní se ke své trestné činnosti doznali ve svých protokolech, všem se terorista Stejskal představil jako agent ze zahraničí, dále se navzájem ve svých protokolech usvědčují a je zde předpoklad, že osoby při hlavním líčení budou vypovídati tak, jak vypovídaly do svých protokolů. Jelikož proces má proběhnouti příští týden a státní prokuratura dne 11. 1. 1952 přistupuje již k studování celého případu, prosím, o urychlené vyřízení.*“²⁶² Reakce z Ministerstva národní bezpečnosti přišla pozdě. Pouhý den před započítím procesu, tedy 25. ledna, vznikla na Ministerstvu odpověď na uvedenou žádost. Organizace veřejného procesu byla schválena s těmito připomínkami a výhradami: „*Otázky v protokole jsou sugestivní a samy přímo vypovídají o trestné činnosti. Seznamují obviněné i s trestnou činností jiných osob. Otázky je nutno zkrátit a opravit. Při procesu bude třeba vystavit zbraně teroristické skupiny, zvláště ty, kterými byly činy spáchány. Podložit nějakými důkazy nebo zjištěním skutečnost, že Stejskal byl agentem vyslaným ze zahraničí a s touto skutečností veřejně operovat. Provést konfrontace mezi hlavními obviněnými v závažné trestné činnosti, aby mohly být při přelíčení použity v případě odvolání výpovědi. Provést důkladné bezpečnostní opatření během procesu a zajistit řádnou přípravou jeho hladký průběh.*“²⁶³

Sugestivní otázky, které vyslychaným přímo předkládaly skutečnosti, které měly být zjištěny až z jejich případných výpovědí, v soudních protokolech nakonec zůstaly. Byly pokládány obžalovaným i během jejich slyšení při samotném soudním zasedání. O čtyřicet let později se stanou

---

²⁶² Rudolf Karel a spol. Schválení organisování veřejného procesu. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek MV, Fond: V/HK, sign.: V-398 Skupinový podsvazek Rudolf a spol.

²⁶³ Tamtéž.

jedním z hlavních argumentů pro závěr rehabilitačního soudu, který shledá v práci vyšetřovatelů nezákonné postupy, vysloví důvodné podezření, že výpovědi obžalovaných byly učiněny pod nátlakem a nespravedlivě odsouzené rehabilituje. O čtyřicet let později..

Všechny další připomínky si pečliví tvůrci procesu vzali k srdci. Vyšetřovatelé Státní bezpečnosti během „práce“ s obžalovanými neponechali nic náhodě. O odvolání výpovědi se při samotném soudním stání nikdo z obžalovaných nepokusil. Podle protokolu z hlavního líčení jediný, kdo po všech útrapách ve vyšetřovací vazbě v sobě našel sílu se před soudem bránit, byl Josef Vít, který ve své výpovědi oproti vyšetřovacím protokolům popřel, že by „agenta-teroristu“ k vraždě Jaroslava Hofmana osobně přiměl.²⁶⁴ Po důkazech, že by Stejskal byl skutečně agentem vyslaným ze zahraničí, nikdo nepátral. Hlavní viník byl mrtev. Jeho jméno při samotném soudním zasedání pro jistotu nebylo zmíněno. U ostatních obžalovaných soudu bohatě stačilo vyjádření obžaloby, že: *„Trestnou činnost lze pokládat za prokázanou, jelikož se k ní obvinění sami doznali a navzájem se ve svých výpovědích usvědčují.“*²⁶⁵ Vyšetřovatelé Státní bezpečnosti se tužili. Výsledky zatčených a vypracování trestního oznámení na jejich základě jim zabralo pouhých deset dní. Spisy převzala prokuratura, která v podobně rekordním čase sestavila žalobu. Soudní proces měl proběhnout pokud možno co nejdříve. Politický potenciál veřejného procesu bylo nutno vytěžit, dokud byly vzpomínky na „spáchaný teror“ v paměti dělnické třídy živé.

---

²⁶⁴ Protokol o hlavním líčení. Státní soud v Praze. 26.-27. ledna 1952. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

²⁶⁵ Žaloba. Státní prokuratura v Praze ze dne 21. ledna 1952. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

II. Jménem republiky ..

Je 14 hodin, neděle 27. ledna 1952. Do přeplněného Velkého sálu městského divadla v Náchodě vchází státní prokurátorka a senát státního soudu. Všichni vstávají. Předseda státního soudu dr. Jaroslav Novák²⁶⁶ zahajuje přerušené hlavní líčení. „Vyslechněte rozsudek. *Jménem republiky. Státní soud v Praze uznal po hlavním líčení provedeném dne 26. a 27. ledna 1952 v Náchodě, takto právem: Obvinění: Karel Rudolf, Josef Řezníček, Jaroslav Lazar, Josef Vít, Josef Svatoň, Jaroslava Hanušová, Marie Vojtěchová, Milada Střihavková (za každým jménem následují iniciály) jsou vinni, že v prosinci 1951 v okrese Náchodském se postupně spojili s agentem teroristou, příšlým na území republiky ze západního Německa, tomuto agentovi umožnili svojí pomocí plnění velezrádných úkolů, za nimiž byl sem vyslán našimi nepřáteli. ...“ Výčet provinění pokračuje. „... čímž spáchali všichni trestný čin velezrady²⁶⁷ ... obviněný Josef Řezníček a Jaroslav Lazar úmyslné poskytnutí pomoci k spáchání trestného činu k pokusu vraždy²⁶⁸ ... obviněný Josef Vít návod k vraždě²⁶⁹ ... a odsuzují se za to: Karel Rudolf, Josef Řezníček, Jaroslav Lazar a Josef Vít k trestu smrti ..., Josef Svatoň k trestu odnětí svobody na 20 roků ... Jaroslava Hanušová k trestu odnětí svobody na 16 roků ... Marie Vojtěchová k trestu odnětí svobody na 18 roků ... Milada Střihavková k trestu odnětí svobody na 18 roků ... U všech obviněných se vyslovuje propadnutí celého jejich jmění ... ztráta čestných práv občanských, a to u obviněných Karla Rudolfa, Josefa Řezníčka, Jaroslava Lazara a Josefa Víta navždy ... u obviněných Josefa Svatoně, Jaroslavy Hanušové, Marie Vojtěchové a Milady Střihavkové na 10 let.“ Předseda státního soudu dále pronáší podrobné odůvodnění rozsudku „na základě plného doznání obviněných při jejich výslechu u Státní bezpečnosti, jich doznání, alespoň částečného*

²⁶⁶ Soudní senát utvořili vedle zmíněného: JUDr. Ferdinand Blecha a soudci z lidu: Karel Bautz, Anna Součková a Karel Šanda. Žalobu sestavila státní prokurátorka Ludmila Matušínková.

²⁶⁷ § 78, 1c, 2a, 3d, 3f – z. č. 86/50 Sb.

²⁶⁸ § 7 odst. 2 tr. z. a § 216 tr. z.

²⁶⁹ § 7 odst. 1 tr. z. a § 216 tr. z.

u některých u hlavního líčení ve spojení s výpověďmi u hlavního líčení slyšených svědků. ... U obviněných K. Rudolfa, J. Řezníčka, J. Lazara a J. Víta soud dospěl k přesvědčení, že vzhledem k jejich založení a protistátnímu zaměření i k rozsáhlé a nebezpečné trestné činnosti, jde o nepřátele pracujícího lidu, které dlužno zneškodniti a nadobro vyřaditi z naší společnosti ... a vyměřiti zákonem stanovený trest absolutní. ...“²⁷⁰

Předseda státního soudu JUDr. Jaroslav Novák skončil se čtením rozsudku ve 14 hodin 30 minut. Obhájci Karla Rudolfa, Josefa Řezníčka, Jaroslava Lazara a Josefa Víta ještě požádali o doručení písemného vyhotovení rozsudku, aby na jeho základě podali odvolání k nejvyššímu soudu.²⁷¹ Poté byli odsouzení vyvedeni ze sálu o odvezení do soudní vazby. Při odchodu z budovy hotelu Beránek je musela chránit silná vězeňská eskorta. „Spravedlivý hněv“ dělnické třídy byl natolik spontánní, že by bez ochrany byli nejspíše udupáni zfanatizovaným davem. Rozzuření lidé na odsouzené plivali a pokřikovali nadávky.²⁷²

Veřejného soudního procesu, který se odehrál ve dnech 26. a 27. ledna 1952, příznačně v divadelním sále náchodského hotelu Beránek, se jako diváci mohli zúčastnit pouze pozvaní. Přesto bylo plno. Pozvánky dostali „pracující“, zasloužilí členové komunistické strany, příslušníci bezpečnosti atd. Jak po letech vypověděl pan Josef Vít mladší: „*Soused ze Lhotek tam byl rovněž pozván, a tak na něho vše sugestivně zapůsobilo, že tomu věří*

---

²⁷⁰ Rozsudek Státního soudu v Praze ze dne 27. ledna 1952. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

²⁷¹ Protokol o hlavním líčení. Státní soud v Praze. 26.-27. ledna 1952. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

²⁷² Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

*dodnes. Ani rehabilitace mu nebyla pochopitelná – toto mínění je myslím zakořeněné ještě v mnoha lidech.*²⁷³

Nejbližší příbuzní souzených pozváni nebyli. Riziko, že by se mohli pokusit nějakým způsobem narušit věrohodnost procesu, muselo být eliminováno. Otec pana Josefa Víta se přesto pokusil do sálu v době soudního jednání dostat. Ochrance u dveří se snažil vysvětlit, že má právo být uvnitř, když je otcem jednoho ze souzených. Byl vykázán s tím, že vstup bez vstupenky nepřipadá v úvahu. Rodiny souzených neměly ode dne zatčení o svých blízkých žádnou zprávu. Zato mezi lidmi se již několik dní před začátkem procesu nesly zvěsti, že soud vynese čtyři tresty smrti.²⁷⁴

Tvrdé rozsudky soudního senátu byly předznamenány rezolucemi, které sestavovaly závodní organizace KSČ a které pod jejich tlakem podepisovali dělníci na pracovištích. Celozávodní organizace KSČ Rubena n. p. Hradec Králové v telegramu zaslaném soudnímu senátu „odsoudila zvrhlý čin přísluhovačů amerických imperialistů..“ a žádala „o přísné spravedlivé potrestání těchto zločinců pro výstrahu všem nepřátelům našeho lidově demokratického státu. Čest práci.“²⁷⁵

Zprávy Okresního velitelství Veřejné bezpečnosti v Náchodě referovaly o průběhu soudního zasedání takto: „Během prvního dne procesu 26. 1. 1952 bylo vyslechnuto všech 8 obžalovaných a 5 svědků. Proces probíhal přesně podle programu a nedošlo k žádným rušivým jevům. Dopoledne byla účast asi 550 osob, odpoledne asi 600 osob. Pracující jeví o jednání zájem a zvláště souhlasili s vystupováním prokurátorky, která velmi agilně hájila státní zájem. Posluchači velmi pozorně poslouchali výpovědi zraněného Hodovala a Hofmanové. Dále je poutal výslech obviněných, kteří mluvili

---

²⁷³ Vlčková, V: Horizonty nesvobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989. Konfederace politických vězňů – okresní pobočka Náchod. Náchod 2000, str. 171.

²⁷⁴ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

²⁷⁵ Cit. in: Případ desítek zmařených životů v Našem čase počtvrté a ne naposledy. Náš čas, 1995.

o plánech, které připravovali (zastřelení velitele stanice SNB, přepadení dalších funkcionářů lidosprávy a že agent chtěl svoji činnost také rozšířit na obvod Červeného Kostelce). Obvinění Řezníček a Vít před soudem popírali vinu a jejich nesmyslné výpovědi se občanstvo hlasitě smálo, až předseda musel požadovat klid. ... Dne 27. 1. 1952 bylo v přelíčení pokračováno čtením výpovědí svědků. Prokurátorka přednesla souhrnnou činnost obviněných. V závěru řeči navrhla, aby obviněný Rudolf, Řezníček, Lazar a Vít byli odsouzeni k trestu smrti a ostatní k odnětí svobody. Poté měli slovo obhájci. Ve 14.00 hod. byl vynesena rozsudek.. ... Před hotelem „Beránek“, kde se přelíčení konalo, čekalo značné množství lidí, kteří očekávali výsledek a rozhodnutí soudu. Pokud se podařilo zjistit, byl rozsudek považován za přísný, ale spravedlivý. ... Posluchači procesu byli většinou z řad dělnictva a funkcionářů lidosprávy, takže je zde velký předpoklad pro přenesení poznatků do pracovišť, kde budou moci jasně ukázat ostatním pracujícím, jakou špinavou politiku vedou naši kulaci na venkově a jaký vliv dosud mají na malého i středního rolníka.²⁷⁶

Mezi hlášeními náchodského oddílu Státní bezpečnosti ve dnech po skončení procesu se objevuje tato zpráva: „Na náchodském okrese se velmi diskutuje o veřejném procesu, který proběhl dne 26. a 27. 1. 1952. Mezi dělnickou třídou jest schvalováno vynešení rozsudku a obávají se, že si podají obžalovaní, kteří jsou odsouzeni k trestu smrti, odvolání a tento trest nenastoupí. Jest to hodnoceno velmi kladně a jak dělníci na závodech tak na vesnici s tímto spravedlivým trestem souhlasí. Na některých vesnicích v okrese jako například ve Lhotkách a v Litoboři zemědělci říkají, že jim mrazí všem po zádech a velmi poukazují, jak se odsouzeným dobře vedlo a kritizují, proč k těmto trestným činům přistoupili.²⁷⁷

---

²⁷⁶ Fonogram OV NB Náchod. Archiv bezpečnostních složek. Fond: Krajská správa SNB Hradec Králové – vnitřní odbor. Sign.: M 1-1, inv. j.: 36. Pokusy vražd na funkcionářích v okrese Náchod, 1951.

²⁷⁷ Veřejný proces ve dnech 26. a 27. ledna 1952 – hlášení. O StB Náchod. Archiv bezpečnostních složek. Sign: H-243 Akce „Teror-Náchod“.

Abychom předchozí řádky alespoň trochu odlehčili, uvedeme ještě poslední policejní zprávu reflektující události související s proběhlým soudním procesem: „Na Náchodsku se poslední dobou šíří šeptanda v tomto smyslu: Že jeden s pacientů v nemocnici v Náchodě v noci se přestrojil a navlekl na sebe prostěradlo a přišel k s. Hodovalovi, který byl prostřelen v akci teror. Náchod a zdělil (!) mu, že jest duch těch popravených a že co nejdříve si pro něho přijde. Toto strašidlo bylo chyceno a lidé se zajímají kdy bude souzeno. Dokonce se ptají přímo našich příslušníků kdy bude přelíčení s tímto pacientem co se vydával za ducha.“²⁷⁸

Soudního procesu se zúčastnili zástupci tisku a pracovníci východočeského rozhlasu, kteří průběh celého líčení natáčeli. V dalších dnech plnily přední strany místních i oblastních novinových periodik zprávy o procesu s palcovými titulky. Krajský týdeník Pochodeň přinesl 1. února 1952 svým čtenářům o soudním procesu obsáhlou reportáž s názvem „Spravedlivý rozsudek nad teroristy v Náchodě“²⁷⁹. Začíná slovy: „Západní imperialisté, vedeni strachem z denně rostoucího tábora míru na celém světě, snaží se všemi způsoby brzdit budovatelské úspěchy pracujícího lidu v zemích lidové demokracie. Nešťítí se nejhorších zločinů, vysílají placené agenty, špiony a zrádce, kteří za „krvavý žold“ jsou ochotni vraždit pokojné občany, zavražďovat funkcionáře a tak ohrožovat pokojné budování v těchto zemích – v mylné představě, že tímto oddálí svůj nevyhnutelný pád a zánik.“ O událostech předcházejících samotnému procesu nám dále sděluje toto: „Státní prokurátorka Ludmila Matušinská tvrdě odhalovala pravou tvář zavilých nepřátel republiky, kteří se propůjčili jako spolupracovníci agenta S., provádějícího v nedávné době na náchodském okrese teroristickou činnost. Tento agent, vyslaný k nám západními imperialisty, přešel státní hranice v minulém roce ze západního Německa, aby u nás prováděl teroristickou činnost, zavražďoval pokojné občany

---

²⁷⁸ Šeptanda – hlášení. O StB Náchod. Archiv bezpečnostních složek. Sign: H-243 Akce „Teror-Náchod“.

²⁷⁹ Spravedlivý rozsudek nad teroristy v Náchodě, in Pochodeň, 1952, roč. 39, č. 5, str. 6.

a především funkcionáře lidové správy a JZD. K této své bídné činnosti si našel pomahače. ...“ K pravému vyličení charakteru těchto „zrádců lidu“ parafrázovala reportáž vhodné úryvky z výpovědí obžalovaných během přelíčení. Obžalovaný Karel Rudolf „cynicky vypovídal, jak jej agent seznamoval se svými teroristickými plány, jak se mu svěřoval, že to vše dělá na příkaz Hlasu Svobodné Evropy..“ Autor reportáže dále doplnil: „Se vším souhlasil, neboť jeho zášť a nenávisť k dělnické třídě a zoufalá touha po obnovení kapitalistického panství v naší republice neznala mezí. – Na otázku předsedy státního senátu, co říkal teroristické činnosti agenta a jeho zločinným plánům, cynicky odpovídal: „No – líbilo se mi to!“ Ano, taková je tvář tohoto odpůrce a zapřisáhlého nepřítele našeho pracujícího lidu a republiky. ...“ Pro zachycení kontrastu mezi obžalovanými zrádci a dělnickým lidem lidově demokratického zřízení autor reportáže čtenáři předložil i patřičně komentovanou výpověď korunního svědka případu. „Tento zrádce se však ukázal hnusným zbabělcem, když vypovídal svědek soudruh Ant. Rýdl (myšleno Rýdl František, pozn. Světlík), předseda JZD v Žernově, ke kterému agenta právě on – Rudolf zavedl. Zbaběle se díval do země z lavice obžalovaných, když soudní síň zněla pevná, rozhodná a hrdá slova soudruha Rýdla. Jaká to propast. Na jedné straně pomocník vraha a na druhé straně rozhodný funkcionář JZD, kterého nezastrašily ani vyhrůžky zastřelením z úst najatého vraha. Soudruh Rýdl prostě vyprávěl o vpádu diverzanta do jejich příbytku. Hrdě zněla jeho slova na vyhrůžky zastřelením: „Tak si střílej, když chceš, když máš proč. Nikomu jsem nic špatného neudělal, nikomu jsem neublížil. Když chceš, tak střílej.“ Ano, tak jednal funkcionář hledící smrti vstříc. Nic jej nezastrašilo, ani ústí hlavní dvou naň namířených pistolí. Byl si vědom toho, že síla a pravda je na naší straně a že žádné teroristické akce organizované západními imperialisty nemohou našemu pracujícímu lidu zabránit v nastoupené cestě k socialismu.“

Teprve z takovýchto článků v novinách se mohla rodina Josefa Víta dozvědět více o případu, do kterého byl jejich otec zavlčen. Do té doby

neměli nejmenší tušení, jak se do celé věci zapletl.²⁸⁰ Autor citované reportáže o něm napsal: „Dalším obviněným, který se spojil se zahraničním agentem je Josef Vít, bývalý hostinský v obci Lhotka. On mimo jiné upozornil zahraničního agenta na předsedu MNV ve Lhotce soudr. Jaroslava Hofmana a označil ho jako agilního člena JZD. Na jeho žádost pojal agent soudruha Hofmana mezi vyhlédnuté oběti. Proto po útoku na soudruha Hodovala v Bělovsi, došel agent ještě téhož večera na zpáteční cestě za soudruhem Hofmanem, kde provedl útok, při němž byla vážně zraněna manželka předsedy MNV soudr. Hofmanová.“ O svém bratrovi a strýci se Vítovi v reportáži dočetli toto: „Také druhý hlavní viník, Josef Řezníček z Litoboře se ukázal zbabělcem. I on se stal pomocníkem agenta a tím i západních imperialistů pro svoji nesmiřitelnou nenávist k dělnické třídě a klidově demokratické republice. I on se seznámil s agentem S. „nevinným“ způsobem. Stačilo mu pouhé prohlášení agenta, že je známý-neznámý, partyzán, aby mu plně důvěřoval. Obžalovaný Řezníček velmi dobře rozuměl slovu partyzán, které však dle slovníku lidí jeho druhu znamená agent cizí mocnosti, špion, zrádce, provokatér.. A to mu úplně stačilo. Proto jej přijal s otevřenou náručí, proto mu všemožně pomáhal – a proto také zasedl po právu na lavici obžalovaných. On, který nikdy nikomu nic nedal, najednou daruje teroristovi posledních 5 litrů benzínu, aby tento mohl jet vraždit. Směšně prohlašoval, že „když měl, tak dal“. Neříká však, že důležité je komu dal, zdali dělníkovi ze závodu – nebo vrahovi vyslanému k nám imperialisty. Obžalovaný Josef Řezníček, kterého agent S. podrobně seznámil se svými teroristickými plány, plně s jeho činností souhlasil, plně jej podporoval. ...“ Reportáž plná nenávisti a zloby končí slovy: „Taková je bilance dobrodruhů, kterým u nás růže nepokvetou. – Správně to zdůraznila soudkyně z lidu (Anna Součková, pozn. Světlík), když řekla: „Nebude-li u nás přechovávačů, nebude místa ani pro cizí agenty a vrahy!“ Za svoje zločiny se zrádci a odpadlíci dočkali zasloužené odplaty. S uspokojením proto přijali pracující Náchodska i celého Hradeckého kraje tvrdý, ale spravedlivý rozsudek vyneseny státním

---

²⁸⁰ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

senátem.. ... Náchodský proces s pomahači západních imperialistů ukázal, že dělnická třída se dovede rázně a tvrdě vypořádat s každým, kdo by chtěl jakkoli srážet náš lid a jeho budovatelské úsilí. ...“²⁸¹

III. Podvodný závěr Nejvyššího soudu

Obhájci čtyřech odsouzených k trestu smrti se odvolali k Nejvyššímu soudu v Praze. Ten zasedl 21. března 1952. V čele soudního senátu stál tentokrát JUDr. Malý. Soudci z povolání: JUDr. Hamíček, JUDr. Šedlichovský, JUDr. Výborný a JUDr. Králík. Soudci z lidu: Miroslav Řehák, dílovedoucí a Josef Martinský, člen JZD. Generální prokuraturu zastupoval JUDr. Nový.²⁸²

Jednání Nejvyššího soudu s vyloučením veřejnosti mohli být konečně přítomny i rodiny odsouzených. Do Prahy se tedy rozjela paní Vítová, dědeček Vít i babička Řezníčková. Svě blízké viděli od pohnutých vánočních dnů poprvé. Jejich obviněním, které slyšeli z úst odvolacích soudců, nemohli uvěřit.

Nejvyšší soud v odvolacím řízení odmítl vzít v potaz soudní výpověď Josefa Víta, ve které obžalovaný popřel, že by sám vyzval „agent-terroristu“ k vraždě lhoteckého předsedy MNV Jaroslava Hofmana. Naopak přiřkl platnost výpovědi sestavené s obžalovaným ve vyšetřovací vazbě. Na jejím základě potvrdil rozsudek státního soudu, ve kterém byl Josef Vít uznán vinným trestným činem návodu k vraždě. Jak se můžeme dočíst v odůvodnění rozsudku: *„Obviněný Josef Vít však v administrativním protokole výslovně doznal, že když se od Řezníčka dověděl, že terorista s Řezníčkem jedou na Hodovala, požádal při této příležitosti teroristu, aby také „oddělal“ předsedu MNV Hofmana, ježto tento stále usiluje o socializaci vesnice, že chce postavit společný kravín a že je to nejhorší komunista v obci, který stále usiluje o to, aby rolníky nahnal do družstva třetího typu a že je nejvyšší čas, aby s tím přestal. ... Obviněný Vít při hlavním líčení*

²⁸¹ Spravedlivý rozsudek nad teroristy v Náchodě, in Pochodeň, 1952, roč. 39, č. 5, str. 6.

²⁸² Protokol o odvolacím líčení konaném u nejvyššího soudu v Praze dne 21. března 1952. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

snažil se sice svoje původní jednání zeslabit, a hájil se tím, že nežádal agenta, aby Hofmana oddělal, ale přesto i při hlavním líčení uvedl, že terorista po svém návratu z Náchoda mu vyprávěl, že našli Hodovala na schůzi, že ho střelil a že Hodoval „spadl z hrušky“. ... Je nepochybné, že obviněný Vít si byl dobře vědom, že terorista je schopen a také odhodlán Hofmana zastřelit. ... Státní soud proto nepochybil, když obviněného Josefa Víta uznal vinným návodem k trestnému činu vraždy...“²⁸³ Tolik u odvolacího soudu k nesrovnalostem ve výpovědích při soudním řízení a při vyšetřování.

Josefu Vítovi mladšímu se po letech přiznají sousedi, kteří proces shlédli z řad diváků, že nerozuměli tomu, proč pan Vít poté, co soudce přečetl jeho výpověď, vždy vypovídal něco jiného. Nato jej soudce ihned okřikl a vzal mu slovo s tím, že není pravda, co vypovídá, když to bylo tak a tak vyšetřeno. Obžalovaný neměl šanci se bránit.²⁸⁴ Jak se dále můžeme dočíst v odůvodnění rozsudku: „Pokud jde o další skutková zjištění týkající se obviněného Josefa Víta, jakož i dalších obviněných Karla Rudolfa, Josefa Řezníčka a Jaroslava Lazara ve směru trestného činu velezrady, tu skutková zjištění uvedená v napadeném rozsudku mají plnou oporu v plném doznání obviněných jak v administrativním řízení, tak při hlavním líčení, a tato doznání jsou i ve shodě s výpověďmi slyšených svědků a výsledky celého dokazování. Též právní závěr státního soudu je správný a odpovídá zjištěnému skutkovému stavu. ...“²⁸⁵

Závěr nejvyššího soudu všechny přítomné přesto překvapil. V odůvodnění rozsudku se totiž dále dočítáme: „Obvinění Josef Řezníček, Jaroslav Lazar a Josef Vít pomáhali agentu při jeho teroristických útocích proti funkcionářům KSČ a lidové správy a JZD, a to nejen při odzbrojování

---

²⁸³ Rozsudek nejvyššího soudu v Praze ze dne 21. března 1952. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

²⁸⁴ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

²⁸⁵ Rozsudek nejvyššího soudu v Praze ze dne 21. března 1952. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

a zastrašování těchto funkcionářů, ale přímo při vražedných útocích proti nim. ... Projevili tedy všichni tři uvedení odvolatelé vědomým podporováním vražedných teroristických útoků agenta takovou míru bezohlednosti a zločinné surovosti, že se uložený trest smrti nejeví jako nepřiměřeně přísný, zvláště když jde o obviněné, kteří se i jinak projevovali jako zavilí odpůrci lidově demokratického zřízení, takže se u nich nelze nadít nápravy. ... Ani u jednoho z nich nebyly zjištěny tak závažné polehčující okolnosti, které by odůvodňovaly zmírnění uloženého trestu. ... Naproti tomu nelze upřít oprávnění odvolání obviněného Karla Rudolfa. ... Závěr státního soudu, že obviněný Karel Rudolf byl vedoucím skupiny, nemá opory ve spisech. ... Obviněný Karel Rudolf sice poskytl podporu agentu teroristovi, seznámil ho i s některými jinými spoluobviněnými, ale jednání těchto osob neřídil, ani jim nedával žádné pokyny. ... Jednání Karla Rudolfa bylo proto méně nebezpečné než jednání obviněných Řezníčka, Lazara a Víta. Přihlédne-li se pak k tomu, že obviněný Karel Rudolf se plně doznal a že je malorolníkem (!), tu jeví se trest smrti uložený obviněnému státním soudem nepřiměřeně přísným. Nejvyšší soud proto vyhověl odvolání obviněného Karla Rudolfa, napadený rozsudek ve výroku o hlavním trestu u tohoto obviněného zrušil a vyměřil mu trest odnětí svobody na doživotí..²⁸⁶

Nejen obvinění, ale i výroky o vině a trestu nezávisely na objektivních skutečnostech, ale na politickém zadání. Karel Rudolf, který byl nejbliže Miloslavu Stejskalovi v době jeho působení v Litoboři a okolí byl osvobozen od absolutního trestu. Pokud bychom použili jazyk komunistické totalitní justice a chtěli někomu přiřknout označení „vůdce skupiny“ (žádná ve skutečnosti samozřejmě neexistovala), byl by to Karel Rudolf, který vedl Miloslava Stejskala jako „západního agenta“ po sousedech a známých. Ať již z vlastní naivity a hlouposti anebo promyšleně a účelově, přivedl do neštěstí desítky nevinných lidí, pokud vezmeme v potaz i rodiny

---

²⁸⁶ Rozsudek nejvyššího soudu v Praze ze dne 21. března 1952. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

odsouzených, kterým události též těžce poznamenaly život. Soud navíc vůbec nevzal v potaz, že tento muž byl v dané době v podmíněném trestu, nehledě nato, že mohl být jako bývalý komunista považován za „zrádce z vlastních řad“.

IV. Velectěný pane prezidente ...

Poslední šancí pro nešťastnou rodinu Vítových už byla pouze prezidentská kancelář. Žádost o milost prezidenta republiky podal sám obžalovaný Josef Vít. O milost pro svého manžela a otce svých dětí prosila Klementa Gottwalda Marie Vítová, stejně jako babička Řezníčková pro svého syna. Dopis panu prezidentovi napsal s tajnou pomocí učitelů ve škole i desetiletý Josef. Sliboval v něm, že bude dobrým pionýrem a že se bude snažit lidově demokratické republice otcovy skutky vynahradit..

Bohužel, více než prosebné dopisy rodinných příslušníků odsouzených prezidentskou kancelář zajímal názor Státní bezpečnosti. Ta ve svém vyjádření z 3. března 1952 uvedla: *„K dožadání Anny Řezníčkové o udělení milosti pro jejího syna Josefa Řezníčka z Litoboře, okres Náchod prezidentem republiky navrhuje následující text odpovědi pro kancelář prezidenta republiky žadatelce: Nedoporučujeme omilostnění Josefa Řezníčka, neboť byl přímým spoluúčastníkem teroristické činnosti spáchané v prosinci 1951 teroristou Miloslavem Stejskalem. Svoji trestnou činnost prováděl vědomě z nenávisti vůči lidově dem. stát. zřízení a jako přechovávající Stejskala, jehož teroristickou činnost schvaloval, byl rozsudkem Státního soudu právem odsouzen k trestu smrti provazem. ... Pracující na celém Náchodsku očekávají, že rozsudek Státního soudu postihne v plném znění odsouzené škůdce našeho lidu. Změnou vyneseného rozsudku byla by právem pracující veřejnost pobouřena, neboť spáchané teroristické činy neznají slitování. Necht' proto spravedlnost naší*

*lidově demokratické vlasti tvrdě a bez výhrad postihne zrádce, kterým je v plném rozsahu Josef Řezníček z Litoboře, okres Náchod.*²⁸⁷

Pokračování citovaného textu nám však ukazuje, že více než o život „nepřítele lidově demokratického zřízení“ šlo v dané chvíli o jeho bývalý majetek a půdu: *„Pokud jde o zajištění existence Anny Řezníčkové, která dle svých údajů jest odkázána na svého syna, navrhuje aby byla dána do domova pro přestárlé, neboť nezaručuje řádné obhospodařování svého hospodářství, takže zodpovědnost jest na brigádnících, které denně určuje MNV v Litoboři. JZD v místě má při svém dalším rozvoji předpoklady pro stavbu společného kravína, který při malých adaptacích může být vybudován z usedlosti Josefa Řezníčka.*²⁸⁸

K otázce udělení prezidentské milosti obžalovanému Josefu Vítovi se zpráva vyjadřuje takto: *„Vít se rovněž podílel na teroristické činnosti Mil. Stejskala spáchané v prosinci 1951. ... I v tomto případě ze zásadních důvodů nedoporučujeme změnu rozsudku. K osobě Josefa Víta uvádíme, že jeho poměr k lidově dem. stát. zřízení byl krajně nepřátelský. Nebyl politicky organizován v žádné politické straně. Hlavním rysem jeho povahy jest neupřímnost a hladovost po majetku. Do roku 1949 vlastnil koloniální obchod, který z obavy před združstevněním zrušil. Nyní měl hostinec a obhospodařoval 3,5 ha zemědělské půdy. ... Ze stejných důvodů jako u Řezníčka jest žádoucí, aby rozsudek Státního soudu v plném rozsahu postihl Víta. ...“* Pod zprávou je podepsán velitel 2. oddělení: por. Šedek Stanislav.²⁸⁹

Žádostem o milost pro Josefa Víta a Josefa Řezníčka nebylo vyhověno. Zoufalá rodina čekala již jenom na zázrak. Ten se však nestal.

---

²⁸⁷ Řezníček Josef, Litboř – žádost o milost. Sekretariát krajského velitele Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

²⁸⁸ Tamtéž.

²⁸⁹ Tamtéž.

V. Naděje a beznaděj těch, kteří zůstali

9. června 1952 v dopoledních hodinách přišel Vítovým na Lhotky telegram, že trest smrti bude vykonán následující den a že je možné se „dnes do půlnoci s odsouzeným rozloučit“. Maminka s dědečkem Vítem se vydali prvním odpoledním vlakem do Prahy. Ve věznici na Pankráci je nechali promluvit s manželem a synem přes dvojité mříže tak, aby se nemohli navzájem ani dotknout. Dědeček Vít byl z celé chvíle natolik v šoku, že nemohl promluvit slovo. Zato maminka Vítová, jak po letech vypověděl Josef Vít mladší, se rychle otce ptala, jak se to všechno odehrálo a proč se přiznal k něčemu, co neudělal. Rychle jí snažil povědět, že jej zkopali, vyrazili mu zuby a že musel všechno podepsat, jinak že by jej stejně ubili. K procesu měl sepsanou výpověď a musel vypovídat přesně podle ní. Ještě stihl své manželce sdělit, že jej nechali napsat dopis na rozloučenou, když strážný, který vše vyslechl, rychle ukončil návštěvu. Celá návštěva netrvala ani pár minut.²⁹⁰

Josef Vít, Josef Řezníček a Jaroslav Lazar byli popraveni 10. června 1952 po páté hodině ranní. Poslední slova Josefa Víta před popravou byla: „*Sbohem děti moje, buďte lepší než jsem byl já.*“ Vězeňský lékař konstatoval jeho smrt v 6 hodin 12 min.²⁹¹

Dopis na rozloučenou od jejich syna, manžela a otce rodině Vítových nikdy doručen nebyl. Právo, které nebylo odpíráno rodinám popravených za německé okupace naší země v období druhé světové války, komunističtí vládcové nedodržovali. Rodina dokonce nedostala ani oficiální vyrozumění o popravě.

Zato mezi lidmi se v té době povídalo, že jsou tehdejší odsouzení na smrt posíláni do Koreje, aby zde bojovali v prvních liniích války. Staří rodiče i maminka Vítová dlouho žili v iluzi, že byli otec i strýc namísto poprav takto někam odvezeni. Později jim dokonce kdosi vyprávěl, že je zaslechl mluvit ve vysílání Rádía Svobodná Evropa. Nepředstavili se prý jménem, ale věrně

²⁹⁰ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

²⁹¹ Ze soukromých zápisků Josefa Víta z osobního studia případu.

popisovali události, pozdravovali rodinu a vzkazovali, že žijí svobodně „na západě“. Jako poznávací znamení prý uváděli heslo: „hospoda u rybníka“. Dědeček Vít s babičkou v této iluzi žili až do své smrti. Snad jim pomáhala snáze snášet jejich těžký úděl. I matka obou chlapců těmto domněnkám dlouho věřila a proto se také nechtěla podruhé vdát. Často prý říkala: „*jo, to oni jsou v Americe, přeci to není možné, aby je zabíjeli.*“²⁹²

VI. A mělo být ještě hůře

25. června 1952 si Státní bezpečnost přijela i pro Marii Vítovou, matku obou chlapců. Desetiletý Josef a šestiletý Jiřík zůstali doma s prarodiči. Za několik dní na dveře u Vítů zaklepaly dvě ženy z okresního Úřadu péče o mládež s příkazem převzít děti do ústavní péče. Babička obou chlapců silně protestovala proti tomu, že by jim chlapci měli být odebráni. Malý Josef z rozhovoru dospělých vycítil, že se jedná o něj a o bratra. Tiše se vytratil z domu a celé odpoledne se vydržel schovávat v křoví u rybníka pod hostincem. Jiřík následoval příkladu svého bratra a ukryl se u sousedů pod postelí. Obě úřednice i prarodiče chlapce celé odpoledne hledali, ti však nebyli k nalezení. Nakonec museli oba chlapci své úkryty opustit. Plačící babička jim sbalila nejnnutnější věci na cestu a malí bráškové po ztrátě obou rodičů přišli i o láskyplnou péči prarodičů a domov.²⁹³

Josef Vít na tuto chvíli po letech vzpomínal slovy: „*Tento den mi rovněž silně utkvěl v paměti, stále vidím, jak byl tenkrát pěkný letní den a já s bratrem, každý malý raneček na zádech, jsme kráčeli přes celé Lhotky. Stále jsme se ohlíželi nazpět, nevěděli jsme, zda se sem někdy vrátíme. Těžko jsme tenkrát chápali, proč máme nést tolik neštěstí. V dětském domově jsme několik večerů proplakali, hrozně se nám stýskalo.*“²⁹⁴ Chlapci byli nejprve umístěni v jediném dětském domově v Náchodě pro děti

---

²⁹² Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

²⁹³ Z téhož.

²⁹⁴ Vlčková, V: Horizonty nesvobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989. Konfederace politických vězňů – okresní pobočka Náchod. Náchod 2000, str. 171.

od dvou do šesti let. Po nějaké době byli přemístěni do dětského domova pro starší děti v Jaroměři.

Malý Jiřík se s traumatickou zkušeností při odchodu z domova vyrovnával daleko hůře, než jeho starší bratr. Když na konci letních prázdnin nastoupil do první třídy základní školy, stále ještě nerozuměl tomu, co se kolem něj děje. Schoulený ve své ulitě dětského strachu nechápal, že se ve škole musí učit. Téměř nemluvil a školní povinnosti nebyl schopen zvládat. Přes všechno zlé velmi dobrou práci s oběma chlapci odvedly vychovatelky dětského domova, které výjimečnou situaci dokázaly zvládat s pochopením. Chlapci mohli ze začátku spát spolu v jedné postýlce. Babičce Vítové umožnily, aby chlapce tajně navštěvovala. O nedělích si chlapce braly k sobě domů. Dvakrát mohli oba chlapci „na černo“ navštívit babičku a dědu. Dostali pouze nakázáno, aby se nikde neukazovali, aby je nikdo neviděl.²⁹⁵

V příloze rozkazu k zatčení Marie Vítové ze dne 24. června 1952 se můžeme dočíst toto: *„Vzhledem k tomu, že výše jmenovaná jest vdovou a má dvě děti, žádám, aby orgánové, kteří budou pověřeni provedením této akce, vešli ve styk s MNV na Lhotkách, okres Náchod, který zařídí předání dětí Okresní péči o mládež v Náchodě, aby na tyto děti Marie Vítové nemohli působit příbuzní s jejich pochybnou výchovou.“*²⁹⁶

Maminka Vítová byla zatčena proto, že pro režim odpovědný za smrt jejího manžela představovala riziko prozrazení skutečností, o kterých další lidé neměli vědět. Hrozilo, že bude o nespravedlivém odsouzení svého muže mluvit. Na malé vesnici se každá informace rychle roznese a přes všechny strach, který kolem vyšetřování případu na Lhotkách vyvstal, přes propagandu v novinách, rozhlase a na stranických schůzích, lidé stále ještě věděli, že dvě a dvě jsou čtyři. Paní Vítová navíc nepatřila do skupiny

---

²⁹⁵ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

²⁹⁶ Vítová Marie – zatčení. Příloha 1. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Marie Vítové.

žen, které by dokázaly složit ruce v klín a svůj žal tiše prožívat v ústraní. Naopak. Do poslední chvíle bojovala za svého muže prostředky, které bezbranné ženě zůstaly. Po prvním dopise prezidentu republiky napsala druhý, se kterým se nebála chodit po vesnici a prosit sousedy, aby se k němu připojili svým podpisem. Předsedu místního JZD pana Lukáše dokázala přimět k tomu, aby Státnímu soudu v Praze odeslal písemné vyjádření o dobré pracovní morálce jejího muže jako člena lhoteckého JZD.²⁹⁷ Vedle toho ovšem neváhala za svého muže bojovat slovy, kdykoli mu v sousedských řečech bylo činěno příkoří a před sousedy, kterým důvěřovala se nebála postěžovat si na krutý osud.

Našli se ovšem i takoví lidé, kterým nebylo líto ubohou ženu ještě více „zašlapat do země“. Ve zprávě státního prokurátora JUDr. Tolara Krajskému velitelství Státní bezpečnosti v Hradci Králové ze dne 22. května 1952 se objevuje toto sdělení: *„Upozorňuji na to, že podle sdělení adm. pol. tajemníka MNV Vladimíra Kejzlara Vítová několikrátě sháněla podpisy občanů pod žádost o milost ods. Víta, dělá ze svého manžela mučedníka, ovlivňuje některé občany nepřátelsky proti JZD.“*²⁹⁸ Vladimír Kejzlar, pětadvacetiletý agilní člen místní organizace KSČ, zastával v obci místo tajemníka MNV. Ve své výpovědi na Krajském velitelství Státní bezpečnosti 30. června 1952, tedy pět dní po zatčení Marie Vítové, uvedl: *„Marie Vítová byla krajně nepřátelského smýšlení vůči lidově demokratickému zřízení státu, což dokumentuje nejlépe to, že mezi občany rozšiřovala poplašné zprávy a zejména prohlašovala, že toto zřízení nebude mít dlouhého trvání. Po odsouzení jejího manžela státním soudem k trestu smrti Marie Vítová stranila se všech členů KSČ a stýkala se toliko s reakčně zaměřenými živly a své děti vychovávala tak, že tyto nabádala k tomu, aby osoby, kteří (!) schvalovali rozsudek, nezdravili a tak je vedla vědomě k nenávisti*

---

²⁹⁷ Z výpovědi Marie Vítové z 26. června 1952. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Marie Vítové.

²⁹⁸ Žádost o prošetření ze dne 22. května 1952. Státní prokuratura v Praze. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

proti lidově demokratickému zřízení. Dále bych chtěl říci, že své děti nechávala zbytečně chodit roztrhané proto, aby u lidí vzbudili soucit a tak svrhla občany na svoji stranu. ...²⁹⁹ Zajímavé je svědectví Josefa Víta mladšího, který si ještě po letech vzpomíná, že babička Vítová doma někdy nařikala na tohoto člověka slovy: „*Ten kluk Kejzlarů, zmetek, ten nám to všechno způsobil.*“³⁰⁰ Nikdo další z celé rodiny nevěděl, odkud babička s tímto tvrzením přišla. Jméno Vladimíra Kejzlara lze nalézt v evidenčních seznamech spolupracovníků Státní bezpečnosti s označením: agent, krycím jménem Pavel, evidované útvarem StB Hradec Králové, II. odbor 2. oddělení, zvané též oddělení „teror“, které mělo na starosti vyšetřování celého našeho případu.³⁰¹ Více se bohužel nedozvíme. Osobní spis Vladimíra Kejzlara byl, stejně jako tomu bylo v případě spisu Karla Rudolfa, v minulosti skartován.³⁰²

O tom, že se paní Vítová skutečně nebála o nespravedlnosti spáchané na jejím manželovi veřejně hovořit svědčí i výpovědi těchto dvou žen: Kateřina Kundrátová, členka KSČ, toho času důchodkyně, Státní bezpečnosti vypověděla: „*Marie Vítová je po celé obci známá jako silně zaměřená osoba proti lidově demokratickému zřízení státu a zavilá nepřítelka (!) všeho pokrokového. Zejména si často a veřejně libovala v nadávkách na KSČ a celé zřízení státu. Po odsouzení jejího manžela se zaměřila na výchovu svých dětí, které nabádala k tomu, aby příslušníky KSČ nezdravily, což také děti na příkaz své matky činily. Takto vychovávala Marie Vítová ze svých dětí zavilé nepřátele našeho zřízení státu. V této době také se ještě více stýkala s občany zaměřenými proti lidově*

---

²⁹⁹ Z výpovědi Vladimíra Kejzlara ze dne 30. června 1951. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Marie Vítové.

³⁰⁰ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

³⁰¹ Archiv bezpečnostních složek. Evidenční záznamy podle § 7 zákona č. 107/2002 Sb. [online] Dostupný z WWW: <http://www.abscr.cz/cs/vyhledavani-evidencni-zaznamy>

³⁰² Lustrace Archivu bezpečnostních složek ze dne 24. 2. 2009.

demokratickému zřízení státu.³⁰³ O něco věcnější a s určitým pochopením je výpověď Jarmily Lukášové, manželky předsedy místního JZD: „V této době Marie Vítová ještě více zanevřela na dnešní zřízení státu. Jednou mě sama řekla, že manžel byl tvrdě odsouzen a že to všechno udělali komunisté. Také jest mi známo, že Vítová chodila po obci a žádala občany o podpisy na žádost o milost svého manžela. ... Připouštím, že Marie Vítová zaměřila se v této době na své děti, kterým poukazovala na to, že komunisté jim oběsili tatínka a tak se zasloužila o to, že děti jsou v této věci špatně informováni a jsou toho mínění, že skutečně jest vina na dnešním zřízení státu.“³⁰⁴

VII. Vězenkyní svědomí

Již 22. května 1952 podal státní prokurátor JUDr. Tolar žádost Krajskému velitelství StB v Hradci Králové v trestní věci proti K. Rudolf a spol. „o vyšetření podezření na manželku Josefa Víta, že tato věděla o činnosti svého manžela i agenta a toto nehlásila.“³⁰⁵

V trestním oznámení na Marii Vítovou zpracovaném Krajským velitelstvím Státní bezpečnosti se můžeme dočíst: „Vítová Marie dne 26. prosince 1951 dozvěděla se od svého manžela Víta Josefa, že jest společně s jejím bratrem Řezníčkem Josefem ve spojení s teroristou agentem cizí zpravodajské služby.. ... Přesto, že Vítové Marii bylo známo, že bezpečnostní složky pátrají po původcích těchto teroristických činů, tuto skutečnost neoznámila. ... Po odsouzení Řezníčka Josefa a Víta Josefa pro tyto teroristické činy k trestu smrti hanobila naše soudnictví a lidově

---

³⁰³ Z výpovědi Kateřiny Kundrátové ze dne 30. června 1951. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Marie Vítová.

³⁰⁴ Z výpovědi Jarmily Lukášové ze dne 30. června 1951. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Marie Vítová.

³⁰⁵ Žádost o prošetření ze dne 22. května 1952. Státní prokuratura v Praze. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

demokratické zřízení státu. ... V této době Vítová Marie nejlépe ukázala, jak daleko jest zahrocena proti lidově demokratickému zřízení, když mezi občany začala roztrušovat, že Vít Josef byl nespravedlivě odsouzen a sháněla podpisy občanů na dopis pro prezidenta republiky.. ... Dále navedla svého syna Josefa, aby sám napsal prezidentu republiky o milost pro svého otce v domnění, že na prezidenta republiky bude to více působit a že takto synově žádosti vyhoví. Ač věděla, že syn Josef se v této žádosti zavázal k tomu, že se stane vzorným pionýrem, sama neučinila ničeho, aby její syn mohl dostát svého slibu. Naopak naváděla jej, aby nezdravil určité občany oddané lidově demokratickému zřízení státu a tím způsobem chtěla u dětí vzbudit nenávist k lidově demokratickému zřízení státu.³⁰⁶

Marie Vítová byla souzena ve dnech 25. a 26. 7. 1952 Státním soudem v Praze v procesu s tzv. „skupinou Karel Vondráček a spol.“ - lidmi, kteří byli zatčeni během ledna 1952 v souvislosti s vyšetřováním „teroristických útoků“ Miloslava Stejskala na Náchodsku a kteří nebyli zahrnuti do procesu prvního na konci ledna 1952. Za trestný čin nadržování trestnému činu³⁰⁷ byla odsouzena k trestu odnětí svobody o délce dvou let a ztrátě občanských práv na dobu třech roků.³⁰⁸ V rozsudku Státního soudu se můžeme dočíst: „Po zatčení svého manžela, s jehož trestnou činností byla seznámena, místo aby jako pořádný občan lid. dem. státu tuto hnusnou činnost spravedlivě odsoudila a své děti učila lepšímu životu, zanevřela na lid. dem. státní zřízení a v tomto směru také zaměřila výchovu svých dětí. ... Soud vzal na zřetel, že manželé obviněné Vítové a Rudolfové pod vlivem staré kapitalistické morálky uplatňovali své právo nadvlády nad svými ženami a vyžadovali na těchto naprostou poslušnost...“

---

³⁰⁶ Trestní oznámení na Vítovou Marii. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Marie Vítové.

³⁰⁷ § 163, odst. 2 – tr. z. 86/50 Sb.

³⁰⁸ Rozsudek Státního soudu v Praze ze dne 26. 7. 1952. Osobní archiv Josefa Víta.

Společně s Marií Vítovou byli 26. 7. 1952 odsouzeni: Karel Vondráček, soukromý sedlák z Litoboře, okres Náchod, k trestu odnětí svobody v trvání 16 let, Miloslav Borůvka, soukromý sedlák z Litoboře, okres Náchod, k trestu odnětí svobody v trvání 18 let, Františka Rudolfová, manželka odsouzeného Karla Rudolfa, k trestu odnětí svobody v trvání pěti let, Josef Hůlek, soukromý sedlák z Litoboře, okres Náchod, k trestu odnětí svobody v trvání 8 let, Emanuel Konvalinka, soukromý sedlák z Litoboře, okres Náchod, k trestu odnětí svobody v trvání 13 let, Jan Prouza, lesní hajný ze Žernova-Riesenburgu, k trestu odnětí svobody v trvání dva a půl roku, JUDr. Albert Prouza, advokát a soukromý sedlák ze Žernova-Riesenburgu, k trestu odnětí svobody v trvání 14 let, Josef Brejtr, soukromý sedlák z Litoboře, okres Náchod, k trestu odnětí svobody v trvání 12 let a Jaroslav Horák, soukromý sedlák z Litoboře, okres Náchod, k trestu odnětí svobody v trvání čtyři roky.

U obviněných Miloslava Borůvky, Karla Vondráčka, Františky Rudolfové, Josefa Hůlka, Emanuela Konvalinky, JUDr. Alberta Prouzy a Josefa Brejtra soud vyslovil propadnutí celého jmění. U všech obviněných dále ztrátu čestných práv občanských na dobu 10 let u Miloslava Borůvky, Karla Vondráčka, Emanuela Konvalinky, JUDr. Alberta Prouzy a Josefa Brejtra, na sedm let u Františky Rudolfové, na osm let u Josefa Hůlka, na tři roky u Jana Prouzy a Marie Vítové a pět let u Jaroslava Horáka.³⁰⁹

---

³⁰⁹ Rozsudek Státního soudu v Praze ze dne 26. 7. 1952. Osobní archiv Josefa Víta.

9. A život šel dál

I. Vězení

Marie Vítová byla postupně vězněna ve Vlčicích u Trutnova, v Hostinném a Tuněchodech u Chrudimi. Ve Vlčicích vězenkyně pracovaly pod dozorem na státním statku, v Hostinném v textilní továrně. Všechna tři místa byly „lepší lágry“ pro odsouzené s menšími tresty. Útrapy komunistického vězení včetně trestu v temnici se jí přesto nevyhnuly. Jak sama později vypověděla, společně sdílené utrpení s desítkami a stovkami vězenkyň okolo jí pomáhalo její vlastní lépe snášet. Za celou dobu jí její děti směly dvakrát navštívit. Jinak byl jejich vzájemný kontakt odkázán na poštu cenzurovanou vězeňskou službou. V březnu roku 1953 zemřel velký sovětský vůdce Stalin. Krátce po něm i první československý dělnický prezident Klement Gottwald. Na jaře toho roku se začalo politicky oteplovat.

Marie Vítová byla propuštěna na amnestii ze 4. května 1953 vyhlášenou novým prezidentem Antonínem Zápotockým. Letní prázdniny roku 1953 směli chlapi strávit doma. Rodina se mezitím odstěhovala ze zkonfiskovaného lhotického hostince k babičce Řezníčkové do Litoboře. Na konci léta byli oba chlapi výnosem opatrovníckého soudu svěřeni zpět do výchovy své matce. Do dětského domova v Jaroměři se již nemuseli vracet. Na konci prázdnin začali chodit do školy do Hoříček. Josef do páté, malý Jiřík do druhé třídy.

II. Litoboř poté..

Po katastrofě, která postihla vesnici se „problémy“ rychle vyřešily. Přípravný výbor pro vytvoření JZD se v Litoboři sešel již 7. 3. 1952. Tak rychle především proto, aby se majetek odsouzených nestal součástí státních statků. JZD Litoboř bylo založeno 20. 4. 1952.³¹⁰ Podobně se dělo i v dalších vesnicích v okolí, kde sedláci dosud vzdorovali. Sedlácké rodiny,

---

³¹⁰ Podle: Vlčková, V: Horizonty nesvobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989. Konfederace politických vězňů – okresní pobočka Náchod. Náchod 2000, str. 171.

které po desetiletí hospodařily na své půdě své úsilí vzdávaly. V Litoboři samotné se založení JZD stalo nutností. Když z vesnice o dvou stech obyvatelích³¹¹ zmizelo 11 mužů v komunistických žalářích, neštěstí přišlo do každé druhé chalupy. Samotné manželky uvězněných hospodářů nemohly závazky vyplývající z dodávkových povinností zvládnout. Totalitní režim ze svých občanů neváhal učinit chudáky, aby jim vnutil způsob života, který s sebou přinesl.

Rodina Vítova v Litoboři zapadla mezi své. Jak jsme již napsali, z každé druhé rodiny ve vsi byl někdo uvězněn. Že by někdo věřil tomu, co říkala komunistická propaganda, nepřipadalo v úvahu. Lidé věděli své, byli ovšem opatrní. Ani na začátku 60. let, kdy se první uvěznění začali vracet domů, se o událostech z konce roku 1952 v obci nemluvílo. Propuštění bez výjimky museli podepsat, že o příčinách svého trestu a době strávené ve vězení nebudou s nikým mluvit. A lidé, kteří prošli komunistickým vězením věděli, čeho se bát. Neštěstí, které postihlo vesnici ale její obyvatele neobyčejně stmelilo. Vesnice držela pohromadě tak jako za starých časů. Lidé si vzájemně pomáhali a povzbuzovali se.

V celé Litoboři se našlo již jen několik mužských rukou, které byly schopné se v novém JZD ujmout nejtěžší práce. Její velkou část tak musely zvládat ženy, které zde dřely do úmoru. Nový kravín pro společné ustájení dobytka vznikl na pozemku zkonfiskovaném popravenému Josefu Řezníčkovi. Jeho matka, Anna Řezníčková nakonec ve staré chalupě mohla zůstat na dožití. V domově důchodců by jí stát totiž musel žít. Babička Řezníčková zůstala i ve stáří „ženou od rány“. Litobořský předseda JZD pan Nývlt byl mírný člověk. Bývalý katolický farář, který vystudoval vysokou zemědělskou školu s výborným prospěchem, si od ní často musel vyslechnout slova: „*Vy komunisty zlodějský, všechno nám to budete muset jednou vrátit. ...*“³¹² Jak jsme již napsali, po svém návratu z vězení se k ní přistěhovala dcera Marie, která jen o něco málo později dostala zpět do péče oba své chlapce.

---

³¹¹ V roce 1960 se uvádí v Litoboři 216 obyvatel. Zdroj: Wikipedie.cz. [online] Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Litobo%C5%99>

³¹² Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

Na Lhotkách byla situace jiná než v Litoboři. Bylo zde méně větších sedláků, kteří byli režimem též postiženi. Díky tomu, že zde žili lidé zaměstnaní v náhodských továrnách, zde byla i silnější pozice samotné komunistické strany. V náhledu na události z prosince 1951 a na odsouzení Josefa Víta zůstala vesnice navždy rozdělená.

III. Synem třídního nepřítele

Po svém návratu z vězení začala Marie Vítová pracovat v litobořském JZD. Jako samoživitelka svých dětí s platem 350 korun měsíčně se měla co ohánět. Důchod staré matky byl zanedbatelný. Mladá šikovná hospodyně si ovšem dokázala poradit. Chovala krávu a slepice. V bývalé Řezníčkově stodole parkovaly družstevní kombajny. Ze starých strojů zůstávalo na podlaze stodoly až 10 % zrní ze sklizeného obilí. Slepice byly živeny zadarmo. Brzy jich bylo 40. Vajíčka společně s mlékem od krávy přinesly do rodinného rozpočtu více peněz, než plat maminky Vítové v JZD. Celý zbytek života však ráno vstávala před pátou hodinou a pracovala do pozdního večera. Malí chlapi ale měli vše, co děti v ostatních rodinách. Po čase se matka pro své syny domohla sirotčího důchodu. Začala dostávat 2 x 50 Kčs za měsíc. Po dvou měsících peníze nepřišly. Bylo jí sděleno, že jí dávky odebraly, protože by nechodila do práce.

Na konci základní školy Josef Vít vyplnil přihlášku na střední zemědělskou školu v Olomouci. Byl přijat. Dobří učitelé z hořické základní školy minulost jeho otce v kádrovém posudku zamlčeli. V opačném případě by pro něj studium na střední škole bylo nedostupné.

Po celou dobu čtyřletého studia střední školy se o příběhu jeho rodiny nikdo nedozvěděl. Až v maturitním ročníku se o něj podělil s kamarády. Jeden z nich to ohlásil vedení školy. Politicky uvědomělý pan ředitel si s celou kauzou sám nevěděl rady a proto věc nahlásil „výše“. Brzy nato přijela do školy „návštěva“ z generální prokuratury. Všichni studenti se sešli ve školní aule. Josef Vít mezi nimi. Nikdo nevěděl, co se bude dít. Pánové rozbalili své papíry a začali číst, že se na Náchodsku před lety odehrál

případ.. Sám Josef zpočátku nevěděl, o co běží, neboť bližší okolnosti otcova procesu neznal. Bylo to jako detektivka. Nakonec studentům vysvětlili, že je mezi nimi žák, jehož rodiče se v celé události provinili. Představení skončilo. Josef si dodal odvahy a zaklepal na dveře ředitelny, kam se pánové z prokuratury uchýlili. Začali mu tedy všechno ukazovat. Písemné doklady i fotografie. Znovu mu vysvětlovali, jak se celý příběh odehrál. Josef neříkal nic.

Snad i to mu tehdy pomohlo. Druhý den si jej zavolal třídní učitel, který mu sdělil, že jej chce pan ředitel vyloučit ze školy. Prý se ale celý profesorský sbor za něj postavil, že je již v posledním ročníku a že má dobrý prospěch a že to tedy snad nějak dopadne. Mohl zůstat. Pouze z přihlášky na vysokou školu již nebylo nic. Psal se rok 1960.

Před spolužáky ve škole byl ovšem od té doby hrdina. Dokonce i někteří učitelé jej od té doby při setkání zdravili jako první. Pouze školní stipendium na stravu a ubytování mu bylo odebráno. Tehdy to bylo 320 korun. Téměř tolik, co vydělala maminka za měsíc v družstvu. Josef šel nejprve několikrát na oběd „na černo“. Pak již byl o hladu. O několik dní později si jej zavolali do kanceláře jídelny, aby si přišel pro poukázky na oběd. Dostal lístky na zbývajících měsíc a nikdo mu nebyl schopen říci, kde se vzaly. Prý jen, aby se neptal. Až po maturitě zjistil, že mu obědy zaplatila jedna z vychovatelek. Její manžel, bývalý armádní generál, byl politickým vězněm. Bratr Jiří na střední školu nešel. V kádrovém posudku byl veden jako syn „kulackých“ rodičů. Mohl tedy pouze následovat bratra na školu, o kterou byl nejmenší zájem. K zemědělství ovšem netíhnul. Vyučil se zedníkem a svou práci měl rád. V ústraní prožil spokojený život bez politických ústrků.

Josef Vít dostal po studii umístěnku do JZD Běloves v Náchodě. Stal se vedoucím úseku živočišné výroby. S čerstvým maturitním vysvědčením bez jakýchkoli praktických zkušeností zastával nejvyšší funkci po předsedovi družstva. Nikdy se s ním prý nebavil. Řekli mu pouze: „*Přišel jsi ze školy, máš na to papíry, jsi učenej*“ a bylo. Zkušení sedláci seděli ve vězení a v socialistickém zemědělství chyběli kvalifikovaní lidé.

Po letech na své pracovní začátky v běloveském družstvu vzpomíná: „Tady o mě lidi všechno věděli. K těm zemědělcům jsem měl blízko. Taky jich většina nebyla ráda, že museli do družstva. Takže s těmito lidmi jsem vycházel velice dobře. Spíše mi pomáhali. Na začátku jsem neznal nic. Ale přežíval jsem to bezbolestně. Kolem zavírali předsedy JZD a zootechniky za neplnění plánu. Dělnická třída stála fronty na jídlo a za to mohl ten, kdo neplnil úkoly. Mně se nestalo nikdy nic. Za celý další život mi nikdo nikdy neublížil. To bylo naprosto výjimečné! Vždy jsem se tomu divil.“ Obyčejní lidé, kteří znali příběh rodiny Josefa Víta, podvědomě cítili, že tento mladý člověk si již své protřpěl. „Všude jsem měl spíše ochránce a vycházeli mi vstříc.“ vypráví dále Josef Vít a dodává: „Ke konci vojny zjistili, že mám toto pozadí, tak si mě zavolali na kontrarozvědku. Tak jsem jim tam všechno dvě hodiny vyprávěl. Rozvědčík poslouchal a pak povídá: „tak si z toho nic nedělej.“ Na vojně jsem dostal důstojnickou hodnost bez důstojnické školy, dokonce i všechna vyznamenání od vzorného vojáka až po bojovou zástavu a pochvalný dopis do rodiště.“³¹³

---

³¹³ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

10. Léta šedesátá. Špatné svědomí soudruhů aneb když se kácí les..

V roce 1964 se jako zázrakem na pultech knihkupectví objevila kniha *Opožděné reportáže*³¹⁴ slovenského novináře Ladislava Mňačka. Autor v ní popisoval zákulisí některých politických procesů. Společenské ovzduší se od začátku 50. let podstatně změnilo. Odhalen byl „kult osobnosti“. Znovu se začínalo mluvit o Rudolfu Slánském. Kniha, která vyvolala další bouřlivou vlnu společenské diskuse, Josefu Vítovi silně utkvěla v hlavě. V příbězích na stránkách knihy objevoval mnoho podobností s příběhem svého popraveného otce.

Na začátku 60. let se Josef Vít stal zastupitelem Okresního národního výboru za městskou část Běloves. Plný dojmů z uvedené knihy si jednoho dne vzal slovo na schůzi pléna ONV. Začal mluvit o tom, jak se v dnešní společnosti znovu diskutují nespravedlnosti, které se odehrávaly v 50. letech. O tom, že i v Náchodě se stal takový případ.. Hned mu vzali slovo. Lidé tleskali. O starostu Dušánka se pokoušely mdloby. Po skončení zasedání za Josefem Vitem přiběhl se slovy: *„Josef, co jsi to tady říkal, to jsi tady vůbec neměl řešit. Tohle zatím nech. Do toho se nepouštěj.“* *„Oni se mně v tu chvíli báli. Byli staří fotrové, já byl mladý kluk. Jinak ale jsme se potkávali normálně. Já jsem je potřeboval, oni mě v družstvu taky. Normálně jsme spolu chodili na schůze. Ale měli ze mně takový respekt..“* dodává k tomu po letech Josef Vít³¹⁵.

Asi za týden přijeli za Josefem Vitem do práce pánové z Okresního národního výboru. Josef Vít musel s nimi. Odvezli jej do „Kremlu“, jak se tehdy v Náchodě říkalo sídlu Okresního národního výboru. Pan Vít dostal sušenky a kávu. Začali se jej vyptávat, co se mu nelíbí. Vyprávěl jim ve stručnosti otcův příběh. Odpovídali ve smyslu: *„My víme, jak to tenkrát bylo, o co šlo. To víš, když se kácí les, létají třísky. Odnegli jste to daleko víc než jiní. Musíš to brát s rezervou.“* Ještě chvíli setrvali v „přátelském“ rozhovoru.

³¹⁴ Mňačko, L: *Opožděné reportáže*. Nakladatelství politické literatury, Praha 1964.

³¹⁵ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

Jak k tomu Josef Vít dnes dodává: „Kdykoli jsem od té doby něco potřeboval nebo se řešilo něco politického, tak kdykoli jsem tam byl, měl jsem takovou autoritu, že se s tím dalo něco dělat. Mě vycházeli vstříc. Protože oni to věděli, jak to bylo. Třeba to nebyli přímo oni, ale věděli, jak se to odehrálo.“³¹⁶

O soudní rehabilitaci svého otce zažádal Josef Vít hned v roce 1968. V této době již o celém případě věděl daleko více. Lidé uvězněni v souvislosti s případem jeho otce již byli všichni propuštěni na svobodu. Někteří z nich se v atmosféře Pražského jara odvážili o svém případě promluvit.

Národní shromáždění Československé socialistické republiky přijalo zákon č. 82/1968 Sb. o soudní rehabilitaci dne 25. června 1968, s účinností od 1. srpna 1968.³¹⁷ Josef Vít možnosti podat soudní žádost o udělení

---

³¹⁶ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

³¹⁷ Zákon byl částečně ovlivněn vládnoucí ideologií, tehdejším politickým klimatem i rozložením sil v komunistické straně. Zůstaly v něm zachovány diference, rozsudky nebyly rušeny plošně (důvody byly ideologické, organizační, finanční i časové). Počítalo se s tím, že se zákon bude týkat přibližně 30 000 osob. Byly jím dotčeny i některé formy mimosoudní represe, jako zařazení do tábora nucené práce (podle zákona č. 247/1948 Sb.). Tito občané měli nárok na odškodnění, podobně jako rolníci a živnostníci postižení v rámci likvidace svých stavů. K projednání připravovaného zákona o mimosoudní rehabilitaci ale již nedošlo. Rehabilitace se vztahovaly i na zemřelé, odhadovalo se, že by státní pokladnu přišly asi na 2,5 miliardy Kčs. Rehabilitovaní by obdrželi v hotovosti 20 000 Kčs, nad tuto sumu do deseti let splatné státní dluhopisy. Zákon se dotkl i těch, kteří měli zodpovědnost, hlavně vyšetřovatelů, prokurátorů a příslušníků ozbrojených sborů (stranických a vládních představitelů se přirozeně netýkal). Ti mohli být odvoláni z funkce, byl jim ukončen pracovní poměr a v případě, že se dopustili trestného činu, měli za něj nést zodpovědnost.

Zákon č. 82/1968 Sb. byl prvním pokusem o komplexní nápravu represí a zločinnosti uplynulých dvou desetiletí, ale neměl dlouhého trvání. Federální shromáždění zákon o soudní rehabilitaci dne 8. července 1970 novelizovalo, neboť byl údajně příliš velkorysý. Období, kterého se rehabilitace týkala, bylo zúženo na léta 1949 až 1956, bylo také o mnoho těžší dosáhnout zrušení rozsudku. Rehabilitace v omezeném rozsahu sice probíhaly i nadále přibližně do poloviny 70. let, ale často se stávalo, že došlo ke změně

rehabilitace okamžitě využil. V archivu Státního soudu mu byli povinni předložit spisy k soudnímu procesu jeho otce. Josef Vít si z nich pořizoval výpisky jednou týdně po tři měsíce. Prošel výpovědi všech obžalovaných i svědků případu. Příběh se mu před očima pomalu začal skládat v celek.

21. srpen udělal za nadějemi, že se po letech pro svého otce domůže spravedlivého očištění, definitivní tečku. Po novelizaci rehabilitačního zákona z 8. července 1970 dostal Josef Vít od rehabilitačního soudu písemné vyrozumění s dotazem, zda dále trvá na projednání žádosti o otcovu rehabilitaci, s tím, že znovelizovaný rehabilitační zákon ji neumožní. Odpověděl jim, že na soudním projednání dále trvá s tím, že chce vidět, jakým způsobem se k tomu daný soud postaví. Přes všechny překážky, které se stavěly do cesty, chtěl mít alespoň reálný doklad o tom, že se o rehabilitaci otce pokusil.

V té době si podala žádost o rehabilitaci svého manžela Marie Brejtrová z Litoboře, který byl v té době již po smrti. Josef Vít si zjistil, kdy se koná dané soudní stání a k soudu přístupnému veřejnosti se dostavil. Když jej na chodbě zahlédl předseda senátu, nakázal soudní zapisovatelce, aby jej do sálu nepustila. Josef Vít si soudní jednání vyslechl. Slečnu, která mu bránila vstoupit, musel ve dveřích odstrčit s omluvou, že na veřejné jednání soudu má přístup. V lavici určené pro veřejnost kromě něj nikdo jiný neseděl. Soud dopadl tak, jak bylo předem určeno. Josef Vít získal alespoň cennou zkušenost pro přípravu na své jednání.

---

rehabilitačního výnosu a politický vězeň rehabilitovaný již zcela nebo částečně byl rehabilitován v menším rozsahu, nebo dokonce došlo ke zrušení rehabilitace.

Podle zákona č. 82/1968 Sb. bylo 2 900 osobám zrušeno soudní rozhodnutí, znovu bylo odsouzeno 182 osob. Po nástupu normalizace bylo Nejvyšším soudem ČSSR vyhoveno 1714 (z 1 860) stížnostem generálních prokurátorů ČSR i SSR pro porušení zákona. Podle zákona č. 82/1968 Sb. tak bylo plně rehabilitováno asi 1500 osob. Cit: in Rehabilitace v roce 1968. Ústav pro studium totalitních režimů ČR. [online] Dostupný z WWW: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/k231/panel10.pdf>

Krajský soud v Hradci Králové projednal návrh Josefa Víta mladšího na přezkoumání rozsudku bývalého státního soudu v Praze ze dne 27. 1. 1952 nad obviněným Josefem Vítem starším dne 15. března 1971.

Před samotným začátkem jednání zastavil Josefa Víta na chodbě předseda soudního senátu JUDr. Josef Pávek se slovy: „*Jednu větu řeknete proti nim, okamžitě vznesu křivé obvinění a půjdete sedět.*“ Soud vyslechl svědky případu: bývalého vyšetřovatele Státní bezpečnosti Jaroslava Novotného, který osobně prováděl výslechy odsouzeného Josefa Víta během vyšetřování celého případu. K soudu se jako svědek dostavil i Karel Domorád, bývalý příslušník Veřejné bezpečnosti, který byl přítomen likvidaci Miloslava Stejskala v Řezníčkově stodole v Litoboři.

Josef Vít soudci vypověděl svědectví své matky, které otec sdělil před popravou, že byl k výpovědi donucen násilím, že byl kopán do břicha a že mu byly vymláceny zuby. „*Já jsem nesměl říci: vy jste je zbil. Ale že to takto maminka vypravovala..*“ vypráví Josef Vít po letech a dodává: „*Oni se hned urazili, vstali a řekli: jak tohle je možné. Koho by to napadlo. Ti lidé byli jasnými případy. Že se sami spontánně přiznávali. Tam nebylo potřeba žádného násilí. Že jestli zvýšili hlas, tak to každý musí omluvit přitom, co se stalo. To že by nikdo nevydržel s nervy. Jinak, že nepřipadalo v úvahu, že by někomu zkrřivili vlas.*“³¹⁸

Soudce Josef Pávek rehabilitaci zamítl. Navrhovatel uhradil náklady soudního řízení a na spravedlnost pro svého otce čekal dalších dvacet let.

Jednání soudu, tak jak jej popisuje Josef Vít přesně odpovídá úřednímu zápisu z daného soudního jednání. Můžeme se v něm dočíst: „*Syn obviněného Josefa Víta, Josef Vít ml. požádal o přezkoumání shora citovaného rozsudku. Ve svém návrhu v podstatě uvedl, že jeho otec byl k doznání trestné činnosti donucen fyzickým násilím ze strany vyšetřujících bezpečnostních orgánů. Tuto skutečnost sdělil prý otec při rozloučení v pankrácké věznici své manželce a matce navrhovatele Marii Vítové. Dále uvedl, že jeho otec pouze svému švagru Řezníčkovi řekl, kde Hofman bydlí*

---

³¹⁸ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

a nikoli, že by ho tam posílal, aby ten Hofmana zabil. Státní soud ani Nejvyšší soud neproověřil prý obhajobu jeho otce, pouze vycházel z protokolu o jeho výpovědi, která na něm byla vynucena násilím. ... Navrhovatel dále uvedl, že má pochybnosti, zda onen člověk, který se dopustil teroristických akcí, byl nějakým agentem poslaným ze zahraničí, neboť tomu způsob jeho chování nenasvědčoval, protože si počínal laicky, z čehož usuzuje, že nebyl jako agent školen. Navrhl proto doplnit řízení ohledně osoby agenta Stejskala, neboť se domnívá, že agent Stejskal byl pouze nastrčen bezpečnostními orgány, aby prováděl tuto činnost, proto také byl z posledního výkonu trestu předčasně propuštěn. ... Svědkyně Marie Vítová, manželka odsouzeného Josefa Víta ve své výpovědi, která byla přečtena, neboť se pro nemoc nemohla veřejného zasedání osobně zúčastnit, uvedla, že při rozloučení se svým manželem ve věznici na Pankráci v Praze, ji manžel na její dotaz, jak to vlastně bylo, řekl, že byl k doznání donucen fyzickým násilím, že byl kopán do břicha a pod. Tato výpověď svědkyně nebyla však potvrzena. ... Je dále nutno také vycházet z toho, že o fyzickém násilí hovoří pouze manželka odsouzeného Víta, která má samozřejmě eminentní zájem na kladném výsledku přezkumného řízení. ... Slyšený svědek Jaroslav Novotný slyšený (!) u veřejného zasedání kategoricky odmítl toto nařčení. Uvedl, že odsouzeného Josefa Víta vyslyšel jako vyšetřovatel StB v Hradci Králové sám, tak jako téměř všechny ostatní obviněné z této skupiny. Svědek vypověděl, že žádného násilí u obviněných použito nebylo, neboť i když obvinění zpočátku svoji trestnou činnost popírali, což je patrné i z vyš. Svazku, tito se krátce na to pod tíhou usvědčujících důkazů doznali. Svědek dále uvedl, že protokol s odsouzeným Josefem Vítem sepisoval přímo, takže co tehdy odsouzený Vít vypovídal, ihned protokoloval. Protokol si odsouzený Vít přečetl a vlastnoručně podepsal a neměl proti jeho obsahu a protokolaci žádnou námítku, neboť by to také v takovém případě muselo být uvedeno v závěrečném protokolu. Odsouzený Vít si také svědkovi nestěžoval, že by se vůči němu někdo jiný z pracovníků bezpečnosti dopustil fyzického násilí a ani na odsouzeném nepozoroval, že by měl nějaká zranění. Pokud

zvýšil na odsouzeného Josefa Víta nebo na druhého odsouzeného hlas, bylo to odvozeno ze samotné závažné trestné činnosti, což nemohlo být podle výpovědi svědka na závadu k tomu, že by to mělo vliv na doznání obviněných. ... Svědek Domorád, býv. příslušník KS SNB v Hradci Králové, jehož výpověď provedená v přezkumném řízení byla přečtena, uvedl, že se jako bývalý příslušník SNB zúčastnil akce likvidace agenta-teroristy Stejskala jako jeden z prvních. Když přijeli do Litoboře, měli již předtím vytipováno, kde se asi terorista Stejskal ukrývá, proto šli přímo k hospodářskému stavení odsouzeného Josefa Řezníčka, které bylo na samotě a kde byly všechny předpoklady, že agent se může ukrývat v tomto statku. Když obviněného Řezníčka zatkl, ten byl značně překvapen a na jejich otázku, kde se agent ukrývá, jim řekl místo a také je tam vedl. Svědek uvedl, že jejich cílem bylo dostat agenta živého. Pokud se tak nestalo, bylo to zaviněno jednáním mladých nezkušených příslušníků, který (!) při osvětlování místa krytu, osvětlil náhle jiné místo, čehož agent využil a zahájil ihned ze dvou pistolí proti nim střelbu. Museli se proto krýt, neboť střelba se strany Stejskala byla přes jeho rozrušení dosti přesná. Agent Stejskal stále při střelbě měnil místa, čímž vyvolával situaci, že není sám, ale že je jich více. To právě utvrzovalo příslušníky VB, že šlo o zkušeného člověka a sám svědek uvedl, že za jeho dlouholeté praxe u SNB se s takovýmto zkušeným člověkem téměř nesešel. ... Z posudku MNV vyžádaného v přezkumném řízení na obviněného Víta bylo zjištěno, že mezi obviněným Vítem a bývalým předsedou MNV Hofmanem byl značně vyhraněný postoj, neboť obviněný Vít nechtěl jít do III. typu JZD a Hofman jako předseda MNV vládl v obci neomezeně. Právě tato i nyní v přezkumném řízení prokázaná skutečnost, to jest napjatý vztah obviněného Josefa Víta k Hofmanovi pak dovozuje pravdivost doznání obviněného Josefa Víta, že agenta Stejskala poslal na Hofmana, aby jej také nějakým způsobem oddělal. ... V přezkumném řízení neshledal krajský soud, že by v řízení, které rozsudku státního soudu a Nejvyššího soudu předcházelo, byly hrubě porušeny procesní předpisy a tato vada, že by měla za následek věcnou nesprávnost rozhodnutí. ... Po provedeném

hodnocení všech důkazů, a to jak důkazů nových provedených už v přezkumném řízení, tak důkazů provedených v původním řízení státním soudem dospěl krajský soud k závěru, že jednání obviněného Josefa Víta bylo státním soudem správně kvalifikováno jako trestný čin velezrady dle § 78/1 c/, 2 a/, neboť se spolčil s agentem Stejskalem.. ... Státní soud nepochybil ani pokud jde o posouzení skutku tr. činu návodu k vraždě dle § 7/1 a § 216/1 tr. z. a to z důvodů uvedených podrobně na jiných místech tohoto rozhodnutí. ... Protože krajský soud neshledal důvody ke zrušení rozsudku bývalého státního soudu v Praze 6 Ts I 8/52 ve spojení s rozsudkem Nejvyššího soudu v Praze ze dne 21. 3. 1952 sp. zn. To IV 97/52 návrh Josefa Víta ml., syna odsouzeného Josefa Víta jako neodůvodněný podle § 15 odst. 3 zák. č. 82/68 Sb. ve znění zák. č. 70/1970 sb. zamítl.³¹⁹

---

³¹⁹ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. března 1971. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolf a spol.

11. Sametové rehabilitace

S koncem roku 1989 se do Československa vrátila politická svoboda. „Sametový převrat“ s sebou přinesl i novou společenskou diskusi o očištění bývalých politických vězňů. Hned v lednu roku 1990 proběhla tehdejší československou televizí výzva, aby se ti, kdo byli v minulosti režimem soudně perzekuováni, přihlásili o svá práva. Výzvy okamžitě využil i Josef Vít. Netušil, že jeho první dopis na Ministerstvo spravedlnosti bude pouhý začátek dlouhých a složitých peripetií. Počáteční vystřízlivění popisuje dnes Josef Vít slovy: *„Měl jsem představu, že se na to budou chtít podívat, jak to tehdy skutečně bylo. Že to vyšetřování bylo celé zfalšované. Že se na tom nedá stavět. Jenže skutečnost byla úplně jiná. Právnick je člověk profesionální deformace. Řekl mi, že bere v úvahu, co je psané. Díval se na mě tak, že zkresluji situaci, jak je to pro mě příznivé. Nedovedli pochopit, že to byly lži.“*

Marie Vítová byla rehabilitována Krajským soudem v Hradci Králové dne 13. 11. 1990. Na rozdíl od jiných bývalých litobořských politických vězňů se své vlastní rehabilitace ještě dožila. Zemřela zanedlouho poté, 25. 3. 1991.

Ve věci rehabilitace Josefa Víta staršího se objevily nečekané překážky. 28. 12. 1990 Krajský soud v Hradci Králové sdělil Josefu Vítovi mladšímu ve věci soudní rehabilitace toto: *„S odvoláním na Vaši osobní rozmluvu u zdejšího soudu ve věci soudní rehabilitace Vašeho otce Josefa Víta, který byl státním soudem v Praze rozsudkem ze dne 27. 1. 1952 .. uznán vinným trestným činem velezrady podle § 78/1c, 2a, 3d, f tr. z. a trestným činem pomoci k trestnému činu pokusu vraždy podle §u 7/1,216 tr. z. a odsouzen k trestu smrti, sděluji, že podle stanoviska zdejšího rehabilitačního senátu otec není účasten na soudní rehabilitaci dle zákona č. 119/90 Sb. ze zákona t. j. podle § 2 cit. zák. Máme zato, že nápravy jest možno se domáhat jedině cestou návrhu na přezkumné řízení ve smyslu ustanovení § 4 zák. č. 119/90*

*Sb., který se posuzuje ve veřejném zasedání a za povinné účasti obhájce.*³²⁰

Tento návrh Josef Vít okamžitě podal. Přezkumné řízení ve věci rehabilitace Josefa Víta staršího zahájil Krajský soud v Hradci Králové v březnu 1991.³²¹ Jeho výsledek byl ale pro oba bratry Vítovy šokující. Snad si v té době navzájem řekli pouze to, že je štěstí, že se toho nedožila maminka.. Krajský soud v Hradci Králové rozhodl na neveřejném zasedání 31. května 1991 tak, že *„obviněný Josef Vít, odsouzený rozsudkem státního soudu v Praze dne 27. 1. 1952 .. ve spojení s rozsudkem Nejvyššího soudu v Praze ze dne 21. 3. 1952 .. pro trestný čin velezrady .. a návod trestného činu vraždy .. k trestu smrti, trestu propadnutí jmění a ztrátě čestných práv občanských, je účasten soudní rehabilitace podle § 2 odst. 1 písm. c) z. č. 119/90 Sb., pokud jde o trestný čin velezrady.. a tímto ustanovením byl uvedený rozsudek zrušen. .. Podle § 2 odst. 2 zák. o soudní rehabilitaci č. 119/90 Sb. se trestní stíhání pro tento trestný čin zastavuje. II. Z úhrnného trestu smrti, který byl odsouzenému uložen za uvedené trestné činy se podle § 2 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci č. 119/90 Sb. stanoví za návod k trestnému činu vraždy ... přiměřený trest odnětí svobody v trvání 5 roků.“* !!! V usnesení rozsudku dále soudce František Pyšný uvedl: *„Na činy v bodě II. usnesení se rehabilitace nevztahuje a soud je povinen na ně stanovit podle vzájemného poměru závažnosti přiměřený trest. ... Tento trest odpovídá danému stupni společenské nebezpečnosti, bere zřetel na tehdejší občanskou zachovalost pachatele, humánní hlediska účelu trestu a nezbytnost ochrany společnosti před spácháním obdobných trestních jednání.*³²² 40 let po justiční vraždě udělil soudce Pyšný Josefu Vítovi trest odnětí svobody v délce 5 let. Tuto výši trestu shledal dle svých slov přiměřenou „danému stupni společenské nebezpečnosti“ a hluboko

³²⁰ Sdělení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 28. 12. 1990. Soukromý archiv pana Josefa Víta.

³²¹ Sdělení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 26. 3. 1991. Soukromý archiv pana Josefa Víta.

³²² Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové z 31. května 1991. Soukromý archiv pana Josefa Víta.

pod hranicí zákonného ustanovení z doby nejtuzší komunistické totality: § 216 zák. č. 86/50 Sb., která činila 15 roků.³²³

Josef Vít mladší po letech celou záležitost komentuje slovy: „*Rehabilitace se prováděla v případech, kde nedošlo k hrubému násilí. Ostatní nepřipadalo v úvahu. Právník doktor Pyšný mi sdělil, že tam, kde bylo násilí, kde se střílelo, rehabilitace nepřipadá v úvahu, ale že se mohu obrátit na soud, aby zvážil částečný trest. Prostě ten, kdo to posuzoval, byl „starý páprda před důchodem“, který to dělal jako výpomoc. Tenkrát jsem se tam rozčlilil k neudržení. ... Za pár měsíců byl soud. Tam se všechno přečetlo, že se střílelo, že došlo ke zranění. Je prý tedy možná pouze částečná rehabilitace. Že tedy trest smrti se zruší. Jak můžete někomu zrušit trest smrti?! Ale vzhledem k nebezpečnosti trestného činu návod k vraždě se odsuzuje k nejnižší sazbě, tj. pěti letům vězení. Takže otec dostal ještě pět let, aby si mohl jít po smrti sednout. To je prostě neuvěřitelné, že takovou milost dostal. Je pět až patnáct let za tento trestný čin a on, že dostal nejnižší sazbu, tedy pět let. Tak jsem jim řekl, že na takovouhle rehabilitaci nejsem zvědavý. Že nám tohle dáte a to svinstvo na tátovi zůstane.“³²⁴*

Oba bratři Vítové podali prostřednictvím krajské prokuratury v Hradci Králové podnět k sepsání stížnosti pro porušení zákona ohledně obou trestných činů, kterými byl odsouzený uznán vinným. Krajská prokuratura tento podnět znovu postoupila krajskému soudu v Hradci Králové. Namísto prozkoumání podezřelých okolností při postupu vyšetřovatelů Státní bezpečnosti tentýž soudce Pyšný v lednu 1952 na základě zprávy z nemocnice v Náchodě ze dne 27. 12. 1951 o povaze poranění Antonína Hodovala a Anny Hofmanové „zjistil“, že jde o přezkoumání skutku, který měl za následek těžkou újmu na zdraví dvou osob. Návrh bratří Vítů ve věci

---

³²³ Z citace odůvodnění rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové z 31. května 1991. Soukromý archiv pana Josefa Víta.

³²⁴ Z vyprávění Josefa Víta ze dne 10. 11. 2008.

rehabilitace trestného činu návodu k vraždě zemřelého otce Josefa Víta opět zamítl rozhodnutím ze dne 11. června 1993.

Bratři Vítové tedy podali odvolání ke generální prokuratuře. Ta se k jejich odvolání dostala po jednom roce. Na základě svého zkoumání nakonec učinila závěr, že při postupu vyšetřování zákon porušen byl. Věc předala ministru spravedlnosti, který 18. 10. 1994 podal stížnost pro porušení zákona Nejvyššímu soudu. Nejvyšší soud České republiky stížnost projednal na svém veřejném zasedání 2. února 1995 ve prospěch odsouzených Josefa Víta, Josefa Řezníčka a Jaroslava Lazara!³²⁵ Ve svém rozsudku z téhož dne zrušil rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 1952, stejně tak i rozsudek bývalého Státního soudu v Praze ze dne 27. 1. 1952. Současně zrušil i všechna další soudní rozhodnutí, která na uvedené obsahově navazovaly: to jest zejména usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 31. 5. 1991, jímž byl jednotlivým odsouzeným za rehabilitací nedotčený trestný čin stanoven „přiměřený“ trest odnětí svobody. Nejvyšší soud přikázal krajskému státnímu zástupci v Praze, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

V odůvodnění rozsudku Nejvyšší soud mimo jiné uvedl: *„Soudy, které ve věci rozhodovaly v původním řízení, se neřídily příslušnými ustanoveními tehdy platného trestního zákona ani trestního řádu. Soud I. stupně neprovedl všechny potřebné důkazy a řádně je pak nehodnotil zejména také z hlediska zavinění. Nevyvrátil obhajobu obviněných ohledně subjektivní stránky jejich trestných činů a rozhodnutí o jejich vině tak nemá dostatečnou oporu v provedených důkazech. Tyto vady původního rozsudku pak ani býv. Nejvyšší soud, jako soud odvolací, nenapravit. ... V podané stížnosti pro porušení zákona poukázal ministr spravedlnosti také na celkově rychlý průběh vyšetřování případu, kdy výslechy všech obviněných byly provedeny 7. a 8. ledna 1952. Již dne 10. ledna 1952 bylo podáno trestní oznámení*

---

³²⁵ Senát Nejvyššího soudu tehdy jednal ve složení: JUDr. Michal Mikláš, předseda senátu a soudci JUDr. Karel Hasch, JUDr. Jiří Pácal a JUDr. Jindřich Urbánek. Z rozsudku Nejvyššího soudu v Brně ze dne 2. února 1995. Osobní archiv Josefa Víta.

státní prokuratuře, která pak zpracovala žalobu dne 21. ledna 1952 a hlavní líčení se konalo ve dnech 26.-27. ledna 1952. Celý trestní případ proto považuje za předem připravený, přičemž navíc vyšetřování vedené příslušníky státní bezpečnosti nebylo prováděno zákonným způsobem. ... Celé trestní řízení bylo vedeno účelově s politickým podtextem, byl zvýrazňován politický profil všech obviněných jako nepřátel lidově demokratického zřízení a z toho vyplynulo jak právní posouzení jejich jednání, tak i uložení represivních, nepřiměřeně tvrdých trestů. Tím podle názoru ministra spravedlnosti byla porušena práva a svobody občanů, čímž jsou dány důvody uvedené v ustanovení § 1 odst. 2 zák. č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, a je zde i důvod k postupu podle § 30 odst. 2 tohoto zákona, t.j. důvod k podání stížnosti pro porušení zákona. ... Nejvyšší soud České republiky přezkoumal podle § 267 odst. 1 tr. ř. na podkladě stížnosti pro porušení zákona správnost výroku týkajícího se odsouzených J. Víta, J. Řezníčka a J. Lazara, jakož i řízení, jež mu předcházelo a zjistil, že zákon porušen byl. ... Podle § 93 tr. ř. 1950 měl být obviněný na počátku výslechu vyzván, aby se k obvinění podrobně vyjádřil, zejména aby vylíčil skutečnosti, které jsou předmětem obvinění, aby uvedl okolnosti, které zeslabují nebo vyvracejí podezření vůči němu a aby nabídl důkazy o nich. Uvedené výpovědi všech tří odsouzených u státní bezpečnosti jsou od počátku vedeny formou otázek a odpovědí, takže jim možnost souvisle se vyjádřit vůbec nebyla dána. Otázky vyslychajícího jsou přitom formulovány takovým způsobem, že vyslychaným předkládaly okolnosti, které měly být zjištěny až případně z jejich výpovědí. ... J. Víta vyšetřující hned v první otázce vyzval, aby se vyjádřil k tomu, jak teroristovi, který terorizoval a vraždil funkcionáře lidové správy, označil předsedu MNV J. Hofmanna, kterého měl na jeho návod oddělat. J. Vít byl tak sváděn k výpovědi, že teroristu navedl k provedení vraždy. I v průběhu výslechu byl napomenut, aby uvedl, že pokud by vše vyšlo podle jeho plánu, tak by nebyla postřelena A. Hofmannová, ale by byl zastřelen J. Hoffmann. ... Takovéto otázky je třeba považovat i za formu psychického nátlaku na vyslychaného. ... Dále Nejvyšší soud zjistil, že vyšetřující orgány

StB neprovedly s odsouzenými pouze jeden výslech dne 7., resp. 8. ledna 1952. Tyto výpovědi, které byly dány soudu k dispozici, byly už jen výsledkem předchozích výslechů, v průběhu kterých se k trestné činnosti původně nedoznali. ... V trestním oznámení se pak uvádí, že J. Vít a J. Řezníček trestnou činnost „tvrdošijně zapírali“, přičemž J. Vít se měl „chovat drze a měnil výpovědi“. Žádná taková jejich výpověď není součástí trestního spisu. Je tedy zřejmé, že vyšetřující orgány StB poskytly soudu jako důkaz pouze poslední výpovědi odsouzených, ve kterých již trestnou činnost kladenou jim za vinu do jisté míry doznávali.³²⁶ ... Lze učinit závěr, že výpovědi obviněných, kde popírali trestnou činnost kladenou jim za vinu, nebyly vůbec protokolovány a došlo k tomu až tehdy, když se obviněný rozhodl „doznat“, resp. kdy jeho výpověď již odpovídala představám vyšetřujících orgánů StB. Rovněž tento postup byl v rozporu s tehdy platným trestním řádem. Ten v § 78 písm. a) tr. ř. 1950 ukládal prokurátorovi ve vyšetřování, a tedy i vyšetřovateli ve vyhledávání, sbírat důkazy, ať svědčí pro i proti obviněnému. ... Výše uvedené závažné nedostatky již v samotném počátku trestního stíhání všech tří odsouzených měly být odstraněny v řízení před soudem. Protože však býv. soud jako soud prvního stupně tyto nedostatky nezjistil a uznal J. Víta, J. Řezníčka a J. Lazara vinnými na základě důkazů opatřených v rozporu s trestním řádem, porušil v jejich neprospěch zákon... Rovněž nejvyšší soud, když důvodně podaná odvolání jmenovaných zamítl jako nedůvodná, porušil v jejich neprospěch zákon..., protože nesplnil svoji přezkumnou povinnost. ... Z rehabilitačního spisu Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. Tr 354/68, konkrétně ze zde obsažených výpovědí spoluodsouzeného J. Svatoně a manželky odsouzeného J. Víta, vyplývající závažné skutečnosti svědčící o tom, že proti odsouzeným bylo v přípravném řízení k dosažení doznání

---

³²⁶ V rámci studia archivních pramenů k této práci jsme v Archivu bezpečnostních složek ČR jen u osoby Josefa Víta objevili kromě výpovědi ze 7. ledna 1952, kterou vyšetřovatele Státní bezpečnosti předložili Státnímu soudu, též výpovědi z výslechů z 27. a 28. prosince 1951, dále pak výpověď ze 3. ledna 1952. Dle dříve citovaného svědectví Miloslava Borůvky můžeme u všech odsouzených předpokládat, že výslechů za použití brutálního fyzického i psychického násilí, které prodělali, byly desítky.

použito ze strany vyšetřovatele StB násilí. Také s ohledem na tyto skutečnosti bylo pak podle § 270 odst. 1 přikázáno Krajskému státnímu zástupci v Praze, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.³²⁷

Věc byla předána Krajskému úřadu vyšetřování Policie České republiky v Hradci Králové. Policejní vyšetřovatelé provedli výslechy dosud žijících svědků. Na základě jeho usnesení, které nabylo právní moci dne 21. 8. 1997, bylo trestní stíhání pro trestný čin, za který byl Josefu Vítovi staršímu uložen zůstatkový trest, zastaveno. V odůvodnění usnesení mimo jiné stojí: „Ze zápisu o výpovědi J. Víta ze dne 28. 12. 1951 sice plyne, že věděl o možnosti spáchání tr. činu M. Stejskalem, který mu byl představen dne 26. 12. 1951 J. Řezníčkem jako partyzán kolem 19.30 hodin v obci Lhotka, a to jak na A. Hodovala a tak i na J. Hofmana, i když se mělo podle této výpovědi jednat jenom o jejich odzbrojení. Z této výpovědi dále plyne, že poskytl M. Stejskalovi orientační informaci o bydlišti A. Hodovala a přesně ukázal na vilku, kde bydlel J. Hofman. Ve výpovědi dále uvedl, že chtěl události, která se odehrála v domě J. Hofmana, zabránit. Dále bylo zjištěno, že uvedené protokoly nemají náležitosti vyžadované v té době platným trestním řádem, a to konkrétně § 60 odst. 1 písm. d) v části udělená poučení a vyjádření poučených osob. Ze zajištěných zápisů o výpovědi, sepsaných s J. Vítem dne 27. 12. 1951 a 28. 12. 1951 a protokolu sepsaného dne 29. 12. 1951 s Jaroslavem Lazarem, není zřejmé, že byli poučeni dle § 111 odst. 2 písm. b) tr. řádu o právu odepřít výpověď, pokud by způsobili nebezpečí trestního stíhání sobě. Z protokolů o výpovědi J. Řezníčka ze dne 31. 12. 1951, J. Víta ze dne 3. 1. 1952 a J. Lazara ze dne 8. 1. 1952 není zřejmé, že byli před výslechem náležitě poučeni v souladu s § 41 odst. 1 tr. řádu, kde bylo stanoveno: „obviněnému musí být poskytnuta možnost, aby se vyjádřil o skutečnostech, které se mu dávají za vinu a k důkazům o nich, aby uvedl okolnosti a důkazy, které slouží k jeho obhajobě, aby činil návrhy a zvolil si obhájce,“ a tím byli kráceni na svých právech. ... Vzhledem k tomu, že provedeným šetřením ze strany

---

³²⁷ Z rozsudku Nejvyššího soudu v Brně ze dne 2. února 1995. Osobní archiv Josefa Víta.

orgánů KÚV Hradec Králové, zejména ze zajištěných písemných materiálů, bylo zjištěno procesní pochybení ze strany vyšetřujících orgánů státní bezpečnosti, v neprospěch obviněných nelze jako důkaz proti obviněným použít jejich výpovědi, kde se doznávají ke spáchání tr. činu pomoci k pokusu trestného činu vraždy podle § 7 odst. 2, § 216 tr. zákona z roku 1950, kterého se dne 26. 12. 1951 v Náchodě a obci Lhotka měli dopustit Jaroslav Lazar a J. Řezníček, a návodu k pokusu trestného činu vraždy podle § 7 odst. 1, § 216 tr. zákona z roku 1950, kterého se dne 26. 12. 1951 v obci Lhotka měl dopustit J. Vít. ... Z důvodu, že se nepodařilo prokázat, že uvedené skutky spáchali obvinění, rozhodl jsem se, jak je uvedeno ve výroku tohoto usnesení.³²⁸ Podepsán: por. Ing. Miloš Zajíček.

Osm let po Sametové revoluci se Josef Vít domohl spravedlnosti pro svého otce, popraveného v té době před 46 lety. Spravedlnosti pro mrtvé bylo učiněno zadost. Přiměřeného odškodnění pro sebe a svého bratra za to, že maminka Vítová jako samoživitelka zůstala po léta jejich dětství a dospívání odkázána sama na sebe bez jakékoli podpory ze strany státu, Josef Vít nedošel dodnes.

Jediným morálním ospravedlněním pro oba bratry je odkaz jejich rodinného příběhu jako poselství o morální povinnosti bránit svobodu pro budoucí generace.

---

³²⁸ Z usnesení Krajského úřadu vyšetřování Policie České republiky v Hradci Králové čj. ČSV KVV – 67/10 - 96 ze dne 21. srpna 1997. Osobní archiv Josefa Víta.

12. Závěr. Ohlédnutí za „agentem“ Miloslavem Stejskalem

„Američtí imperialisté začali v posledních létech soustředit vřeměžné darebáky ochotné vraždit a provádět teror v zemích lidové demokracie. Americké úřady založily školy pro teroristy a americká vláda platí výcvik těchto gansterů. Dělá to za jáсотu zkrachovalých politických čachrářů a zrádců, Zenkla, Feierabenda, Majera a Peroutky a ostatních, kteří uprchli ze země lidové demokracie. Tito bývalí politikáři a s nimi fabrikanti, velkostatkáři, šmelináři a jiné krysy, kterým se v únoru 1948 potopila lod', loví v lidské spodině tu nejhorší chamrad' a nadhánějí ji Američanům k dalšímu upotřebení. Američtí gangsteři vycvičí agenta, vysadí jej na hranicích z Jeepu s rozkazem: „Vraždí, rozvracejí“. ...“³²⁹

Paranoia komunistického režimu, která nám z dnešního pohledu připadá až trochu komická, byla ve své době reálná. Ovšem v trochu jiném smyslu, než se tehdy uvádělo. Mýtus „agenta-diverzanta-teroristy“ měl svůj reálný podklad v tzv. „agentech chodcích“ (dle terminologie Státní bezpečnosti), kteří zvláště v prvních letech po komunistickém převratu vyvíjeli horečnou činnost jako spojky zbylé domácí, v té době již ilegální, politické opozice se svobodným světem za železnou oponou – dílem s naší exilovou politickou reprezentací, ale i zpravodajskými službami západních států. S nasazením vlastního života svojí činností toužili přispět k osvobození vlastní země z komunistického zajetí. Tito lidé plnící funkci kurýrů byli režimem označováni za diverzanty, vrahy a teroristy.

Jejich úloze se věnuje historik Prokop Tomek v publikaci *Na frontě studené války – Československo 1848-1956*³³⁰. Podle jeho závěrů kurýři nebyli pověřováni organizací ozbrojeného domácího odboje a k použití zbraní u nich docházelo výhradně k sebeobraně. *„Kurýři byli často získáváni*

³²⁹ Z trestního oznámení na Marii Vítovou. Krajské velitelství Státní bezpečnosti Hradec Králové. Archiv bezpečnostních složek, Fond: V/HK, sign.: V-398 Rudolf a spol. Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Marie Vítová.

³³⁰ Tomek, P.: *Na frontě studené války – Československo 1848-1956*. Katalog k výstavě k 60. výročí zahájení zahraničního protikomunistického odboje. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2009.

v uprchlických táborech. Absolvovali postupně se zdokonalující výcvikové kurzy ve všech potřebných znalostech a dovednostech. Byli vybaveni nástroji a pomůckami pro přechod hranice, pro pohyb v terénu; penězi a falešnými osobními dokumenty k pohybu ve vnitrozemí. Ne každý kurýr byl vybaven osobní zbraní. Jednou z nejběžnějších funkcí kurýrů bylo převádění přes hranici. Převáděli příležitostně, ale často byli vysíláni pro vybrané uprchlíky. Někteří se specializovali na převádění dalších kurýrů. Kurýři přenášeli do Československa vzkazy, instrukce, vysílací stanice, letáky. Cvičili radisty z vybraných spolupracovníků v Československu. Získávali ke spolupráci občany jako primární zdroje informací či jejich sběrače. Získávali je jako radisty, přechovávatele nebo spojky. Budovali mrtvé schránky, které sloužily k předávání zpráv.³³¹

Skutečnost, že „agenti chodci“ nebyli pověřováni úkoly organizovat ozbrojený odpor na území Československa, potvrzuje i generál Miloš Knorr, který po roce 1948 pro americkou zpravodajskou službu CIC prověřoval uprchlíky z Československa. Během roku 1949 se mu mezi jinými přihlásil i Ladislav Malý, který později spáchal vraždu funkcionářů MNV v základní škole v Babicích u Třebíče. Svědectví Miloše Knorra k osobě Ladislava Malého pro vyšetřovatele Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu zaznamenali autoři knihy Mlynáři od Babic, Luděk Navara a Miroslav Kasáček. „Malý se u mne hlásil jako uprchlík někdy v roce 1949. Nebyl školený, na to nebyly prostředky a ani to nebyl náš úkol,³³²“ vypráví v citované knize Miloš Knorr. Podle jeho dalších slov měl Malý spoustu divokých nápadů na ilegální práci v Československu. Knorr jej ale od takových plánů odrazoval. Na otázku vyšetřovatele ÚDV, zda Malý přišel z Rakouska do Československa s určitým úkolem a zda mohl být zároveň spolupracovníkem Státní bezpečnosti, generál Knorr vyšetřovatelům odpověděl: „To nevím, ale myslím, že ne. Dokázat to ovšem

---

³³¹ Tomek, P.: Na frontě studené války – Československo 1848-1956. Katalog k výstavě k 60. výročí zahájení zahraničního protikomunistického odboje. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2009, str. 51.

³³² Navara, L.; Kasáček, M: Mlynáři od Babic. Host, Brno 2008, str. 234.

nemohu. On se úplně zbláznil,³³³ dodal generál. Na otázku zda mohla nějaká organizace nebo skupina v zahraničí mít zájem na iniciování takových akcí, jaké Malý prováděl, odpověděl ale Miloš Knorr jednoznačně: „*Ne! Speciální úkol, aby šel do určité obce a tam vykonal například vraždu – to ne.*“³³⁴ Shodný pohled na úlohu Ladislava Malého podává ve výše citované publikaci i historik Prokop Tomek: „*Vražda tří funkcionářů Národního výboru v Babicích 2. července 1951 byla svévolnou akcí kurýra Ladislava Malého. Malý, jménem Rudolf Laco, byl kurýrem Moravcovy skupiny při americké zpravodajské službě. Do Československa odešel bez vědomí svých nadřízených.*“³³⁵

Svědectví generála Miloše Knorra je důležité i pro náš příběh. Jak jsme již napsali dříve, vystupování a činy Ladislava Malého v závěru jeho života nesou mnohé shodné rysy s jednáním Miloslava Stejskala, který se v závěru roku 1951 pasoval do role ochránce práv utlačovaných sedláků na východočeském Náchodsku.

V této práci jsme rekonstrukcí Stejskalova životopisu z dostupných archivních pramenů a díky ústnímu svědectví Marie Vojtěchové ze Světlé u Litoboře na 99 % časově vyloučili možnost Stejskalova pobytu v zahraničí a z něj vyplývající možnost jeho „naverbování“ tajnými službami některé ze západních zemí. Proti této variantě hovoří i celkový charakter aktivit třetího zahraničního odboje, který se v žádném ze známých případů nezaměřil směrem ozbrojeného vystoupení proti představitelům komunistického režimu ve smyslu fyzické likvidace, jak jsme již napsali výše. Zbývají tedy možnosti dvě. První možností je, že Stejskal skutečně své původní aktivity kriminálního charakteru ze svého vlastního rozhodnutí v závěru roku 1951 zaměřil politickým směrem. V touze po dobrodružství a z určitého furiantství vyplývajícího z nevyzrálé osobnosti mladého člověka

---

³³³ Navara, L; Kasáček, M: Mlynáři od Babic. Host, Brno 2008, str. 234.

³³⁴ Tamtéž, str. 235.

³³⁵ Tomek, P: Na frontě studené války – Československo 1848-1956. Katalog k výstavě k 60. výročí zahájení zahraničního protikomunistického odboje. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2009, str. 51.

se v napjaté atmosféře československého venkova na začátku 50. let minulého století samozvaně pasoval na „neohroženého politického odbojáře“ v očekávání podpory ze strany těch, za které se hodlal postavit. Pod dojmy z prvotních snadných úspěchů i určité pozitivní i když opatrné zpětné vazby některých litobořských sedláků si začal dovolovat více a více. Přesto jsou přímé ozbrojené útoky s jednoznačným cílem fyzické likvidace těch, proti kterým zaměřil své „odbojové aktivity“, ve srovnání s předchozími zavražďovacími akty překvapivé a z původní linie výrazně vybočující. Vysvětlením by tu již mohla být jediné výrazná psychopatologická porucha osobnosti útočníka, která se ovšem projevila naráz v jeden jediný okamžik. Druhý pohled na úlohu „agenta-teroristy“ Stejskala, který převažuje především u lidí, jichž se události bezprostředně týkaly, je ten, že Miloslav Stejskal jako kriminální deviant byl za dodnes nevyjasněných okolností získán Státní bezpečností pro spolupráci a následně nasazen jako agent-provokatér na skupinu nepoddajných sedláků v obci Litoboř. Následnými „teroristickými akcemi“ je zatáhl do vykonstruovaného „protistátního“ ilegálního odboje. Pro tuto variantu hovoří bohužel pouze důkazy nepřímého charakteru, ačkoliv je jich povážlivě mnoho. Zopakujme jen ty nejdůležitější. Prvním ze všech je samotné záhadné Stejskalovo propuštění z vězení, ve kterém namísto jednoho roku dle rozsudku trestní komise ONV Prahy 1 strávil nanejvýš několik měsíců. Dalším je Stejskalova podivuhodně dobrá znalost prostředí, ve kterém se nikdy předtím nepohyboval. S výběrem adeptů pro spolupráci na jeho „odbojové činnosti“ (zemědělci střední kategorie z Litoboře, statkář a bývalý advokát Albert Prouza i hostinský Vít ze Lhotek, který svým vlivem ve vesnici zabraňoval přechodu místního družstva do „vyššího“ typu hospodaření) nemohli být později vyšetřovatelé Státní bezpečnosti nic než výsostně spokojeni. Dalším je nečekaná „návštěva“ „agenta“ Stejskala u slečny Střihavkové v České Skalici hostící v tu chvíli „náhodou“ i sousedy, kteří v pozdějším soudním procesu (přesně na objednávku vyšetřovatelů) podají prokazatelně nepravdivá svědectví, aby nepohodlní svědci Stejskalovy letní přítomnosti na statku u Vojtěchů ve Světlé byli umlčeni. V neposlední řadě

je to i podivuhodně laxní přístup bezpečnostních orgánů při vyšetřování Stejskalových prvních „výstupů“. Stejskal se ještě několik dní po prvních přepadeních na Žernově 18. prosince 1951 volně pohyboval po okolí. V samotné Litoboři se provokativně „producíroval“ ve dne po ulicích. Důležitým momentem v celém případě je motorka Karla Rudolfa, kterou Stejskal zanechal přes noc před domem slečny Střihavkové a která nutně přivedla policii na stopu do Litoboře.

Posledně jmenovaná skutečnost nám vytváří ještě třetí možnost, jak se celý případ mohl odvíjet, a to sice, že Státní bezpečnost dříve nebo později získala přehled o Stejskalových aktivitách (nejpozději po ověření totožnosti motocyklu Karla Rudolfa), nicméně zůstala ve vyčkávání do doby, kdy se Stejskal odhodlá k prvnímu opravdovému ozbrojenému útoku, jak se také stalo. Nabízí se zde srovnání s případem Ladislava Malého, kde je tato situace evidentně prokázána. Autoři výše zmiňované knihy k tomu podávají několik důkazů. Mimo jiné citují svědectví pracovníka Krajské správy Ministerstva národní bezpečnosti v Jihlavě, Miroslava Nejezchleba, který dávno před 2. červencem 1951 navrhoval zatýkání osob, které by dle jeho pozdější výpovědi vedlo k dopadení Ladislava Malého, leč nedostal souhlas od svých nadřízených.³³⁶ Vyloučit nelze ani variantu, že až během této doby mohla Státní bezpečnost skrze některého ze svých spolupracovníků vejít se Stejskalem do kontaktu a k samotným ozbrojeným útokům jej skrze něj vyprovokovat. Našli bychom tak vysvětlení pro náhlou změnu Stejskalovy „odbojářské taktiky“.

Závěrem těchto úvah ovšem musíme napsat, že při studiu dostupných archivních pramenů jsme nenarazili na jediný přímý dokument, který by spolupráci Stejskala se Státní bezpečností potvrdil. V případě figurují jiné osoby, které nalezneme v evidenčních seznamech spolupracovníků Státní bezpečnosti. Jejich spisy byly v minulosti skartovány a samotný fakt spolupráce snadno vyvolá spekulace, ale mnoho určitého nám neprozradí. Na závěr těchto úvah si dovolíme uvést ještě dvě svědectví z archivních pramenů, které jako příspěvky do dané diskuse mohou platit za argumenty,

---

³³⁶ Navara, L; Kasáček, M: Mlynáři od Babic. Host, Brno 2008, str. 241.

ale také vůbec nemusí. Prvním z nich je výňatek z dopisu náměstka ministra vnitra Gríшы Spurného (bez uvedení data), ve kterém stojí: „V neděli 27. 1. 1952 jsem byl na velké konferenci akčních a národních výborů v Hradci Králové. Před závěrem konference přišel posel z Náchoda a sdělil, že právě před chvílí skončil v Náchodě dvoudenní proces se skupinou útočníků, kteří přepadli kdesi na Náchodsku funkcionáře MNV a jednu ženu, soudružku Hofmanovou těžce postřelili. ... Poněvadž to bylo již krátce před odchodem, nemohl jsem zjišťovat, o jaký případ šlo. O přepadení MNV v Náchodě nemáme totiž vůbec žádnou zprávu. Prosil bych tě proto, abys mi poslal zprávu, o kterou obec se jedná, případně i jména funkcionářů, abychom mohli udělat opatření s naší strany, t.j. zjistit, je-li nutné poskytnout postiženým soudruhům peněžitou výpomoc a morální podporu, abychom upevnili funkcionářské kádry. Soudruzi to považovali pravděpodobně za tak tajné, že to nebylo sděleno ani ministerstvu vnitra, ačkoliv jde o funkcionáře národních výborů. ...“³³⁷ Druhým je dokument s názvem „StB. Školský referát“ z 12. ledna 1952, jehož autorem je por. Ladislav Soukup, jeden z hlavních velitelů pátrací akce k dopadení Miloslava Stejskala a autor Souhrnné zprávy z Akce „Teror - Náchod“. Píše v něm toto: „Z hlediska preventivity měl celý případ několik nedostatků. Především v tom směru, že v místech spáchaného teroru neměl oddíl StB, KV-StB a přísl. VB žádné sítě spolupracovníků. Zvláště v místech, kde se zdržoval terorista Stejskal, byl zpravodajsky úplně hluchý prostor. Jest skutečností, že o teroristovi věděla téměř celá vesnice a bezpečnostním orgánům toto nebylo známo. Přitom však normální důvěrnická síť by musela reagovat na tento případ. Příčina tohoto nedostatku spočívá v tom, že se jedná o okrajovou část služ. obvodu oddílu StB v Náchodě, která není vlastně vůbec zpravodajsky obhospodařována. Totéž se děje i se strany sousedních oddílů StB a tak vzniká prostor zpravodajsky hluchý, který není kontrolován žádnou sítí spolupracovníků.“

---

³³⁷ Výňatek z dopisu náměstka ministra vnitra Gríшы Spurného. Fond: Krajská správa SNB Hradec Králové – vnitřní odbor. Sign: M 1-1, inv. j.: 36. Pokusy vražd na funkcionářích v okrese Náchod, 1951.

Rovněž SNB v Hoříčkách měla špatně vybudovanou preventivní síť, když o věci neměla vůbec poznatky. ... Jest jasné, že činnost Stejskala mohla být likvidována již v době vyhrožování jeho vzdálenému příbuznému Stejskalovi Petrovi v Bílých Políčanech a Marii Klapkové v Hořicích. Zde příslušníci SNB nevěnovali případu náležitou pozornost, ačkoli věděli, že se jedná o osobu Stejskala, který v této době byl uveden ve věstníku kriminální služby jako osoba hledaná pro spáchanou trestnou činnost. Při větší pozornosti musel být dopaden a zneškodněn před spácháním teroristických činů v okrese náchodském. Celý případ se začal náležitě zpracovávat teprve po teroristických útocích v Bělovsi a Lhotkách, okr. Náchod. Jednalo se tedy již o činnost sekventní, když byla opomenuta preventivita jako hlavní úkol celé bezpečnosti.³³⁸ Zda tento poslední text dokumentuje skutečnost, anebo byl účelově vytvořen pro zmatení budoucích vyšetřovatelů a badatelů, se dnes již nedozvíme. Přesná role Miloslava Stejskala v celém případě zůstává nadále neobjasněna, jak jsme naznačili. Možná i proto je pro nás historie tak přitažlivá. Protože nám nikdy úplně neodpoví na všechny naše otázky.

Ať již jako provokatér Státní bezpečnosti anebo jako naivní nedozrálý mladík toužící po dobrodružství prokázal Miloslav Stejskal zločinnému komunistickému režimu „hodnotnou“ službu. Šílenství, které se po střelbě v náchodském Bělovsi a na Lhotkách rozpoutalo, překonalo všechna očekávání těch, kteří Stejskalovo působení v Litoboři sledovali s úzkostí v duši, že to všechno špatně skončí. Dělnická třída měla svoje mučedníky a Státní bezpečnost již snadno dokázala „připravit viníky“ tak, aby „spravedlivý“ soud lidově demokratického zřízení mohl vyslovit tvrdé rozsudky na výstrahu všem dalším, kteří ještě vzdorovali. Veřejné mínění zpracované tvrdou propagandou pak snáze tolerovalo další a další perzekuce na „nepřátelích“ socialismu na vesnicích. Soukromí sedláci v širokém okolí postižených vesnic vzdávali svůj marný boj a plni frustrace

---

³³⁸ StB. Školský referát z 12. ledna 1952. Archiv bezpečnostních složek, Sign. H – 243, Akce „Teror – Náchod“.

a bez jakékoli motivace vstupovali do narychlo zakládaných JZD, jejichž hospodaření často dlouho skomíralo na úrovni zániku. Zatímco v kritickém roce 1951 vzniklo na území náchodského okresu šest nových jednotných zemědělských družstev, o rok později jich bylo 23.³³⁹

Popraveným život již nikdo nevrátil. Pro další odsouzené v obou procesech utrpení propuštěním z vězení většinou neskončilo. Karel Rudolf a Jan Prouza se vrátili z vězení těžce nemocní. Karel Rudolf nedlouho poté zemřel. Jaroslavě Hanušové, snoubence popraveného Jaroslava Lazara, která byla zatčena v pátém měsíci těhotenství, byl ve věznici násilně proveden potrat. Po osmiletém věznění se domů vrátila nervově nemocná a krátce nato spáchala sebevraždu. Její otec Jaroslav Hanuš, rolník z Litoboře, bývalý legionář, který byl v souvislosti s vyšetřováním případu též zatčen a který dokázal vydržet muka výslechů, aniž se připojil k přiznání ostatních obviněných, byl až do své smrti proti své vůli držen v psychiatrické léčebně v Havlíčkově Brodě.³⁴⁰ Ostatní po svém návratu z vězení nenašli pracovní uplatnění mimo nejtěžší dělnické profese. Jejich majetek a půdu zkonfiskoval stát v rámci soudního rozsudku. Soudních rehabilitací ani navrácení majetku po roce 1989 se mnozí z nich nedožili. Z jejich dětí, které vyrůstaly bez otců a kterým totalitní stát odepřel možnost vzdělání a profesního rozvoje, se stali občané druhé kategorie.

Na úplný závěr dejme již jen slovo hlavnímu protagonistovi našeho příběhu, panu Josefu Vítovi, tak, jak je napsal v závěru svého příspěvku do Sborníku politických vězňů okresu Náchod v letech 1948-1989 sestaveném historičkou Věrou Vlčkovou: *„Celý život jsem hledal vše, co by objasnilo naše neštěstí. Byl to boj, který trval čtyřicet roků a ani nyní není vše úplně jasné. Stopy jsou již smazány a ani současná spravedlnost nemá o nalezení pravdy velký zájem. Je to pro ně už pouhá historie a oni nemají takové rány*

---

³³⁹ Šrůtek S: Případ desítek zmařených životů (II.). In: Náš čas. 1991, č. 20.

³⁴⁰ Vlčková, V: Horizonty nesvobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989. Konfederace politických vězňů – okresní pobočka Náchod. Náchod 2000, str. 163-165.

v duši jako my. Toto vše píše proto, abych ukázal, jak i malé děti nesly svůj kříž v době, kdy ostatní „s radostí budovali socialismus“. Již nikdy se nic podobného nesmí opakovat.“³⁴¹

---

³⁴¹ Vlčková, V: Horizonty nesvobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989. Konfederace politických vězňů – okresní pobočka Náchod. Náchod 2000, str. 172.

Použitá literatura

- Jech, K: *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2008.
- Kaplan, K.; Paleček, P.: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister & Principal. Brno 2001.
- Kejzlar J. a kol.: *Dějiny textilní výroby v České Skalici*. Sborník studií u příležitosti 150. výročí závodu Tiba 03 v České Skalici. Dvůr Králové nad Labem 1987.
- Kovrig, B: *The Myth of Liberation. East-Central Europe in U.S. Diplomacy and Politics since 1941*. John Hopkins University Press, Baltimore 1973.
- Masin, B: *Odkaz. Pravdivý příběh bratří Mašínů*. Mladá Fronta, Praha 2008.
- Mencl, V. a kol.: *Křížovatky 20. století*. Naše vojsko, Praha 1990.
- Navara, L; Kasáček, M: *Mlynáři od Babic*. Host, Brno 2008.
- Ptáčková, J: *Kolektivizace zemědělství na Náchodsku*. Diplomová práce FFUK Praha, 1995.
- Růžička, Miloslav: *Vyhnaní. Akce „kulak“. Zločin proti lidskosti!* 2008.
- Šafář, O.: *Náchod v obraze čtyř století*. Městský úřad Náchod. Náchod 1991.
- Tomek, P: *Na frontě studené války – Československo 1848-1956*. Katalog k výstavě k 60. výročí zahájení zahraničního protikomunistického odboje. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2009.
- Veber, V: *Leninova vláda*. Triton. Praha 2003.
- Vlčková, V: *Horizonty [ne]svobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989*. Konfederace politických vězňů – okresní pobočka Náchod. Náchod 2000.
- Vlčková, V.: *Litboř. 16. srpna 2008. Odhalení památníku obětem totalitního režimu v obci*. 2008.

Příloha

Dne 25. 4. 1995 předal ředitel Krajského úřadu vyšetřování policie ČR v Hradci Králové vyšetřovací spis týkající se J. Víta, J. Řezníčka a J. Lazara Úřadu pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, neboť se jednalo o případ, kdy vyšetřující orgány StB zcela vědomě při vyšetřování porušovaly procesní předpisy, což mělo za následek nezákonné odsouzení obviněných. Žádost o přešetření případu podala dne 4. 4. 1995 rovněž KPV pobočka Náchod.

Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu podal dne 25. 10. 1996 tento návrh:

Šetření bylo zaměřeno jednak na předpokládanou provokaci StB nasazením agenta, který se měl vydávat za zahraničního agenta a útokem na komunistické funkcionáře vyprovokovat zásah Státní bezpečnosti, jednak na nezákonný postup vyšetřovatelů StB v Hradci Králové. Pokud jde o první bod, bylo bezpečně zjištěno šetřením ÚDV, že případ „Litoboř“ – nazývaný v materiálech StB „Teror Náchod“ – nebyl vyprovokován, ale byl nikým neřízenou akcí mladíka s pochybnou minulostí Miloslava Stejskala, nar. 2. 8. 1929, který za svou činnost, odzbrojování komunistických funkcionářů, zaplatil životem za přestřelky s orgány StB a VB v Litoboři dne 30. 12. 1951 (*správné datum: 29. 12. 1951, pozn. Světlík*). Souhrnnou zprávu o akci „Teror Náchod“ podalo KV StB Hradec Králové Ministerstvu národní bezpečnosti – Velitelství StB dne 5. 1. 1952. Podání vysvětlení k věci, jak je učinili bývalí příslušníci StB, koresponduje s uvedenou zprávou v tom, že nešlo o akci StB vyprovokovanou, ale že StB se o akcích „teroristy“ Stejskala dovídala až následně a tyto akce využila. Pokud jde o prokurátory a soudce jak z hlavního líčení konaného v Náchodě 26. – 27. 1. 1952, tak z odvolacího líčení, jsou již mrtvi, a proto nelze podle § 11 odst. 1 e tr. pokračovat v šetření ke zjištění jejich podílu na odsouzení a smrti osob případu „Litoboř“. Z téhož důvodu nelze pokračovat v šetření k příslušníkům StB, kteří jsou mrtvi, naproti tomu lze vést řízení proti šesti dosud žijícím

vyšetřovatelům a příslušníkům StB, kteří byli za „úspěšné provedení akce Litoboř“ povýšeni, peněžně odměněni a písemně pochváleni velitelem státní bezpečnosti.

Do dnešního dne nebyl nikdo volán k odpovědnosti.³⁴²

---

³⁴² Cit. in: Vlčková, V: Horizonty [ne]svobody. Sborník politických vězňů okresu Náchod v letech 1948 – 1989. Konfederace politických vězňů – okresní pobočka Náchod. Náchod 2000, str.

Abstract

Operation "Náchod Terror." Files of this name found in the archival resources of the State Security (Státní bezpečnost, StB) document show trials with the so called Karel Rudolf and Karel Vondráček groups. The case involving a group of private farmers from the village of Litoboř and its surroundings became the largest show trial with private farmers in the former Region of Eastern Bohemia. It was conducted in two parts, 26th-27th January and 25th-26th June 1952. The State Court (Státní soud) sentenced 18 people for treason and other criminal acts. Four death sentences were passed, three out of which were carried out and one changed to life sentence. Most of the remaining convicts were condemned to 14 to 20 years imprisonment. In the outcome, the public trials, greatly abused by the regime propaganda, served finally to crush the stubborn opposition of private farmers in the area against the establishing of collective farms (Jednotná zemědělská družstva, JZD).

The beginning of the tragedy which impacted the lives of dozens of people goes back to the strange activities of Miloslav Stejskal, a 22 year old man with dubious history. The self-appointed "Partisan" first appeared in the District of Náchod in the summer of 1951. In December his former criminal activities took a political turn. Intimidation of Communist officials and local administration grew into armed attacks during which two people were wounded. Prior to that, however, Stejskal had found favor with the private farmers in Litoboř and surroundings and received practical help from them. At first these private agriculturalists, oppressed by the regime, took cautious liking to the "fearless" young man fighting for their cause. After the shootings in Běloves in Náchod and in the village of Lhotky it was too late to inquire who Miloslav Stejskal really was and what his intentions were. Stejskal's role in the case has never been entirely clarified. The "Litoboř case" bears strong historical analogy to the armed attack on the Local Committee officials (Místní národní výbor, MNV) in the elementary school in Babice in the Třebíč region, in July of 1951.

By studying archival materials and collecting oral testimonies the author has discovered new facts which help to answer his questions. In tracing the story of the family of Josef Vít, inn keeper and farmer in Lhotky, he describes historical events in the rural Náchod area in the 1950's. The story of Josef Vít's family is an accusation of the crimes of the Communist regime which considered the value of human life and its free expressions a hindrance to the enforcement of its own interests.